

AVRELII

CORN. CELSI DE RE MEDICA LIBRI OCTO.

ITEM,

Q. SERENI liber de Medicina.

Q. RHEMMII Fannij Palæmonis de Ponderibus & Mensuris liber.

VINDICIANI carmen.

Omnia ex diuersorum codicum diligentissima collatione castigata, additis ad marginem varijs lectionibus.

QVOD TIBI FIERI NON VIS ALTERI NE FECERIS

Sumptibus Iohannis de Tournes.

M. DC. XXV.

INDEX OMNIVM, QVÆ IN CELSO CONTINENTVR. ET primus numerus librum, secundus caput designat.

*

INDEX.

Atta-

Faries

Mollien-

Q

Vere

FINIS.

LECTORI.

*

INVIDIT profectò Fortuna populo Romano integram, absolutamq; felicitatem. Nam quũ bellicis artibus, & reipublicę administrandæ peritia, ea ciuitas omnibus omnino prę stiterit nationibus, quæ vel antecesserunt, vel sequutæ sunt Romanum imperium: deerat illi certè nihil ad cumulum virtutum omnium, nisi vt doctrinas, atq; litteras excoleret; quarum tamdiu tamen gloriam ingeniosissima ac disertissima Græcia, cùm scribendo, tum dicendo, occupasse videbatur. Verùm etsi serò Eloquentiam, Philosophiamq; attigerit, tantos tamen in vtraq; progressus fecit, vt multos Roma habuerit nobilissimos homines postremis temporibus, non solùm Philosophiæ deditos, sed in ea iam excellentes atq; perfectos. Eloquentia verò tantum in ea vrbe sibi paucissimis annis vendicauit, vt eloquentissimas Athenas vel ęquarit, vel paruo illis proxima interuallo fuerit: id quod probare esset aut facile, aut necessarium, si præclarissima extarent illorum monumenta, qui plurimum

mum dicendo potuerunt, Antoniorũ scilicet,& Catonum,& Crassi,& Cæsarum,& Bruti,& aliorum prope innumerabilium: aut nisi vnus esset Cicero, quem omnibus aut præferre, aut comparare saltem, opponereq; valeamus. Itaque in Astrologia, in Geometria, in Dialecticis, omnibusq; iis artibus, quę in veri inuestigatione versantur, legimus dignum conatibus suis præstitisse Romana ingenia: sola autem Medicinæ ars, maximè salutaris, neglecta ab illis, inculta iacuit, ac derelicta: eam enim vnam Græcarum artium non exercuisse Romanam grauitatem, testis est Plinius: quinimmo idem ipse scribit, Pop. Romanum, medicinę auidum expertum demum damnasse: itaque caruisse medicis ad annum sexcentesimum: quod voluisse eos credendum est non artis odio, sed artificum: idq; Marcus Cato ad Marcum filium scribens manifestissimè docet. Quod si aut Hippocratem habuisset Roma, cui ciuium suorum salutem commendaret, aut Galeni interpretis monumenta cognouisset: quemadmodum & in re militari, & in rebus cęteris aut superauit omnes alias nationes, aut illis proxima fuit, & interdum æqualis: verisimile est, in Medicina quoque excellentem futuram fuisse indu-

ſtriam ſuam, Hanc tamen partem vt o-ſtenderet Cornelius Celſus non eſſe ſupra vires Romanas, eam eloquentiſſimè & peritiſſimè tractauit octo libris: in quibus non ſolùm eius partis, quæ victu, & eius quæ medicamentis, ſed illius etiam, quæ manu medetur, præcepta copioſiſſimè dedit. A pleriſque autem dubitari video, an artem Cornelius exercuerit, aliis exiſtimantibus caruiſſe illum vſu: vel quia quædam prodidit artem coarguentia, qualia ſunt, quę de venarum pulſu, & vrinæ indiciis, ac de imparibus diebus, Aſclepiadem ſequutus, tradidit: vel quia in ponendis conſtituendiſq; pręceptis longiſſime abiit à conſuetudine eorum, qui de re medica ante illum ſcripſerunt: aliis vero credentibus, non potuiſſe eum tam multa, tamq; inſigniter & articulatè nouiſſe, tamq; poſtremò appoſitè ad vſum, vt interdũ multus ſit in deſcribenda via, & ratione exercendi artificis actus: niſi eam aliter quàm cogitando, & audiendo, & legendo didiciſſet. Quamuis autem eorum, qui Cornelium fuiſſe medicum negant, & ratio & auctoritas me parum moueat: conſtat enim & Aſclepiadem, & Themiſonẽ eius diſcipulum, & Theſſalum tam ſæpe, tamq; vehementer à Galeno damnatum, aber-

raſſe

rasse à placitis & à doctrina maiorũ, quin tamen omnes medicinam vsu ipso professi fuerint: quamobrem mirum non est, si in tam erratica disciplina, vixq; tandem auctore Galeno consistente, idq; non tam certitudine rei, quàm imbecillitate eorũ, qui post Galenum fuerũt, libuit Cornelio modo ingenioq. suo potius, quàm ex aliorum consuetudine scribenti, eorum mutare præcepta, quibus superiorũ delere placita, & medendo & scribendo licuerat. Quamuis, inquam, me parũ illi moueant, adducor tamen, nisi fallor, certissimis ad suspicandum argumentis, idem molitum fuisse Cornelium, quod Empedoclem, & Democritum fecisse legimus: scilicet, vt eam artem non veluti purus medicus, atq; ad quæstum omnibus expositus, sed tanquam sapiens, ceu parté philosophiæ explicaret, eam cum studio sapientiæ coniungens. Nam quum Plinius naturalis historiæ libros digesserit, indicans quibus auctoribus, testibusq; niteretur: libro primo, quem indicis loco esse voluit, separatim auctorũ meminit & medicorum: neq; vnquam retulit Cornelium in medicos, sed in auctores: Ex auctoribus, inquit, C. Valgio, Cornelio Celso, M. Varrone, &c. deinde subiicit externos, postremò numerat

medicos, in quibus nuſquam Cornelij nomen legitur. Quod ſi aut ille ſe medicum fuiſſet profeſſus, aut alij in numerum medicorum Cornelium recepiſſent, Plinius illum certè non ſeparaſſet in ſingulorum librorum indice à medicis. Conſtat præterea, vixiſſe Cornelium aut Auguſti, aut Tiberij temporibus, aut C. Cæſaris: quum Columella, qui Claudio potiente rerum ſcripſit de re Ruſtica libros, mentionem fecerit eius, tanquam ſuperioris: qua ætate, ſi Plinio credimus, pauciſſimi Quiritum artem medicam profitebantur, delegata ea cura ac meditatione vel Græcis hominibus, vel libertis, aut ſeruis: quales fuerunt Salluſtius, Dionyſius, & Curio, & ij quos ſuprà nominaui: quamobrem occidenti medicum, quòd plerunque ſerui eſſent, pœna erat ex conſtitutionibus non valde magna pecunia: liberi enim hominis nulla eſt æſtimatio. Cornelium verò fuiſſe ingenuum Romanum ſatis indicant tria nomina: quum libertos conſtet duobus, ſeruos autem vno tantùm nomine fuiſſe demonſtratos. Cæterùm, qualis qualis ille fuerit, dignus eſt profectò vel doctrina vel elegantia, non ſolùm qui legatur, ſed qui ſemper habeatur manibus. Quamuis autem vbique illum reprehen-

dat

dat Fabius Quintilianus, itaq; interdum leuiter, vt studio id eum efficere cognoscas & æmulatione (scripsit enim vterque Rhetoricos libros) tamen, veritate ita cogente, eruditum virum eum appellat libro I X. & libr. sequenti: Scripsit, inquit, non parùm multa Cornelius Celsus, Scepticos sequutus, non sine cultu, ac nitore. Columella verò, lib. II. De re rustica, eum fuisse tradit non solùm agricolationis, sed vniuersæ naturæ prudẽtem. Quum autẽ Cornelius & ius ciuile, & philosophiam monumentis illustrauerit suis, & rei militaris, & rusticæ etiam & medicinæ præcepta reliquerit, dignus (vt ait idem Fabius) vel ipso proposito, & eum scisse omnia illa credamus: quis erit qui se satis putet eruditum, cui eæ, quæ supersunt, reliquiæ vigiliarum tam elaboratarum ignotæ fuerint? Quædam tamen ab eo fateor esse prodita, quæ vel insolentia, vel nouitate deterrere lectorem possunt: quale illud est, quod de aqua frigida libro primo traditur: qua infusa, putat ille sanari posse infirmitatem capitis, & præterea vitari grauedines ac destillationes, quibus intemperantiâ victus, & incontinentiâ voluptatũ præcipuè ætas hæc nostra grauissimè torquetur. Cæterùm si balneis nunc

vteremur, vbi calidâ sordes mundarentur capitis, & sudor vapores iam itinere patefacto emitteret, itaq; quotidie quasi caput purgaretur: non esset fortasse vsus aquæ frigidæ tam periculosus, quàm vulgò creditur. Neque etiam ille simpliciter infundi frigidam iubet, sed calidarium proponit, in quo sudetur: & calida aqua perfundi præcipit, tum tepida, deinde frigida. Plin. item lib. XXVIII. cap. IIII. Perfundere, inquit, caput aqua calida ante balnearum vaporationem, & postea frigida saluberrimum intelligitur. Quæ res profectò nisi esset valde salutaris, neque imperitè eam & imprudenter tam præcisè laudasset Cornelius: neque Plinius ita manifestè idem probaret: quum præsertim Senecam eo remedio semper vsum fuisse legamus: cuius rei certè rationem reddere possem à re medica non abhorrentem, si aut id mihi ab initio proposuissem, quum epistolam hanc scribere institui, aut esset hoc muneris partiumq; mearum. Illud equidem animaduerti, sequutũ esse Cornelium in plerisque Hippocratem, quem lib. VII. parentem omnis medicinæ appellat: quamobrem non potest hic noster Latinus Hippocrates reprehendi, quin alteri quoque idem vitij tribuatur. nam si dixerimus,

rimus, nimis generaliter, & nulla reddita causa hunc frequẽter pręcepta dedisse medicinæ: quum eadẽ sit ratio atq; via Hippocratis, interpretandus potius, & distinctionibus explicandus erat Cornelius, quã improbandus, atque reiiciendus: id quod videmus in Hippocratem factum fuisse à Galeno, non tam, quàm isti sunt, delicato & moroso, certe tamen doctiore atque peritiore: ita enim didicissent medici, à Cornelio de rebus ad artem suam pertinentibus propriis, suisq; Latinis vocibus loqui: & hunc grauissimum in primis auctorem loco suo, suisq; sedibus posuissent: & postremo planum fecissent hominibus, non abhorrere penitus à vero, quod à Cicerone scriptum fuit, Omnia Latinos inuenisse melius, quàm Græcos: aut ab illis accepta fecisse meliora. Sed inuidit (vt dixi) Fortuna cunctam Romanis hominibus felicitatem. Nos vero, quid aliud nostra cura præstare posse fortasse credimur Cornelio, quòd eo iamdiu vtamur magistro scribendi, atq; viuendi (quamuis illi ignauia forte nostra non æquè stylum ac salutem debeamus) nonnihil temporis consumpsimus in recognoscendo hoc eruditissimo auctore: eumq; emendatissimum, quantum ipsi efficere potuimus, excuden-

dum dedimus Ioanni Tornæsio Typographo nobilissimo, vt tam culto, & tam nitido scriptore vti commodè possint omnes, quibus bonæ artes curæ sunt: & vt Medicis, quorum ætas nostra maximè ferax est, animum faciamus ad Cornelium legendum, interpretandum, illustrandum: ita enim futurũ facilè speramus, vt omnes paulatim planè Latinè de medicina loquentes audiamus: & aliquis apud nostros eam laudem consequi curet, quam apud Græcos cõsequutus est Galenus: cuius nisi labor & industria tantum luminis addidisset Hippocrati, is fortè malo magno publico turpiùs extinctus fuisset, quàm iacet Cornelius: cuius laudi dignæ immortalitate si vitio ingenij Medici horũ temporum, & posteriores inuidebunt, suus tamen nitor, & elegantia, vel illis contrà nitentibus, eum à tenebris & ab interitu, vindicabunt.

*

Prius-

Priuilegij sententia.

LITTERIS *regijs cautum est Ioa. Tornæsio, nequis eius iniussu* Cor. Celsum, Qu. Serenum, & Rhemmium Palæmonem, ex diuersorum codicum diligentissima collatione castigatos, additis ad marginem variis lectionib. *ante decennium, à die huiusce editionis numerandos, typis describat, aut imprimat, néve impressos vendat. Qui secus faxit, pœnis ex sanctione multabitur. Data autem litteræ sunt Lugduni a. d.* XI. *Kal. Feb. anno* CIↃ. IↃ. LXXIIII.

Chirurgi celebres, qui citantur à Celso.

Ammonius.
Andreas.
Apollonij duo.
Cleon.
Crato.
Diocles.
Dionysius.
Euelpides.
Euelpistus.
Gorgias.
Heraclides Tarentinus.
Hieron.
Hippocrates, omnis medicinæ parens, auctore Celso libro septimo.
Hirenæus.
Meges.
Menemachus.
Menophilus.
Myro.
Nileus.
Philes.
Philo.
Philoxenus.
Protarchus.
Sostratus.
Theodotus.
Tryphon pater.

VITA

VITA CORNELII CELSI.

*

Cornelius Celsus sub primis Cæsaribus vixit, quo tempore Latini sermonis puritas & elegantia effloruit. Ius Ciuile, & Philosophiam monumentis illustrauit: Rei militaris, & Rei rusticæ libros edidit: qui & dignus (vt ait Fabius) vel ipso proposito, vt eum illa omnia tenuisse credamus. Columella citat eius libros de Re rustica: & libro vndecimo ipsum fuisse tradit, non solùm agricolationis, sed etiam vniuersæ naturæ prudenté. Fabius Quintilianus in Rhetoricis, quamuis artis æmullus Celsum perstringat, tamen ipsa veritate coactus, eruditum virum appellat libro nono: & sequenti sic tradit: Scripsit non parùm multa Cornelius Celsus Scepticos sequutus, non sine cultu, ac nitore. Plinius verò sæpè Celsum inter auctores retulit, in Indice librorum qui primus inscribitur. Apud Marcellũ Empiricum autem, quædam Epistolæ Celso falsò tribuuntur.

*

AVRELII CORNELII CELSI,

*

DE MEDICINA LIBER PRIMVS.

VT ALIMENTA *sanis corporibus Agricultura, sic sanitatem ægris Medicina promittit. Hæc quidem nusquam nō est. Siquidem etiam imperitißimæ gentes herbas, aliáque prompta in auxilium vulnerum, morborúmq; nouerūt. Veruntamen apud Græcos aliquanto magis, quam in cæteris nationibus exculta est: ac ne apud hos quidem à prima origine, sed paucis ante nos seculis, vtpote quum vetustißimus auctor Aesculapius celebretur. Qui quoniam adhuc rudem & vulgarem hanc scientiam paulo subtilius excoluit, in deorum numerum receptus est. Huius dein-*

*de duo filij, Podalirius & Machaon, bello Troiano ducem Agamemnonem secuti, non mediocrem opem commilitonibus suis attulerunt. Quos tamen Homerus non in pestilentia, neque in varijs generibus morborum aliquid attulisse auxilij, sed vulneribus tantummodo ferro, & medicamentis mederi solitos esse proposuit. Ex quo apparet, has partes medicinæ solas ab his esse tentatas, easque esse vetustissimas. Eodémque auctore disci potest, morbos, tum ad iram deorum immortalium relatos esse, & ab ijsdem opē posci solitam. Veríque simile est, inter nonnulla auxilia aduersæ valetudinis, plerumque tamen eam bonam contigisse ob bonos mores, quos neque desidia, neque luxuria * vitiarant. Siquidem hæc duo, corpora priùs in Græcia, deinde apud nos afflixerunt. Ideóque multiplex ista medicina, neque olim apud Græcos, neque apud alias gentes necessaria, vix aliquos ex * bonis ad senectutis principia perducit. Ergo etiam post eos (de quibus retuli) nonnulli clari viri medicinā exercuerunt, donec maiore studio litterarum disciplina agitari cœpit, quæ vt animo præcipuè omnium necessaria, sic corpori inimica est. Primóque medendi scientia, sapientiæ pars habebatur, vt & morborum curatio, & rerum naturæ contemplatio sub ijsdem auctoribus nata sit. Scilicet his hanc*

* tentarāt.

* nobis

Disciplina corpori inimica.

maximè

*maximè requirentibus, qui corporum *suorum robora * inquieta cogitatione, nocturnaque vigilia minuerant. Ideóque multos ex sapientiæ professoribus, peritos eius fuisse accepimus. Clarissimos verò ex his Pythagoram & Empedoclem, & Democritum. Huius autem (ut quidam crediderunt) discipulus Hippocrates Cous, primus quidem ex omnibus memoria dignis ab studio sapientiæ disciplinã hanc separauit, vir & arte & facundia insignis. Post quem Diocles Carystius, deinde Praxagoras, & Chrysippus, tum Herophylus & Erasistratus, sic artem hãc exercuerunt, ut etiam in diuersas curandi vias processerint. Iisdémque temporibus, in tres parteis medicina diducta est, ut una esset quæ victu, altera quæ medicamentis, tertia quæ manu mederetur. Primam διαιτητικὴν, secundam φαρμακευτικὴν, tertiam χειρουργικὴν, Græci nominauerunt. Eius autem, quæ victu morbos curat, longè clarissimi auctores etiam altius quædam agitare conati, rerum quoque naturæ sibi cognitionem vendicauerunt, tanquam sine ea trunca & debilis medicina esset. post quos Serapion primus omnium, nihil hanc rationalem disciplinam pertinere ad medicinam professus, in usu tantùm & experimentis eam posuit. Quem Apollonius & Glaucias, &*

*sanorum *quieta

Hippocrates.

aliquanto post Heraclides Tarentinus, & aliqui nõ mediocres viri secuti, ex ipsa professione, se Empiricos appellauerunt. Sic in duas parteis ea quoque, quæ victu curat, medicina diuisa est, alijs rationalem artem, alijs vsum tantùm sibi vendicantibus, nullo verò quicquam post eos, qui suprà cõprehensi sunt, agitante nisi quod acceperat: donec Asclepiades medendi rationẽ ex magna parte mutauit. Ex cuius successoribus Themison nuper ipse quoque quædam in senectute deflexit. Et per hos quidem maximè viros salutaris ista nobis professio increuit. Quoniam autem ex tribus medicinæ partibus, vt difficillima, sic etiam clarissima est ea, quæ morbis medetur, ante omnia de hac dicendum est. Et quia prima in ea dissensio est, quòd alij sibi experimentorum tantummodo notitiam necessariam esse cõtendunt, alij, nisi corporum rerúmque ratione comperta, non satis potentem vsum esse proponunt: indicandum est, quæ maximè ex vtraque parte dicantur, quo faciliùs nostra quoque opinio interponi possit. Igitur hi, qui rationalem medicinam profitentur, hæc necessaria esse proponunt, Abditarum & morbos continentium caussarum notitiam, deinde Euidentium, post hæc etiam Naturalium actionum, nouissimè partium Interiorum. Abditas caussas vocant, in quibus

requiritur, ex quibus principijs noſtra corpora ſint, quid ſecundam, quid aduerſam valetudinem faciat. Neque enim credunt poſſe eum ſcire, quomodo morbos curare cōueniat, qui vnde hi ſint, ignoret. Neque eſſe dubium quin alia curatione opus ſit, ſi ex quatuor principijs, vel ſuperans aliquid, vel deficiens aduerſam valetudinem creat, vt quidam ex ſapientiæ profeſſoribus dixerunt: alia, ſi in humidis omne vitium eſt, vt Herophilo viſum eſt: alia ſi in ſpiritu, vt Hippocrati: alia, ſi ſanguis in eas venas, quæ ſpiritui accommodatæ ſunt, transfunditur, & inflammationem, quam Græci φλεγμονὴν nominant, excitat, eáque inflammatio talem motum efficit, qualis in febre eſt, vt Eraſiſtrato placuit: alia, ſi manantia corpuſcula, per inuiſibilia foramina ſubſiſtendo, iter claudunt, vt Aſclepiades contendit. Eum verò rectè curaturum, quem prima origo cauſſæ nō feſellerit. Neque vero inficiantur, experimenta quoque eſſe neceſſaria. Sed ne ad hæc quidem aditum fieri potuiſſe, niſi ab aliqua ratione contendunt. Non enim quidlibet antiquiores viros ægris inculcaſſe: ſed cogitaſſe, quid maximè conueniret, & id vſu explo-raſſe, quod antè coniectura aliqua* duxiſſent. Neque intereſſe,* an nunc iam plera-que explorata ſint, ſi à conſilio tamen cœpe-*

*arterias

* [illegible] ſent.

*an iuſta

pleraque

runt. Et id quidem in multis ita se habere. Sæpe verò etiam noua incidere genera morborum, in quibus nihil adhuc usus ostenderit. Et ideo necessarium sit animaduertere, unde ea cœperint: sine quo nemo mortalium reperire possit, cur hoc, quàm illo potius utatur. Et ob hæc quidem in obscuro positas caussas persequuntur. Euidentes verò has appellant, in quibus quærunt initium morbi calor attulerit, an frigus: fames, an satietas: & quæ similia sunt. Occursurum enim vitio dicunt eum, qui originem non ignorarit. Naturales verò corporis actiones appellant, per quas spiritum trahimus, & emittimus cibum, potionémque & assumimus, & concoquimus. Itémque per quas eadem hæc in omnes membrorum partes digeruntur. Tum requirunt etiam, quare venæ nostræ modò submittant se, modò attollant: quæ ratio somni, quæ vigiliæ sit. Sine quorum notitia neminem putant vel occurrere, vel mederi morbis * inter hæc nascentibus posse. Ex quibus * quàm maximè pertinere ad rem concoctio videtur *. Huic potissimum insistunt, & duce alij Erasistrato, atteri cibum in ventre contendunt: alij Plistonico, Praxagoræ discipulo, putrescere: alij credunt Hippocrati, per calorem cibos concoqui. Accedúntque Asclepiadis æmuli, qui omnia ista vana &

super-

*intra
* quia quamm.
*, huic

superuacua esse proponunt. Nihil enim concoqui, sed crudam materiam (sicut assumpta est) in corpus omne diduci. Et hæc quidem inter eos parum constant. Illud verò conuenit, alium dandum cibum laborantibus, si hoc: * aliud, si illud verum est. Nam si teritur intus, eum quærendum esse, qui facillimè teri poßit. Si putrescit, eum in quo hoc expeditißimum est. Si calor concoquit, eum qui maximè calorem * moueat. At nihil ex his esse quærendum, si nihil concoquitur. Ea vero sumenda quæ maximè manent, qualia assumpta sunt. Eadémque ratione quum spiritus grauis est, quum somnus, aut vigilia vrgent, eum mederi posse arbitrantur, qui prius illa ipsa qualiter eueniant perceperit. Præter hæc quum in interioribus partibus & dolores, & morborum varia genera nascantur, neminem putant his adhibere posse remedia, quæ ipse ignoret. Necessarium ergo esse incidere corpora mortuorum, eorúmque viscera atque intestina scrutari: longéque optimè fecisse Herophilum, & Erasistratum, qui nocentes homines à regibus ex carcere acceptos, viuos inciderint, considerarintque etiam spiritu remanente, ea quæ natura antè clausisset, eorúmque posituram, colorem, figuram, magnitudinem, ordinem, duritiem, mollitiem, lauorem, contactum: processus de-

* alium,

* foueas,

Per læuorē, & cōtactum,

asperitatem intelligit, & quod illi est contrarium.

inde singulorum, & recessus: & siue quid inseritur alteri, siue quid partem alterius in se recipit. Neque enim quum dolor intus incidit, scire quid doleat, eum, qui qua parte quodque viscus, intestinúmve sit, non cognouerit. Neque curari id quod agrum est posse, ab eo, qui quid sit, ignoret. Et quum per vulnus alicuius viscera patefacta sūt, eum qui sanæ cuiusquam colorem partis ignoret, nescire quid integrum, quid corruptum sit. Ita ne succurrere quidem posse corruptis: aptiúsque extrinsecus imponi remedia, compertis interiorum & sedibus & figuris, cognitáque eorum magnitudine: similésque omnia, quæ posita sunt, rationes habere. Neque esse crudele (sicut plerique proponunt) hominum nocentium, & horum quoque paucorum, suppliciis, remedia populis innocentibus seculorum omnium quæri. Contrà, hi qui se Empiricos ab experientia nominant, euidentes quidem caussas, vt necessarias amplectuntur: obscurarum verò caussarum, & naturalium actionum quæstionem ideo superuacuam esse contendunt, quoniam incomprehensibilis natura sit. Non posse verò comprehendi, patere ex eorum, qui de his disputarunt, discordia: cùm de ista re, neque inter sapientiæ professores, neque inter ipsos medicos conueniat. Cur enim potius aliquis Hippocrati*

*intus pos.

*pocrati credat, quàm Herophilo? Cur huic potius, quàm Asclepiadi? Si rationes sequi velit, omnium posse videri non improbabiles: si curationes, ab omnibus his ægros perductos esse ad sanitatem. Ita neque disputationi, neque auctoritati cuiusquam fidem derogari oportuisse. Etiam sapientiæ studiosos maximos medicos esse, si ratiocinatio hoc faceret: nunc illis verba superesse, deesse medendi scientiam. Differre quoque pro natura locorum genera medicinæ, & aliud opus esse Romæ, aliud in Aegypto, aliud in Gallia. Quòd si morbos eadem caussæ facerent vbique, remedia quoque vbique eadem esse * debuissent. Sæpe etiam caussas apparere, vtputa lippitudinis, vulneris, neque ex his patere medicinam. Quòd si scientiã hanc non subiiciat euidens caussa, multominus eam posse subiicere, quæ in dubio est. Quum igitur illa incerta, incomprehensibilisque sit, à certis potius, & exploratis petendum esse præsidium, id est his, quæ experientia in ipsis curationibus docuerit, sicut in ceteris omnibus artibus. Nam ne agricolam quidem, aut gubernatorem disputatione, sed vsu fieri. At nihil istas cogitationes ad medicinam pertinere: eò quoque disci, quod qui diuersa de his senserint, ad eandem tamen sanitatem homines perduxerint. Id enim fecisse, quia*

*debuisse.

non ab obſcuris cauſsis, neque à naturalibus actionibus, quæ apud eos diuerſæ erant, ſed ab experimentis, prout cuique reſponderant, medendi vias traxerint. Ne inter initia quidem ab iſtis quæſtionibus deductam eſſe medicinam, ſed ab experimentis. Aegrorum enim, qui ſine medicis erant, alios, propter auiditatem, primis diebus protinus cibum aſſumpſiſſe, alios, propter faſtidium, abſtinuiſſe, leuatúmque magis eorum morbum eſſe, qui abſtinuerant: itémque alios in ipſa febre aliquid ediſſe, alios paulò ante eam, alios poſt remiſsionem eius, optime deinde his ceſsiſſe, qui poſt finem febris id fecerint. Eadémque ratione, alios inter principia protinus vſos eſſe cibo pleniore, alios exiguo, grauioréſque eos factos, qui ſe implerent. Hæc, ſimiliáque quum quotidie inciderent, diligentes homines notaſſe, quæ plerunque melius reſponderent: deinde ægrotantibus ea præcipere cœpiſſe. Sic medicinam ortam, ſubinde aliorum ſalute, aliorum interitu, pernicioſa diſcernentem à ſalutaribus. Repertis deinde iam medicinæ remediјs, homines de rationibus eorum diſſerere cœpiſſe: nec poſt rationem medicinam eſſe inuentam, ſed poſt inuentam medicinam, rationem eſſe quæſitam. *Requirere etiam, ſi ratio idem doceat, quod experientia, an aliud. Si idem, ſuper-

*Requiritur.

uacuam

uacuam esse: Si aliud, esse contrariam. Primò tamen remedia exploranda summa cura fuisse, nunc verò iam explorata esse, neque ulla aut noua genera morborum reperiri, aut nouam desiderari medicinam. Quòd si iam incidat mali genus aliquod ignotum, non ideo tamen fore medico de rebus cogitandum obscuris: sed eum protinus visurum, cui morbo id proximum sit, tentaturúmque remedia similia illis quæ vicino malo sæpe succurrerint, & per eius similitudinem opem reperturum. Neque enim se dicere consilio medicum non egere, & irrationale animal hanc artem posse præstare: sed has latentium rerum coniecturas ad rem non pertinere: quia non intersit, quid morbum faciat, sed quid tollat. Neque ad rem* pertineat, quomodo, sed quid optimè digeratur. Siue hac de caussa concoctio *intercidat, siue de illa: &, siue concoctio sit illa, siue tantùm digestio. Neque quærendum esse quomodo spiremus: sed quid grauem, tardúmque spiritum expediat. Neque quid venas moueat, sed quid quæque motus genera significent. Hæc autem cognosci experimentis, & in omnibus eiusmodi cogitationibus in vtranq; partem disseri posse. Itaque ingenium & facundiam vincere, morbos autem non eloquentia, sed remediis curari. Quæ si quis elinguis, vsu

* pertinere.

* incidat.

* discretus

*discreta bene norit, hunc aliquanto maiorem medicum futurum, quàm si sine vsu linguam suam excoluerit. Atque ea quidem, de quibus est dictum, superuacua esse tantummodo. Id verò quod restat, etiam crudele, viuorum hominum aluum, atque præcordia incidi, & salutis humanæ præsidem artem non solùm pestem alicui, sed hanc etiam atrocissimam inferre, quum præsertim ex his, quæ tanta violentia quærantur, alia non possint omnino cognosci, alia possint etiam sine scelere. Nam colorem, læuorem, mollitiem, duritiem, similiáque omnia non esse talia inciso corpore, qualia integro fuerint: quia quum corporibus inuiolatis, hæc tamen metu, dolore, inedia, cruditate, lassitudine, * mille alijs mediocribus affectibus, sæpe mutentur: multo magis verisimile est, interiora, quibus maior mollities, lux ipsa noua sit, sub grauissimis vulneribus, & ipsa trucidatione mutari. Neque quicquam esse stultius, quàm quale quidque viuo homine est, tale existimare esse moriente, imo iam mortuo.

* milleq;

*Nam ne vter.

*Nam vterum quidem, quî minus ad rem pertineat, spirante homine posse diduci? Simul atque verò ferrum ad præcordia accessit, & discissum transuersum septum est, quod membrana [illegible]dam superiores partes ab inferioribus diducit (διάφραγμα

γμῆ Græci vocant) hominem protinus animam amittere. Ita demum mortui præcordia, & viscus omne in conspectum latrocinantis medici dari: quod necesse sit tale esse, quale mortui sit, non quale viui fuit. Itaque consequi medicum, vt hominem crudeliter iugulet: non vt sciat qualia viui viscera habeamus. Si quid tamen sit, quod adhuc spirante homine conspectui subijciatur, id sæpe casum offerre curantibus. Interdum enim gladiatorem in arena, vel militem in acie, vel viatorem à latronibus exceptum, sic vulnerari, vt eius interior aliqua pars aperiatur, & in alio * alia sita, ita sedem, positum, ordinem, figuram, similiáque cognoscere prudentem medicum, non cædem, sed sanitatem molientem, idque per misericordiam discere, quod alij dira crudelitate cognouerint. Ob hæc ne mortuorum quidem lacerationem necessariam esse. Quæ etsi non crudelis, tamen fœda sit, quum aliter pleraque in mortuis se habeant. Quãtum verò in viuis cognosci potest, ipsa curatio ostendat. Quum hæc per multa volumina, pérque magnæ contentionis disputationes à medicis sæpe tractata sint, atque tractentur, subijciendum est quæ proxima vero videri poßint. Ea neque addicta alterutri opinioni sunt, neque ab vtraque nimium abhorrentia, media quodammodo

* alia: ita alid.

inter diuersas sententias. Quod in plurimis contentionibus deprehendere licet, sine ambitione verum scrutantibus, vt in hac ipsa re. Nam quæ demum caussæ vel secundam valetudinem præstent, vel morbos excitent: quomodo spiritus, aut cibus, vel deferatur, vel digeratur, ne sapientiæ quidem professores scientia comprehendunt, sed coniectura persequuntur. Cuius autem rei non est certa notitia, eius opinio certum reperire remedium non potest. Verúmque est, ad ipsam curandi rationem nihil plus conferre, quàm experientiam. Quanquam igitur multa sint ad ipsas artes propriè non pertinentia, tamen eas adiuuat excitando artificis ingenium. Itaque ista quoque naturæ rerum contemplatio, *quamuis non faciat medicum aptiorem, tamen medicinæ reddit perfectum. Verique simile est, & Hippocratem, & Erasistratum, & quicunque alij non contenti febres & vlcera agitare, rerum quoque naturam ex aliqua parte scrutati sunt, non ideo quidem medicos fuisse, verùm ideo quoque maiores medicos extitisse. Ratione verò opus est ipsi medicinæ, etsi non *inter obscuras caussas, *neque inter naturales actiones, tamen sæpe. Est enim hæc ars cõiecturalis: neque respondet ei plerunque non solùm coniectura, sed etiam experientia. Et interdum non febris,*

* *deferatur, al. distrahatur.*

* Aliâs: quamuis nõ faciat medicũ, aptiorem tamẽ medicinæ reddit, atque perfectum.

**semper inter,*

**atque*

non

*non cibus, non somnus subsequitur sicut assueuit. Rarius, sed aliquando tamen, morbus quoque ipse nouus est, quem non incidere, manifestè falsum est: quum ætate nostra quadam ex naturalibus partibus carne prolapsa, & * arente, intra paucas horas expirauerit: sic vt nobilissimi medici, neque genus mali, neque remedium inuenerint. Quos ego nihil ideo tentasse iudico, quia nemo in splendida persona periclitari coniectura sua voluerit: ne occidisse, nisi seruasset, videretur. Veri tamen simile est, potuisse aliquid cogitare, detracta tali verecundia, & fortasse responsurum fuisse id, quod aliquis esset expertus. Ad quod medicinæ genus neque semper similitudo aliquid confert: &, si quando confert, tamē idipsum rationale est, inter multa similia genera, & morborum, & remediorum cogitare, quo potissimum medicamento sit vtendum. Quum igitur talis res incidit, medicus aliquid oportet inueniat, quod non vtique fortasse, sed sæpius tamen etiam respondeat. Petet autem nouum quoque consilium, non à rebus latentibus (istæ enim dubiæ, & incertæ sunt) sed ab his quæ explorari possunt, id est euidentibus caussis. Interest enim fatigatio morbum, an sitis, an frigus, aut calor, an vigilia, an fames fecerit, an cibi, vinique abundantia,*

Caro ex naturalibus prolapsa.

* harente.

*an intemperantia libidinis. Neque ignorare hunc oportet, quæ sit ægri natura, humidum magis, an magis siccum corpus eius sit: validi nerui, an infirmi: frequens aduersa valetudo, an rara: eaque quum est, vehemens esse soleat, an lenis: breuis, an longa. Quod is vitæ genus sit secutus, laboriosum, an quietum: cum luxu, an cum frugalitate. Ex his enim, similibúsque, sæpe curandi noua ratio ducenda est. Quamuis ne hæc quidem sic præteriri debent, quasi nullam controuersiam recipiant. Nam & Erasistratus non ex his fieri morbos dixit, quoniam & alij, & ijdem aliàs post ista non febricitarent: & quidam medici seculi nostri sub auctore (vt ipsi videri volunt) Themisone contendunt, nullius caussæ notitiam quicquam ad curationes pertinere, satisque esse quædam communia morborum intueri. Siquidem horum tria genera esse, vnum adstrictum, alterum fluens, tertium mixtum. Nam modò parum excernere ægros, modò nimium: modò alia parte parum, alia nimium. Hæc autem genera morborum, modò acuta esse, modò longa: & modò increscere, modò consistere, modò minui *consueuerunt. Cognito igitur eo quod ex his est, si corpus adstrictum est, digerendum esse: si profluuio laborat, continendum: si mixtum vitium habet, occurrendum subinde*

* consueuisse.

inde vehementiori malo: & aliter acutis morbis medendum, aliter vetustis, aliter increscentibus, aliter subsistentibus, aliter iam ad sanitatem inclinantibus. Horum obseruationem medicinam esse, quam ita finiunt, vt quasi viam quandam, quam μέθοδον Græci nominant, eorúmque quæ in morbis communia sunt, contemplatricem esse* contendunt. ac neque rationalibus se, neque experimenta tantùm spectantibus annumerari volũt, quum ab illis eo nomine dissentiant, quòd in coniectura rerum latentium* volunt esse medicinam: ab his, eo quòd parum artis esse in obseruatione experimentorum credunt. Quod ad Erasistratũ pertinet, primùm ipsa euidentia eius opinioni repugnat, quia raro, nisi post horum aliquid morbus venit. Deinde non sequitur, vt quod alium non afficit, aut eundem aliàs, id ne alteri quidem, aut eidem tempore alio noceat. Possunt enim quædam subesse corpori, vel ex infirmitate eius, vel ex aliquo affectu, quæ vel in alio non sunt, vel in hoc aliàs non fuerunt, eaque per se nõ tanta* vt concitant morbũ, tamen obnoxiũ magis alijs iniurijs corpus* afficiunt. Quòd si contemplationem rerum naturæ (quam temere medici sibi vendicant) satis comprehendisset, etiam illud scisset, nihil omnino ob vnam caussam fieri, sed id pro caussa ap-

*contendant.

*nolunt

* vt comitentur

*efficiant

prehendi, quod contulisse plurimũ videtur. Potest autẽ id dum solũ est, nõ mouere, quod iunctum aliis maximè mouet. Accedit ad hæc, quod ne ipse quidem Erasistratus, qui transfuso in arterias sanguine febrem fieri dicit, idque nimis repleto corpore incidere reperit, cur ex duobus æquè repletis, alter in morbum inciderit, alter omni periculo vacarit (quod quotidie fieri apparet) non discreuerit. Ex quo dici potest, vt vera sit illa transfusio, tamen illam non per se (quũ plenum corpus est) fieri: sed quum horum aliquid accesserit. Themisonis verò æmuli, si perpetua quæ promittunt habent, magis etiam quàm vlli rationales sunt. Neque enim si quis non omnia tenet, quæ rationalis alius probat, protinus alio nouo nomine artis indiget: si modò, quod primum est, non memoriæ soli, sed rationi quoque insistit. Si, quod vero propius est, vix vlla perpetua præcepta medicinalis ars recipit: iidem sunt quod ii, quos experimenta sola sustinẽt. Eo magis, quoniam si compresserit aliquem morbus,* an fuderit, quilibet etiam imperitissimus videt. Quid autem compressum corpus resoluat, quid solutum teneat, si à ratione tractum est, rationalis est medicus. Si (vt ei, qui se rationalem negat, confiteri necesse est) ab experientia, Empiricus est. Ita apud eum morbi cognitio extra artem,*

medici-

* videatur.

Hinc medicina, ars interpollis à Plinio dicta est.

*aut

medicina intra vsum est. Neque adiectum quicquam Empiricorum professioni, sed demptum est: quoniam illi multa circunspiciunt, hi tantum facillima, & non plus quàm vulgaria. Nam & ij qui pecoribus ac iumentis medentur, quum propria cuiusque ex multis animalibus nosse non possũt, communibus tantummodo insistunt. Et exteræ gentes, quum subtilem medicinæ rationem non nouerint, communia tantùm vident. Et qui amplè valetudinarios nutriũt (quia singulis summa cura consulere non sustinent) ad communia ista confugiunt. Neque Hercules istud, & antiqui medici nescierunt, sed his contenti non fuerunt. Ergo etiam vetustissimus auctor Hippocrates dixit, mederi oportere & communia, & propria intuentem. Ac ne isti quidem ipsi intra suam professionẽ consistere vllo modo possunt. Siquidem & compressorum & fluentium morborũ genera diuersa sunt, faciliúsque id in his quæ fluunt, inspici potest. Aliud est enim sanguinem, aliud bilem, aliud cibũ vomere: aliud deiectionibus, aliud torminibus laborare: aliud sudore digeri, aliud tabe consumi. Atque in parteis quoque humor erumpit, vt in oculos auréisque. Quo periculo nullum humanum membrum vacat. Nihil autem horum sic, vt aliud curatur. Ita protinus in his à cõmuni fluentis morbi cõtem-

*platione, ad propriam medicina descendit. Atque in hac quoque rursus alia proprietatis notitia sæpe necessaria est: quia non eadem omnibus, etiam in similibus casibus, opitulantur. Siquidem certæ quædam res sunt, quæ in pluribus ventrem aut astringunt, aut resoluunt. Inueniuntur tamen, in quibus aliter atque in cæteris, * idem eueniat. In his ergo communium inspectio contraria est, propriorum tantum salutaris. Et caussæ quoque æstimatio sæpe morbum soluit. Ergo etiam ingeniosißimus seculi nostri medicus, quem nuper vidimus, Caßius, febricitanti cuidam, & magna siti affecto, quum post ebrietatem eum premi cœpisse cognosceret, aquam frigidam ingessit. Qua ille epota, quum vini vim miscendo fregisset, protinus febrem somno & sudore discußit. Quod auxilium medicus opportune prouidit, non ex eo, quòd aut strictū corpus erat, aut fluebat: sed ex caussa, quæ ante præcesserat. Estque etiam proprium aliquid & loci & temporis, istis quoque auctoribus, qui quum disputant, quemadmodū sanis hominibus agendum sit præcipiunt, vt grauibus aut locis aut temporibus, magis vitetur frigus, æstus, satietas, labor, libido, magisque vt conquiescat iisdem aut locis, aut temporibus, si quis grauitatem corporis sentit, ac neque vomitu stomachum, neque*

* id eu.

purga-

*purgatione aluum sollicitet. Quæ vera quidem sunt: à communibus tamen ad quædā propria descendunt, nisi persuadere nobis volunt, sanis quidē considerandū esse, quod cælum, quod tempus anni sit: ægris vero non esse. Quibus tanto magis omnis obseruatio necessaria est, quanto magis obxonia offensis infirmitas est. Quinetiam morborum in ijsdem hominibus aliæ atq; aliæ proprietates sunt: & qui secundis aliquando frustra curatus est, contrarijs sæpe restituitur. Plurimáque in dando cibo discrimina reperiuntur, ex quibus contentus vno ero. Nam famem facilius fert adolescens, quàm puer: facilius * in denso cælo, quàm in tenui, facilius in hyeme, quàm æstate: facilius vno cibo, quàm prandio quoque assuetus: facilius inexercitatus, quàm exercitatus homo sustinet. Sæpe autem in eo magis necessaria cibi festinatio est, qui minus inediam tolerat. Ob quæ * competit eum, qui propria non nouit, communia tantùm intueri debere: eúmque qui nosse propria potest, illa quidem non oportere negligere, sed his quoque insistere. Ideóque quum par scientia sit, vtiliorem tamen medicum esse amicum*

*Quibusdam videtur hîc legendū potius, in tenui cælo, quàm in denso: & æstate quā hyeme: propterea quòd Hippocrat. dicat lib. 1. Aphor. Ver. tres hyeme & vere sunt calidissimi. Quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda. Et Paul. Ægineta libro itidem 1. c. 53. Hyeme quidem & fortiori exercitatione, & pleniore cibo vtendum est. Nisi eò referas, quòd in denso cælo, & per hyemen corpora sunt robustiora, atque ideo etiam facilius quamlibet molestiam ferunt.

* *conijcit e.*

quàm extraneum. Igitur, ut ad propositum meum redeam, rationalem quidem puto medicinam esse debere, instrui verò ab euidentibus caußis, obscuris omnibus non à cogitatione artificis, sed ab ipsa arte reiectis. Incidere autem viuorum corpora, & crudele, & superuacuum est: mortuorum corpora discentibus necessarium. Nam positum, & ordinem nosse debent: quæ cadauera melius, quàm viuus, & vulneratus homo repræsentant. Sed & cætera, quæ modò in viuis cognosci possunt, in ipsis curationibus vulneratorum paulo tardius, sed aliquanto mitius, usus ipse monstrauit. His propositis, primùm dicam, quemadmodum sanos agere conueniat: tum ad ea transibo, quæ ad morbos, curationésque eorum pertinebunt.

Quemadmodum sanos agere conueniat.

CAP. I.

SANVS homo, qui bene valet, *& suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet: ac neque medico, neque * iatralipta egere. Hunc oportet varium habere vitæ genus: modò ruri esse, modò in urbe: sæpiúsque in agro, nauigare, venari, quiescere interdum, sed frequentius se exercere. Siquidem ignauia corpus hebetat, labor firmat: ille*

*Reunctores videtur transferre Plinius lib. 29. c. 1.

*ille maturam senectutem, hic longam adolescentiam reddit. Prodest etiam interdum balneo, interdum aquis frigidis uti: modò vngi, modò idipsum negligere: nullum cibi genus fugere, quo populus vtatur: interdum in conuiuio esse, interdum ab eo se retrahere: modò plus iusto, modò non amplius assumere: bis die potius, quàm semel cibum capere: & semper quam plurimum, dummodo hunc concoquat. Sed vt huius generis exercitationes, cibique necessarij sunt, sic athletici superuacui. Nam & intermissus propter ciuiles aliquas necessitates ordo exercitationis corpus affligit: & ea corpora, quæ more eorum repleta sunt, celerrimè & senescunt, & ægrotant. Concubitus verò neque nimis concupiscendus, neque nimis pertimescendus est. Rarus, corpus excitat, frequens * soluit. Quum autem frequens, non numero sit, sed natura, ratione ætatis & corporis scire licet, eum non inutilem esse, quem corporis neque languor, neque dolor sequitur. Idem interdiu peior est, noctu tutior: ita tamen, si neque illum cibus, neque hunc cum vigilia labor statim sequitur. Hæc firmis seruanda sunt, cauendúmque ne in secunda valetudine, aduersæ præsidia consumantur.*

Paulus Ægineta lib. .c.37 Frequens concubitus, corpus rarius, frigidius, & imbecillius reddit.

* *resoluit.*

Quæ stomacho imbecillis seruanda sint.

CAP. II.

At imbecillis stomacho (quo in numero magna pars vrbanorum, omnésque penè cupidi litterarum sunt) obseruatio maior necessaria est: vt quod vel corporis, vel loci, vel studij ratio detrahit, cura restituat. Ex his igitur qui bene concoxit, manè tutò surget: qui parum, quiescere debet: & si manè surgendi neceßitas fuerit, redormire. Qui non concoxit, ex toto conquiescere, ac neque labori se, neque exercitationi, neque negotio credere. Qui crudum sine praecordiorum dolore ructat, is ex interuallo aquam frigidam bibere, & se nihilominus continere. Habitare verò aedificio lucido, per flatum aestiuum hybernum solem habente, cauere meridianum solem, matutinum & vespertinum frigus, itémque auras fluminum, atque stagnorum, miniméque nubilo caelo soli aperienti se committere, ne modo frigus, modò calor moueat. Quae res maximè grauedines, distillationésque concitat. Magis verò grauibus locis ista seruanda sunt, in quibus etiam pestilentiam faciunt. Scire autem licet, integrum corpus esse, quum quotidie manè vrina alba, dein russa est. Illud concoquere, hoc concoxisse significat. Vbi experrectus est aliquis, paulum intermittere, deinde (nisi hyems est) fouere*

*perflato, aest. hybernúmque

fouere

*fouere os multa aqua frigida debet: longis diebus meridiari potius ante cibum, sin minus, post eum: per hyemem potißimum totis noctibus conquiescere. Sin lucubrandum est, non post cibum id facere, sed post concoctionem. Quem interdiu vel domestica, vel ciuilia officia tenuerunt, huic tempus aliquod seruandum curationi corporis sui est. Prima autem eius curatio exercitatio est, quæ semper antecedere cibum debet: in eo, qui minus laborauit, & bene concoxit, amplior: in eo, qui fatigatus est, & minus concoxit, remißior. Commodè verò exercent, clara lectio, arma, pila, cursus, ambulatio: atque hæc non vtique plana commodior est. Siquidem melius ascensus quoque & descensus cum quadam varietate corpus *moueat, nisi tamẽ id perquàm imbecillum est. Melior autem est sub diuo, quàm in porticu: melior (si caput patitur) in sole, quàm in vmbra: melior in vmbra, quam parietes, aut viridaria efficiunt, quàm quæ tecto subest: melior recta, quàm flexuosa. Exercitationis autem plerunque finis esse debet sudor, aut certè *laßitudo, quæ citra fatigationem sit, idque ipsum, modò minus, modò ma-*

Exercitatio.

**mouet,*

* Lassitudo est grauitas corporis. Vergil. Lassóve papauera collo, quę etiã citra laborem accidit.

Fatigationem verò nimietatem laboris intelligimus. idem: Veloces iaculo ceruos, cursuque fatigat. quod mox immodicum laborem appellauit. Verum de generibus lassitudinis legendus est lib. 8. Galeni de Sanitate tuenda.

gis faciendum est. Ac ne his quidem Athletarum exemplo, vel certa esse lex vel immodicus esse labor debet. Exercitationem recte sequitur, modò vnctio, vel in sole, vel ad ignem, modò balneum, sed in conclaui quàm maxime & alto, & lucido, & spatioso. Ex his verò neutrum* sæpe fieri oportet, sed sæpius alterutrum pro corporis natura. Post hæc paulum conquiescere opus est. Vbi ad cibum ventum est, nunquam vtilis est nimia satietas. Sæpe etiam inutilis nimia abstinentia. Sæpe si qua intemperantia subest, *durior est in potione, quàm in esca. Cibus à salsamentis, oleribus, similibúsque rebus melius incipit. Tum caro assumenda est, quæ assa optima, aut elixa est. Condita omnia duabus de caussis inutilia sunt, quoniam & plus propter dulcedinem assumitur, & quod * modò par est, tamen ægrius cõcoquitur. Secunda mensa bono stomacho nihil nocet, in imbecillo coacescit. Si quis itaque hoc parum valet, palmulas pomáque & similia melius primo cibo assumit. Post multas potiones, quæ aliquantum sitim excesserunt, nihil edendum est, post satietatem, nihil agendum. Vbi expletus est aliquis, facilius concoquit, si quicquid assumpsit potione aquæ frigidæ includit, tum paulisper inuigilat, deinde bene dormit. Si quis interdiu se impleuit,

*semper

*tutior

Cibus

* modo parum

post

post cibum neque frigori, neque æstui, neque labori se debet committere. Neque enim tam facile hæc inani corpore quam repleto nocent. Si quibus de caussis futura inedia est, labor omnis vitandus est.

Obseruationes quædam prout res nouæ accidunt, & prout corporum genera, & sexus, & ætates, & tempora anni sunt.

CAP. III.

ATque hæc quidem penè perpetua sunt. Quasdam autem obseruationes desiderant & noua res, & corporum genera, & sexus, & ætates, & tempora anni. Nam neque ex salubri loco in grauem, neque ex graui in salubrem transitus satis tutus est. Ex salubri in grauem prima hyeme: ex graui in eum, qui salubris est, prima æstate transire melius est. Neque verò ex multa fame, nimia satietas: neque ex nimia satietate, fames idonea est. Periclitatúrque & qui semel, & qui bis die cibum incontinenter, contra consuetudinem assumit. Item neque ex nimio labore subitum ocium, neque ex nimio ocio subitus labor sine graui noxa est. Ergo quum quis mutare aliquid volet, paulatim debebit assuescere. Omnem etiam laborem facilius, vel puer, vel senex, quàm insuetus homo

Puer. Senex. Homo.

sustinet. Atque ideo quoque nimis otiosa vita utilis non est, quia potest incidere laboris necessitas. Si quando tamen insuetus aliquis laborauit, aut multo plus quam solet, etiam is qui assueuit, huic ieiuno dormiendum est multo magis, si etiam os amarum est, vel oculi caligant, aut venter perturbatur. Tum enim non dormiendum tantummodo ieiuno est, sed etiam in posterum diem permanendum, nisi citò id quies sustulit. Quod si factum est, surgere oportet, & lentè paululum ambulare. At si somni necessitas non fuit, quia modicè magis aliquis laborauit, tamen ingredi * aliquid eodem modo debet. Communia deinde omnibus sunt post fatigationem cibum sumpturis, ubi paulum deambulauerunt, si balneum non est, calido loco, vel in sole, vel ad ignem ungi, atque sudare: si est, ante omnia in tepidario residere, deinde, ubi paulum conquieuerunt, intrare, & descendere in solium, tum multo oleo ungi, leuitérque perfricari, interdum in solium descendere. Post hæc os aqua calida souere, deinde frigida. Balneum his feruens idoneum non est. Ergo si nimium alicui fatigato pænè febris est, huic abundè est loco tepido demittere se inguinibus tenus in aquā calidam, cui paulum olei adiectum sit: deinde totum quidem corpus, maximè tamen eas partes, quæ in aqua

* aliquantum.

aqua

aqua fuerunt, leuiter perfricare ex oleo, cui vinum, & paulum contriti salis sit adiectū. Post hæc, omnibus fatigatis, aptum est cibū sumere, eóque humido uti: aqua, vel certè diluta potione esse contentos, maximéque ea quæ moueat vrinam. Illud quoque nosse oportet, quòd ex labore sudanti, frigida potio perniciosissima est, atque etiam (quum sudor se remisit) itinere fatigatis inutilis. A balneo quoque venientibus Asclepiades inutilem eam iudicauit. Quod in his verum est, quibus aluus facile, nec tutò resoluitur, quique facile inhorrescunt. Perpetuum in omnibus non est, quum potius naturale sit, potione æstuantem stomachum refrigerari, frigentem calefieri. Quod ita præcipio, vt tamen fatear, ne ex hac quidem caussa sudanti adhuc *frigidum bibendum esse. Solet etiam prodesse, post varium cibum, frequentésque dilutas potiones, vomitus, & postero die longa quies, deinde modica exercitatio. Si aßidua fatigatio vrget, in vicem modò aqua, modò vinum bibendum est, raróque balneo vtendum. Leuátque laßitudinem etiam laboris mutatio, eúmque quem nouum genus *eiusdem laboris preßit (id quod in consuetudine est) reficit. Fatigato quotidianum cubile tutissimum est, insolitum contrà lassat. Quod enim contra consuetudinem est, nocet, seu

*frigidam bibendam esse.

*cuiusdā

*molle, ſeu durum eſt. Propriè quædam ad eum pertinent, qui ambulando fatigatur: hunc reficit in ipſo quoque itinere frequens frictio: poſt iter, primùm ſedile, deinde unctio, tum calida aqua in balneo magis ſuperiores partes, quàm inferiores foueat. Si quis verò exuſtus in ſole eſt, huic in balneum protinus eundum eſt, perfundendúmque oleo corpus & caput, deinde in ſolium bene calidum deſcendendum eſt, tum multa aqua*per caput infundenda, prius calida, deinde frigida. At * ei qui perfrixit, opus eſt balneo primùm inuoluto ſedere donec inſudet, tum vngi, deinde lauari, cibum modicum, deinde potiones meracas aſſumere. Is verò qui nauigauit, & nauſea preſſus eſt, ſi multam bilem euomuit, vel abſtinere cibo debet, vel paululum aliquid aſſumere. Si pituitam acidam effudit, vtique ſumere cibum, ſed aſſueto leuiorem: ſi ſine vomitu nauſea fuit, vel abſtinere, vel poſt cibum vomere. Qui verò toto die, vel in vehiculo, vel in ſpectaculis ſedit, huic nihil currendum, ſed lentè ambulandum eſt. Lenta quoque in balneo mora, dein cœna exigua prodeſſe conſueuerũt. Si quis in balneo æſtuat, reficit hunc ore exceptum, & in eo retentum acetum. Si id nõ eſt, eodem modo frigida aqua aſſumpta. Ante omnia autem norit quiſque naturam*

*ſuper
*eum q. p. o. e. in b. p. inuolutum

ram sui corporis: quoniam alij graciles, alij obesi sunt, alij calidi, alij frigidiores, alij humidi, alij sicci, alios astricta, alios resoluta aluus exercet. Raro quisquam non aliquam partem corporis imbecillam habet. Tenuis verò homo implere se debet, plenus extenuare: calidus refrigerare, frigidus calefacere: madens siccare, siccus madefacere: itémque aluum firmare is, cui fusa: soluere is, cui astricta est. Succurrendúmque semper parti maximè laboranti est. Implet autem corpus modica exercitatio, frequentior quies, unctio: & si post prandium est balneum, contracta aluus, modicum frigus hyeme, somnus & plenus & non nimis longus, molle cubile, animi securitas, assumpta per cibos & potiones maximè dulcia & pinguia, cibus & frequentior, & quantus plenissimus potest concoqui. Extenuat corpus aqua calida, si quis in eam descendit, magisque si salsa est, in ieiunio balneum, inurens sol, & omnis calor, cura, vigilia, somnus nimium vel breuis, vel longus, lectus per æstatem terra, hyeme durum cubile, cursus, multa ambulatio, omnisque vehemens exercitatio, vomitus, deiectio, acidæ res & austera, & semel die assumpta epulæ, & vini non perfrigidi potio ieiuno in consuetudinem adducta. Quum verò inter exte-

nuantia posuerim vomitum, & deiectionē,
Vomitus de his quoque propria quædā dicenda sunt.
*Reiectū. *Eiectum esse ab Asclepiade vomitum in eo volumine, quod de Tuenda sanitate composuit, video, neque reprehendo, si offensus eorum est consuetudine, qui quotidie eÿciendo vorandi facultatem moliuntur. Paulo etiam longius processit. Idem purgationes quoque eodem volumine expulit. Et sunt hæ perniciosæ, si nimis valentibus medicamentis fiunt. Sub hac tamen submouenda esse non est perpetuum, quia corporum temporúmque ratio potest ea facere necessaria, dum & modo, & non nisi quum opus est, adhibeantur. Ergo ille quoque ipse, si quid iam corruptum esset, expelli debere confessus est. Ita non ex toto res condemnanda est. Sed esse eius etiam plures caussæ possunt, estque in ea quædam paulo subtilior obseruatio adhibenda. Vomitus vtilior est hyeme, quàm æstate. Nam tum & pituitæ plus, & capitis grauitas maior subest. Inutilis est gracilibus, & imbecillum stomachum habentibus. Vtilis est plenis & biliosis omnibus, si vel nimium se repleuerunt, vel parum concoxerunt. Nam siue plus est, quàm quod concoqui possit, periclitari ne corrumpatur, non oportet. Si verò corruptum est, nihil commodius est, quàm id, qua via primùm expelli potest, eÿcere.

Itaque

Itaque ubi amari ructus cum dolore & grauitate præcordiorum sunt, ad hunc protinus confugiendum est. * Item prodest ei, cui pectus æstuat, & frequens saliua, vel nausea est, aut cui sonant aures, aut madent oculi, aut os amarum est. Similitérque ei, qui vel cælum vel locum mutat, hisque quibus (si per plures dies non vomuerunt) dolor præcordia infestat. Neque ignoro inter hæc præcipi quietem, quæ non semper contingere potest agendi necessitatem habentibus, nec in omnibus idem facit. Itaque istud luxuriæ caussa fieri non oportere confiteor. Interdum valetudinis caussa recte fieri, experimentis credo. Commoneo tamen, ne quis, qui valere, & senescere volet, hoc quotidianum habeat. Qui vomere post cibum volet, si ex facili facit, aquam tanquam tepidam antè debet assumere: si difficilius, aquæ, vel salis, vel mellis paulum adiicere. At qui manè vomiturus est, antè bibere mulsum, vel hyssopum, aut esse radiculam debet, deinde aquam tepidam, ut suprà scriptum est, bibere. Cætera, quæ antiqui medici preceperunt, stomachum omnia infestant. Post vomitum (si stomachus infirmus est) paululum cibi, sed huius idonei, gustandum, atque frigida cyathi tres bibendi sunt. Si autem vo-

*Idem.

Prouocantia vomitum.

mitus fauces exasperauit, qui vomuit (si manè id fecit) ambulare debet, tum vngi, deinde cœnare. Si post cœnam, postero die lauari, & in balneo sudare, hinc proximus cibus, mediocris vtilior est, isque esse debet cum pane hesterno, vino austero, meraco, & carne assa, cibisque omnibus quam siccissimis. Qui vomere bis in mense vult, melius consulet, si biduo continuarit, quàm si post quintum decimũ diem vomuerit, nisi hæc mora grauitatẽ pectori faciet. Deiectio autem medicamento quoq; petenda est, vbi venter suppressus parum reddit, ex eóque inflammationes, caligines, capitis dolores, aliaque superioris partis mala increscunt. Quid enim inter hæc adiuuare possunt quies & inedia, quæ per illa maximè eueniunt? Qui eijcere volet, primùm cibis, vinisque vtetur his, quæ hoc præstant. Dehinc si parum illa proficient, aloën sumat. Sed purgationes quoque vt interdum necessariæ sunt, sic vbi frequentes sunt, periculum afferunt. Assuescit enim non ali corpus, & ob hoc infirmum erit, quum omnibus morbis obnoxia maximè infirmitas fit. Calefacit autem vnctio, aqua salsa, magisque si calida est, omnia salsa, amara, carnosa, si post cibum est balneum, vinum austerum: refrigerat in ieiunio & bal-

Deiectio.

Purgationes.

neum

neum, & somnus, nisi nimis longus est, & omnia acida, aqua quam frigidissima, oleum si aquæ misceatur. Humidum autem corpus efficit labor * maior quam ex consuetudine, frequens balneum, cibus plenior, multa potio, post hæc ambulatio, & vigilia: per se quoque ambulatio multa, & vehemens, & matutina exercitatio, & non protinus cibus adiectus, ea genera escæ quæ veniunt ex locis frigidis, & pluuijs, & irriguis. Contrà siccat, * modica exercitatio, fames, unctio sine aqua, calor, sol * modicus, frigida aqua, cibus exercitationi statim subiectus, & is ipse ex siccis & æstuosis locis veniens. Aluum astringit labor, sedile, creta figuralis corpori illita, cibus imminutus, & is ipse semel die assumptus ab eo, qui bis solet: exigua potio, neque adhibita, nisi quum cibi quis quantum assumpturus est, cepit: post cibum quies. Contrà soluit, aucta ambulatio atque esca, post motus qui post cibum est, subinde potiones cibo immixtæ. Illud quoque scire oportet, quòd ventrem vomitus solutum comprimit, compressum soluit. Itémque comprimit is vomitus, qui statim post cibũ est: soluit is, qui tardè superuenit. Quod ad ætates verò pertinet, inediam facillime sustinent mediæ ætates, mi-

*aliàs minor

*aliàs, immodica

*aliàs immodicus.

nus iuuenes, minime pueri, & senectute confecti. Quo minus fert facilè quisque, eo sæpius debet cibum assumere, maximéque eo eget, qui increscit. Calida lauatio, & pueris & senibus apta est. Vinum dilutius pueris, senibus meracius, neutri ætati quæ inflationes mouent. Iuuenum minus, quæ aßumant, & quomodo curentur interest. Quibus iuuenibus fluxit aluus, plerunque in senectute contrahitur: quibus in adolescentia fuit astricta, sæpe in senectute soluitur. Melior est autem in iuuene fusior, in sene astrictior. Tempus quoque anni considerare oportet. Hyeme plus esse conuenit: minus, sed meracius bibere: multo pane uti, carne potius * elixa, modicè oleribus: semel die cibum capere, nisi si nimis venter astrictus est. Si prandet aliquis, vtilius est exiguum aliquid, & ipsum siccum sine carne, sine potione sumere. Eo tempore anni calidis omnibus potius vtendum est, vel calorem mouentibus. Venus tum non æquè perniciosa est. At vere paulum cibo demendum, adijciendúmque potioni, sed dilutius tamen bibendum est: magis carne vtendum, magis oleribus: transeundum paulatim ad assa ab elixis. Venus eo tempore anni tutißima est. Aestate verò & potione & cibo corpus sæpius eget. Ideo prandere quoque

* assa.

quoque commodum est. Eo tempore aptissima sunt, & caro, & olus, potio quam dilutissima, ut & sitim tollat, nec corpus incendat, frigida lauatio, caro* assa, frigidi cibi, vel qui refrigerent. Vt sæpius autem cibo vtendum, sic exiguo est. Per autumnum propter cæli varietatem periculũ maximum est. Itaque neque sine veste, neque sine calceamentis prodire oportet, præcipuéque diebus frigidioribus: neque sub dio nocte dormire, aut certè bene operiri. Cibo verò iam paulo pleniore vti licet: minus, sed meracius bibere. Poma nocere quidam putant, quæ immodicè toto die plerunque sic assumuntur, ne quid ex densiore cibo remittatur.* Ita non hæc, sed consummatio omnium nocet. Ex quibus in nullo tamen minus, quàm in his noxæ est. Sed his vti non sæpius, quàm alio cibo conuenit. Denique aliquid densiori cibo, quum id accedit, necessarium est demi. Neque æstate verò, neque autumno vtilis venus est. Tolerabilior tamen per autumnum: æstate vero in totum, si fieri potest, abstinendum.

*elixa.

*vt neq.

De his qui aliqua parte corporis laborant, & primùm de his quibus caput infirmum.

CAP. IIII.

PRoximum est, vt de his dicam, qui partes aliquas corporis imbecillas habent.

*Cui caput infirmum est, is (si bene concoxerit) leniter perfricare id manè manibus suis debet: nunquam id (si fieri potest) veste velare, aut ad cutem tonderi, utileque lunam vitare, maximéque ante ipsum lunæ, solisque concursum: sed nusquam post cibum progredi. Si cui capilli sunt, eos quotidie pectere, multum ambulare: sed (si licet) sub tecto, neque in sole. Vbique autem vitare solis ardorem, maximéque post cibū & vinum: potius ungi quàm lauari, nunquam ad flammam ungi, interdum ad prunam. Si in balneum venit, sub veste primùm paulum in tepidario insudare, ibi ungi, tum transire in calidarium: ubi *sudabit, in solium non descendere, sed multa calida aqua per caput se totum perfundere: tum tepida uti, dein frigida, diutiúsque ea caput, quàm cæteras partes, perfundere: deinde id aliquandiu perfricare: nouissimè detergere & ungere. Capiti nihil æquè prodest, atque aqua frigida: itaque is, cui hoc infirmum est, per æstatem id bene largo canali quotidie debet aliquandiu subijcere. Semper autem, etiam si sine balneo unctus est, neque totum corpus refrigerare sustinet, caput tamen aqua frigida perfundere. Sed quum cæteras partes attingi nolit, demittere id, ne ad ceruices aqua descen-*

*sudarit

Aqua frigida capiti prodest.

deſcendat, eámque ne quid oculis, alijsve partibus noceat, defluentem ſubinde manibus ad os regerere. Huic modicus cibus neceßarius eſt, quem facilè concoquat: iſque, ſi ieiunio caput læditur, aſſumendus etiā medio die eſt: ſi non læditur, ſemel potius. Bibere huic aßiduè vinum dilutum *leue, quàm aquam magis expedit: vt quum caput grauius eſſe cœperit, ſit quò confugiat: eique ex toto neque vinum, neque aqua ſemper vtilia ſunt: medicamentum vtrumque eſt quum inuicem aſſumitur. Scribere, legere, voce contendere, huic opus non eſt, vtique poſt cœnam, poſtquam nec cogitatio quidem ei ſatis tuta eſt, maximè tamen vomitus alienus eſt.

*lene.

De his qui lippitudine, grauedine, deſtillatione, tonſilliſque laborant.

CAP. V.

NEque verò his ſolis, quos capitis imbecillitas torquet, vſus aquæ frigidæ prodeſt: ſed ijs etiam, quos aßiduæ lippitudines, grauedines, deſtillationes, tonſillæque malè habent. His autem non caput tantùm quotidie perfundendum eſt, ſed os quoque multa frigida aqua fouendum eſt: præcipuéque omnibus, quibus hoc vtile auxiliū eſt, eo vtendū eſt vbi grauius cælum Auſtri reddiderūt. Quúmq; omnibus

inutilis sit post cibum aut contentio, aut cogitatio animi: tum his præcipuè, qui vel capitis, vel arteriæ dolores habere consueuerunt, vel quoslibet alios oris affectus. Vitari etiam grauedines, destillationésque possunt, si quam minime eum (qui his opportunus est) aerem vel loca aquásque mutet, si caput in se protegit ne incendatur, néve subitum ex repentino nubilo frigus id moueat, si post concoctionem ieiunus caput radit, si post cibum neque legit, neque scribit.

Ad solutum aluum remedia.

CAP. VI.

Q*Vem verò frequenter citata aluus exercet, huic opus est pila, similibúsque superiores partes exercere, dum ieiunus est ambulare, vitare solis nimium ardorem, continua balnea, vngi citra sudorem, non vti cibis varijs, miniméque iurulentis, aut leguminibus, olcribúsve his, quæ celeriter descendunt, omnia denique fugere quæ tardè concoquuntur. Venatio, durique pisces, & ex domesticis animalibus assa caro maximè iuuant. Nunquam vinum salsum bibere expedit, ne tenue quidem, aut dulce, sed austerum, & plenius, neque id ipsum peruetus. Si mulso vti volet, id ex decocto melle faciendum est. Si frigidæ*

Plin. lib. 14. cap. 8.
Tenue,
Dulce,
Austerũ,
Plenius.

frigidæ potiones ventrem eius non turbant, his vtendum potißimum est. Siquid offensæ in cœna sensit, vomere debet, idque postero quoque die facere, tertio modici ponderis panem ex vino esse, adiecta vua vel olea, vel ex defruto, similibúsque alijs, deinde ad consuetudinem redire. Semper autem post cibum conquiescere, ac neque intendere animum, neque ambulatione, quamuis leui, dimoueri.

Remedia ad coli dolorem.

CAP. VII.

ET si laxius intestinum dolere consueuit (quod κῶλον nominant) quum id nihil nisi genus inflationis sit, id agendum est, vt concoquat aliquis, vt lectione, & alijs generibus exerceatur: vtatur balneo calido, cibis quoque & potionibus calidis: denique omnimodo frigus euitet, item dulcia omnia, leguminaque, & quicquid inflare consueuit.

Quæ agenda sint stomacho laborantibus.

CAP. VIII.

SIquis verò stomacho laborat, legere clarè debet: post lectionem ambulare: tum pila, vel armis, alióue quo genere, quo superior pars mouetur, exerceri: non aquam, sed vinum calidum bibere ieiunus: tum

cibum bis die assumere, sic tamen ut facilè concoquat: uti vino tenui, & austero, & post cibum frigidis potionibus potius. Stomachum autem infirmum indicant, pallor, macies, præcordiorum dolor, nausea, & nolentium vomitus, in ieiuno dolor capitis. Quæ in quo non sunt, is firmi stomachi est. Neque credendum utique nostris est, qui quum in aduersa valetudine vinum aut frigidam aquam concupierunt, deliciarum patrocinium in accusationem non merentis stomachi habent. At qui tardè concoquunt, & quorum ideo præcordia inflantur, quive propter ardorem aliquem noctu sitire consueuerunt, antèquàm conquiescant, duos, trésve cyathos per tenuem fistulam bibant. Prodest etiam aduersus tardam concoctionem clarè legere, deinde ambulare, tum vel ungi, vel lauari aßiduè, vinum frigidum bibere, & post cibum magnam potionem, sed (ut suprà dixi) per siphonem, deinde omnes potiones aqua frigida intercludere. Cui verò cibus acescit, is ante eum bibere aquam egelidam debet, & vomere. At is cui ex hoc frequens deiectio incidit, quoties aluus ei constiterit, frigida potione potißimum utatur.

Quid

Quid obseruandum sit dolore neruorum laborantibus.

CAP. IX.

*SI cui verò dolere nerui solent (quod in podagra, chiragráve esse consueuit) huic quantum fieri potest, exercendum id est, quod affectum est, obijciendúmque labori & frigori, nisi quum dolor increuit. Sub*dio quies optima est: Venus semper*quo inimica est. Concoctio (sicut in omnibus corporis affectibus) necessaria est. Cruditas enim id maximè lædit, & quoties offensum corpus est, vitiosa pars maximè sentit. Vt concoctio autem omnibus vitijs occurrit, sic rursus alijs frigus, alijs calor. Quæ sequi quisque pro habitu corporis sui debet. Frigus inimicum est seni, tenui, vulneri, præcordijs, intestinis, vesicæ, auribus, coxis, scapulis, naturalibus oßibus, dentibus, neruis, vuluæ, cerebro. Idem summam cutem facit pallidam, aridam, duram, nigram. Ex hoc horrores, tremorésque nascuntur. At prodest iuuenibus, & omnibus plenis, erectiórque mens est, & melius concoquitur, vbi frigus quidem est, sed cauetur. Aqua vero frigida infusa, præterquàm capiti, etiam stomacho prodest. Item articulis, doloribúsq. qui sunt sine vlceribus. Item rubicundis nimis homini-*

bus, si dolore vacant. Calor autem adiuuat omnia quæ frigus infestat. Item lippientes si nec dolor, nec lacrymæ sunt. Neruos quoque qui contrahuntur, præcipuéque ea vlcera, quæ ex frigore sunt. Idem corporis colorem bonum facit, vrinam mouet. Si nimius est, corpus effœminat, neruos emollit, stomachum soluit. Minimè verò aut frigus, aut calor tuta sunt, vbi subita insuetis sunt. Nam frigus lateris dolores, alia vitia: frigida aqua strumas excitat. Calor concoctionem prohibet, somnum aufert, sudorem digerit, obnoxium morbis pestilentibus corpus efficit.

Obseruatio in pestilentia.

CAP. X.

*Est etiam obseruatio necessaria, qua quis in pestilentia vtatur adhuc integer, quum tamen securus esse non poßit. Tum igitur oportet peregrinari, nauigare. Vbi id non licet, gestari, ambulare sub diuo ante æstum leniter, eodémque modo vngi, & ut suprà comprehensum est, vitare fatigationem, * crudelitatem, frigus, calorem, libidinem, multóque magis se continere, si qua grauitas in corpore est: tum neque manè surgendum, neque pedibus nudis ambulandum est, miniméque post cibum, aut balneum, neque ieiuno, neque cœnato vomendum*

*crudita-tem.

uendum est, neque mouenda aluus, atque etiam si per se mota est, comprimenda est. Abstinendum potius, si plenius corpus est. Itémque vitandum balneum, sudor, meridianus somnus, vtique si cibus quoque antecessit, qui tamen semel die tunc commodiùs assumitur: insuper etiam modicus, ne cruditatem moueat. Alternis diebus inuicem modò aqua, modò vinum bibendum est. Quibus seruatis, ex reliqua victus consuetudine, quàm minimum mutari debet. Quũ verò hæc in omni pestilentia facienda sint, tum in ea maximè, quam austri excitarint. Atque etiam peregrinantibus eadem necessaria sunt, vbi graui tempore anni discesserunt ex suis sedibus, vel vbi in graues regiones venerunt. Ac si cætera res aliqua prohibebit, vtique abstinere debebit. Atque ita ab vino ad aquam, ab hac ad vinum eo, qui suprà positus est, modò transitus ei esse.

LIBER II.

INSTANTIS autem aduersæ valetudinis signa complura sunt. In quibus explicandis non dubitabo auctoritate antiquorum virorum vti, maximéque Hippocratis: quum recentiores quoque Medici, quamuis qua-

dam in curationibus mutarint, tamen ab illum optimè præsagisse fateantur. Sed antequam dico, quibus præcedentibus morborum timor subsit, non alienum videtur exponere, quæ tempora anni, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora maximè tuta, vel periculis opportuna sint, quod genus aduersæ valetudinis in quoque timeri maximè possit. Non quò non omni tempore, in omni tempestatum genere omnis ætatis, omnis habitus * hominum per omnia genera morborum & ægrotent, & moriantur: sed quòd frequentiùs tamen quædam eueniant. Ideóque vtile est scire vnumquemque, quid, & quando maximè caueat.*

*quid

*homines

Quæ anni tempora, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora vel tuta, vel morbis opportuna sint: & quod valetudinis genus in quoque timeri possit.

CAP. I.

IGitur saluberrimum ver est, proxima deinde ab hoc hyems, periculosior æstas, autumnus longè periculosissimus. Ex tempestatibus verò optimæ æquales sunt, siue frigidæ, siue calidæ: pessimæ, quæ variant maximè. Quo fit, vt Autumnus plurimos opprimat. Nam ferè meridianis temporibus calor, nocturnis atque matuti-

nis.

nis simúlque etiam vespertinis frigus est. Corpus ergo & æstate, & subinde meridianis caloribus relaxatum, subito frigore excipitur. Sed vt eo tempore id maximè fit, sic quandocunque euenit, noxium est. Vbi æqualitas autem est, tamen saluberrimi sunt sereni dies, meliores pluuij, quàm tantùm nebulosi, aut nubili, optimique hyeme qui omni vento vacant: æstate quibus Fauonij perflant. Si genus aliud ventorum est, salubriores Septentrionales, quàm Subsolani, vel Austri sunt. Sic tamen, vt hæc interdum regionum sorte mutentur. Nam ferè ventus vbique à mediterraneis regionibus veniens salubris, à mari grauis est. Neque solùm in bono tempestatum habitu certior valetudo est, sed priores morbi quoque (si qui inciderunt) leuiores sunt, & promptiùs finiuntur. Peßimum ergo cælum est, quod ægrum fecit, adeò vt in id quoque genus, quod natura peius est in hoc statu, salubris mutatio fit. Aetas media tutißima est, quæ neque iuuenta calore, neque senectutis frigore infestatur. Longis morbis senectus, acutis adolescentia magis patet. Corpus autem habilißimum quadratum est, neque gracile, neque obesum. Nam longa statura, vt in iuuenta decora est, sic matura senectute conficitur. Gracile

Pluuij. Nebulosi, Nubili.

Corpus quadratum.

corpus, infirmum: obesum, hebes est. Vere tamen maximè quæcunque humoris motu nouantur, in metu esse consuerunt. Ergo tum leppitudines, pustulæ, profusio sanguinis, abscessus corporis, quæ ἀποστήματα Græci nominant, bilis atra, quam μελαγχολίαν appellant, insania, morbus comitialis, angina, grauedines, destillationes oriri solent. Hi quoque morbi qui in articulis, neruisque modò urgent, modò quiescunt, tum maximè & inchoantur & repetunt. At æstas non quidem vacat plerisque ab his morbis, sed adijcit febres, vel continuas, vel ardentes, vel tertianas, vomitus, alui deiectiones, auricularum dolores, vlcera oris, cancros, & in cæteris quidem partibus, sed maximè obscœnis, & quicquid sudore hominem resoluit. Vix quicquam ex his in autumnum non incidit: sed oriuntur eo quoque tempore febres incertæ, lienis dolor, aqua inter cutem, tabes, quam Græci φθίσιν nominant: vrinæ difficultas, quam στραγγουρίαν appellant: tenuioris intestini morbus, quem εἰλεὸν nominant. Fit item læuitas intestinorum, quæ λειεντερία vocatur, coxæ dolores, morbi comitiales. Idémque tempus & diutinis malis fatigatos, & ab æstate tantùm proxima oppressos interimit, & alijs nouis morbis conficit, & quosdam longißimis implicat,

Febres incertæ.

cat, maximéque quartanis, quæ per hyemem quoque exerceant. Neque aliud magis tempus pestilentiæ patet, cuiuscunque ea generis est, quamuis varijs rationibus nocet. Hyems autem capitis dolores, tussim, & quicquid in faucibus, in lateribus, in visceribus mali contrahitur, irritat. Ex tempestatibus Aquilo tussim mouet, fauces exasperat, ventrem astringit, vrinam supprimit, horrores excitat, item dolores lateris & pectoris. Sanum tamen corpus spissat, & mobilius, atque expeditius reddit. Auster aures hebetat, sensus tardat, capitis dolores mouet, aluum soluit, totum corpus efficit hebes, humidum, languidum. Cæteri venti quò vel huic vel illi propiores sunt, eo magis vicinos his illisue affectus faciunt. Denique omnis calor & iecur, & lienem inflammat, mentem hebetat: vt anima deficiat, vt sanguis prorumpat efficit. Frigus modò neruorum distentionem, modò rigorem infert, illud σπασμὸς, hoc τέτανος Græcè nominatur, nigricitem in vlceribus, horrorem in febribus excitat. In siccitatibus acutæ febres, lippitudines, tormina, vrinæ difficultas, articulorum dolores oriuntur. Per imbres longæ febres, alui deiectiones, angina, cancri, morbi comitiales, resolutio neruorum, quam παράλυσιν Græci nominant.

Aquilo.

Auster.

*Neque solùm interest, quales dies sint, sed etiam quales antè præcesserint. Si hyems sicca Septentrionales ventos habuit, ver autem Austros & pluuias exhibet, ferè subeunt lippitudines, tormina, febres, maximéque in mollioribus corporibus, ideóque præcipuè in mulieribus. Si verò Austri, pluuiæque hyemem occuparunt, ver autem frigidum & siccum est, grauidæ quidem fœminæ, quibus * dum adest partus, abortu periclitantur. Hæ verò quæ gignunt, imbecillos, vixque vitales edunt. Cæteros lippitudo arida, &, si seniores sunt, grauedines, atque destillationes malè habent. At si à prima hyeme Austri ad vltimum ver continuarunt, laterum dolores & insania febricitantium: quam φρενῖτιν appellant, quàm celerrimè rapiunt. Vbi primo calor à primo vere orsus, æstatem quoque similem exhibet, necesse est multum sudorem in febribus subsequi. At si sicca æstas Aquilones habuit, autumno verò imbres, Austrique sunt, tota hyeme, quæ proxima est, tussis, destillatio, raucitas, in quibusdam etiã tabes oriuntur. Sin autem autumnus quoque æquè siccus, iisdem Aquilonibus perflatur, omnibus quidem mollioribus corporibus, inter quæ muliebria esse proposui, secunda valetudo contingit. Durioribus verò*

insta-

instare possunt & aridæ lippitudines, & febres partim acutæ, partim longæ, & hi morbi, qui ex atra bile nascuntur. Quod ad ætates verò pertinet, pueri, proximique his, vere optimè valent, & æstate prima tutißimi sunt: Senes æstate, & autumni prima parte: iuuenes hyeme, quique inter iuuentam senectutémque sunt. Inimicior senibus hyems, æstas adolescentibus est. Tum si qua imbecillitas oritur, proximum est, vt infantes, teneróśque adhuc pueros serpentia vlcera oris (quæ ἄφθας Græci nominãt) vomitus, nocturnæ vigiliæ, aurium humor, circa vmbilicum inflammationes exerceant. Propriè etiam dentientium gingiuarum exulcerationes, distentiones neruorum, febriculæ interdum, alui deiectiones, *maximéque caninis dentibus orientibus malè habent. Quæ pericula plenißimi cuiusque sunt, & cui maximè venter adstrictus est. At vbi ætas paulum proceßit, glandulæ, & vertebrarum quæ in spina sunt, aliquæ inclinationes: strumæ, verrucarum quædam genera dolentia (ἀκροχορδόνας Græci appellant) & plura alia tubercula oriuntur. Incipiente verò iam pube, & ijsdem multæ & longæ febres, sanguinis ex naribus cursus. Maximéque omnis pueritia primùm circa quadragesimum diem, deinde

*maxillaque.

ſeptimo menſe, tum ſeptimo anno, postea circa pubertatem periclitatur. Si qua etiã genera morborum in infantem inciderunt, ac neque pubertate, neque primis coitibus, neque in fœmina primis menſtruis finita ſunt, fere longa ſunt. Sæpius tamen morbi pueriles, qui diutius manſerunt, terminantur. Adoleſcentia morbis acutis, item comitialibus, tabique maximè obiecta est, feréque iuuenes ſunt, qui ſanguinem expuũt. Post hanc ætatem laterum & pulmonis dolores, lethargus, cholera, inſania, ſanguinis per quædam etiam velut ora venarum (αἱμοῤῥοΐδας Græci appellant) profuſio. In ſenectute ſpiritus & vrinæ difficultas, grauedo articulorum, & renum dolores, neruorũ reſolutiones, malus corporis habitus (καχεξίαν Græci appellant) nocturnæ vigiliæ, vitia longiora aurium, oculorum, etiam narium, præcipuéque ſoluta aluus, & quæ ſequuntur hanc tormina, vel læuitas inteſtinorum, cæteráque fuſi ventris mala. Præter hæc graciles, tabes, deiectiones, destillationes, item viſcerum & laterum dolores fatigant. Obeſi plerunque acutis morbis, & difficultate ſpirandi ſtrangulantur, ſubitóque ſæpe moriuntur. Quod in corpore ſeniore vix euenit.

De* signis aduersæ valetudinis futuræ. *notis

CAP. II.

ANte aduersam autem valetudinem (vt suprà dixi) quædam notæ oriuntur, quarum omnium commune est, aliter se corpus habere, atque consueuit, neque in peius tantùm, sed etiam in melius. Ergo si plenior aliquis, & speciosior, & coloratior factus est, suspecta habere bona sua debet. Quæ quia neque in eodem habitu subsistere, neque vltra progredi possunt, ferè retro, quasi ruina quadam, reuoluuntur. Peius tamen signum est, vbi aliquis contra consuetudinem emacruit, & colorem decorémque amisit, quoniam in his quæ superant, est quod morbus demat: in his quæ desunt, non est quod ipsum morbum ferat. Præter hæc protinus timeri debet, si grauiora membra sunt, si crebra vlcera oriuntur, si corpus supra cosuetudinem incaluit, si grauior somnus preßit, si tumultuosa somnia fuerunt, si sæpius expergiscitur aliquis, quam assueuit, deinde iterum soporatur, si corpus dormientis circa partes aliquas contra consuetudinem insudat, maximéque circa pectus, aut ceruices, aut crura, vel genua, vel coxas. Item si marcet animus, si loqui & moueri piget, si corpus torpet, si dolor præcordiorum est, aut totius pectoris,* aut, qui in plu-

*alias, aut in pluri-mu venis capitis.

*rimis euenit, capitis: si saliua plenum est os, si oculi cum dolore vertuntur, si tempora astricta sunt, si membra inhorrescunt, si spiritus grauior est, si circa frontem intentæ venæ mouentur, si frequentes oscitationes, si genua, quasi fatigata sunt, totúmve corpus laßitudinem sentit. Ex quibus sæpe plura, nunquam non aliqua, febrem antecedunt. In primis tamen illud considerandum est, nunquid sæpius horum aliquid eueniat, ac ideo neque corporis vlla difficultas subsequatur. Sunt enim quædam proprietates hominum, sine quarum notitia non facile quicquam in futurum præsagiri potest. Facile itaque securus est in his aliquis, quæ sæpe sine periculo euasit. Ille solicitari debet, cui hæc noua sunt, aut qui ista nunquam sine custodia sui*tuta habuit.*

*imò

Quæ bona in ægrotantibus signa sint.

CAP. III.

V*Bi verò febris aliquem occupat, scire licet non periclitari, si in latus aut dextrum, aut sinistrum, vt ipsi visum est, cubat, cruribus paulum reductis: qui ferè sani quoque iacentis habitus est: si facilè conuertitur, si noctu dormit, si interdiu vigilat, si ex facili spirat, si non conflictatur, si circa vmbilicum & pubem cutis plana*

est: si

est: si præcordia eius sine vllo sensu doloris æqualiter mollia in vtraque parte sunt: quod si paulò tumidiora sunt, sed tamen digitis cedunt, & non dolent, hæc valetudo, vt spatium aliquod habebit, sic tuta erit. Corpus quoque quod æqualiter molle & calidum est, quódque æqualiter totum insudat, & cuius febricula eo sudore finitur, securitatem pollicetur, quando iam ad sanitatem venit corpus. Sternutamentum etiam inter bona indicia est: & cupiditas cibi, vel à primo seruata, vel etiam post fastidium orta. Neque terrere debet ea febris, quæ eodem die finita est: ac ne ea quidem, quæ quamuis longiore tempore euanuit, tamen ante alteram accessionem ex toto quieuit, sic vt corpus integrum, quod εἰλικρινὲς *Græci vocant, fieret. Si quis autem incidit vomitus, mixtus esse ex bile & pituita debet, & in vrina subsidere album, læue, æquale, sic vt etiam, si quæ quasi nubeculæ innatarint, in imum deferantur. At venter ei qui à periculo tutus est, reddit modò mollia, figurata, eodem ferè tempore, quo secunda valetudine assueuit: modò conuenientia his quæ assumuntur. Peior cita aluus est. Sed ne hæc quidem terrere protinus debet, si matutinis temporibus coacta magis est, aut si procedente tem-*

pore paulatim contrahitur, & rufa est, neque fœditate odoris similem aluum sani hominis excedit. Ac lumbricos quoque aliquos sub fine morbi descendisse, nihil nocet. Si inflammatio in superioribus partibus dolorem tumorémque fecit, bonum signum est. Sonus ventris inde ad inferiores partes euolutus, magisque etiam si sine difficultate cum stercore excessit.

Malæ signa ægrotantium.
CAP. IIII.

C*Ontrà, grauis morbi periculum est, ubi supinus æger iacet, porrectis manibus & cruribus, ubi residere uult, in ipso acuti morbi impetu, præcipuéque pulmonibus laborantibus: ubi nocturna vigilia premitur, etiam si interdiu somnus accedit. Ex quo tamen peior est, qui inter quartam horam & noctem, quàm qui matutino tempore ad quartam. Pessimum tamen est, si somnus neque noctu, neque interdiu accedit: id enim ferè sine continuo dolore esse non potest. Aequè verò signum malum est, etiam somno ultra debitum urgeri, peiúsque quo magis se sopor interdiu, noctúque continuat. Mali etiam morbi testimonium est, vehementer & crebrò spirare, à sexto die cœpisse inhorrescere, plus expuere, vix excreare, dolorem habere continuum, difficulter ferre*

mor-

bum, iactare brachia & crura, sine voluntate lacrymare, habere humorem glutinosũ dentibus inhærentem, cutem circa umbilicum & pubem macram, præcordia inflammata, dolentia, dura, tumida intenta: magisque si hæc dextra parte, quàm sinistra sunt: periculosissimum tamen est, si venæ quoque ibi vehementer agitantur. Mali etiam morbi signum est, nimis celeriter emacrescere, caput & pedes, manúsque calidas habere, ventre & lateribus frigentibus, aut frigidas extremas partes acuto morbo urgente, aut post sudorem inhorrescere, aut post vomitum singultum esse, vel rubere oculos, aut post cupiditatem cibi, pòstve longas febres hunc fastidire, aut multum sudare, maximéque frigido sudore, aut habere sudores non per totum corpus æquales, quique febrem non finiant, & eas febres quæ quotidie tempore eodem revertantur, quæve semper pares accessiones habeant, neque tertio quoque die leuentur, quæve continuent,* vel per accessiones increscant, per discessiones tantùm molliantur, nec unquam integrum corpus dimittant. Pessimum est, si ne leuatur quidem febris, sed æquè concitata continuat. Periculosum est etiam post arquatum morbum febrem oriri, utique si præcordia dex-

* m

tra parte dura manserunt, ac dolentibus his læua. Nulla acuta febris leuiter terrere eos debet: neque vnquam in acuta febre, vt à somno non est terribilis neruorum distentio. Timere etiam ex somno, mali morbi est. Itémque in prima febre protinus mentē esse turbatam, membrúmve aliquod esse resolutum. Ex quo casu quamuis vita redditur, tamen id ferè membrum debilitatur. Vomitus etiam periculosus est syncerę pituitę, vel bilis, peiórque, si viridis, aut niger est. At mala vrina est, in qua subsidunt subrubra aut liuida: deterior, in qua quasi fila quædam tenuia, atque alba: pessima ex his, si tanquam ex furfuribus factas nubeculas repræsentat: diluta quoque atque alba vitiosa est, sed in phreneticis maximè. Aluus autem mala est ex toto suppressa. Periculosa etiam quæ inter febres fluens, conquiescere hominem in cubili non patitur: vtique si quod descendit est perliquidum, aut albidum, aut pallidum, aut spumans. Præter hæc periculum ostendit id quod excernitur, si est exiguum, glutinosum, læue, album, idémque subpallidum, vel si est aut liuidum, aut biliosum aut cruentum, aut peioris odoris, quàm ex consuetudine. Malum est etiam, quod post longas febres syncerum est.

De signis longæ valetudinis.

CAP. V.

Post hæc indicia, notum est longum morbum fieri. Sic enim necesse est, nisi occidit. Neque vlla alia spes in malis magnis est, quàm vt impetum morbi trahendo aliquis effugiat, porrigatúrque in id tempus, quod curationi locum præstet. Protinus tamen signa quædam sunt, ex quibus colligere possumus morbum, & si non interemerit, longius tamen tempus habiturum. Vbi frigidus sudor inter febres non acutas circa caput tantùm & ceruices oritur: aut vbi febre non quiescente corpus insudat: aut vbi corpus modò frigidum, modò calidum est, & color alius ex alio fit: aut vbi quod inter febres aliqua parte abscessit, ad sanitatem non peruenit: aut vbi æger pro spatio parum emacrescit. Item si vrina modò liquida & pura est, modò habet quædam subsidentia, si læuia, atque alba, rubráve sunt, quæ in ea subsidunt, aut si quasdam quasi maculas repræsentat, aut si bullulas excitat.

Vrina.

De indiciis mortis.

CAP. VI.

Sed inter hæc quidem proposito metu spes tamen superest. Ad vltima verò iam

uentum esse testantur, nares acutæ, coll apsa tempora, oculi concaui, frigidæ languidæque aures, & imis partibus leniter versæ, cutis circa frontem dura & intenta, color aut niger, aut perpallidus, multóque magis si ita hæc sunt, ut neque vigilia præcesserit, neque uentris resolutio, neque inedia. Ex quibus causis interdum hæc species oritur, sed uno die finitur. Itaque diutius durans mortis index est. Si verò in morbo vetere iam triduo talis est, in propinquo mors est: magisque si præter hæc oculi quoque lumen refugiunt, & illacrymant, quæque in ijs alba esse debent, rubescunt, atque in ijsdem venulæ pallent, pituitáque in ijs innatans nouissimè angulis inhærescit, alterque ex his minor est, hique aut vehementer subsederunt, aut facti tumidiores sunt: pérque somnum palpebræ non committuntur, sed inter has ex albo oculorum aliquid apparet: neque id fluens aluus expressit: eædémque palpebræ pallent, & idem pallor labra & nares decolorat. Eadémque labra & nares oculique & palpebræ & supercilia, aliquáve ex his peruertuntur, isque propter imbecillitatem iam non audit, aut non videt: eadem mors denunciatur, ubi æger supinus cubat, eique genua contracta sunt. Vbi deorsum ad pedes subinde delabitur. Vbi

brachia

Habes de his indiciis Hippocratem ipsum in primo Prognosticôn, vnde hæc auctor desumpsit, vt alia multa in hoc secundo libro.

brachia & crura nudat, & inæquabiliter dispergit, neque his calor subest. Vbi hiat, vbi aßiduè dormit: vbi is qui mentis suæ non est, neque id facere sanus solet, dentibus stridet. Vbi vlcus, quod aut antè, aut in ipso morbo natum est, aridum, & aut pallidum, aut liuidum factum est. Illa quoque mortis indicia sunt, vngues, digitique pallidi, frigidus spiritus, aut si manibus quis in * febre & acuto morbo vel insania, pulmonisve dolore, vel capitis, in veste floccos legit, fimbriasve diducit, vel in adiuncto pariete, si qua minuta eminent, capit. Dolores etiam circa coxas & inferiores partes orti, si ad viscera transierunt, subitóque desierunt, mortem subesse testantur, magisque, si alia quoque signa accesserunt. Neque is seruari potest, qui sine vllo *tremore febricitans, subitò strangulatur, aut deuorare saliuam suam non potest. Cuive in eodem febris corporisque habitu ceruix conuertitur, sic vt deuorare aquè nihil poßit. Aut cui simul & continua febris, & vltima corporis infirmitas est: aut cui febre non quiescente, exterior pars friget, interior sic calet, vt etiam sitim faciat: aut qui febre æquè non quiescente simul & delirio, & spirandi difficultate vexatur: aut qui epoto veratro exceptus distentione neruorum

*febre acuto mor.

* alij tremore, alij timore.

*est: aut qui ebrius obmutuit. Is enim febre, adiecta neruorum distentione, consumitur, nisi aut febris * accessit, aut eo tempore, quo ebrietas solui debet, loqui cœpit. Mulier quoque grauida acuto morbo facilè consumitur: & is cui somnus dolorē auget, & cui protinus in recenti morbo bilis atra vel infra, vel supra se ostendit, cuive alterutrum modò se prompsit, quum iam longo morbo corpus eius esset extenuatum & affectum, sputum etiam biliosum & purulentum, siue separatim ista, siue mixta proueniunt, interitus periculum ostendunt. Ac si circa septimum diem tale esse cœpit, proximum est, ut is circa quartumdecimum diem decedat, nisi alia signa meliora, peiorave accesserint: quæ quo leuiora, grauiorave subsecuta sunt, eò vel seriorem mortem, vel maturiorem denunciant. Sudor quoque frigidus in acuta febre pestiferus est, atque in omni morbo vomitus, qui varius & multorum colorum est, præcipuéque si malus in hoc odor est. Ac sanguinem quoque in febre vomuisse, pestiferum est. Vrina verò rubra, & tenuis * in magna cruditate esse consueuit, & sæpe antequam spatio maturescat hominem rapit. Itaque si talis diutius permanet, periculum mortis ostendit.*

abscesit.

*In magna cruditate, subaudiendū est morbi. Sic in Prognost. Hippocr. lib. 2. Vrina quoad ruffa tenuisq; apparuerit, crudū morbum significat.

dit. Peßima tamen eſt, præcipuéque mortifera, nigra, craſſa, mali odoris. Atque in viris quidem & mulieribus talis deterrima est. In pueris verò quæ tenuis & diluta eſt. Aluus quoque varia peſtifera est, quæ ſtrigmentum, ſanguinem, bilem viridem, aliquid modò diuerſis temporibus, modo ſimul, & in miſtura quadam, diſcreta tamen repræſentat. Sed hæc quidem potest paulo diutius trahere. In præcipiti verò iam eſſe denunciat quæ liquida, eadémque vel nigra, vel pallida, vel pinguis eſt, vtique ſi magna fœditas odoris acceßit. Illud interrogari me poſſe ab aliquo ſcio: Si certa futuræ mortis indicia ſunt, quomodo interdum deſerti à medicis conualeſcant, quoſdámque fama prodiderit in ipſis funeribus reuixiſſe? quinetiam vir iure magni nominis Democritus, ne finitæ quidem vitæ ſatis certas notas eſſe propoſuit, quibus medici credidiſſent: adeo illud non reliquit, vt certa aliqua ſigna futuræ mortis eſſent. Aduerſus quos ne illud quidem dicam, quòd in vicino ſæpe quædam notæ poſitæ, non bonos, ſed imperitos medicos decipiunt. quod Aſclepiades funeri obuius intellexit, eum viuere qui efferebatur, ne protinus crimen artis eſſet, ſi quod profeſſoris ſit. Illa tamen moderatiùs ſubijciam:

Medicinę certitudo.

Coniecturalem artem esse medicinam, rationémque coniecturæ talem esse, ut quum sæpius aliquando responderit, interdum tamen fallat nos. Si quid itaque vix in millesimo corpore aliquando decipit, id notam non habet, quum per innumerabiles homines respondeat. Idque non in his tantùm, quæ pestifera sunt, dico, sed in his quoque quæ salutaria. Siquidem etiam spes interdum frustratur, & moritur aliquis, de quo medicus securus primo fuit. Quæque medendi caussa reperta sunt, nonnunquam in peius aliquid conuertunt. Neque id euitare humana imbecillitas in tanta varietate corporum potest. Sed est tamen medicinæ fides, quæ multo sæpius, pérque multo plures ægros prodest. Neque tamen ignorare oportet, in acutis morbis fallaces magis notas esse & salutis, & mortis.

De notis, quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit.

CAP. VII.

*SEd quum proposuerim signa quæ in omni aduersa valetudine communia esse consueuerunt, * ea quoque transibo, ut quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit notas, indicem. Quædam autem sunt, quæ ante febres, quædam quæ inter eas, quid aut intus sit, aut venturum*

* ad ea

sit,

ſit, oſtendunt. Ante febres, ſi caput graue eſt, aut ex ſomno oculi caligant, aut frequentia ſternutamenta ſunt, circa caput aliquis pituitæ impetus timeri poteſt. Si ſanguis aut calor abundat, proximum eſt, vt aliqua parte profluuium ſanguinis fiat. Si ſine cauſſa quis emacreſcit, ne in malum habitum corpus eius recidat, metus eſt. Si præcordia dolent, aut inflammatio grauis eſt, aut non toto die concocta fertur vrina, cruditatem eſſe manifeſtum eſt. Quibus diu color ſine morbo regio malus eſt, hi vel capitis doloribus conflictantur, vel terram edunt. Qui diu habent faciem pallidam, & tumidam, aut capite, aut viſceribus, aut aluo laborant. Si in continua febre puero venter nihil reddit, mutatúrque ei color, nec ſomnus accedit, plorátque is aßiduè, metuenda neruorum diſtentio eſt. Frequens autem deſtillatio in corpore tenui, longóq; tabem timendam eſſe teſtatur. Vbi pluribus diebus non deſcendit aluus, docet aut ſubitam deiectionem, aut febriculam inſtare. Vbi pedes turgent, longæ deiectiones ſunt. Vbi dolor in imo ventre & in coxis eſt, aqua inter cutem inſtat. Sed hoc morbi genus ab ilibus oriri ſolet. Idem propoſitum periculum eſt his, quibus voluntas deſidendi eſt. venter nihil reddit, niſi & ægre & durum,

tumor in pedibus est, idémque modò dextra, modò sinistra parte ventris inuicem oritur atque finitur: sed à iocinore id malum proficisci videtur. Eiusdem morbi nota est, vbi circa vmbilicum intestina torquentur (στρόφον Græci nominant, coxæque dolores manent, eaque neque tempore, neque remedijs soluuntur. Dolor autem articulorum, prout in pedibus, manibúsve, aut alia qualibet parte sic est, vt eo loco nerui contrahantur, aut si id membrum ex leui caussa fatigatum æquè frigido calidóque offenditur, ποδάγραν χειράγραν ve: vel eius articuli, in quo id sentitur, morbum futurum esse denunciat. Quibus in pueritia sanguis ex naribus fluxit, dein fluere desiit, hi vel capitis doloribus conflictentur necesse est, vel in articulis aliquas exulcerationes graues habeant, vel aliquo morbo etiam debilitentur. Quibus fœminis menstrua non proueniunt, necesse est capitis acerbißimi dolores sint, vel qualibet alia pars morbo infestetur. Eadémque his pericula sunt, quibus articulorum vitia, dolores, tumorésque sine podagra similibúsque morbis oriuntur & desinunt. Vtique si sæpe tempora ijsdem dolent, noctúque corpora insudant, frons prurit, lippitudinis metus est. Si mulier à partu vehementes dolores habet, neque alia præter-

ea si-

ea signa mala sunt, circa vigesimum diem, aut sanguis per nares erumpet, aut in inferioribus partibus aliquid abscedet. Quicumque etiam dolorem ingentem circa tempora & frontem habebit, is alterutra ratione eum finiet, magisque si iuuenis erit, per sanguinis profusionem, si senior, per suppurationem. Febris autem, quæ subito sine ratione, sine bonis signis finita est, fere reuertitur. Cui fauces sanguine & interdiu & noctu replentur, sic vt neque capitis dolores, neque præcordiorum, neque tussis, neque vomitus, neque febricula præcesserit, huius aut in naribus, aut in faucibus vlcus reperietur. Si mulieri ex inguine febricula orta est, neque caussa apparet, vlcus in vulua est. Vrina autem crassa, ex qua quod desidet album est, significat circa articulos, aut circa viscera dolorem, metúmque morbi esse. Eadem viridis aut viscerum dolorem tumorémque cum aliquo periculo subesse, aut certè corpus integrum non esse testatur: At si sanguis aut pus in vrina est, vel vesica, vel renes exulcerati sunt. Si hæc crassa caruncula quasdam exiguas quasi capillos habet, aut si bullat, aut malè olet, & interdum quasi arenam, interdum quasi sanguinem trahit, dolent autem coxæ, quæque inter has, supérque pubem sunt, &

Vrina.

accedunt frequentes ructus, interdum vomitus biliosus, extremæq; partes frigescunt, vrinæ crebra cupiditas, sed magna difficultas est, & quod inde excretum est aquæ simile, vel rufum, vel pallidum est, paulum tamen in eo leuamenti est, aluus verò cum multo spiritu redditur, vtique in renibus vitium est. Aut si paulatim destillat, vel si sanguis per hanc editur, & in eo quædam cruenta concreta sunt, idque ipsum cum difficultate redditur, & circa pubem inferiores partes dolent, in eadem vesica vitiũ est. Calculosi. *Calculosi verò his indicijs cognoscuntur. Difficulter vrina redditur, paulatimque, interdum etiam sine voluntate destillat. Eadem arenosa est, nonnunquam aut sanguis, aut cruentum, aut purulentum aliquid cum ea excernitur. Eámque quidam promptius recti, quidam resupinati, maximéque hi qui grandes calculos habent, quidam etiam inclinati reddunt, colémque extendẽdo dolorem leuant. Grauitatis quoque cuiusdam in ea parte sensus est, atque ea cursu omnique motu augentur. Quidam etiam cum torquentur, pedes inter se subinde mutatis vicibus implicant. Fœminæ vero oras naturalium suorum manibus admotis scabere crebrò coguntur. Nonnunquam si digitum admouerunt vbi vesicæ*

ceruicem is vrget, calculum ſentiunt. At qui ſpumantem ſanguinem excreant, his in pulmone vitium eſt. Mulieri grauidæ ſine modo fuſa aluus elidere partum poteſt. Eidem ſi lac ex mammis profluit, imbecillum eſt quod intus gerit. Duræ mammæ ſanum illud eſſe teſtantur. Frequens ſingultus, & præter conſuetudinem continuus, iecur inflammatum eſſe ſignificat. Si tumores ſuper vlcera ſubito eſſe deſierunt, idque à tergo incidit, vel diſtentio neruorum, vel rigor timeri poteſt. At ſi à priore parte id euenit, vel lateris acutus dolor, vel inſania expectanda eſt. Interdum etiam huiuſmodi caſum, quæ tutiſsima inter hæc eſt, profuſio alui ſequitur. Si ora venarum, ſanguinem ſolita fundere, ſubitò ſuppreſſa ſunt, aut aqua inter cutem, aut tabes ſequitur. Eadem tabes ſubit, ſi in lateris dolore orta ſuppuratio, intra quadraginta dies purgari non potuit. At ſi longa triſtitia cum longo timore & vigilia eſt, atræ bilis morbus ſubeſt. Quibus ſæpe ex naribus fluit ſanguis, his aut lien tumet, aut capitis dolores ſunt, quos ſequitur, aut quædam ante oculos tanquam imagines obuerſentur. At quibus magni lienes ſunt, his gingiuæ malæ ſunt, & os olet, aut ſanguis aliqua parte prorumpit. Quorum ſi nihil eue-

nit, necesse est in cruribus mala vlcera, & ex his nigræ cicatrices fiant. Quibus caussa doloris, neque sensus eius est, his mens labat. Si in ventrem sanguis confluxit, ibi in pus vertitur. Si à coxis, & ab inferioribus partibus dolor in pectus transit, neque vllum signum malum accessit, suppurationis eo loco periculum est. Quibus sine febre aliqua ex parte dolor, aut prurigo cum rubore, aut calore est, ibi aliquid suppurat.

Vrina. *Vrina quoque quæ in homine sano parum liquida est, circa aures futuram aliquam suppurationem esse denunciat. Hæc verò quum sine febre quoque vel latentium, vel futurarum rerum notas habeant, multo certiora sunt, vbi febris accessit, atque etiam aliorum morborum tum signa nascuntur. Ergo protinus insania timenda est, vbi expeditior alicuius, quàm sani fuit, sermo est: subitáque loquacitas orta est, & hæc ipsa solito audacior: aut vbi raro quis & vehementer spirat, venásque concitatas habet, præcordijs duris & tumentibus. Oculorum quoque frequens motus, & in capitis dolore offusæ oculis tenebræ, vel nullo dolore substante somnus ereptus, continuatáque nocte & die vigilia, & prostratum contra consuetudinem corpus in ventrem, sic, vt ipsius alui dolor id non coëgerit: item robusto adhuc*

huc corpore insolitus dentium stridor, insaniæ signa sunt. Siquid etiam abscessit, & antequam suppuraret, manente adhuc corpore insolita febre subsedit, periculum affert primùm furoris, deinde interitus. Auris quoque dolor acutus, cum febre continua vehementique, sæpe mentem turbat, & ex eo casu iuniores interdum intra septimum diem moriuntur, seniores tardius: quoniam neque æquè magnas febres experiuntur, neque æquè insaniunt: ita sustinent, dum is affectus intus versatur. Suffusæ quoque sanguine mulieris mammæ, furorem venturum esse testantur. Quibus autem longæ febres sunt, his abscessus aliqui, aut articulorum dolores erunt. Quorum faucibus in febre eliditur spiritus, instat his neruorum distentio. Si angina subito finita est, in pulmonem id malum transit, idque sæpe intra septimum diem occidit. Quod nisi incidat, sequitur, vt aliqua parte suppuret. Deinde post alui longam resolutionem, tormina: Post hæc intestinorum læuitas oritur. Post nimias destillationes, tabes. Post lateris dolores, vitia pulmonum: post hæc, insania. Post magnos feruores corporis, neruorum rigor aut distentio. Vbi caput vulneratum est, delirium. Vbi vigilia torsit, neruorum distentio. Vbi vehementer venæ

supra vlcera mouentur, sanguinis profluuium erit. Suppuratio verò pluribus morbis excitatur. Nam si longæ febres sine dolore, sine manifesta causa remanent, in aliquam partem id malum incumbit, in iunioribus tantùm: in senioribus ex eiusmodi morbo quartana ferè nascitur. Eadem suppuratio fit si præcordia dura dolentia ante vigesimum diem hominem non sustulerunt, neque sanguis ex naribus fluxit, maximeq; in adolescentibus: vtique si inter principia aut oculorum caligo, aut capitis dolores fuerunt, sed quum in inferioribus partibus aliquid abscedit. At si præcordia tumorem mollem habent, neque habere intra sexaginta dies desinunt, hærétque per omne id tempus febris, tum in superioribus partibus fit abscessus: ac, si inter ipsa * vlcera non fluit, circa aures erumpit. Quúmque omnis longus tumor ad suppurationem ferè spectet, *magis eò tendit is, qui in præcordijs, quàm is qui infrà est. Si laßitudinis etiam sensus in febre est, vel in maxillis, vel in articulis, aliquid abscedit. Interdum quoque vrina tenuis & cruda, sic diu fertur, vt alia salutaria signa sint, éxque eo casu, plerunque infra transuersum septum (quod διάφραγμα Græci vocant) fit abscessus. Dolor autem pulmonis, si neque per sputa, neq; per

* viscera, al. initia.

* aliàs, magis se tendit.

per cucurbitulas, neque per sanguinis detractionem, neque per victus rationem finitus est, vomicas aliquas * interdum excitat, aut circa vigesimum diem, aut circa *quadragesimum, nonnunquam etiam circa sexagesimum. Numerabimus autem ab eo die, quo primùm febricitauit aliquis, aut inhorruit, aut grauitatem eius partis sensit. Sed hæ vomicæ modò à pulmone, modò à contraria parte nascuntur. Quod suppurat ab ea parte, quam afficit, dolorem inflammationémque concitat, ipsum calidius est: & si in partem suam aliquis decubuit, onerare eam ex pondere aliquo videtur. Omnis etiam suppuratio, quæ nondum oculis patet, sic deprehendi potest: Si febris non dimittit, eáq; interdiu leuior est, noctu increscit, multus sudor oritur, cupiditas tussiendi est, & pæne nihil in tußi excreatur, oculi caui sunt, malæ rubent, venæ sub lingua inalbescunt, in manibus fiunt adunci vngues, digiti, maximéque summi * pallent, in pedibus tumores sunt, spiritus difficiliùs trahitur, cibi fastidium est, pustulæ toto corpore oriuntur. Quod si protinus initio dolor, & tußis fuit, & spiritus difficultas, vomica vel ante, vel circa vigesimum diem erumpet. Si serius ista cœperint, necesse est quidem increscant, sed quò minus

* intus exci.

* XXX.

* calent.

citò affecerint, eò tardiùs soluentur. Solent etiam in graui morbo pedes cum digitis vnguibúsque nigrescere. Quod si non est mors consecuta, & reliquum corpus inualuit, pedes tamen decidunt.

Quæ notæ in quoque morbi genere, vel spem, vel pericula ostendant.

CAP. VIII.

*SEquitur, vt in quoque morbi genere proprias notas explicem, quæ vel spem, vel periculum ostendant: Ex vesica dolente, si purulenta vrina processit, inque ea læue & album subsedit, metum detrahit. In pulmonis morbo, si sputo ipse leuatur dolor, quamuis id purulentum est, tamen æger facilè spirat, facilè excreat, morbum ipsum non difficulter fert, potest ei secunda valetudo contingere. Neque inter initia terreri conuenit, si protinus sputum mistum est rufo quodam & sanguine, dummodo statim *edatur. Laterum dolores suppuratione facta deinde intra quadragesimum diem purgata, finiuntur. Si in iocinore vomica est, & ex ea fertur pus purum & album, salus ei facilis. Id enim malum in tunica est. Ex suppurationibus verò, hæ tolerabiles sunt, quæ in exteriorem partem feruntur & acuuntur. Et ex his quæ intus procedunt, hæ leuiores quæ contra se cutem non affi-*

Vrina.

* *sedetur. al. reddatur.*

afficiunt, eámque & sine dolore eße & eiusdem coloris, cuius reliquæ partes sunt, sinunt esse. Pus quoque, quacunque parte erumpit, si est læue, album, & vnius coloris, sine vllo metu est, & quo effuso, febris protinus conquieuit, desierúntque vrgere cibi fastidium, & potionis desiderium: si quando etiam suppuratio descendit in crura, sputúmque eiusdem factum pro ruso purulentum est, periculi minus est. At in tabe eius qui saluus futurus est, sputum esse debet album, æquale totum, eiusdémque coloris, sine pituita, eique etiam simile esse oportet, si quid in nares à capite destillat. Longè optimum est febrem omnino non esse: secundum est, tantulum esse, vt neque cibum impediat, neque crebram sitim faciat. Aluus in hac valetudine ea tuta est, quæ quotidie coacta, eáque conuenientia his, quæ assumuntur, reddit. Corpus id, quod minimè tenue, maximéque lati pectoris atque setosi est, cuiúsque cartilago exigua, & carnosa est. Super tabem si mulieri quoque suppressa menstrua fuerunt, & circa pectus atque scapulas dolor mansit, subitóque sanguis erupit, leuari morbus solet. Nam & tußis minuitur, & sitis atque febriculæ desinũt. Sed iisdem ferè, nisi redit sanguis, vomica erumpit, quæ quo cruentior, eo melior est.

Sputi indicatio.

Alui indicatio.

*Aqua autem inter cutem minimè terribilis est, quæ nullo antecedente morbo cœpit, deinde quæ longo morbo superuenit. Vtique si firma viscera sunt, si spiritus facilis, si nullus dolor, si sine calore corpus est, æqualitérque in extremis partibus macrum est, si venter mollis, si nulla tußis, nulla sitis, si lingua ne per somnum quidem inarescit, si cibi cupiditas est, si venter medicamentis mouetur, si per se excernit mollia, & figurata, si extenuatur, si vrina & vini mutatione, & epotis aliquibus medicamentis, mutatur: si corpus sine laßitudine est, & *morbum facile sustinet. Siquidē in quo omnia hæc sunt, is ex toto tutus est: in quo plura ex his sunt, is in bona spe est. Articulorum verò vitia, vt podagræ, chiragræque, si iuuenes tentarunt, neque callum induxerunt, solui possunt, maximéque torminibus leniuntur, & ex quocunque modo venter fluit. Item morbus comitialis ante pubertatem ortus, non ægrè finitur, & in quo ab vna parte corporis venientis accessionis sensus incipit. optimum est à manibus pedibúsve initium fieri, deinde à lateribus, peßimum inter hæc à capite. Atque in his quoque ea maximè prosunt quæ per deiectiones excernuntur. Ipsa autem *deiectio sine vlla noxa est, quæ sine febre est, si celeri-*

*motum.

*Deiectio sine vlla noxa.

celeriter desinit, si contracto ventre nullus motus eius sentitur, si extremam aluum spiritus sequitur. Acria tormina quidem periculosa non sunt, si sanguis & strigmenta descendunt, dum febris cæteraque accessiones huius morbi * absint, adeò vt etiam grauida mulier non solùm reseruari possit, sed etiam partum reseruare. Prodéstque in hoc morbo, si iam ætate aliquis processit. Contrà intestinorum læuitas faciliùs à teneris ætatibus depellitur, vtique si * fieri vrina & ali cibo corpus incipit. Eadem ætas prodest & in coxæ dolore, & humerorum, & in omni resolutione neruorum. Ex quibus coxa si sine torpore est, si leuiter friget, quamuis magnos dolores habet, tamen & facilè & maturè sanatur, resolutúmque membrum, si nihilominus aliter fieri sanum potest, oris resolutio etiam, aluo cita finitur. Omnísque deiectio lippienti prodest. At varix ortus, vel per ora venarum subita profusio sanguinis, vel tormina, insaniam tollunt. Humerorum dolores, qui ad scapulas vel manus tendunt, vomitu atræ bilis soluuntur. Et quisquis dolor deorsum tendit, sanabilior est. Singultus sternutamento finitur. Longas deiectiones supprimit vomitus. Mulier sanguinem vomens profusis menstruis liberatur. Quæ menstruis

* adsint

* ferri

*non purgatur, si sanguinem ex naribus fudit, omni periculo vacat. Quæ locis laborat, aut difficulter partum edit, sternutamento leuatur. Aestiua quartana fere breuis est. Cui calor & tremor est, saluti delirium est. Lienosis bona tormina sunt. Denique ipsa febris (quod maximè mirum videri potest) sæpe præsidio est. Nam & præcordiorum dolores, si sine inflammatione sunt, finit, & in iocinoris dolore succurrit, & neruorum distentionem rigorémque (si postea cœpit) ex toto tollit, & ex difficultate vrinæ morborum tenuioris intestini ortum, si vrinam per calorem mouet, leuat. At dolores capitis, quibus oculorum caligo, & rubor cum quadam frontis prurigine accedũt, sanguinis profusione vel fortuita, vel etiã petita summouentur. Si capitis ac frontis dolores ex vento, vel frigore, aut æstu sunt, grauedine & sternutamentis finiuntur. Febrem autem ardentem (quam Græci *καυσώδη vocant) subitus horror exoluit. Si in febre aures obtusæ sunt, si sanguis è naribus fluxit, aut venter resolutus est, illud malum desinit ex toto. Nihil plus aduersus surditatem, quàm biliosa aluus potest. Quibus in fistula vrinæ vti minuti* abscessus (quos φύματα Græci vocant) esse cœperunt, iis vbi pus ea parte profluxit, sanitas*

καύσονα

*apices

reddi-

redditur. Ex quibus quum pleraque per se prouenіant, scire licet inter ea quoque, quæ ars adhibet, naturam plurimum posse. Contrà, si caput febre continenti dolet, neque quicquam reddit, malum atque mortiferum est: maximéque id periculum est pueris à septimo anno ad quartumdecimum. In pulmonis morbo si sputum primis diebus non fuit, deinde à septimo die cœpit, & ultra septimum mansit, periculosum est. Quantóque magis mistos, neque inter se diductos calores habet, tanto deterius. Et tamen nihil peius est, quàm syncerum id edi, siue rufum est, siue cruentum, siue albũ, siue glutinosum, siue pallidum, siue spumãs: nigrum tamen pessimum est. In eodem morbo periculosa sunt tussis, destillatio, etiam (quod alias salutare habetur) sternutamentum. Periculosissimúmque est, si hæc secuta subita deiectio est. Ferè vero quæ in pulmonis, eadem in lateris doloribus, & mitiora signa, & asperiora esse consueuerunt. Ex iocinore si pus cruentum exit, mortiferum est. At ex suppurationibus hæ pessimæ sunt quæ intus tendunt, sic vt exteriorem quoque cutem decolorent. Ex his deinde, quæ in exteriorem partem prorumpunt, quæ maximæ, quæque planissimæ sunt. Quod si ne rupta quidem vomica, vel pure

extrinsecus emisso febris quieuit, aut quã-uis quieuerit, tamen repetit: Item si sitis est, si cibi fastidium, si venter liquidus, si pus est liuidum & pallidum, si nihil æger excreat nisi pituitam spumantem, periculũ certum est. Atque ex his quidem suppurationibus, quas pulmonum morbi concitarunt, ferè senes moriuntur: ex cæteris iuniores. At in tabe sputum mixtum purulentum, febris aßidua, quæ & cibi tempora eripit, & siti affligit, in corpore tenui periculum subesse testatur. Si quis etiam in eo morbo diutius traxit, vbi capilli fluũt, vbi vrina quædam araneis similia subsidentia ostendit, atque in his odor fœdus est, maximéque vbi post hæc orta deiectio est, protinus moritur. Vtique si tempus autumni est, quo ferè, qui cætera parte anni traxerunt, resoluuntur. Item pus expuisse in hoc morbo, deinde ex toto spuere desisse, mortiferum est. Solent etiam in adolescentibus ex eo morbo vomicæ, fistulæque oriri, quæ non facilè sanescunt, nisi si multa signa bonæ valetudinis subsecuta sunt. Ex reliquis verò minime facile sanantur virgines, aut hæ mulieres, quibus super tabem menstrua suppressa sunt. Cui verò sano subitus dolor capitis ortus est, dein somnus oppreßit, sic vt stertat, neque expergi-

Vrina.

scatur

ſcatur, intra ſeptimum diem pereundum eſt: magis ſi eum alvus cita non anteceſſerit. Si palpebræ dormientis non coëunt, ſi album oculorum apparet. Quos tamen ita mors ſequitur, ſi id malum non eſt febri diſcuſſum. At aqua inter cutem, ſi ex acuto morbo cœpit, ad ſanitatem rarò perducitur, utique ſi contraria his quæ ſuprà poſita ſunt ſubſequuntur, aquè in ea quoque tuſſis ſpem tollit. Item ſi ſanguis ſurſum, deorſumque erupit, & aqua medium corpus impleuit. Quibuſdam etiam in hoc morbo tumores oriuntur, deinde deſinunt, deinde rurſus aſſurgunt. Hi quidem tutiores ſunt, quàm qui ſuprà comprehenſi ſunt, ſi attenduntur, ſed ferè fiducia ſecundæ valetudinis opprimuntur. Illud iure aliquis mirabitur, quomodo quædam ſimul & affligant noſtra corpora, & parte aliqua tueantur. Nam ſiue aqua inter cutem quem impleuit, ſiue in magno abſceſſu multum puris coijt, ſimul id omne effudiſſe æquè mortiferum eſt, ac ſi quis ſani corporis vulnere factus exanguis eſt. Articuli vero qui ſic dolent, ut ſuper eos ex callo quædam tubercula innata ſint, nunquam liberantur, quæque eorum vitia vel in ſenectute cœperunt, vel in ſenectutem ab adoleſcentia peruenerunt, ut aliquando leniri poſſunt, ſic

nunquam ex toto finiuntur. Morbus quoque comitialis post annum quintum & vigesimum ortus ægrè curatur: multóque ægrius is, qui post quadragesimum annum cœpit: adeò vt in ea ætate aliquid in natura spei, vix quicquam in medicina sit. In eodem morbo simul totum corpus afficitur, neque ante in partibus aliquis venientis mali sensus est, sed homo ex improuiso concidit, cuiuscunque is ætatis est, vix sanescit. Si vero aut mens læsa est, aut neruorum facta resolutio, medicinæ locus non est. Deiectionibus quoque si febris accesβit, si inflammatio iecinoris, aut præcordiorum, aut ventris, si immodica sitis, si longius tempus, si aluus varia, si cum dolore est, etiam mortis periculum subest, maximéque si inter hæc tormina vetera esse cœperunt. Isque morbus maximè pueros absumit vsque ad annum decimum. Cæteræ ætates facilius sustinent. Mulier quoque grauida eiusmodi casu rapi potest, atque etiam si ipsa conualuit, partum tamen perdit. Quinetiam tormina ab atra bile orsa mortifera sunt, aut si sub his extenuato iam corpore subitò nigra aluus profluxit, aut intestinorum læuitas. Periculosior est, si frequens deiectio est, si venter omnibus horis & cum somno, & sine hoc profluit. Si simi-

ſimiliter noctu & interdiu, ſi quod excernitur aut crudum eſt, aut nigrum, & præter id etiam læue, & mali odoris ſit: ſi ſitis vrget, ſi poſt potionem vrina non redditur, quod euenit, quia tunc liquor omnis non in veſicam, ſed in inteſtina deſcendit, ſi os exulceratur, ſi rubet facies, & quaſi maculis quibuſdam colorum omnium diſtinguitur, ſi venter eſt quaſi fermentatus, pinguis atque rugoſus, ſi & cibi cupiditas non eſt. Inter quæ cum euidens mors ſit, multo euidentior eſt, ſi iam longum quoque id vitium eſt, maximéque ſi etiã in corpore ſenili eſt: ſi verò in tenuiore inteſtino morbus eſt, vomitus, ſingultus, neruorum diſtentio, delirium, mala ſunt. At in morbo arquato durum fieri iecur pernicioſiſſimum eſt. Quos lienis malè habet, ſi tormina prehenderunt, deinde inuerſa ſunt, vel in aquam inter cutem, vel in inteſtinorum læuitatem, vix vlla medicina periculo ſubtrahit. Morbus inteſtini tenuioris, niſi reſolutus eſt, inter ſeptimum diem occidit. Mulier ex partu, ſi, cum febre, vehementibus etiam & aſſiduis capitis doloribus premitur, in periculo mortis eſt. Si dolor atque inflammatio eſt in his partibus, quibus viſcera cõtinentur, frequenter ſpirare ſignum malum eſt. Si ſine cau-

sa longus dolor capitis est, & in ceruices ac scapulas transit, rursúsque in caput reuertitur, aut à capite ad ceruices scapulásque peruenit, perniciosius est, nisi vomicam aliquam excitauit, sic vt pus extussiretur, aut nisi sanguis ex aliqua parte prorupit, aut nisi in capite multa prurigo, totóve corpore pustulæ ortæ sunt. Aequè magnum malum est, vbi torpor atque prurigo peruagantur, modò per totum caput, modò in parte, aut sensus alicuius ibi quasi frigoris est, eaque ad summam quoque linguam perueniunt. Et quum in iisdem abscessibus auxilium sit, eò difficilior sanitas est, quò minus sæpe sub his malis illi subsequuntur. In coxæ vero doloribus si vehemens torpor est, frigescitque crus & coxa, aluúsque nisi coacta non reddit, idque quod excernitur mucosum est, támque ætas eius hominis quadragesimum annum excessit, is morbus erit longissimus, miniméque annuus, neque finiri poterit, nisi aut vere, aut autumno. Difficilis æquè curatio est, in eadem ætate, vbi humerorum dolor, vel ad manus peruenit, vel ad scapulas tendit, torporémque & dolorem creat, neque bilis vomitu leuatur. Quacunque verè parte corporis membrum aliquod resolutum est, si neque mouetur, & emacrescit, in pristinum habitum

*non reuertitur, eóq; minus, quo vetustius id vitium est, & quo magis in corpore senili est. Omnique resolutioni neruorum ad medicinam non idonea tempora sunt, hyems, & autumnus: aliquid sperari potest vere & æstate. Isque morbus mediocris vix sanatur, vehemens sanari non potest. Omnis etiam dolor minus medicinæ *patet, qui sursum procedit. Mulieri grauidæ, si subitò mammæ *emacruerunt, abortus periculum est. Quæ neque peperit, neque grauida est, si lac habet, à menstruis defecta est. Quartana æstiua breuis, autumnalis ferè longa est, maximéque quæ cœpit hyeme appropinquante. Si sanguis profluxit, deinde secuta est dementia cum distentione neruorum, periculum mortis est. Itémque si medicamentis purgatum, & adhuc inanem, neruorum distentio oppressit, aut si in magno dolore extremæ partes frigent. Neque is ad vitam redit, qui ex suspendio, spumante ore, detractus est. Aluus nigra, sanguini atro similis, repentina, siue cum febre, siue etiam sine hac, perniciosa est.*

*pares.

*emarcuerunt.

De morborum curationibus.

CAP. IX.

COgnitis indicijs, quæ nos vel spe consolentur, vel metu terreant, ad curationes morborum transeundum est. Ex his

quædam communes sunt, quædam propriæ. Communes, quæ pluribus morbis opitulantur. Propriæ, quæ singulis. Antè de communibus dicam. Ex quibus tamen quædam non ægros solùm, sed sanos quoque sustinent: quædam in aduersa tantùm valetudine adhibentur. Omne verò auxilium corporis, aut demit aliquam materiam, aut adijcit, aut euocat, aut reprimit, aut refrigerat, aut calefacit, simúlque aut durat, aut mollit. Quædam non vno modo tantùm, sed etiam duobus inter se non contrarijs adiuuant. Demitur materia, sanguinis detractione, cucurbitula, deiectione, vomitu, frictione, gestatione, omníque exercitatione corporis, abstinentia, sudore. De quibus protinus dicam.

De sanguinis detractione per venas. CAP. X.

Sanguinem incisa vena mitti, nouum non est: sed nullum penè morbum esse, in quo non mittatur, nouum est. Item mitti iunioribus, & fœminis vterum non gerentibus, vetus est. In pueris verò idem experiri, & in senioribus, & in grauidis quoque mulieribus, vetus non est: siquidem antiqui, primam vltimámque ætatem sustinere non posse hoc auxilij genus iudicabant, persuaserántque sibi mulierem graui-

grauidam, quæ ita curata esset, abortum esse facturam. Postea verò vsus ostendit, nihil ex his esse perpetuum, aliasque * potiores obseruationes adhibendas esse, ad quas dirigi curantis consilium debeat. Interest enim non quæ ætas sit, neque quid in corpore intus geratur, sed quæ vires sint. Ergo si iuuenis imbecillus est, aut si mulier, quæ grauida non est, parum valet, male sanguis emittitur. Emoritur enim vis, si quæ his supererat, & hoc modo erepta est. At firmus puer, & robustus senex, & grauida mulier valens, tutò curantur. Maximè tamen in his medicus imperitus falli potest, quia ferè minus roboris illis ætatibus subest. Mulieri que prægnanti post curationem quoque viribus opus est, non tantùm ad se, sed etiam ad partum sustinendum. Non quicquid aut intentionem animi, aut prudentiam exigit, protinus faciendum est, quum præcipua in hoc ars sit, quæ non annos numeret, neque conceptionem solam videat, sed vires æstimet, & ex eo colligat, possit nécne superesse, quod vel puerum, vel senem, vel in vna muliere duo corpora simul sustineat. Interest enim inter valens corpus & obesum, inter tenue & infirmum. Tenuioribus magis sanguis, plenioribus magis caro abundat. Facilius itaque

* potius

illi detractionem eiusmodi ſuſtinent, celeriúſque ea, ſi nimium eſt pinguis, aliquis affligitur. Ideóque vis corporis melius ex venis, quàm ex ipſa ſpecie æſtimatur. Neque enim ſolùm hæc conſideranda ſunt, ſed etiam morbi genus, quod ſit. Vtrum ſuperans, an deficiens materia læſerit. Corruptum corpus ſit, an integrum. Nam ſi materia vel deeſt, vel integra eſt, iſtud alienũ eſt. At ſi vel copia ſui malè habet, vel corrupta eſt, nullo modo melius ſuccurritur. Ergo vehemens febris, vbi rubet corpus, plenæque venæ tument, ſanguinis detractionem requirit. Iterum viſcerum morbi, neruorúmque reſolutio, & rigor, & diſtentio, quicquid denique fauces difficultate ſpiritus ſtrangulat, quicquid ſubitò ſupprimit vocem, quiſquis intolerabilis dolor eſt, & quacunque de cauſa, ruptum aliquid intus atque colliſum eſt. Item malus corporis habitus, omnéſque acuti morbi, qui modò (vt ſuprà dixi) non infirmitate, ſed onere nocent. Fieri tamen poteſt, vt morbus quidem id deſideret, corpus autem vix pati poſſe videatur. Sed ſi nullum tamen appareat aliud auxilium, perituruſque ſit, qui laborat, niſi temeraria quoque via fuerit adiutus, in hoc ſtatu boni medici eſt oſtẽdere, quàm nulla ſpes ſine ſanguinis detra-

ctione

ctione sit, faterique quantus in hac ipsa re sit metus. Et tum demum si exigatur, sanguinem mittere. De quo dubitari in eiusmodi re non oportet. Satius est enim, anceps auxilium experiri, quàm nullum. Idque maximè fieri debet, vbi nerui resoluti sunt. Vbi subitò aliquis obmutuit. Vbi angina strangulatur. Vbi prioris febris accessio penè confecit, parémque subsequi verisimile est, neque eandem videntur sustinere ægri vires posse. Quum sit autem minimè crudo sanguis mittendus, tamen ne id quidem perpetuum est. Neque enim semper concoctionem res expectat. Ergo si ex superiore parte aliquis decidit, si contusus est, si ex aliquo subito casu sanguinem vomit, quamuis paulo antè sumpsit cibum, tamen protinus ei demenda materia est, ne, si subsederit, corpus affligat. Idémque etiam in alijs casibus repentinis, qui strangulabunt, dictũ erit. At si morbi ratio patiatur, tum demum nulla cruditatis * suspectione remanente id fiet. Ideóque ei rei videtur aptissimus aduersæ valetudinis dies secundus aut tertius. Sed vt aliquando etiam primo die sanguinem mittere necesse est, sic nunquam vtile post diem quartum est, quũ iam spatio ipso materia * & exhausta est, * & corpus corrumpit, vt detractio imbe-

* suspicione
* vel
* vel

cillum id facere poßit, non poßit integrum. Quòd si vehemens febris urget, in ipso impetu eius sanguinem mittere, hominem iugulare est. Expectanda ergo remißio est: si non decrescit, sed crescere desiit, neque speratur remißio, tunc quoque, quamuis peior, sola tamen occasio non omittenda est. Fere etiam ista medicina ubi necessaria est, in biduum diuidenda est. Satius est enim primum leuare ægrum, deinde perpurgare, quàm simul omni vi effusa fortasse præcipitare. Quòd si in cura quoque aquæ, quæ inter cutem est,* ita respondet, quanto magis necesse est in sanguine respondeat? Mitti vero is debet, si totius corporis caussa sit, ex brachio: si partis alicuius, ex ea ipsa parte, aut certè quàm proxima, quia non ubiq; mitti potest, sed in temporibus, in brachijs, iuxta talos. Neque ignoro quosdam dicere, quàm longißimè sanguinẽ inde, ubi lædit, esse mittendũ: sic enim auerti materiæ cursum: at illo modo in idipsũ quod grauat, euocari. Sed idipsum falsum est. Proximũ enim locum primo *exhaurit. Ex ulterioribus autem eatenus sanguis sequitur, quatenus emittitur: ubi is suppreßus est, quia non trahitur, ne venit quidem. Videtur tamen usus ipse docuisse, si caput fractum est, ex brachio potius sanguinem mittendum esse.

*ista

*exarnit.

*esse. Si quod in humero vitium est, ex altero brachio: credo quia si quid parum cesserit, opportuniores hæ partes iniuriæ sunt, quàm quæ iam malè habent. Auertitur quoque interdum sanguis, vbi alia parte prorumpens, alia emittitur. Desinit enim fluere quà volumus, inde obiectis quæ prohibeant, alio dato itinere. Mittere autem sanguinem quum sit expeditißimum, vsum habenti, * tum ignaro difficillimum est. Iuncta enim est vena arterijs, his nerui. Ita si neruum scalpellus attigit, sequitur neruorum distentio, * ea quæ hominem crudeliter consumit. At arteria incisa neque coit neque sanescit, interdum etiam, vt sanguis vehementer erumpat, efficit. Ipsius quoque venæ, si forte præcisa est, capita comprimuntur, neque sanguinem emittunt. At si timidè scalpellus demittitur, summã cutem lacerat, neque venam incidit. Nonnunquam etiam ea latet, neque facile reperitur. Ita multa res id difficile inscio faciũt, quod perito facillimum est. Incidenda ad medium vena est, ex qua quũ sanguis erumpit, colorem eius habitúmque oportet attendere. Nam si is crassus & niger est, vitiosus est. Ideóq; vtiliter effunditur. Si rubet, & pellucet, integer est. Eáque mißio sanguinis adeò non prodest, vt etiam noceat,*

*tamen

*eáque

*protinúsque is supprimendus est. Sed id euenire non potest sub eo medico, qui scit ex quali corpore sanguis mittendus sit. Illud magis fieri solet, vt æquè niger aßiduè ac primo die profluat. Quod quamuis ita est, tamen si iam satis fluxit, supprimendus est. Sempérque antè finis faciendus est, quam anima deficiat. Deligandúmque brachium super imposito expresso ex aqua frigida penicillo, * & postero die aduerso medio digito vena ferienda, vt recens coitus eius resoluatur, iterúmque sanguinem fundat. Siue autem primo, siue secundo die sanguis, qui crassus niger initio fluxerat, & rubere & pellucere cœpit, satis materiæ detractũ est, atque quod superest, syncerum est. Ideóque ptotinus brachium deligandum, habendúmque ita est, donec valens cicatricula sit, quæ celerrimè in vena confirmatur.*

*aliàs: & postero die auerso medio digito, nõ autem scalpello, vena ferienda.

De sanguinis detractione per cucurbitulas.

CAP. XI.

Cucurbitularum vero duo genera sunt, æneum, & corneum. Aenea altera parte patet, altera clausa est. Cornea altera parte æquè patens, altera foramen habet exiguum. In æneam linamentum ardens conijcitur, ac sic os eius corpori aptatur, imprimitúrque donec inhæreat. Cornea per se corpori imponitur, deinde vbi

ea

ea parte qua exiguum foramen est, ore spiritus adductus est, superque cera cauum id clausum est, æquè inhærescit. Vtraque non ex his tantùm materiæ generibus, sed etiam ex quolibet alio rectè fit. At si cætera defecerunt, caliculus quoque aut pultarius oris compreßioris, ei rei commodè aptatur. Vbi inhæsit, si concisa antè scalpello cutis est, sanguinem extrahit: si integra est, spiritũ. Ergo vbi materia quæ intus est lædit, illo modo: vbi inflatio, hoc imponi solet. Vsus autem cucurbitulæ præcipuus est, vbi non in toto corpore, sed in parte aliqua vitium est, quam exhauriri ad confirmandam valetudinem satis est. Idque ipsum testimonium est, etiam scalpello sanguinem, vbi membro succurritur, ab ea potißimum parte, quæ iam læsa est, esse mittendum, quòd nemo cucurbitulam diuersæ parti imponit, nisi quum profusionem sanguinis eò auertit, sed ei ipsi quæ dolet, quæque liberanda est. Opus etiam esse cucurbitula potest in morbis longis, *quamuis & ijs iam spatium aliquod acceßit, siue corrupta materia, siue spiritu malè habente. In acutis quoque quibusdam, si & leuari corpus debet, & ex vena sanguinem mitti, vires non patiuntur. Idque auxilium vt minus vehemens, ita magis tutum. Neque vnquam pericu-

*aliàs, quamuis etiam spatium

losum est, etiam si in medio febris impetu, etiam si in cruditate adhibetur. Ideóque vbi sanguinem mitti opus est, si incisa vena præceps periculum est, *aut si in parte corporis etiam vitium est, huc potius confugiendum est. Cum eo tamen, vt sciamus, hic vt nullum periculum, ita leuius præsidium esse, nec posse vehementi malo, nisi æquè vehemens auxilium succurrere.*

* & si in nobili p.

De Deiectione.

CAP. XII.

DEiectionem autem antiqui varijs medicamentis, crebráque alui ductione in omnibus ferè morbis moliebantur, dabantq; aut nigrum veratrum, aut filiculam, aut squamam æris, quam λεπίδοχαλκον Græci vocant, aut lactucæ marinæ lac, cuius gutta pani adiecta abunde purgat, aut lac vel asininũ, vel bubulum, vel caprinum, eiq; salis paulum adijciebant, decoquebantq; id, & sublatis his, quæ coierant, quod quasi serum supererat, bibere cogebant. Sed medicamenta stomachum ferè lædunt. Ideóque omnibus catharticis aloë miscenda est. Aluus si vehementius fluit, aut sæpius ducitur, hominem infirmat. Ergo nunquam in aduersa valetudine medicamentum eius rei caussa rectè datur, nisi vbi is morbus sine febre est. Vt quum veratrum nigrum,

aut

*aut atra bile vexatis, aut cum tristitia insanientibus, aut ijs quorum nerui parte aliqua resoluti sunt, datur. At vbi febres sunt, satius est eius rei caussa cibos, potionesq; assumere, qui simul & alant, & ventrem molliant. Suntque valetudinis genera, quibus ex lacte purgatio conuenit. Plerunque verò aluus *potionibus ducenda est, quod ab Asclepiade quoque sic * temperatum, vt tamen seruatum sit, video plerunq; seculo nostro præteriri. Est autem ea moderatio, quam is secutus videtur, aptissima: vt neque * sæpe ea medicina tentetur, & tamen semel sumptum vel bis non omittatur. Si caput graue est: si oculi caligant: si morbus maioris intestini est, quod Græci* κῶλον *nominant: si in imo ventre, aut in coxa dolores sunt: si in stomachum quædam biliosa concurrunt, vel etiam pituita eò se, humórve aliquis aquæ similis confert: si spiritus difficiliùs redditur: si nihil per se venter excernit, vtique si iuxta quoque stercus est, & intus remanet, aut si stercoris odorem, nihil deijciēs æger ex spiritu suo sentit: aut si corruptum est quod excernitur: aut si prima inedia febrem non sustulit: aut si sanguinem mitti, quum opus sit, vires non patiuntur, tempúsve eius rei præterijt: aut si multum ante morbum aliquis * potauit:*

*potius

* vituperatum,

*semel ad summum

* portauit:

*aut si is qui sæpe vel sponte, vel casu purgatus est, subito habet aluum suppressam. Seruanda verò illa sunt, ne ante diem tertium ducatur, ne vlla cruditate substante, ne in corpore infirmo, * diúque in aduersa valetudine exhausto, néve in eo, cui satis aluus reddit quotidie, quive eam liquidam habebit, ne in ipso accessionis impetu, quia quod tum infusum est, aluo continetur, regestúmque in caput, multo grauius periculum efficit. Pridie verò abstinere debet æger, vt aptus tali curationi sit. Eodem die ante aliquot horas aquam calidam bibere, vt superiores eius partes madescant, tum *deijcienda aluus est, si leui medicina contenti sumus, pura aqua: si paulò valentiori, mulsa: si leni, ex aqua, in qua fœnum Græcum, vel ptisana, vel malua decocta sit. Si reprimendi caussa, ex verbenis. Acris autem est marina aqua, vel alia sale adiecto, atque vtraque decocta commodior est. Acrior fit adiecto vel oleo, vel nitro, vel melle quoque. Si acrior est, eo plus extrahit, sed minus facilè sustinetur. Id quod infunditur, neque frigidum esse oportet, neque calidum, ne alterutro modo lædat. Quum infusum est, quantum fieri potest, continere se in lectulo debet æger, nec primæ cupiditati deiectionis protinus cedere. Vbi*

* diúque adu.

* aliàs, immittenda in aluum

re. Vbi necesse est, tum demum * desidere. * residere:
Feréque eo modo dempta materia superioribus partibus leuatis morbum ipsum *mollit. Quum verò quoties res coëgit, desidendo aliquis se exhausit, paulisper debet conquiescere, & ne vires deficiant, vtique eo die cibum assumere: qui plenior an exiguus sit dandus, ex ratione eius accessionis, quæ expectabitur, aut in metu non erit, æstimari oportebit. *tollit.

De Vomitu.
CAP. XIII.

AT vomitus, vt in secunda quoque valetudine sæpe necessarius biliosis est, sic etiam in his morbis, quos bilis concitauit. Ergo omnibus qui ante febres horrore & tremore vexantur, omnibus qui cholera laborant, omnibus etiam cum quadam hilaritate insanientibus, & comitiali quoque morbo oppreßis, necessarius est. Sed si acutus morbus est, sicut in cholera, si febris est, vt inter horrores, asperioribus medicamentis opus non est, sicut in deiectionibus quoque suprà dictum est, satisq; est ea vomitus caussa sumi, quæ sanis quoque sumenda esse proposui. At vbi longi, valentésque morbi sine febre sunt, vt comitialis aut insania, veratro quoque albo vtendum est. Id neque hyeme, neque æstate rectè datur, optimè

*vere, tolerabiliter autumno. Quisquis duturus erit, id agere antè debet, vt accepturi corpus * humidum sit. Illud scire oportet, omne eiusmodi medicamentum, quod potui datur, non semper ægris prodesse, semper sanis nocere.*

*humidius

De Frictione.

CAP. XIIII.

*DE Frictione vero & * gestatione adeo multa Asclepiades, tanquam inuentor eius, posuit: quod in eo volumine, quod communium auxiliorum scripsit, quum trium tantum faceret mentionem, * huius & equi & gestationis, tamen maximam partem in hoc consumpserit. Oportet autem neque recentiores viros in his fraudare, quæ vel repererunt, vel rectè secuti sunt, & tamen ea, quæ apud antiquiores aliquos posita sunt, auctoribus suis reddere. Neque dubitari potest, quin latius quidem, & dilucidius, vbi & quomodo frictione vtendum esset, Asclepiades præceperit, nihil tamen repererit, quod non a vetustissimo auctore Hippocrate paucis verbis comprehensum sit, qui dixit, Frictione si vehemens sit, durari corpus: si lenis, molliri: si multa, minui: si modica, impleri. Sequitur ergo, vt tum vtendum sit, quum aut astringendum corpus sit, quod fluens est, aut molliendum,*

*equitatione

*alias vini scilicet, & aquæ, & gestat.

quod

quod induruit, aut digerendum in eo quod copia nocet, aut alendum id, quod tenue, & infirmum est. Quas tamen species si quis curiosius æstimet, quod iam ad medicum non pertinet, facile intelliget, omnes ex vna caussa pendere, quæ demit. Nam & astringitur aliquid eo dempto, quod interpositum, vt id laxaretur, effecerat: & mollitur eo detracto, quod duriciem creabat: & impletur non ipsa frictione, sed eo cibo, qui postea vsque ad cutem digestione quadam relaxatam penetrat. Diuersarum verò rerum in modo caussa est. Interunctionem autem & frictionem, multum interest. Vngi enim leuitérque pertractari corpus etiam in acutis & recentibus morbis oportet, in remißione tamen & ante cibum. Longa verò frictione vti, neque in acutis morbis, neque increscentibus conuenit, præterquam quum phreneticis somnus ea quæritur. Amat autem hoc auxilium valetudo longa, & iam à primo impetu inclinata. Neque ignoro quosdam dicere, omne auxilium necessarium esse increscentibus morbis, non quum iam per se finiuntur. Quod non ita se habet. Potest enim morbus, etiam qui per se finem habiturus est, citius tamen adhibito auxilio tolli, quod duabus de caußis necessarium est, vt & quàm primùm bona

valetudo contingat: & ne morbus, qui remanet iterum, quamuis leui de caussa, exasperetur. Potest enim morbus minus grauis esse quàm fuerit, neque ideo tamen solui, sed reliquiis quibusdam inhærere, quas admotum aliquod auxilium discutit. Sed vt leuata quoque aduersa valetudine rectè frictio adhibetur, sic nunquam adhibenda est febre increscente. Verùm si fieri poterit, quum ex toto corpus ea vacabit, minus certè quum ea remiserit. Eodem autem modo in totis corporibus esse debet, vt quum infirmus aliquis implendus modo est in partibus, aut quia ipsius membri imbecillitas id requirit, aut quia alterius. Nam & capitis longos dolores, ipsius frictio leuat, non in impetu tamen doloris, & membrum aliquod resolutum ipsius frictione confirmatur. Longè tamen sæpius aliud perfricandum est, quum aliud dolet, maximéque quum à summis, aut à medijs partibus corporis euocare materiam volumus, ideóque extremas partes perfricamus. Neque audiendi sunt, qui numero finiunt, quoties aliquis perfricandus sit. Id enim ex viribus hominis colligendum est. Et si is perinfirmus est, potest satis esse quinquagies: si robustior, potest ducenties esse * faciendum. Inter vtrunque deinde prout vires sunt.

* fricandum.

ſunt. Quò fit, vt etiam minus ſæpe in muliere, quàm in viro, minus ſæpe in puero vel ſene, quàm in iuuene manus dimouendæ ſint. Denique, ſi certa membra perfricantur, multa valentique frictione opus eſt. Nam neque totum corpus infirmari citò per partem poteſt, & opus eſt quàm plurimum materiæ digeri, ſiue idipſum membrum, ſiue per id aliud leuamus. At vbi totius corporis imbecillitas hanc curationem per totum id exigit, breuior eſſe debet & lenior, vt tantummodo ſummam cutem emolliat, quò facilius capax ex recenti cibo nouæ materiæ fiat. In malis iam ægrum eſſe teſtatur, vbi exterior pars corporis friget, interior cum ſiti calet, vt ſuprà poſui. Sed tunc quoque vnicum in frictione præſidium eſt, quæ ſi calorem in cutem euocauit, poteſt alicui medicinæ locum facere.

De Geſtatione.
CAP. XV.

GEſtatio quoque longis etiam & inclinatis morbis aptiſſima eſt, vtilisq; eſt & his corporibus, quæ iam ex toto febre carent, ſed adhuc exerceri per ſe non poſſunt: & his quibus lentæ morborum reliquiæ remanent, neque aliter eliduntur. Aſclepiades etiam in recenti, vehementiq; febre, præcipuéque ardente, ad diſcutien-

dam eam, gestatione dixit vtendum esse. Sed id periculose fit, meliusq; quiete eiusmodi impetus sustinetur. Si quis tamen experiri volet, sic experiatur, si lingua non erit aspera, si nullus tumor, nulla durities, nullus dolor visceribus, aut capiti, aut præcordijs suberit. Et ex toto, nunquam gestari corpus dolens debet, siue id in toto, siue in parte est, nisi tamen solis neruis dolentibus: neque vnquam in recenti febre, sed in remißione eius. Genera autem gestationis plura sunt adhibenda: quæ sunt & pro viribus cuiusque, & pro opibus, ne aut imbecillum hominem nimis digerant, aut humili obsint. Gestationum leuißima est nauis, vel in portu, vel in flumine: vehementior in alto mari nauis, vel lectica, aut scamno: acrior vehiculo. Atque hæc ipsa, intendi & leniri poßunt: si nihil horum est, suspendi lectus debet, & moueri: si ne id quidem est, at certè vni pedi lecti funiculus subijciendus est, atque ita lectus huc & illuc manu impellendus. Et leuia quidem genera exercitationis, infirmißimis conueniunt. Valentiora verò his, qui iam pluribus diebus febre liberati sunt: aut his, qui grauium morborum initia sic sentiunt, vt adhuc febre vacent. Quod & in tabe, & in stomachi vitijs, & quum aqua cutem

subijt,

subijt, & interdum in morbo regio fit. Aut vbi quidam morbi, qualis comitialis, qualis insania est, sine febre, quamuis diu manent. In quibus affectibus ea quoque genera exercitationum necessaria sunt, quæ comprehendimus eo loco, quo quemadmodum sani, neque firmi homines se gererent præcipimus.

De Abstinentia.
CAP. XVI.

ABstinentiæ verò duo genera sunt. Alterum vbi nihil assumit æger. Alterum, vbi non nisi quod oportet. Initia morborum, primùm famem, sitimq; desiderant: ipsi deinde morbi moderationem, vt neque aliud, quàm expedit, neque eius ipsius nimium sumatur. Neque enim conuenit iuxta inediam protinus satietatem esse. Quod si sanis quoque corporibus inutile est, vbi aliqua necessitas famem fecit: quanto inutilius est in corpore etiam ægro? Neque vlla res magis adiuuat laborantem, quàm tempestiua abstinentia. Intemperantes homines apud nos, ipsi cibi tempora curantibus dant. Rursus alij tempora medicis pro dono remittunt, sibijpsis modum vendicant. Liberaliter agere se credunt, qui cætera illorum arbitrio relinquunt, in genere cibi liberi sunt; quasi quæratur, quid medico

liceat, non quid ægro salutare sit. Cui vehementer nocet, quoties in eius quod assumitur, vel tempore, vel modo, vel genere peccatur.

De sudore.
CAP. XVII.

*SVdor etiam duobus modis elicitur: aut sicco calore, aut balneo. Siccus calor est, & arenæ calidæ, & laconici, & clibani; & quarundam naturalium * sudationes, vbi è terra profusus calidus vapor ædificio includitur, sicut super Baias in myrtetis habemus. Præter hæc sole quoque, & exercitatione is mouetur. Vtiliáque hæc genera sunt, quoties humor intus nocet, isq; digerendus est. Ac neruorum quoque quædam vitia sic optimè curantur. Sed cætera infirmis possunt conuenire: Sol, & exercitatio tantùm robustioribus, qui tamen sine febre, vel * initio morbi, vel etiam grauibus morbis tenentur. Cauendum autem est, ne quid horum vel in febre, vel in cruditate tentetur. At balnei duplex vsus est. Nam modò discussis febribus initium cibi plenioris, viniq; firmioris valetudini facit: modò febrem ipsam tollit, feréque adhibetur, vbi summam cutem relaxari, euocarique corruptum humorem, & habitum corporis mutari expedit. Antiqui timidiùs eo vtebantur,*

* sudationum,

* inter initia m. v. e. quum non amplius grau.

bantur,

bantur, Asclepiades audacius. Neque terrere autem ea res, si tempestiua est, debet: * & ante tempus nocet. Quisquis febre liberatus est, simul atque ea vno die non accessit, eo qui proximus est, post tempus accessionis, tutò lauari potest. At si circuitum habere ea febris solita est, sic vt tertio, quartóve die reuertatur, quandocunque non accessit, balneum tutum est. Manentibus verò adhuc febribus, si hæ sunt lentæ, lienésque iamdiu malè habent, rectè medicina ista tentatur. Cum eo tamen, ne præcordia dura sint, néve ea tumeant, néve lingua aspera sit, néve aut in medio corpore, aut in capite dolor vllus sit, néve tum febris increscat. At in his quidem febribus quæ certum circuitum habent, duo balnei tempora sunt, alterum ante horrorem, alterum febre finita. In his verò qui lentis febriculis diu detinentur, quum aut ex toto recessit accessio, aut, si id non solet, * certè lenita est, iámque corpus tam integrum est, quàm maximè esse in eo genere valetudinis solet: imbecillus homo iturus in balneum, vitare debet, ne antè frigus aliquod experiatur. Vbi in balneum venit, paulisper * residere, expeririq́; num tempora astringantur, & an sudor aliquis oriatur. Illud si incidit, hoc non secutum est, inutile

* & si ante

* certè quum l.

* resistere.

*eo die balneum est: perungendus est is leniter, & referendus est, vitandúmque omnimodo frigus, & abstinentia vtendum. At si temporibus integris, primum ibi, deinde alibi sudor incipit, fouendum os aqua calida, tum * in solio desidendum est: atque ibi quoque videndum, num sub primo contactu aquæ calidæ summa cutis inhorrescat, quod vix tamen fieri potest, si priora rectè cesserunt. Certum id autem signum inutilis balnei est. Antè vero, an posteà, quàm in aquam calidam se demittat aliquis, perungi debeat, ex ratione valetudinis suæ cognoscat. Ferè tamen, nisi vbi nominatim, vt postea fiat, id præcipietur, moto sudore * leuiter corpus perungendum, deinde in aquam calidam demittendum est. Atque hîc quoque habenda virium ratio est. Neque committendum, vt per æstum anima deficiat: sed maturius is auferendus, curiosèque in vestimentis inuoluendus est, vt neque ad eum frigus aspiret, & ibi quoque antequam aliquid assumat, insudet. Fomenta quoque calida sunt, milium, sal, harena, quodlibet eorum calefactum, & in linteum coniectum. Si minore vi opus est, etiam solum linteum. At si maiore, * extincti titiones, inuolutiq; panniculis, & sic circundati. Quinetiam calido*

* in soliũ descend. c.

* leniter

De his extinctis titionibus habes infr. li. 3. c. 12.

dò oleo replentur vtriculi, & in vasa fi-
tiliæ,* ad similitudinem, quas lenticulas
vocant, aqua conijcitur, & sal sicco linteo
excipitur, demittitúrq; in aquam bene ca-
lidam, tum super id membrum, quod fouen-
dum est, collocatur: * iuxtáque ignem fer-
ramenta duo sunt capitulis paulo latiori-
bus, alterúmque ex his demittitur in eum
salem, & aqua super leuiter aspergitur.
Vbi frigere cœpit, ad ignem refertur, & i-
dem in altero fit, deinde inuicem in vtro-
que,* inter quæ descendit salsus & calidus
succus, qui contractis aliquo morbo neruis
opitulatur. His omnibus commune est di-
gerere id, quod vel præcordia onerat, vel
fauces strangulat, vel in aliquo membro
nocet. Quando autem quoque vtendum
sit, in ipsis morborum generibus dicetur.

* à similitudine Lenticulæ.

*intráque al. lixiuiáque igne

*intereáq; descendit al. ascendit fumus.

Qui cibi potionésve, aut valentis, aut mediæ, aut imbecillæ materiæ sint.

CAP. XVIII.

Qvum de his dictum sit, quæ detrahendo iuuant, ad ea veniendum est, quæ nos alunt, id est cibum & potionem. Hæc autem non omnium tantùm morborum sed etiam secundæ valetudinis communia præsidia sunt. Pertinétque ad rem, omnium proprietates nosse: primùm, vt sani sciant, quomodo his vtantur: deinde vt exequen-

tibus nobis morborum curationem, liceat species rerum, quæ aßiduè necessariæ erunt, subijcere. Neque necesse * *est subinde singulas illas nominare. Scire igitur oportet omnia legumina, quæq; ex frumentis panificia* * *sunt, generis valentißimi esse. Id valentißimum voco, in quo plurimum alimenti est. Item omne animal quadrupes dominatum, omnem grandem feram, quales sunt capræ, ceruus, aper, onager: omnẽ grandem auem, quales sunt anser, & pauo, & grus. Omnes belluas marinas, ex quibus κῆτος est, quæque his pares sunt. Item mel & caseum. Quò minus mirum est, opus pistorium valentißimum esse, quod ex frumento, adipe, melle, caseo constat. In media verò materia, numerari ex oleribus debere ea, quorum radices vel bulbos assumimus. Ex quadrupedibus, leporem. Aues omnes à minimis ad Phœnicopterum: item pisces omnes, qui salem non patiuntur, solidíve saliuntur. Imbecillißimam verò materiam esse omne olus, & quicquid in cauliculo nascitur, qualis est cucurbita, & capparis. Omnia poma, oleas, cochleas, itémque conchylia. Sed quamuis hæc ita discreta sunt, tamen etiam quæ sub eadem specie sunt, magna discrimina recipiunt, aliáque res alia vel valentior est vel infirmior.*

*fit

*fiunt,

minor. Siquidem plus alimenti est in * carne, quàm in ullo alio. Firmius est triticum, quàm milium, idipsum quàm ordeum, & ex tritico firmissima siligo, deinde simila, deinde cui nihil ademptum est (quod αὐτόπυρον Græci vocant) infirmior est, ex polline infirmissimus cibarius panis. Ex leguminibus verò valentior faba, vel lenticula, quàm pisum. Ex oleribus valentior rapa, napiq́;, & omnes bulbi (in quibus cepam quoque & allium numero) quàm pastinaca, vel quæ specialiter * radicula appellatur. Item firmior braßica, & beta, & porrum, quàm lactuca, vel cucurbita, vel asparagus. At ex fructibus surculorum valentiores uuæ, ficus, nuces, palmulæ, quàm quæ poma propriè nominantur. Atque ex his ipsis firmiora quæ succosa, quàm quæ *frigida sunt. Itémque ex his auibus, quæ in media specie sunt, valentior ea, quæ pedibus, quam quæ volatu magis nititur: & ex his quæ volatu fidunt, firmiores sunt, quæ grandiores aues, quam quæ minutæ sunt, ut ficedula & turdus. Atque ea quoque quæ in aqua degunt, leuiorem cibum præstant, quàm quæ natandi scientiam non habent. Inter domesticas verò quadrupedes, leuißima suilla est, grauißima bubula. Itémque ex feris quo maius quodque a-

*pane

Cibarius panis.

Varro li. 4. de ling. lat. Radix, inquit, peregrinum vocabulũ: sic enim antiqui Græci, quum nunc Raphanum.

* fragilia al. fracida al. friabilia

nimal, eo robustior ex eo cibus est. Piscium-que eorum, qui ex media materia sunt, quibus maximè utimur: tamen grauissimi sunt, ex quibus salsamenta quoque fieri possunt, qualis lacertus est, deinde qui quamuis teneriores, tamen duri sunt, ut aurata, coruus, * scarus, oculata: tum plani: post quos etiam leuiores, lupi, mulliq; & post hos omnes saxatiles. Neque vero in generibus rerum tantummodo discrimen est, sed etiam in ipsis, quod & ætate fit, & membro, & solo, & cælo, & habitu. Nam quadrupes animal omne si * lactans est, minus alimenti præstat. Item quo tenerior pullus cohortalis est. In piscibus quoque media ætas, quæ nondum summam magnitudinem impleuit. Deinde ex eodem sue ungulæ, rostrum, aures, cerebellum. Ex agno, hædóve, cum petiolis totum caput aliquãto, quàm cætera membra, leuiora sunt, adeò ut in media materia poni possint. Ex auibus, colla alæve rectè * infirmis annumerantur. Quod ad solum vero pertinet, frumentum quoque valentius est collinum, quàm campestre. Leuior piscis inter saxa editus, quàm in arena: leuior in arena, quàm in limo. Quò fit, ut ex stagno, vel lacu, vel flumine eadem genera grauiora sint. Leuiórque qui in alto, quàm qui in vado

*sparus.

*lactens

*infirmissimus

vado

vado vixit. Omne etiam ferum animal domestico leuius: & quodcunque humido cælo, quàm quod sicco natum est. Deinde eadem omnia pinguia, quàm macra, recentia quàm salsa, noua quàm vetusta, plus alimenti habent. Tum res eadem magis alit iurulenta, quàm assa: magis assa, quàm * frixa. Ouum durum valentissimæ materiæ est: molle vel sorbile, imbecillissimæ. Cùmque panificia omnia firmissima sint, elota tamē quædā genera frumenti, vt alica, ὄρυζα, ptisana, vel ex hisdem facta sorbitio, vel pulticula, & aqua quoque madens panis imbecillissimis annumerari potest. Ex potionibus verò, quæcunque ex frumento facta est, itemq́ lac, mulsum, defrutum, passum, vinum aut dulce, aut vehemens, aut mustum, aut magnæ vetustatis, valentissimi generis est. At * acetum, & * id vinum, quod paucorum annorum, vel austerum, vel * lene est, in media materia * est. Ideoq́ infirmis nunquam generis alterius dari debet. Aqua omnium imbecillissima est: firmiorq́ ex frumento potio est, quò firmius fuit ipsum frumentum: firmior ex eo vino, quod bono solo, quàm quod tenui, quodq́ temperato cælo, quàm quod aut nimis humido, aut nimis sicco, nimiumq́ aut frigido, aut calido natum est. Mulsum

* elixa.

* acidum.

* pingue

quò plus mellis habet, defrutum quo magis incoctum est, passum quo ex sicciore vua est, eo valentius est. Aqua leuißima pluuialis est, deinde fontana, tum ex flumine, tum ex puteo, post hæc ex niue, aut glacie, grauior his ex lacu, grauißima ex palude. Facilis etiam & necessaria cognitio est naturam eius requirentibus. Nam leuis pondere apparet, & ex his quæ pondere pares sunt, eo melior quæque est, quo celerius & calefit, & frigescit, quóque celerius ex ea legumina percoquuntur. Ferè verò sequitur, vt quò valentior quæque materia est, eo minus facile concoquatur, sed si concocta est, plus alat. Itaque vtendum est materiæ genere pro viribus, modúsque *omnibus pro genere sumendus. Ergo imbecillis hominibus rebus infirmißimis opus est. Mediocriter firmos media materia optimè sustinet: & robustis apta validissima est. Plus deinde aliquis assumere ex leuioribus potest: magis in his, quæ valentißima sunt, temperare sibi debet.*

*excoctū

* omnium

Quæ natura ac proprietas cuiusque rei sit, qua vescimur.

CAP. XIX.

NEque hæc sola discrimina sunt, sed etiam aliæ res boni succi, aliæ mali sunt, quas εὔχυλα, vel κακόχυλα Græci vocant.*

* &

cant. Aliæ leues, aliæ acres, aliæ craßiorem pituitam in nobis faciunt, aliæ tenuiorem, aliæ idoneæ sunt stomacho, aliæ alienæ sunt. Itémque aliæ inflant, aliæ ab hoc absunt, aliæ calefaciunt, aliæ refrigerant, aliæ facile in stomacho acescunt, aliæ non facile intus corrumpuntur, aliæ mouent aluum, aliæ supprimunt, aliæ citant vrinam, aliæ tardant. Quædam somnum mouent, quædam sensus excitant. Quæ omnia ideo noscenda sunt, quoniam aliud aliter, vel corpori, vel valetudini conuenit.

Quæ res boni succi sint.

CAP. XX.

*Boni succi sunt, triticum, siligo, alica, oryza, amylum. Item & leues sunt & stomacho aptæ & calefaciunt, tragum, ptisana, lac, caseus mollis, omnis venatio, omnes aues, quæ ex media materia sunt. Ex maioribus quoque hæ, quas supra nominauimus. Medij inter teneros duròsque pisces, vt mullus & lupus, * verna, lactuca, vrtica, malua, cucumis, cucurbita, ouum sorbile, portulaca, cochleæ, palmulæ. Ex pomis quodcunque neque acerbum neque acidum est. Vinum dulce vel lene, passum, defrutum, oleæ quæ ex his duobus in alterutro * seruatæ sunt, vuluæ, rostra * trunculique. In summa omnis pinguis caro, omnis glutinosa, omne iecur.*

* verna lact.

* ventri-

* culique

Quæ res mali ſucci ſint.

CAP. XXI.

Mali verò ſucci ſunt milium, panicum, hordeum, legumina, caro domeſtica permacra, omniſque caro ſalſa, ſalſamentum, garum, vetus caſeus, cicer, radicula, rapa, napi, bulbi, braßica, magiſque etiam cyma eius, aſparagus, beta, cucumis, porrum, eruca, naſturtium, thymum, nepeta, ſatureia, hyſſopum, ruta, anethum, fœniculum, cuminum, aniſum, lapathum, ſinapi, & allium, cepa, lienes, renes, inteſtina, pomum quodcunque acidum vel acerbum eſt, acetum, omnia acria, acida, acerba, oleum, piſces quoque ſaxatiles, omnéſque qui ex tenerrimo genere ſunt, aut hi qui rurſus nimium duri, viroſiq; ſunt, vt verè quos ſtagna, lacus, limoſiue riui ferunt, quive in nimiam magnitudinem exceſſerunt.

Quæ res lenes, quæve acres ſint.

CAP. XXII.

*Lenes autem ſunt, ſorbitiones, pulticula, laganum, amylum, ptiſana, pinguis caro, & quæcunque glutinoſa eſt. Quod ferè quidem in omni, quæ domeſtica ſit, præcipuè tamẽ in vngulis, trunculiſq; ſuum. in * petiolis, capituliſq; hædorum, & vitulorum, & agnorũ, omnibuſq; cerebellis. Item ſi qui*

*Petiolis, id eſt, paruis pedibus: à Catone pedecini, in de re ruſtic. appellati.

si qui propriè bulbi nominantur, lac, defrutum, passum, nuclei pinei. Acria sunt omnia nimis austera, omnia acida, omnia salsa, & mel quidem, quo melius est, eo magis. Item allium, cepa, eruca, ruta, nasturtium, cucumis, beta, braßica, asparagus, sinapi, radicula, intubus, ocymum, lactuca, maximaq́ue olerum pars.

Quæ res craßiorem, quæve tenuiorem pituitam faciant. CAP. XXIII.

CRaßiorem autem pituitã faciunt, oua sorbilia, alica, oryza, amilũ, ptisana, lac, bulbi, omniaq́ue fere glutinosa. Extenuãt eandem omnia salsa, atque acria, & acida.

Quæ res stomacho idoneæ sint. CAP. XXIIII.

*STomacho autem aptißima sunt, quæcunque austera sunt, etiam quæ acida sunt, quæq́ue contacta sale modico sunt. Item panis sine fermento, & elota alica, vel oryza, vel ptisana, omnis auis, omnis venatio, atque vtraque vel assa, vel elixa. Ex domesticis animalibus bubula. Si quid ex cæteris sumitur, macrum potius, quàm pingue. Ex sue vngulæ, rostra, aures, *vuluaq́ue steriles. Ex oleribus intubus, lactuca, pastinaca, cucurbita elixa, siser. Ex pomis cerasium, morum, sorbum, pirum fragile, quale crustuminum, vel neuianum est.*

* vulua sterilesq́ue

Item pira, quæ reponuntur tarentina atque * *signina.* *Malum orbiculatum, aut scandianum, vel amerinum, vel cotoneum, vel punicum. Vuæ ex olla, molle ouum, palmulæ, nuclei pinei, oleæ albæ ex dura muria, eædem aceto intinctæ, vel nigræ, quæ in arbore bene permaturuerunt, vel quæ in passo, defrutóve seruatæ sunt. Vinum austerum, licet iam asperum sit, item resinatum. Duri ex media materia pisces, ostrea, pectines, murices, purpuræ, cochleæ: cibi potionésque vel frigidæ vel feruentes, absynthium.*

* *sagnina.*

Quæ res alienæ stomacho sint.

CAP. XXV.

ALiena vero stomacho sunt omnia tepida, omnia salsa, omnia iurulenta, prædulcia, omnia pinguia, sorbitio, panis fermentatus, itémque vel ex milio, vel ex hordeo, oleum, radices olerum, & quodcunque olus ex oleo garóve estur, mel, mulsum, defrutum, passum, lac, omnis caseus, vua recens, ficus & viridis & arida, legumina omnia, quæque inflare consueuerunt: item thymum, nepeta, satureia, hyssopum, nasturtium, lapathum, lapsana, iuglandes. Ex his autem intelligi potest, non quicquid boni succi est, protinus stomacho conueni-

uenire: neque quicquid stomacho conuenit, protinus boni succi esse.

Quæ inflent, aut inflammationem leuent.
CAP. XXVI.

INflant autem omnia ferè legumina, omnia pinguia, omnia dulcia, omnia iurulenta, mustum, atque etiam id vinum, cui nihil adhuc ætatis accessit. Ex oleribus allium, cepa, braßica, omnésque radices, excepto sisere & pastinaca, bulbi, ficus etiam aridæ, sed magis virides, vuæ recentes, nuces omnes, exceptis nucleis pineis, lac, omnisque caseus, quicquid deinde subcrudum aliquis assumpsit. Minima inflatio fit ex venatione, aucupio, piscibus, pomis, oleis, conchylijs, ouis vel mollibus, vel sorbilibus, vino vetere. Fœniculum verò & anethum inflationes etiam leuant.

Quæ res aut calefaciant, aut refrigerent.
CAP. XXVII.

AT calefaciunt piper, sal, caro omnis iurulenta, allium, cepa, ficus arida, salsamentum, vinum, & quo meracius est, eo magis. Refrigerant olera, quorum crudi caules assumuntur, vt intubus, & lactuca. Item coriandrum, cucumis, elixa cucurbita, beta, mora, cerasa, mala austera, pira fragilia, caro elixa, præcipuéque acetum, siue cibus ex eo, siue potio assumitur.

Quæ res intus facilè vitientur, vel minimè corrumpantur.

CAP. XXVIII.

*FAcilè autem intus corrumpuntur, panis fermentatus, & quisquis alius quà ex tritico est, lac, mel, ideóque * lactaria atque omne pistorium opus, teneri pisces, ostrea, olera, caseus, & recens & vetus, crassa vel tenera caro, vinum dulce, mulsum, defrutum, passum, quicquid deinde vel iurulentum est, vel nimis dulce, vel nimis tenue. At minimè intus vitiantur, panis sine fermento, aues, & ea potius duriores, * aurati pisces, neque solùm aurata pura, aut scarus, sed etiam lolligo, locusta, polypus. Item bubula, omnisq; dura caro, eademq; aptior est, si macra, si salsa est, omniáque salsamenta, cochleæ, murices, purpuræ, vinum austerum, vel resinatum.*

* lactātia

*duri p.

Quæ res aluum moueant.

CAP. XXIX.

AT aluum mouent, panis fermentatus, magisq; si cibarius vel hordeaceus est, braßica, si subcruda est, lactuca, anethum, nasturtium, ocymum, vrtica, portulaca, radicula, capparis, allium, cepa, malua, lapathum, beta, aßparagus, cucurbita, cerasia, mora, vua, omnia mitia, ficus etiam arida, sed magis viridis, vuæ recentes, pingues,

*gues, minutæ aues, cochleæ, garum, salsamenta, ostrea, pelorides, echini, musculi, & omnes fere conchulæ, maximéque ius earum, saxatiles, & omnes teneri pisces, sepiarum atramentum, si qua caro assumitur pinguis eadem, vel iurulenta, vel elixa, aues quæ natant, mel crudum, lac, * lactaria omnia, mulsum, vinũ dulce, vel salsum, * aqua tenera, omnia tepida, dulcia, pinguia, elixa, iurulenta, salsa, diluta.*

*lactantia
*aqua, tenera omnia.

Quæ res aluum astringant.

CAP. XXX.

Contra adstringunt, panis ex siligine, vel ex simila, magis si sine fermento est, magis etiam si * vstus est, intenditurq́; vis eius etiam si bis coquitur. Pulticula vel ex alica, vel ex panico, vel ex milio, itemq́; ex iisdem sorbitio, & magis si hæc ante fricta sunt. Lenticula, cui vel beta, vel intubus, vel ambubeia, vel plantago adiecta est, magisq́; etiam, si illa antè fricta est, per se etiam intubus, vel ex plantagine vel ambubeia fricta, minuta olera, braßica bis decocta, dura oua, magisque si assa sunt, minutæ aues, merula, palumbus, magisque si in posca decoctus est, graues omnes aues, quæ magis currunt, quam volant: lepus, caprea, iecur ex his quæ seuum habent, maximéque bubulum, ac

Panis.

*tostus.

seuum ipsum, caseus, qui vehementior vetustate fit, vel ea mutatione quam in caseo transmarino videmus, aut si recens est ex melle, mulsóve decoctus. Item mel coctum, pira immatura, sorba, magisque ea, quæ torminalia vocantur, mala cydonia, & punica, oleæ vel albæ vel permaturæ, myrta, palmulæ, purpuræ, murices, vinum resinatum vel asperum, item meracum, acetum, mulsum quod inferbuit, item defrutum, passum, aqua vel tepida, vel præfrigida. dura, id est ea quæ tardè putrescit, ideóque plauia potissimum, omnia dura, macra, austera, aspera, tosta, & in eadem carne assa potius quàm elixa.

Quæ res vrinam mouent.

CAP. XXXI.

VRinam autem mouent, quæcunque in horto nascentia boni odoris sunt, ut apium, ruta, anethum, ocymum, menta, hyssopum, anisum, coriandrum, nasturtium, eruca, fœniculum. Præter hæc asparagus, capparis, nepeta, thymum, satureia, lapsana, pastinaca, magisque agrestis, radicula, siser, cepa. Ex venatione maximè lepus, vinum tenue, piper & rotundum & longum, sinapi, absynthium, nuclei pinei.

Quæ res somnum moueant, aut sensus excitent.

CAP.

CAP. XXXII.

Somno verò aptum est papauer, lactuca, maximéque æstiua, cuius cauliculus iam lacte repletus est, morum, porrum. Sensus excitant nepeta, thymum, satureia, hyssopum, præcipuéque pulegium, ruta, & cepa.

Quæ res corpus aut erodant, aut reprimant, aut refrigerent, aut calefaciant, aut durent, aut emolliant.

CAP. XXXIII.

*Evocare verò materiam multa admodum possunt. Sed ea quæ ex peregrinis medicamentis maximè constant, aliisq; magis quàm quibus ratione victus succurritur, opitulantur, in præsentia differam. Ponam ea verò, quæ prompta, & his morbis (de quibus protinus dicturus sum) apta corpus erodunt, & sic ex eo, quod mali est, extrahunt. Habent autem hanc facultatem semina erucæ, nasturtij, radiculæ, præcipuè tamen omnium sinapi. Salis quoque & * fici eadem vis est. Leniter verò simul & reprimunt & molliunt lana succida *ex aceto vel vino, cui oleum adiectum est, contritæ palmulæ, furfures in salsa aqua, vel aceto decocti. At simul reprimunt, & refrigerant, herba muralis, parthenium, vel perdicium appellant, serpyllum, pule-*

*visci

*vel aceto vel vino, quo oleum adi.

Herba sanguinalis.

gium, ocymum, herba sanguinalis, quam Græci πολύγονον vocant, portulaca, papaueris folia, capreolique vitium, coriandri folia, hyoscyamum, muscus,* siser, apium, solanum, quam στρύχνον Græci vocant, brassicæ folia, intubus, plantago, fœniculi semen, contrita pira vel mala, præcipuéque cydonia, lenticula, aqua frigida, maximéque pluuialis, vinum, acetum, & ex horum aliquo magis, madens vel panis, vel farina, vel spongia, vel cinis, vel lana succida, vel etiam linteolum, creta cimolia, gypsum, melinum, myrteum, rosa, acerbum oleum, verbenarum contusa cum teneris caulibus folia, cuius generis sunt olea, cupressus, myrtus, lentiscus, tamaris, ligustrum, rosa, rubus, laurus, hedera, punicum malum. Sine frigore autem reprimunt cocta mala cydonia, malicorium, aqua calida, in qua verbenæ coctæ sunt, quas suprà proposui. puluis vel ex fæce vini, vel ex myrti folijs, amaræ nuces. Calefacit verò ex qualibet farina cataplasma, siue ex tritici, siue ex farris, siue hordei, siue erui, vel lolij, vel milij, vel panici, vel lenticulæ vel fabæ, vel lupini, vel lini, vel fœni græci, vbi ea deferbuit, calidaq; imposita est. Valentior tamen ad id omnis farina est ex mulso, quàm ex aqua cocta.

* cicer.

Præ-

Præterea cyprinum, irinum, medulla, adeps ex felle iuncta oleo, magisque si vetus est, sal, nitrum, git, piper, quinquefolium, fereque quæ vehementer & reprimunt, & refrigerant. Durant quæ calefaciunt & digerunt & emolliunt. Præcipuéque ad emolliendum potest cataplasma ex lini vel fœni græci semine. His autem omnibus & simplicibus & permixtis variè medici vtuntur, vt magis quid quisque persuaserit sibi appareat, quàm quid euidenter compererit.

LIBER III.

De morborum generibus.
CAP. I.

P*ROVISIS omnibus, *quæ pertinent ad vniuersa genera morborum, ad singulorum curationes veniam. Hos autem in duas species Græci diuiserunt, alióśque ex his acutos, alios longos esse dixerunt. Ideóque quoniam non semper eodem modo respõdebant, eosdem alij inter acutos, alij inter longos retulerunt. Ex quo plura eorum*

*Præuisis

genera esse manifestum est. quidam enim
* acutique breues * utique sunt, qui citò vel tollunt hominem, vel ipsi citò finiuntur. Quidam longi, sub quibus neque sanitas in propinquo, neque exitium est. Tertiúmque genus eorum est, qui modò acuti, modò longi sunt. Idque non in febribus tantummodo, in quibus frequentissimum est, sed in alijs quoque fit. Atque etiam præter hos, quartum est, quod neque acutum dici potest, quia non perimit: neque vtique longum, quia si occurritur, facilè sanatur. Ego, quum de singulis dicam, cuius quisque generis sit, indicabo. Diuidam autem omnes in eos, qui in totis corporibus consistere videntur, & eos qui oriuntur in partibus. Incipiam à prioribus, pauca de omnibus præfatus. In nullo quidem morbo minus fortuna sibi vendicare, quàm ars
*fortuna potest, vtpote quum repugnante * natura, nihil medicina proficiat. Magis tamen ignoscendum medico est parum proficienti in acutis morbis, quam in longis. Hic enim breue spatium est, intra quod si quod auxilium non profuit, æger extinguitur. Ibi & deliberationi & mutationi remediorum tempus patet, adeò vt raro, si inter initia medicus accessit, obsequens æger sine illius vitio pereat. Longus tamen morbus quum

peni-

*penitus insedit, quod ad difficultatem pertinet, acuto par est. Et acutus quidem, quo vetustior est, longus autem quo recentior, eò facilius curatur. Alterum illud ignorari non oportet, quòd non omnibus ægris eadem auxilia conueniunt. Ex quo incidit, vt alia atque alia summi auctores quasi sola * vendicauerint, prout cuique cesserant. Oportet itaque vbi aliquid non respondit, non tanti putare auctorem, quanti ægrum, & experiri aliud atque aliud. Sic tamen, vt in acutis morbis cito mutetur, quod nihil prodest: in longis, quos tempus vt facit, sic etiam soluit, non statim condemnetur, si quid non statim profuit. Minus vero remoueatur, si quid paulum saltem iuuat, quia profectus tempore expletur.*

* indicauerint.

Quomodo morbi cognoscantur, & an increscant, an consistant, an minuantur: & qua ratione ab initio, qui languere incipit, curari debeat.

CAP. II.

*Protinus autem inter initia scire facile est quis acutus morbus, quis longus sit: non in his solis in quibus semper ita se habet, sed in his quoque in quibus variat. Nam vbi sine intermissionibus * accessiones & dolores graues vrgent, acutus mor-*

* accessionũ dolore graui vrgentur.

*bus est. Vbi lenti dolores, lentæve febres sunt, & spatia inter accessiones porriguntur, accedúntque ea signa, quæ in priore volumine exposita sunt, longum hunc futurum esse manifestum est. Videndum etiam est, morbus an increscat, an consistat, an minuatur: quia quædam remedia increscentibus morbis, plura inclinantibus conueniunt. Eáque quæ *decrescentibus apta sunt, vbi acutus increscens vrget, in remissionibus potius experienda sunt. Increscit autem morbus, dum grauiores dolores accessionésque veniunt, hæq; & antè quàm proximæ reuertuntur, & postea desinunt. Atque in longis quoque morbis etiam tales notas non habentibus, scire licet increscere, si somnus incertus est, si deterior concoctio, si *fœdiores deiectiones, si tardior sensus, si pigrior mens, si percurrit corpus frigus aut calor, si idem magis pallet. Ea verò *quàm contraria his sunt, decedentis eius notæ sunt. Præter hæc in acutis morbis serius æger alendus est, nec nisi iam inclinatis, vt primò dempta materia impetum frangat. In longis maturiùs, vt sustinere spatium *affecturi mali possit. *Ac si quando is non in toto corpore, sed in parte est, magis tamen ad rem pertinet vim totius corporis *molliri, quàm propriæ partes ægrè*

* crescentibus
* fœtidiores
* quæ
* aduenturi
* At
* moliri, per quam

ægrè ſanentur. Multum etiam intereſt, ab initio quis rectè curatus ſit, an perperam, quia curatio minus his prodeſt in quibus aßiduè fruſtra fuit. Si quis temerè habitus, adhuc integris viribus viuit, admota curatione momento reſtituitur. Sed quum ab his cœperim, quæ notas quaſdam futuræ aduerſæ valetudinis exhibent, curationum quoque principium ab animaduerſione eiuſdem temporis faciam. Igitur ſi quid ex his quæ propoſita ſunt, incidit, omnium optima ſunt, quies, & abſtinentia. Si quid bibendum, aqua. Idque interdum vno die fieri ſatis eſt. Interdum, ſi terrentia manent, biduo: proximéque abſtinentiam ſumendus eſt cibus exiguus, bibenda aqua, poſtera die etiam vinum, deinde inuicem alternis diebus, modò aqua, modò vinum, donec omnis cauſæ metus finiatur. Per hæc enim ſæpe inſtans grauis morbus diſcutitur. Plurimique falluntur, dum ſe primo die protinus ſublaturos languorem, aut exercitatione, aut balneo, aut coacta deiectione, aut vomitu, aut ſudationibus, aut vino ſperant. Non quo nō interdū id incidat, aut non* decipiat, ſed quo ſæpius fallat, ſolaq; abſtinentia ſine vllo periculo medeatur. Quū præſertim etiā pro modo terroris moderari liceat, & ſileniora indicia

*deinceps fiat.

fuerint, satis sit à vino tantùm abstinere: quod subtractum, plus quàm si cibo aliquid dematur, adiuuat: si paulo grauiora, facile sit, non aquam tantùm bibere, sed etiam cibo carnem subtrahere. Interdum panis quoque minus quàm pro consuetudine assumere, humidóque cibo esse contentum, & olere potissimum. Satisque sit tum ex toto à cibo, à vino, ab omni motu corporis abstinere, quum vehementes notæ terruerunt. Neque dubium est quin vix quisquam, qui non dissimulauit, sed per hæc maturè morbo occurrit, ægrotet.

De Febrium generibus.

CAP. III.

ATque hæc quidem sanis facienda sunt, tantùm causam metuentibus. sequitur verò curatio febrium, quod & in toto corpore, & vulgare maximè morbi genus est. Ex his vna quotidiana, altera tertiana, altera quartana est. Interdum etiam longiore circuitu quædam redeunt, sed id raro euenit. In prioribus & morbi sunt, & medicina. At quartanæ quidem simpliciores sunt. Incipiunt fere ab horrore, deinde calor erumpit, finitáque febre biduum integrum est, ita quarto die reuertitur. Tertianarum verò duo genera sunt. Alterum eodem modo quo quartana & incipiens

cipiens & desinens, illo tantùm interposito discrimine, quòd vnum diem præstat integrum, tertio redit. Alterum longè perniciosius, quod tertio quidem die reuertitur, ex octo autem & quadraginta horis, fere sex & triginta per accessionem occupat, interdum etiam vel minus vel plus, neque ex toto in remissione desistit, sed tantùm leuius est. Id genus pleriq; medici hemitritæon appellant. Quotidianæ verò variæ sunt, & multiplices. Aliæ enim protinus à calore incipiunt, aliæ à frigore. aliæ ab horrore. Frigus voco, vbi extremæ partes membrorum inalgescunt: horrorem, vbi totum corpus intremit. Rursus aliæ sic desinunt, vt ex toto sequatur integritas: aliæ sic, vt aliquantum quidem minuatur ex febre. nihilominus tamen quædam reliquiæ remaneant, donec altera accessio accedat, ac sæpe aliæ vix quicquam, aut nihil remittant, sed ita vt continuent. Deinde aliæ feruorem ingentem habent, aliæ tolerabilem, aliæ quotidie pares sunt, aliæ impares, atque inuicem altero die leniores, altero vehementiores, aliæ tempore eodem postridie reuertuntur, aliæ vel serius vel celerius, aliæ diem noctémque accessionem & decessionem implent, aliæ minus, aliæ plus, aliæ quum decedunt sudorem

Frigus.

Horror.

*mouent, aliæ non mouent: atque aliâs per sudorem ad integritatem venitur, aliâs corpus tantùm imbecillius redditur. Accessiones etiam, modo singulæ singulis diebus fiunt, modò binæ, pluresve concurrunt. Ex quo sæpe euenit, vt quotidie plures accessiones, remissionésque sint. Sic tamen vt vnaquæque alicui priori respondeat. Interdum verò accessiones quoque confunduntur, sic vt notari neque tempora earum, neque spatia possint. Neque verum est, quod dicitur à quibusdam, nullam febrem inordinatam esse, nisi aut ex vomica, aut ex inflammatione, aut ex vlcere. Facilior enim semper curatio foret, si hoc verum esset. Sed quod euidentes caussæ faciunt, facere etiam abditæ possunt. Neque de re, sed de verbo controuersiam mouent, qui quum aliter alitérque in eodem morbo febres accedant, non easdem inordinatè redire, sed alias, aliásque subinde oriri dicunt. Quod tamen ad curandi rationem nihil pertineret, etiamsi verè diceretur. Tempora quoque remissionum modò * liberalia, modò vix vlla sunt.*

* libera.

De curationum diuersis generibus.

CAP. IIII.

ET *febrium quidem ratio maximè talis est. Curationum verò diuersa genera sunt,*

*sunt, prout auctores aliqui habent. Asclepiades officium esse medici dicit, vt tutò, vt celeriter, vt iucundè curet. Id notum est, sed ferè periculosa esse *nimium, & festinatio & voluptas solet. Qua verò moderatione vtendum sit vt quantum fieri potest omnia ista contingant, prima semper habita salute in ipsis partibus curationum considerandum erit. Et ante omnia quæritur, primis diebus æger qua ratione continendus sit. Antiqui medicamentis quibusdam datis concoctionem moliebãtur, eo quod cruditatem maximè horrebant: deinde eam materiam, quæ lædere videbatur, ducendo sæpius aluum subtrahebant. Asclepiades medicamenta sustulit, aluum non toties, sed ferè tamen in omni morbo subduxit. * Febre verò ipsa præcipuè se ad eius remedium vti professus est. Conuellendas enim vires ægri putauit, luce, vigilia, siti ingenti: sic, vt ne os quidem primis diebus elui sineret. Quo magis falluntur, qui per omnia iucundam eius disciplinam esse contendunt. * His enim vlterioribus quidem diebus cubantis etiam luxuriæ subscripsit, primis verò tortoris vicem exhibuit. Ego autem medicamentorum dari potiones, & aluum duci non nisi rarò debere, concedo. Et id non ideo tamen a-*

*nimia,

*in febr.

*eo remedio vti

*Et u-nim

gendum, vt ægri vires conuellantur, existimo: quoniam * ex imbecillitate summum periculum est. Minui ergo tantam materiam superantem oportet, quæ naturaliter * digeritur, vbi nihil noui accedit. Itaque abstinendus à cibo primis diebus est, in luce habendus æger, nisi infirmus interdiu est, quoniam corpus ista quoque digerit, isq; cubare quàm maximo conclaui debet. Quod ad sitim verò somnúmque pertinet, moderandum est, vt interdiu vigilet: noctu, si potest, conquiescat: ac neque potet, neque nimium siti crucietur. Os etiam eius elui potest, vbi & siccum est, & ipsi fætet, quamuis id tempus aptum potioni non est. Commodéque Erasistratus dixit, sæpe inferiore parte humorem non requirente, os & fauces requirere, neque ad rem malè haberi ægrum pertinere. Ac primò quidem sic tenendus est. Optimum verò medicamentum est, opportunè cibus datus, qui quando primùm dari debeat, quæritur. Plerique ex antiquis tardè dabant, sæpe quinto die, sæpe sexto, & id fortasse vel in Asia, vel in Aegypto cœli ratio patitur. Asclepiades vbi ægrum triduo per omnia fatigarat, *quarto die cibo destinabat. At Themison nuper, non quando cœpisset febris, sed quãdo desisset, aut certè leuata esset, considerabat,

* & ex

* detrahatur.

* q.d. cibum al. quartum diem cibo

rabat, & ab illo tempore expectato die tertio, si non accesserat febris, statim: si accesserat, vbi ea vel desierat, vel, si assiduè inhærebat, si certè si inclinauerat, cibum dabat. Nihil autem horum vtique perpetuum est. Nam potest primo die primus cibus dandus esse, potest secundo, potest tertio, potest non nisi quarto, aut quinto, potest post vnam accessionem, potest post duas, potest post plures. Refert enim qualis morbus sit, quale corpus, quale cælum, quæ ætas, quod tempus anni. Miniméque in rebus multum inter se differentibus, quod intermittendum non est, perpetuum esse præceptum temporis potest. In morbo qui plus virium aufert, celeriùs cibus dandus est, itémque eo cælo quo magis digerit. Ob quam causam in Aphrica nullo die æger abstinere rectè videtur. Maturiùs etiam puero, quàm iuueni, æstate, quàm hyeme dari debet. Vnum illud & semper & vbique seruandum est, vt ægri vires subinde assidens medicus inspiciat, & quamdiu supererunt, abstinentia pugnet, si imbecillitatem vereri cœperit, cibo subueniat. Id enim eius officium est, vt ægrum neque superuacua materia oneret, neque *imbecillitatem* fame perdat. Idq; apud Erasistratum quoque inuenio, qui quamuis parum docuit, quan-

* imbecillum fami prodat.

do venter, quando corpus ipsum exinaniretur, dicendo tamen hæc esse vincenda, & tum cibum dandum, quum corpori * deberetur, satis ostendit, dum vires superessent, dari non oportere: ne deficerent, consulendum esse. Ex his autem intelligi potest ab uno medico multos non posse curari, eumque (si artifex est) idoneum esse, qui non multum ab ægro recedit. Sed qui quæstui seruiunt, quoniam is maior ex populo est, libenter amplectuntur ea præcepta, quæ sedulitatem non exigunt, ut in hac ipsa re. Facile est enim dies, vel accessiones numerare his quoque, qui ægrum raro vident. ille assideat necesse est, qui quod solum opus est, visurus est, quando nimis imbecillus futurus sit, nisi cibum acceperit. In pluribus tamen ad initium cibi dies quartus aptissimus esse consueuit. Est autem alia etiam de diebus ipsis dubitatio, quoniam antiqui potissimum impares sequebantur, eósque, tanquam tunc de ægris iudicaretur, κρισίμους nominabant. Hi erant dies tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus, quartusdecimus, unus & vigesimus, ita ut summa potentia septimo, deinde quartodecimo, deinde uni & vigesimo daretur. Igitur sic ægros nutriebant, ut dierum imparium accessiones expectarent, deinde

* demeretur.

Dies impares.

inde

inde postea cibum quasi leuioribus acces-sionibus instantibus, darent, adeò vt Hip-pocrates, si alio die febris desisset, recidi-uam timère sit solitus. Id Asclepiades iure vt vanum repudiauit, neque in vllo die, quia par, impárve esset, bis vel maius, vel minus periculum esse dixit. Inter-dum enim peiores dies impares fiunt, & opportunius post earum accessiones cibus datur. Nonnunquam etiam in ipso morbo, dierum ratio mutatur, fitq; grauior, qui remissior esse consueuerat, atque ipse quar-tusdecimus par est, in quo esse magnam vim antiqui fatebantur. Qui quum octauum primi naturam habere contenderent, vt ab eo secundus septenarius numerus inciperet, ipsi sibi repugnabant, non octauum, neque decimum, neque duodecimum diem * su-mendum quasi potentiorem. Plus enim tri-buebant nono & vndecimo. Quod quum fecissent sine vlla probabili ratione, ab vn-decimo non ad tertiumdecimum, sed ad quartumdecimum transibant. Est etiam apud Hippocratem, ei quem septimus dies liberaturus sit, quartum esse grauissimum. Ita illo quoque auctore in die pari & gra-uior febris esse potest, & certa futuri nota. Atque idem alio loco quartum quemque diem, vt in vtrunque efficacissimum ap-

* sumendo

*prehendit, id est, quartum, septimum, undecimum, quartumdecimum, decimumseptimum, in quo & ab impari ad paris rationem transit: & ne hoc quidem propositum conseruauit, quum a septimo die undecimus, non quartus, sed quintus sit: adeo apparet quacunque ratione ad numerum respeximus, nihil rationis sub illo quidem auctore reperiri. Verùm in his quidem antiquos tunc celebres admodum Pythagorici numeri fefellerunt, quum hic quoque medicus non numerare dies debeat, sed ipsas accessiones intueri, & ex his coniectare, quando dandus cibus sit. Illud autem magis ad rem pertinet, scire, túmne oporteat dari, quum iam bene venæ conquieuerunt, aut etiam num manentibus reliquijs febris. Antiqui enim quàm integerrimis corporibus alimentum offerebant. Asclepiades inclinata quidem febre, sed adhuc tamen inhærente. In quo * vanam rationem secutus est, non quò non sit interdum maturiùs cibus dandus, si maturè timetur altera accessio: sed quò scilicet quàm sanissimo dari debeat. Minus enim corrumpitur quod integro corpori infertur. Neque tamen *verum est, quod Themisoni videbatur, si duabus horis integer futurus esset æger, satius esse tunc dare, vt ab integro corpore potissi-*

Sed si octauus primi naturam habet: vndecimus quartus, nó quintus erit.

* *vnam*

* *non vanitas est,*

ißimum diduceretur. Nam si diduci tam celeriter posset, id esset optimum. Sed quum hoc breue tempus non praestet, satius * esse principia cibi à decedente febre, quàm reliquias ab incipiente excipi, ita, si longius tempus secundum est, quàm integerrimo dandus est: si breue, etiam antequam ex toto integer fiat. Quo loco verò integritas est, eodem * est remißio, * quæ maximè in febre continua potest esse. At hîc quoque quæritur, vtrum tot horæ expectandæ sint, quot febrem habuerunt, an satis sit, primam partem earum præteriri, vt ægris iucundius * insidat, quibus interdum non *vacat. Tutißimum est autem ante totius acceßionis tempus præterire, quamuis vbi longa febris fuit, potest indulgeri ægro maturiùs, dum tamen ante minimè pars dimidia prætereatur. Idq; non in ea sola febre, de qua proximè dictum est, sed in omnibus ita seruandum est.

* est

*&

* si aqua al. quanta maxima

*accidat

* minimè v.

De febrium speciebus, & singularum curationibus: & primò, quando cibus febricitantibus dandus sit.

CAP. V.

HAec magis per omnia genera febrium perpetua sunt, nūc ad singulas earum species descendam. Igitur, si semel tantùm acceßit, deinde desiit, eáque vel ex inguine,

*vel ex laßitudine, vel ex æstu, aliáve simili re fuit, sic vt interior nulla caussa metum fecerit, postero die, quum tempus accessionis ita transiit, vt nihil mouerit, cibus dari potest. At si ex alto calor venit, & grauitas vel capitis vel præcordiorum secuta est, neque apparet quid corpus confuderit, quamuis vnam acceßionem secuta integritas est, tamen quia tertiana timeri potest, expectandus est dies tertius: & vbi accessionis tempus præteriit, cibus dandus est, sed exiguus, quia quartana quoque timeri potest. Et die quarto demum, si corpus integrum est, eo cum fiducia vtendum. Si verò postero, tertióve, aut quarto die secuta febris est, scire licet morbum esse. Sed tertianarum, quartanarúmque, quarum & certus circuitus est, & finis integer, & quia liberaliter quieta tempora sunt, expeditior ratio est: de quibus suo loco dicam. Nunc verò eas explicabo, quæ quotidie vrgent. Igitur tertio quoq; die cibus ægro cõmodißime datur, vt alter febrem minuat, alter viribus subueniat. Sed *his dari debet, si quotidiana febris est, quæ ex toto desinat, simul atque corpus integrum factum est, * si quamuis non acceßiones, febres tamen iunguntur, & quotidie quidem increscunt, sed sine integritate tamen remittunt, quum corpus ita*

*iis

*sin

se

se habet, vt maior remißio non expectetur, Si altero die grauior, altero leuior acceßio est, post grauiorem. Ferè verò grauiorem acceßionem leuior nox sequitur: quò fit, vt grauiorem acceßionem nox quoque tristior antecedat. At si continuatur febris, neque leuior vnquam fit, & dari cibum necesse est, quando dari debeat, magna quidem dissensio est. Quidam, quia ferè remißius matutinum tempus ægris est, tunc putant dandum. Quod si respondet, non quia mane est, sed quia remißio est ægris, dari debet. Si verò ne tunc quidem vlla requies ægris est, hoc ipso peius id tempus est, quod quum sua natura melius esse debeat, morbi vitio non est, simúlque insequitur tempus meridianū: à quo quum omnis æger ferè peior fiat, timeri potest, ne ille magis etiam, quàm ex consuetudine vrgeatur. Igitur alij vespere tali ægro cibum dant. Sed quum eo tempore ferè *peßimi sint, qui ægrotant, verendum est, ne si quid tunc mouerimus, fiat aliquid aſperius. Ob hæc ad mediam noctem *decurro, id est, finito iam grauißimo tempore, eodémque longißimè distante, secuturis verò antelucanis horis, quibus omnes ferè maximè dormiunt: deinde matutino tempore, quod natura sua leuißimum est. Si verò febres vagæ sunt, quia verendum est, ne ci-

*peßimè

*decurso.

Febres vagæ.

bum statim subsequantur, quandocunque quis ex accessione leuatus est, * tunc debet assumere. At si plures accessiones eodem die veniunt, considerare oportet, paresne per omnia sint, (quod vix fieri potest) an impares. Si per omnia pares sunt, post eam potius accessionē cibus dari debet, quæ non inter meridiem & vesperum desinit. Si impares sunt, considerandum est, quo distent. Nam si altera grauior, altera leuior est, post grauiorem dari debet: si altera longior, altera breuior, post longiorem: si altera grauior, altera longior est, considerandum est, vtra magis affligat, illa vi, an hæc tempore, & post eam dandus est. Sed planè plurimum interest, quantæ, qualésque inter eas remissiones sint. Nam si post alteram febrem motio manet, post alteram integrum corpus est: integro corpore, cibo tempus aptius est. Si semper febricula manet, sed alterum tamen longius tempus remissionis est, id potius eligendum est, adeò vt vbi accessiones continuantur, protinus inclinata priore dandus cibus sit. Etenim perpetuum est, ad quod omne consilium dirigi potest, cibum quàm maximè semper ab accessione futura reducere, & hoc saluo, dare quàm integerrimo corpori. Quod non inter duas tantùm, sed etiā inter plures

* hunc

res

res acceßiones seruabitur. Sed quum sit aptißimum tertio quoque die cibum dare, tamen si corpus infirmum est, quotidie dandus est: multoq; magis si continentes febres sine remißione sunt, quanto magis corpus affligunt, aut si duæ pluréſve acceßiones eodem die veniunt. Quæ res efficit, vt & à primo die protinus cibus dari quotidie debeat. Si protinus venæ conciderunt, & sæpius eodem die, si inter plures acceßiones subinde vis corpori deest. Illud tamen in his seruandum est, vt post eas febres minus cibi detur, post quas, si per corpus liceret, omnino non daretur. Quum verò febris instet, incipiat, augeatur, consistat, decedat, deinde in deceßione consistat aut finiatur, scire licet, optimum cibo tempus esse febre finita, deinde quum deceßio eius consistit: * tertium, si necesse est, quandocunque decedit, cætera omnia periculosa esse. Si tamen propter infirmitatem neceßitas vrget, satius esse consistente iam incremento febris aliquid offerre, quàm increſcente. Satius esse instante, quàm incipiente: cum eo tamen, vt nullo tempore is qui deficit, nō sit sustinendus. Neque Hercule satis est, ipsas tantùm febres medicum intueri, sed etiam totius corporis habitum, & ad eum dirigere curationem, seu supersunt vires, seu

* tertio.

*desunt, seu quidam mali affectus interueniunt. Quum verò semper ægros securos agere conueniat, vt corpore tantùm, non etiã animo laborent, tum præcipuè, vbi cibum sumpserunt: * atque si quæ sunt, quæ exasperatura eorum animos sunt, optimum est, * ea dum ægrotant eorum notitiæ subtrahere. Si id fieri non potest, sustinere tamen post cibum * vsque somni tempus, & quum experrecti sunt, tum exponere.*

* itaque

* eadem ægrotantium notitia sub.

* adusque

Quando potiones febricitantibus dari expediat.

CAP. VI.

SEd de cibo facilior quidem cum ægris ratio est, quorum sæpe stomachus hunc respuit, etiam si mens concupiscit. De potione verò ingens pugna est, eóque magis, quo maior febris est. Hæc enim sitim accendit, & tum maximè aquam exigit, quum illa periculosissima est. Sed docendus æger est, vbi febris conquieuerit, protinus sitim quoque quieturam, longioremq́; accessionem fore, si quod ei datum fuerit alimentum. Ita celeriùs eum desinere sitire, qui non bibit. Necesse est tamen quanto facilius etiam sani famem, quàm sitim sustinent, tanto magis ægris in potione, quam in cibo indulgere. Sed primo quidem die nullus humor dari debet, nisi subito sic venæ conciderant,

vt cibus quoque dari debeat. Secundo verò, cæterisq; etiam, quibus cibus non dabitur, tamen si magna sitis vrgebit, potio dari potest. Ac ne illud quidem ab Heraclide Tarentino dictũ ratione caret, vbi aut bilis ægrũ, aut cruditas malè habet, expedire quoq; per medicas potiones misceri nouã materiã corruptæ. Illud videndum est, vt qualia tempora cibo leguntur, talia potioni quoq; vbi sine illo datur, *deligantur, aut quum ægrum dormire cupiemus. Quod ferè sitis prohibet. Satis autem conuenit, quum omnibus febricitantibus nimius humor alienus sit, tum præcipuè esse fœminis, quæ ex partu in febres inciderunt. Sed quum tempora cibo potioniq; febris & remissionis ratio det, non est expeditissimum scire quando æger febricitet, quando melior sit, quãdo deficiat, Sine quibus dispensari illa non possunt. Venis enim maximè credimus fallacissimæ rei, quia sæpe istæ *leniores, celerioresve sunt, & ætate & sexu & corporum natura. Et plerumq; satis sano corpore, si stomachus infirmus est, nonnunquam etiam incipiente febre subeunt & quiescunt, vt imbecillus is videri possit, cui facile laturo grauis instat accessio. Contrà sæpe eas cõcitat, & resoluit sol, & balneũ, & exercitatio, & metus, & ira, & quilibet alius animi affectus, adeò,

*delig. quum

Venarũ pulsus

*lentiores,

ut quũ primùm medicus venit, sollicitudo agri dubitantis quomodo* ille se habere videatur, eas moueat. Ob quam caussam periti medici est, non protinus ut venit apprehendere manu brachium, sed primùm residere hilari vultu, percunctariq́ue quemadmodum se habeat, & si quis eius metus est, eum probabili sermone lenire, tum deinde eius corpori manum admouere. *Quas venas autem conspectus medici mouet, quàm facile mille res turbant. Altera res est, cui credimus, calor, æquè fallax. Nam hic quoque excitatur æstu, labore, somno, metu, solicitudine. Igitur intueri quidem etiam ista oportet. Sed his non omnia credere, ac protinus quidem scire non febricitare eum, cuius venæ naturaliter ordinatæ sunt, te-porq́ue talis est, qualis esse sanis solet. Nõ protinus autem sub calore motuq́ue febrem* sese concipere, sed ita, si summa quoque arida inæqualiter cutis est, si calor & in fronte est, & ex * imis præcordijs oritur, si spiritus ex naribus cum feruore prorumpit, si color aut rubore, aut pallore nouo mutatus est, si oculi graues, & aut persicci, aut subhumidi sunt, si sudor quum fit, inæqualis est, si venæ non æquis interuallis mouentur, Ob quam caussam medicus neque in tenebris, neque à capite agri debet residere, sed illustri loco aduer-

*illi

Officium medici.

*Quàm

*posse

*intimis

sus

sius eum, ut omnes notas ex vultu quoq; cubantis *perspiciat. Vbi verò febris fuit, atq; decreuit, *expectari oportet, num tempora, partésve corporis aliæ paulū madescāt, quæ sudorem venturum esse testentur. Ac si qua nota est, tunc demum dare potui calidam aquam, cuius salubris effectus est, si sudorē per omnia membra diffundit. Huius autem rei caussa cōtinere æger sub veste satis multa manus debet, eademq; crura, pedesq; cōtegere, qua male pleriq; ægros in ipso impetu febris, pessimeq; vbi ardens ea est, male habent. Si sudare corpus cœpit, linteum tepefacere oportet, paulatimq; singula membra detergere. At vbi sudor omnis finitus est, aut si is non venit, vbi quàm maximè *potuit, idoneus esse cibo æger videtur, sub veste leniter vngendus est, tum detergēdus, deinde ei cibus dandus. Cibus autem febricitantibus humidus est aptissimus, aut humori certè quàm proximus, vtiq; ex materia quàm leuissima, maximeq; sorbitio, eaq; si magnæ febres fuerunt, quam tenuissima esse debet. Mel quoq; despumatum huic rectè adijcitur, quo corpus magis nutriatur: sed id, si stomachum offendit, superuacuum est, sicut ipsa quoq; sorbitio. Dari verò in vicem eius potest, vel intrita ex aqua calida, vel alica elota, si firmus est stomachus: & com-

*percipiat.
*expectare.
*tepuit,

pressa aluus ex aqua mulsa: si vel ille languet, vel hæc profluit, ex posca. Et primo quidem cibo ita satis est: secundo verò aliquid adijci potest, ex eodem tamen genere materiæ vel olus, vel conchylium, vel pomum. * Et dum febres quidem increscunt, hic solus idoneus cibus est. Vbi verò aut desinunt, aut leuantur, semper quidem incipiendum est ab aliquo ex materia leuissima: adijciendum verò aliquid ex media, ratione habita subinde & virium hominis & morbi.* Ponendi vero ægro varij cibi (sicut Asclepiades præcepit) tum demū sunt, vbi fastidio vrgetur, neque satis vires sufficiunt, vt paulum ex singulis degustando famem vitet. At si neque vis, neque cupiditas deest, nulla varietate solicitandus æger est, ne plus assumat, quàm concoquat. Neque verum est, quod ab eo dicitur, faciliùs concoqui cibos varios: * eduntur enim faciliùs, ad concoctionem autem materiæ genus & modus pertinent. Neque inter magnos dolores, vt neque increscente morbo tutum est ægrum cibo impleri, sed vbi inclinata iam in melius valetudo est. Sunt aliæ quoque obseruationes in febribus necessariæ, atque id quoque videndum est, quod quidam solum præcipiunt, an astrictum corpus sit, an profluat: quorum alterum strangulat quod continet,

* At

* Apponendi

* educuntur

*tinet, alterum digerit. Nam si astrictum est, ducenda aluus est, mouenda vrina, eliciendus omni modo sudor. In hoc genere morborum sanguinem etiam misisse, concussisse vehementibus gestationibus corpus, in lumine habuisse, imperasse famem, sitim, vigiliam prodest. Vtile est etiam *ducere in balneum, prius demittere in solium tum vngere, iterum ad solium redire, multáque aqua fouere inguina, interdum etiam oleum in solio cum aqua calida miscere, vti cibo rarius & serius, tenui, simplici, molli, calido, exiguo, maximéque oleribus, qualia sunt lapathum, vrtica, malua, vel iure etiam concharum, musculorúmve, aut locustarum, neq; danda caro, nisi elixa est. At potio esse debet magis liberalis, & ante cibum, & post hunc, & cum hoc vltra quam sitis coget. Poteritq; à balneo etiam*pinguius aut dulcius dari vinum, poterit semel aut bis interponi Græcum salsum. Contrà verò si corpus profluet, sudor coërcendus, quies adhibenda erit, tenebris, somnoq; quādocunq; volet vtendum, non nisi *leui gestatione corpus agitandū, & pro genere mali subueniendū. Nā si venter fluit, aut si stomachus nō cōtinet, vbi febris decreuit, liberaliter oportet aquā tepidam potui dare, & vomere cogere, nisi aut fauces, aut præcordia,*

* inducere

* ius ping.

* leni

aut latus dolet, aut vetus morbus est. Si verò sudor exercet, duranda cutis est vel nitro, vel sale, quæ cum oleo miscentur. At si leuius id vitium est, oleo corpus vngendũ est: si vehementius, rosa vel melino, vel myrteo cui vinum austerum sit adiectum. Quisquis autem fluore æger est, quum venit in balneum, prius vngendus, deinde in solium demittendus est. Si in cute vitium est, frigida quoque, quàm calida aqua melius vtetur. Vbi ad cibum ventum est, dari debet, is valens, frigidus, siccus, simplex, qui quàm minime corrumpi poßit, panis tostus, caro assa, vinum* asperum, vel certè subausterum. Si venter profluit, calidum: si sudores nocent, vomitusque sunt, frigidum.*

* his

* austerum.

Quomodo pestilentes febres curari debeant.

CAP. VII.

DEsiderat etiam propriam animaduersionem in febribus pestilentiæ casus. In hanc minimè vtile est, aut fame, aut medicamentis vti, aut ducere aluum. Si vires sinunt, sanguinem mittere optimum est, præcipuéque si cum dolore febris est. Si id parum tutum est, vbi febris aut tenuata est, aut leuata est, vomitu pectus purgare. Sed in hoc maturius, quàm in aliis morbis, ducere in balneum opus est, vinum

calidum

calidum & meracius dare, & omnia glutinosa. Inter quæ quoque carnem generis eiusdem. Nam quo celerius eiusmodi tempestates corripiunt, eo maturius auxilia, etiam cum quadam temeritate rapienda sunt. Quòd si puer est qui laborat, neque tantum robur eius est, ut sanguis mitti possit, sitis ei vtendum est, ducenda aluus, vel aqua, vel ptisanæ cremore, tum demum is leuibus cibis nutriendus. Et ex toto, non sic pueri vt viri curari debent. Ergo, vt in alio quoque genere morborum, parcius in his agendum est. Non facilè sanguinem mittere, non facilè ducere aluum, non cruciare vigilia, famève, aut nimia siti, non vino curare satis conuenit. Vomitus, post febrem eliciendus est, deinde dandus cibus ex leuissimis, tum is dormiat: postero quoque die si febris manet, * abstineatur, Tertio ad similem cibum redeat. Dandaq; opera est, quantum fieri potest, vt inter opportunam abstinentiam ciboség; opportunos, obmissis cæteris nutriatur. Si vero ardens febris extorret, nulla medicamenti danda potio est, sed in ipsis accessionibus, oleo & aqua refrigerandus est, quæ miscenda manu sunt donec albescant, & conclaui tenendus, quò multum & purũ aërem trahere posit, neq; multis vestimentis strangulandus, sed ad-

* abstineat.

modum leuibus tantùm velandus est. Possunt etiam super stomachum imponi folia vitis in aqua frigida tincta. Ac ne siti quidem nimia vexandus est, alendus maturiùs est, id est, à die tertio, & ante cibum iisdem perungendus. Si pituita in stomacho coit, inclinata iam accessione, vomere cogendus est, & tunc dandum frigidum olus, aut pomum ex his, quæ stomacho conueniunt. Si siccus manet stomachus, protinus vel ptisanæ, vel alicæ, vel oryzæ cremor dandus est, cum quo recens adeps cocta sit. Quum verò in summo incremento morbus est, vtique non ante diem quartum magna siti antecedente, frigida aqua copiosè præstanda est, vt bibat etiam vltra satietatem: & quum iam venter & præcordia vltra modum repleta, satisque refrigerata sunt, vomere debet. Quidam ne vomitum quidem exigunt, sed ipsa aqua frigida tantùm ad satietatem data pro medicamento vtuntur. Vbi vtrumlibet factum est, multa veste operiendus est, & collocandus vt dormiat. Fereque post longam sitim & vigiliam, post multam satietatem, post infractum calorē plenus somnus venit, per quem ingens sudor effunditur, idque præsentissimum auxilium est. Sed in his tamē in quibus præter ardorem, nulli dolores, nullus præcordiorum tumor, nihil prohibens,

vel

vel in thorace, vel in pulmone, vel in faucibus, non vlcus, non deiectio, profluuium alui fuit. Si quis autem in huiusmodi febre leuiter tußit, is neque vehementi siti conflictatur, neque bibere aquam frigidam debet, sed eo modo curandus est, quo in cæteris febribus præcipitur.*

*defectio

Curatio semitertianæ febris, quæ hemitritæos dicitur.

CAP. VIII.

*AT vbi id genus tertianæ est, quod hemitritæon Medici appellant, magna cura opus est, ne id fallat. Habet enim plerumq; frequentiores acceßiones, deceßionésque vt aliud morbi genus videri possit: * porrigitque febris inter horas vigintiquatuor & trigintasex, vt quod idem est, non idem esse videatur. Et magnopere necessarium est, neque dari cibum, nisi in ea remißione, quæ vera est: & vbi ea venit, protinus dari, plurimiq; sub alterutro curantis errore subitò moriuntur: ac nisi magnopere aliqua res prohibet, inter initia sanguis mitti debet, tum dari cibus, qui neque incitet febrem, & tamen longum eius spatium sustineat.*

*porrigatur q; f. i. l.

Curatio lentarum febrium.

CAP. IX.

NOnnunquã etiã lentæ febres sine vlla remißione corpus tenent, ac neq; cibo,

neque vllo remedio locus est. In hoc casu medici cura esse debet, vt morbum mutet. Fortasse enim curationi opportunior fiet. Sæpe igitur ex aqua frigida, cui oleum sit adiectum, corpus eius pertractandum est, quoniam interdum sic euenit, vt horror oriatur, & fiat initium quoddam noui motus, éxque eo, quum magis corpus incaluit, sequatur etiam remissio. In his frictio quoque ex oleo, & sale, salubris videtur. At si diu frigus est, & torpor, & iactatio corporis, non alienum est in ipsa febre dare mulsi tres aut quatuor cyathos, vel cum cibo vinum bene dilutum. Intenditur enim sæpe ex eo febris, & maior ortus calor, simul & priora mala tollit, & spem remissionis in ea curatione ostendit. Neque Hercules ista curatio noua est, qua nunc quidam traditos sibi ægros (qui sub cautioribus medicis trahebantur) interdum contrarijs remedijs sanant. Siquidem apud antiquos quoque ante Herophilum & Erasistratum, maximéque post Hippocratem fuit * πέτρων quidam, qui febricitantem hominem, vbi acceperat, multis vestimentis operiebat, vt simul calorem ingentem, sitimque excitaret. Deinde vbi paulum remitti cœperat febris, aquam frigidam potui dabat: ac si mouerat sudorem, explicuisse se ægrum iudicabat: si non mouerat, plus etiam

* Petro

aqua

aquæ frigidæ ingerebat, & tum vomere cogebat. Si alterutro modo febre liberauerat, protinus suillam assam, & vinum homini dabat. Si non liberauerat, decoquebat aquã sale adiecto, eámque bibere cogebat, vt mouendo ventrem purgaret. Et intra hæc omnis eius medicina erat. Eáq; non minus grata fuit his, quos Hippocratis successores non refecerant, quàm nunc est his quos Herophili, vel Erasistrati æmuli, diu tractos non expedierunt. Neque ideo tamen non est temeraria ista medicina, quia plures, si protinus à principiis excepit, interemit. Sed quum eadem omnibus conuenire non poßint, ferè quos ratio non restituit, temeritas adiuuat. Ideóq; eiusmodi medici melius alienos ægros, quàm suos nutriunt. Sed est circunspecti quoque hominis, & nouare interdum, & augere morbum, & febres accendere, quia curationem vbi id quod est non recipit, potest recipere id quod futurum est.

Remedia in febribus ad capitis dolorem, & præcordiorum inflammationem, & ariditatem & scabritiem linguæ.

CAP. X.

COnsiderandum etiam est febrésne solæ sint, an alia his quoque mala accedant: id est, num caput doleat, num lingua aspera, num præcordia intenta sint. Si capitis do-

lores sunt,*rosam cum aceto miscere op-
tet,& in id*ingerere,deinde habere duo
tacia, quæ latitudinem frontis longitu-
nemq; æquent. Ex his inuicem alterum
aceto & rosa habere, alterum in fronte,a
intinctam iisdem lanam succidam impon-
re.Si acetum offendit, pura rosa utendu
est. Si rosa ipsa lædit,oleo acerbo: si ista p
rum iuuant, teri potest vel iris arida, v
nuces amaræ,vel quælibet herba ex refrig
rantibus. Quorum quidlibet ex aceto imp
situm dolorem minuit, sed magis aliud
alio.Iuuat etiam panis cum papauere i
tectus,vel cum rosa, cerussa, spumáve a
genti. Olfacere quoque vel serpyllum,vel
nethum,non alienum est. At si in præcordi
inflammatio & dolor est,primò superimp
nenda sunt cataplasmata reprimentia, n
si calidiora fuerint,plus eo materiæ concur
rat.Deinde vbi prima inflammatio se r
misit, tunc demum ad calida & humid
veniendum est,vt ea,quæ remanserint, di
cutiant. Notæ verò inflammationis sun
quatuor,robur & tumor,cum calore & d
lore.Quo magis errauit Erasistratus,qui f
brem nullam sine hac esse dixit. Ergo si sin
inflammatione dolor est,nihil imponendu
est. Hunc enim statim ipsa febris soluit. A
si neque inflammatio,neque febris, sed tan

tùm

*ros. i.rosaceum
* ingerere duo pitacia.

tùm præcordiorum dolor est, protinus calidis & siccis fomentis uti licet. Si verò lingua sicca est & scabra, detergenda primùm penicillo est ex aqua calida. Deinde vngenda mistis inter se rosa & melle. Mel purgat, rosa reprimit, simulq; siccescere non sinit. At si scabra non est, sed arida, vbi penicillo detersa est, vngi rosa debet, cui cera sit paulum adiectum.

Remedia contra frigus, quod febrem præcedit.

CAP. XI.

SOlet etiam ante febres esse frigus, idq; vel molestißimum morbi genus est. Vbi id expectatur, omni potione prohibendus æger est. Hæc enim paulo antè data, multum mali adijcit. Item maturiùs veste multa tegendus est: admouenda partibus his, pro quibus metuimus, sicca & calida fomenta, sic, ne statim vehementißimi calores incipiant, sed paulatim increscant. Perfricandæ quoque eæ partes manibus vnctis ex vetere oleo sunt, eiq; adijciendum aliquid ex calefacientibus. Contentique medici quidam vna frictione etiam ex quolibet oleo sunt. In harum febrium remißionibus, nonnulli tres aut quatuor sorbitionis cyathos, etiamnum vltrà manente febre dant. Deinde, ea bene finita, reficiunt stomachum

* leui. cibo frigido, & *leni. Ego tum hoc puto tentandum, quum parum cibus semel, & post febrem datus prodest. Sed curiosè perspiciendum est, ne tempus remissionis decipiat. Saepe enim in hoc quoque genere valetudinis iam minui febris videtur, & rursus intenditur. Itaque ei remissioni credendum est, quae etiam immoratur, & iactationem faetorémque quendam oris (quem ὄζειν Graeci vocant) minuit. Illud satis conuenit, si quotidie pares accessiones sunt, quotidie paruum cibum dandum: si impares, post grauiorem, cibum, post leniorem, aquam mulsam.

Curatio horroris in febribus.

CAP. XII.

Horror autem eas ferè febres antecedit, quae certum habent circuitum, & ex toto remittuntur. Ideóque tutissimae sunt * maximéque quae curationes admittunt. Nam vbi incerta tempora sunt, neque alui ductio, neque balneum, neque vinum, neque medicamentum aliud rectè datur. Incertum est enim quando febris ventura sit: ita fieri potest, vt si subitò venerit, summa in eo pernicies sit, quod auxilij caussa sit inuentum. Nihilq; aliud fieri potest, quam vt primis diebus bene abstineat aeger, deinde sub decessu febris eius, quae grauissima est, cibum

* maximé que cur.

sumat,

ſinat. At vbi certus circuitus eſt, facilius omnia illa tentantur, quia facilius proponere nobis & acceſsionum & deceſsionum vires poſſumus. In his autem, quum veterauerunt, vtilis fames non eſt. Primis tantummodo diebus ea pugnandum eſt, deinde diuidenda curatio eſt, & ante horror, tum febris diſcutienda. Igitur quum primùm aliquis inhorruit, & ex horrore incaluit, dare ei oportet potui tepidam aquam, ſubſalſam, & vomere eum cogere. Nam ferè talis horror ab his oritur, quæ bilioſa in ſtomacho reſederunt. Idem faciendum eſt, ſi proximo quoque circuitu æquè ceſsit. Sæpe enim ſic diſcutitur. Iamq; quod genus febris ſit, ſcire licet. Itaque ſub expectatione proximæ acceſsionis, quæ inſtare tertia poteſt, deducendus in balneum eſt, dandaq; opera eſt, vt per tempus horroris in ſolio ſit. Si ibi quoque ſenſerit, nihilominus idem ſua expectatione acceſsionis quartæ faciat, ſi quidem eo quoque modo ſæpe * id diſcutitur: ſi nec balneũ quidem profuit, ante acceſsionem allium edat, aut bibat calidam aquam cum pipere, ſiquidem ea quoque aſſumpta calorem mouent, qui horrorem non admittit. Deinde eo modo, quo in frigore præceptum eſt, antequam inhorreſcere poſsit, operiatur. Fomentisq; protinus validioribus totum corpus

Vomitus.

* ita.

*circundare conuenit, maximéque inuolutis extinctis testis & titionibus. Si nihilominus horror perrupit, multo oleo calefacto inter ipsa vestimenta perfundatur, cui æquè ex calefacientibus aliquid sit adiectum, adhibeatúrque frictio, quantam is sustinere poterit, maximéque in manibus & *pedibus, & spiritum ipse contineat: neque desistendum est etiam si horror est. Sæpe enim pertinacia iuuantis, malum corporis vincit. Si quid euomuit, danda aqua tepida, iterumq; vomere cogendus est, vtendúmque eisdem est, donec horror finiatur. Sed præter hæc, ducenda aluus est, si tardius horror quiescit: siquidem id quoque exonerato *corpori prodest. Vltima quoque post hæc auxilia sunt, gestatio & * frictio. Cibus autem in eiusmodi morbis maximè dandus est, qui mollem aluum præstet, caro glutinosa, vinum, quum dabitur, austerum.*

*cruribus.

*corpore

*vectatio al. itio vel deambulatio.

Curatio quotidianæ febris.

CAP. XIII.

HAec *ad omnes circuitus febrium pertinent: discernendæ tamen singulæ sunt, sicut rationem habent dissimilem. Si quotidiana est, triduo primo magnopere abstinere oportet, tum cibis altero quoque die vti. Si res inueterauerit, post febrem experiri*

periri balneum & vinum, magisque si horrore sublato hac superest.

Curatio tertianæ febris.

CAP. XIIII.

SI tertiana verò, quæ ex toto intermittit, aut quartana est, medijs diebus & ambulationibus uti oportet, aliisque exercitationibus & vectionibus. Quidam ex antiquioribus medicis Cleophantus, in hoc genere morborum, multo ante accessionem caput ægri multa calida aqua perfundebat, deinde vinum dabat. Quod quamuis pleraque eius viri præcepta secutus est Asclepiades, rectè tamen præterijt. Est enim anceps. Ipse, si tertiana febris est, tertio die post accessionem dicit aluum duci oportere, quinto post horrorem vomitum elicere, deinde post febrem (sicut illi mos erat) adhuc calidis dare cibum, & vinum. Sexto die in lectulo* detineri. Sic enim fore ne septimo die febris accedat. Id sæpe fieri posse verisimile est, Tutius tamen est vt* ipso ordine vtamur. Tria remedia, vomitus, alui ductionis, vini potus per triduũ, id est, die tertio, & quinto, & septimo tentare, nec vinũ nisi post accessionẽ die septimo bibat. Si verò primis dieb. discussus morbus nõ est, inciditq; in vetustatem, quo die febris expectabitur,

* detinere

*hoc ipso

in lectulo se contineat, post febrem perfricetur, tum cibo assumpto bibat aquam: postero die, quo * cibo vacat & ab exercitatione unctioneq;, aqua tantùm contentus conquiescat. Et id quidem optimum est. Si verò imbecillitas vrgebit, & post febrem vinum, & medio die paulum cibi debebit assumere.

* à cibo

Curatio quartanæ febris.

CAP. XV.

EAdem in quartana facienda sunt. Sed quum hæc tardè admodum finiatur, nisi primis diebus discussa est, diligentius ab initio præcipiendum est, quid in ea debeat fieri. Igitur sicut eum horrore febris accessit, eaq; desiit, eodem die, & postero tertióque continere se debet, & aquam tantummodo calidam primo die post febrem sumere, biduo proximo, quantum fieri potest, ne hanc quidem. Si quarto die cum horrore febris reuertitur, vomere sicut antè præceptum est: deinde post febrem modicum cibum sumere, vini quadrantem. Postero, tertióque die abstinere, aqua tantummodo calida (si *sitiet) assumpta: septimo die balneo frigus præuenire, abstinere, continere se debet, & aqua * tantummodo calida, si sitiet: ac tum ita * septimo die balneo frigus præuenire: si febris redierit, ducere aluum: vbi ex eo corpus conquieuerit, in unctione vehementer

sitis est)

* vti tāt.

* nouo, al. octauo

perfri-

*perfricari, eodem modo sumere cibum, & vinum, biduo proximo se abstinere, frictione seruata: decimo die rursus balneum experiri: & si postea febris accessit, aquè perfricari, vinum copiosius bibere: ac si proximum est, *quies tot dierum, vt abstinentia cum cæteris quæ præcipiuntur, febrem tollant. Si verò nihilominus remanet, aliud ex toto sequendum est curationis genus. Idq́ agendum, vt quod diu sustinendum est, corpus facilè sustineat. Quominus etiam curatio probari Heraclidis Tarentini debet, qui primis diebus ducendam aluum, deinde abstinendum vsque in septimum diem dixit. Quod vt sustinere aliquis poßit, tamen etiam febre liberatus vix refectioni valebit. Adeò si febris sæpius accesserit, concidet. Igitur si tertiodecimo die morbus remanebit, balneum neque ante febrem, neque post eam tentandum erit, nisi interdum iam horrore discusso. Horror ipse per eadem quæ suprà præscripta sunt, expugnandus. Deinde post febrem oportebit vngi, & vehementer perfricari, cibum & validum & fortiter assumere, vino vti quantum libebit, postero die quum satis quieuerit, ambulare, exerceri, vngi, perfricari fortiter, cibum accipere sine vino. Tertio die abstinere. Quo die verò febrem*

*vt q t. d. & abst.

expectabit, antè surgere, & exerceri: da-
*réq; *operam non oportet, vt in ipsam exer-*
citationem tempus febris incurrat. Sic e-
nim sæpe illa discutitur. At si in opere oc-
cupauit, tum demum se recipere. In eius-
modi valetudine medicamenta sunt, oleũ,
frictio, exercitatio, cibus, vinum. Si venter
astrictus est, soluendus est. Sed hæc facil-
*validiores faciunt, * si imbecillitas occupa-*
uit, pro exercitatione gestatio est. Si ne hanc
quidem sustinet, adhibenda tamen frictio
est: si hæc quoque vehemens onerat, intra
quietem, & vnctionem, & cibum sisten-
dum est, dandáque opera est, ne qua crudi-
tas in quotidianum id malum vertat. Nam
quartana neminem iugulat, sed si ex ea
facta quotidiana est, in malis æger est. Quod
tamen nisi culpa vel ægri vel curantis
nonnunquam fit.

*operam opor.

*sin

*nunquã

Curatio duarum quartanarum.

CAP. XVI.

AT si duæ quartanæ sunt, neque hæ quas
proposui, exercitationes adhiberi pos-
sunt, aut ex toto quiescere opus est: aut
si id difficile est, leuiter ambulare, consi-
dere diligenter inuolutis pedibus & capite.
Quoties febris accessit, & desijt, cibum mo-
dicum sumere & vinum: reliquo tempore,
*nisi imbecillitas vrget, abstinere. * Aut si*

*At

duæ

duæ febres penè iunguntur, post vtranque cibum sumere. Deinde vacuo tempore & moueri* aliquid, & post vnctionem cibo vti. Quum verò vetus quartana rarò, nisi vere soluatur, vtique eo tempore attendendum est, ne quid fiat, quod valetudinem impediat. Prodestq; in vetere quartana mutare subinde victus genus, à vino ad aquam, ab aqua ad vinum, à lenibus cibis ad acres, ab acribus ad lenes transire, esse radicem, deinde vomere, iuréve pulli gallinacei ventrem resoluere, oleum ad frictiones adijcere, calefacientia ante accessionem sorbere, vel aceti cyathos duos, vel vnum sinapis, cum tribus Græci vini salsi, vel mista paribus potionibus, & in aqua diluta, piper, castoreum, laser, myrrham. Per hæc enim similiaque corpus agitandum est, vt moueatur ex eo statu quo detinetur. Si febris quieuit, diu meminisse eius diei conuenit, eoq; vitare frigus, calorem, cruditatem, laßitudinem. Facile enim reuertitur, nisi à sano quoque aliquandiu timetur.

*aliquamdiu,

Curatio quotidianæ febris, quæ ex quartana facta sit.

CAP. XVII.

AT si ex quartana quotidiana facta est, quum id* vitio inciderit, per biduum

* initiò

*abstinere oportet, frictione uti, aquam tantummodo vesperi potui dare. Tertio di- sæpe fit, ne febris accedat: sed siue fuit, siue non fuit, cibus post accessionis tempus est dandus: at si manet, per biduum ab- stinentia, quanta * maximè imperari cor- pori potest, fricatione quotidie utendum est.*

*maxima

De tribus insaniæ generibus, & primo de eius curatione, quæ à Græcis φρενῖτις dicitur.

CAP. XVIII.

*ET febrium quidem * ratio exposita est. Supersunt verò alij corporis affectus, qui * huic superueniunt, ex quibus eos, qui certis partibus * aßignari non poßunt, pro- tinus iungam. Incipiam ab insania, pri- mamque huius ipsius partem aggrediar, quæ & acuta, & in febre est, Græci φρε- νῖτιν appellant. Illud ante omnia scire o- portet, interdum in acceßione ægros desi- pere, & loqui aliena. Quod non quidem leue est, neque incidere potest, nisi in fe- bre vehementi, non tamen æquè pestiferum est. Nam plerunque breue esse consueuit, leuatóque acceßionis impetu, protinus mens redit. Neque id genus morbi remedium a- liud desiderat, quàm quod in curanda febre præceptum est. Phrenitis verè tum demum est*

*curatio

*his

*aßig. pos- sunt.

Phrenitis

est, quum continua dementia esse incipit, aut quum æger, quamuis adhuc sapiat, tamen quasdam vanas imagines accipit: perfecta est, vbi mens illis imaginibus addicta est. Eius autem plura genera sunt. Siquidem ex phreneticis alij hilares, alij tristes sunt, alij facilius continentur, & intra verba desipiunt, alij consurgunt, & violenter quædam manu faciunt: atque ex his ipsis alij nihil nisi impetu peccant, alij etiam artes adhibent, summámque speciem sanitatis in captandis maiorum operum occasionibus præbent, sed exitu deprehenduntur. Ex his autem eos qui intra verba desipiunt, aut leuiter etiam manu peccant, onerare asperioribus coërcitionibus superuacuum est. Eos verò qui violentius se gerunt, vincire conuenit, ne vel alteri vel sibi noceant. Neque credendum est, si vinctus aliquis, dum leuari vinculis cupit, sanum iam se fingat, quamuis prudenter & miserabiliter loquatur, quoniam is dolus insanientis est. Ferè verò antiqui tales ægros in tenebris habebant, eò quòd eis contrarium esset exterreri, & ad quietem animi tenebras ipsas conferre aliquid iudicabant. At Asclepiades, tanquam tenebris ipsis terrentibus, in lumine habendos esse dixit: neutrum tamen perpetuum est. Alium t-

nim lux, alium tenebræ magis turbant, reperiunturq; in quibus nullum discrimē deprehendi vel hoc, vel illo modo poßit. Optimum itaque est vtrunque experiri, & habere eum, qui tenebras horret, in luce, eum qui lucem, in tenebris. At vbi nullum tale discrimen est, æger, si vires habet, loco lucido, si non habet, obscuro continendus est. Remedia vero adhibere, vbi maximè furor vrget, superuacuum est: simul enim febris quoque increscit. Itaque tum nihil nisi continendus æger est. Vbi verò res patitur, festinanter subueniendum est. Asclepiades perinde esse dixit, his sanguinem mitti, ac si trucidentur: rationem hanc secutus, quod neque insania esset, nisi febre intenta: neq; sanguis, nisi in remißione eius rectè mitteretur. Sed ipse in his somnum multa frictione quæsiuit, quū & intentio febris somnum impediat, & frictio non nisi in remissione eius vtilis sit. Itaque hoc quoque auxilium debuit præterire. Quid igitur est? Multa in præcipiti periculo rectè fiunt, alias omittenda. Et continuata quoque febris habet tempora, quibus & si non remittit, non tamen crescit. Estq; hoc, vt non optimū, sic tamen secundum remedij* genus. Quod si vires ægri patiantur, sanguis quoque mitti debet. Nec minus deliberari potest, an al-

*tempū.

nus

tus ducenda sit: tum interposito die conuenit caput ad cutem tondere, deinde aqua fouere, in qua verbenæ aliquæ decoctæ sint, vel* ex reprimentibus: aut prius fouere, deinde tondere & iterum fouere, ac nouissimè rosa caput naresq; implere, offerre etiam naribus rutam, ex aceto contritam, mouere sternutamenta medicamentis *in id efficacibus. Quæ tamen facienda sunt in his, quibus vires non desunt. Si vero imbecillitas est, rosa tantùm caput, adiecto serpyllo, similiq; aliquo madefaciendum est. Vtiles etiã in quibuscunq; viribus herbæ duæ sunt, Solanum & Muralis: simul ex vtraq; succo expresso caput impleatur, quum se febris remiserit, frictione vtendum est, parcius tamen in his, qui nimis hilares, quàm in his qui nimis tristes sunt. Aduersus omnium autem sic insanientium animos, gerere se pro cuiusq; natura necessarium est. Quorundam enim vani metus leuandi sunt, sicut in homine prædiuite famem timente* accidit, cui subinde falsæ hæreditates nunciabantur. Quorundã audacia coërcenda est, sicut in his fit, in quibus continendis plagæ quoq; adhibentur. Quorundã etiam intempestiuus risus & obiurgatione & minis prohibendus est. Quorundam discutiendæ tristes cogitationes, ad quod symphonia,*

*radere,

* aliud ex

* ad id

*incidit

& cymbala, strepitusq́ue proficiunt. Sæpius tamen assentiendum, quam repugnandum est, paulatimq́ue & non euidenter ab his, quæ stultè dicentur, ad meliora mens eius abducenda est. Interdum etiam elicienda ipsius intentio, vt fit in hominibus studiosis litterarum, quibus liber legitur, aut rectè, si delectantur, aut perperam, si idipsum eos offendit. Emendando enim, conuertere animum incipiunt. Quinetiam recitare, si qua meminerunt, cogendi sunt. Ad cibum quoque quosdam non desiderantes reduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocauerunt. Omnibus verè sic affectis, somnus & difficilis, & præcipue necessarius est. Sub hoc enim plerique sanescunt. Prodest ad id, atque etiam ad mentem ipsam componendam, crocinum vnguentum cum irino in caput datum. Si nihilominus vigilant hi, quidam somnum moliuntur potui dando aquam, in qua papauer, aut * hyoscyamos decocta sit: alij mandragoræ mala puluino subijciunt, alij vel amomum, vel sycamini lacrymam fronti inducunt. Hoc tamen apud medicos reperio. Sed quum Græci morum sycaminum appellant, mori nulla lacryma est. Sic verò significatur lacryma arboris in Aegypto nascentis, quam ibi * morosycon appellant. Plurimi decoctis papaueris

* hyoscyamus d. fint:

* sycomoron.

[...]ueris corticibus, ex ea aqua subinde spongia[...]s, & caput fouent. Asclepiades ea super[...]acua esse dixit, quoniam in lethargum sæpe * conuerterent. Præcipit autem ut [...]rimo die à cibo, potione, somno abstinere[...]ur, vespere ei daretur potui aqua, tum fri[...]ctio admoueretur lenis, ita vt ne manum quidem qui fricaret, vehementer imprime[...]ret: postero deinde die iisdem omnibus fa[...]ctis, vesperi ei daretur sorbitio * ex aqua, rursusq; frictio adhiberetur. Per hanc enim nos consecuturos, vt somnus accedat. Id interdum fit, & quidem adeò, vt illo consistente nimia frictio etiam lethargi periculum afferat. Sed si sic somnus non accesserit, tum demum illis medicamentis accersendus est, habita scilicet eadem moderatione, quæ hîc quoque necessaria est, ne quem obdormire volumus, excitare postea non possimus. Confert etiam aliquid ad somnum * Silanus iuxtà cadens, vel gestatio post cibum & noctu, maximéque suspensi lecti motus. Neque alienum est, si neque sanguis antè missus est, neque mens constat, neque somnus accedit, occipitio inciso cucurbitulam admouere. Quæ quia leuat morbum, potest etiam somnum facere. Moderatio autem in cibo quoque adhibenda. Nam neque

*compellerent.

*& aqua

*saliens Georgius Val. Silanum, pro riuo exponit.

*implendus æger est, ne insaniat, neque ieiunio vtique vexandus est, ne imbecillitate in cardiacum incidat. Opus est autem cibo infirmo, maximeq́; sorbitione, potione aqua mulsæ, cuius ternos cyathos bis hyeme, quater æstate dedisse satis est. Alterum genus insaniæ est, quod spatium longius recipit, quia ferè sine febre incipit, leues deinde febriculas excitat, & consistit in tristitia, quam videtur bilis atra contrahere. In hac vtilis detractio sanguinis est. Si quid hanc prohibet, prima est abstinentia, secunda per album veratrum vomitumq́; purgatio, post vtrumlibet adhibenda bis die frictio est. Si magis valet, frequens etiam exercitatio. In *ieiuno vomitus, cibus sine vino dandus ex media materia est. Quam quoties posuero, scire licet etiam ex infirmissima dari posse, dum ne ea sola quis vtatur, *valentissima tantummodo esse *remouenda. Præter hæc seruanda alvus est quàm tenerrima, remouendi terrores, & potius bona spes afferenda, quærenda delectatio ex fabulis ludisq́; quibus maximè capi sanus assueuerat. Laudanda si qua sunt ipsius opera, & ante oculos eius ponenda. Leuiter obiurganda vana tristitia. Subinde admonendus in his ipsis rebus, quæ solicitant, cur non potius lætitiæ, quàm*

solli-

*ieiunio
*valentissimam
*remouendam.

solicitudinis caussa sit. Si febris quoque accessit, sicut aliæ febres curanda est. Tertiũ insaniæ genus est ex his longissimum, adeò vt vitam ipsam non impediat, quod robusti corporis esse consueuit. Huius autem ipsius species duæ sunt. Nam quidam imaginibus, non mente falluntur, qualem insanientem Aiacem vel Orestem poëtarum fabulæ ferunt: quidam animo desipiunt. Si imagines fallunt, ante omnia videndum est, tristes an hilares sint. In tristitia nigrum veratrum deiectionis caussa, in hilaritate album, ad vomitum excitandum dari debet. Idq; si in potione non * accepit, pani adijciendum est, quo facilius fallat. Nam si bene se purgauerit, ex magna parte morbum leuabit. Ergo etiam si semel datum veratrum, parum profecerit, interposito tempore iterum dari debet. Neque ignorare oportet, leuiorem esse morbum cum risu, quàm seriò insanientium. Illud quoq; perpetuum in omnibus morbis, vbi ab inferiore parte purgandus aliquis est, ventrem eius ante soluendum esse: vbi à superiore, comprimendum. Si verò consilium insanientem fallit, tormentis quibusdam optimè curatur. Vbi perperam aliquid dixit, aut fecit, fame, vinculis, plagis coërcendus est. Cogendus est & attendere, & ediscere aliquid,

*accipit

*& meminisse. Sic enim fiet, ut paulatim metu cogatur considerare quid faciat. Subitò etiam terreri & expauescere, in hoc morbo prodest. Et ferè quicquid animum vehementer perturbat. Potest enim quædam fieri mutatio, quum ab eo statu mens in quo fuerat, abducta est. Interest etiam si ipse sine caussa subinde rideat, an mœstus, *dimissusq; sit. Nam dementis hilaritas terroribus his (de quibus supra dixi) melius curatur. Si nimia tristitia est, prodest lenis, sed multa bis die frictio. Item per caput aqua frigida infusa, *demissúmque corpus in aquam & oleum. Illa communia sunt, insanientes vehementer exerceri debere, multa frictione uti, neque pinguem carnem, neque vinum assumere, cibis uti post purgationem ex media materia quàm leuissimis. Non oportere esse vel solos, vel inter ignotos, vel inter eos, quos aut contemnant, aut negligant, mutare debere regiones, &, si mens redit, annua peregrinatione esse iactandos. Raro, sed aliquando tamen, ex metu delyrium nascitur. Quod genus insanientium* specie similiq; victus genere curandum est, præterquam quòd in hoc insaniæ genere solo rectè vinum datur.*

*demissusq;

*demittiq;

*sp. simile, simili vict.

Car-

Cardiaci morbi curatio.

CAP. XIX.

HVic morbo præcipuè contrarium est id genus, quod Cardiacum à Græcis nominatur, quamuis sæpe ad eum phrenetici transeunt. Siquidem mens in illis labat, in hoc constat. Id autem nihil aliud est, quàm nimia imbecillitas corporis, quod stomacho languente, immodico sudore digeritur. Licétque protinus scire id esse, vbi venarum exigui, imbecillíq; pulsus sunt. Sudor autem supra consuetudinem, & modo & tempore ex toto thorace & ceruicibus, atque etiam capite prorumpit, pedibus tantummodo & cruribus ficcioribus atque frigentibus. At vbi id morbi genus est, curatio prima est, supra præcordia imponere quæ reprimant cataplasmata: secunda, sudorem prohibere. Id præstat acerbum oleum vel rosa, vel melinum aut myrteum. Quorum aliquo corpus leuiter perungendum, ceratumq; ex aliquo horum tum imponendum est. Si sudor vincit, delinendus homo est, vel gypso vel argenti spuma, vel cimolia creta, vel etiam subinde horum puluere respergendus. Idem præstat puluis ex contritis aridæ myrti vel rubi folijs, aut ex austeri, & boni vini arida fæce. Pluráque similia sunt, quæ desunt, satis vtilis est quilibet ex

via puluis iniectus. Super hæc verò, quo minus corpus insudet, leui veste debet esse contectus, loco non calido, fenestris patentibus, sic, vt perflatus quoque aliquis accedat. Tertium auxilium est imbecillitati iacentis, vino ciboq; succurrere. Cibus non multus quidem, sed sæpe tamen nocte ac die dandus est, vt nutriat, neque oneret. Is esse debet ex infirmissima materia, & stomacho aptus. Nisi autem necesse est, ad vinum festinare non oportet. Si verendum est ne deficiat, tum & intrita ex hoc, & hoc ipsum austerum quidem, sed tamen tenue meracum. Egelidum subinde & liberaliter dandum est adiecta polenta, si modò is æger parum cibi assumit. Idq; vinum esse debet, neque nullarum virium, neque ingentium: recteq; tota die ac nocte, *duas, vel *vel tres heminas æger bibet. Si vastius corpus est, plus etiam. Si cibum non accipit, perunctum antè perfundere aqua frigida conuenit, & tum dare. Quòd si stomachus resolutus parum continet, & ante cibum & post eum sponte vomere oportet, rursúsque post vomitum, cibum sumere. Si ne id quidem manserit, sorbere vini cyathum, interpositáque hora sumere alterum: si id quoque stomachus reddiderit, totum corpus bulbis contritis superillinendum est. Qui*

vbi

vbi inaruerunt, efficiunt, vt vinum in stomacho contineatur, exq́; eo toti corpori calor, venisq́; vis redeat. Vltimum auxilium est, in aluum ptisanæ vel alicæ cremorē ex inferioribus partibus * indere, siquidem id quoque vires tuetur. Neq; alienum est, naribus quoque æstuantis admouere quod reficiat, *id est rosam, & vinum. Et si qua in extremis partibus frigent, vnctis & calidis manibus fouere. Per quæ si consequi potuimus, vt & sudoris impetus minuatur, & vita prorogetur, incipit iam tempus ipsū esse præsidio. Ubi in tuto esse videtur, verendum est tamen, ne ad eandem imbecillitatem citò recidat. Itaque vino tantùm remoto, quotidie validiorem cibum debet assumere, donec satis virium corpori redeat.

*inÿcere.

*vt est rosa.

De Lethargo, & eius curatione.
CAP. XX.

ALter quoque morbus est, aliter phrenetico contrarius. In illo difficilis somnus, prompta ad omnem audaciam mens est: at in hoc marcor, & inexpugnabilis penè dormiendi necessitas, (λήθαργον Græci nominant) atque id quoque genus acutum est, nisi succurritur, celeriter iugulat. *Hos ægros quidam subinde excitare nituntur, admotis his, per quæ sternutamenta

*Hos.

euocantur, & his quæ odore fœdo mouent qualis est pix * cruda, lana succida. piper veratrum, castoreum, acetum, allium, cepa, iuxta etiam galbanum incendunt, aut pilos, aut cornu ceruinum. Si id non est quodlibet aliud. Hæc enim quum comburuntur, * odorem fœdum mouent. Tharrias verò quidam accessionis esse id malum dixit, leuariq; quum ea decessit. Itaque eos qui subinde * excitant sine vsu, malè habere. Interest autem in decessione expergiscatur æger, an quum febris non leuetur aut leuata quoque ea somnus vrgeat. Nam si expergiscitur, adhibere ei vt sopito superuacuum est. Neque enim vigilando melior fit, sed per se, si melior est, vigilat. Si verò continens ei somnus est, vtique excitandus est, sed his temporibus quibus febris leuissima est, vt & excernat aliquid, & sumat. Excitat autem validissimè repentè aqua frigida infusa post remissionem. Itaque perunctũ oleo multo corpus tribus aut quatuor amphoris totum per caput perfundendum est. Sed hoc vtemur, si æqualis aget spiritus erit, si mollia præcordia. Sin aliter hæc erunt, ea potiora, quæ supra comprehensa sunt. Et quod ad somnum quidem pertinet, commodissima hæc ratio est. Medendi autem caussa caput radendum

*vsta, & lana

*odore fœdo mouẽt, népe sternutamẽta.

* excitantur

deinde

deinde postea fouendum est aqua, in qua laurus aut ruta decocta sit. Altero die imponendum castoreum, aut ruta ex aceto contrita, aut lauri bacca, aut hedera cum rosa & aceto. Præcipuéque proficit & ad excitandum hominem naribus admotum, & ad morbum ipsum depellendum, capiti frontive impositum sinapi. Gestatio etiam in hoc morbo prodest, maximeque opportunè cibus datus, id est in remißione, quanta* maximè inueniri poterit. Aptißima autem sorbitio est, donec morbus decrescere incipiat: sic, ut si quotidie grauis acceßio est, hæc quotidie detur. Si alternis, post grauiorem sorbitio, post leuiorem, mulsa aqua. Vinumque quoque cum tempestiuo cibo datum, non mediocriter adiuuat. Quod si post longas febres eiusmodi torpor corpori acceßit, cætera eadem seruanda sunt. Ante acceßionem autem tribus quatuórve horis castoreum (si venter astrictus est) mixtum cum scammonea: si non est, per seipsum cum aqua dandum est. *Si præcordia mollia sunt, cibis vtendum est plenioribus. Si dura, in ijsdem sorbitionibus subsistendum, imponendúmque est præcordijs, quod simul & reprimat, & emolliat.

*maxima

*Et si

De Aqua inter cutem, hoc est Hydropico morbo.

CAP. XXI.

*Sed hic quidem acutus est morbus. Longus vero fieri potest eorum, quos aqua inter cutem male habet, nisi primis diebus discussus est, ὑδρώπας Græci vocant. Atq; eius tres species sunt. Nam modò ventre vehementer intento, creber intus ex motu spiritus sonus est. Modò corpus inæquale est, tumoribus aliter aliterq; per totum id orientibus. Modò intus in * unum aqua contrahitur, & moto corpore ita mouetur, ut impetus eius conspici possit. Primum τυμπανίτην, secundum λευκοφλεγματίαν vel ὑποσάρκα, tertium ἀσκίτην Græci nominant. Communis tamen omnium est humoris nimia abundantia, ob quam ne ulcera quidẽ in his ægris facilè sanescunt. Sæpe verò hoc malum per se incipit. Sæpe alteri vetusto morbo, maximeq; quartanæ superuenit. Facilius in seruis, quã in liberis tollitur, quia quum desideret famem, sitim, mille alia tædia, longamq; patientiam, promptius his succurritur, qui facilè coguntur, quam quibus inutilis libertas est. Sed ne hi quidẽ, qui sub alio sunt, si ex toto sibi temperare non possunt, ad salutem perducuntur. Ideoq; non ignobilis medicus, Chrysippi discipulus, apud*

* uterum

apud Antigonum regem, amicum quendam eius notæ intemperantiæ, mediocriter eo morbo implicitum negauit posse sanari. Quumq; alter medicus Epirotes Philippus se sanaturum polliceretur, respondit illum ad morbum ægri respicere, se ad animum. Neq; eum res fefellit. Ille enim quum summa diligentia non medici tantummodo, sed etiam regis custodiretur, tamen malagmata sua deuorando, bibendoq; suam vrinam in exitium* se præcipitauit. Inter initia tamen non difficillima curatio est, si imperata sunt corpori, quies, sitis, inedia. At si malum inueterauerit, non sine magna molestia discutitur. Metrodorum tamen Epicuri discipulũ referunt, quum hoc morbo tentaretur, neq; æquo animo ferret necessariã sitim, vbi diu abstinuerat, bibere solitum, deinde euomere. Quòd si redditur quicquid receptum est, multũ tædio demit: si à stomacho retentum est, morbum auget. Ideoq; in quolibet tentandum non est. Sed si febris quoque est, hæc in primis submouenda est per eas rationes, per quas huic succurri posse propositum est. Si sine febre æger est, tum demum ad ea veniendũ est, quæ ipsi morbo mederi solent. Atq; hic quoque quæcunq; species est, si nondum nimis occupauit, iisdem auxiliis opus est. Multum ambulandum, curren-

* sese

*aliquid dum * aliquando est. *Superiores maximè partes sic perfricandæ, vt spiritum ipse contineat: euocandus est sudor, non exercitatione tantummodo, sed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, similibusq; aliis: maximéque vtiles naturales & siccæ sudationes sunt, quales super Baias habemus in myrtetis: balneum atque omnis humor alienus est. Ieiuno rectè catapotia dantur facta ex absinthii duabus, myrrhæ tertia parte. Cibus esse debet ex media quidem materia, sed tamen generis durioris. Potio non vltra danda est, quàm vt vitam sustineat, optimáque est, quæ vrinam mouet. Sed idipsum tamen molliri cibo, quàm medicamento melius est. Si tamen res coget, * ex his aliquid, quæ id præstent, erit decoquendum, eaq; aqua potui danda. Videntur autem hanc facultatem habere iris, nardum, crocum, cinnamum, amomum, caßia, myrrha, balsamum, galbanum, ladanum, œnanthe, panace, cardamomum, hebenus, cupreßi semen, vua tyminia, σταφίδα ἀγρίαν Græci nominant: abrotanum, rosæ folia, acorum, amaræ nuces, tragoriganum, styrax, *coctum, iunci quadrati, & rotundi semen, illud cyperon, σχοῖνον hoc Græci vocant. Quæ quoties posuero, non quæ hîc nascuntur, sed quæ inter aro-

*vt ex his aliquid detur, præstanter id decoquendum.

*costus

*aromata afferuntur, significabo. Primo tamen quæ *leuißima ex his sunt, id est rosæ folia, vel nardi spica, tentanda sunt. Vinum quoque vtile est & * austerum, sed quam tenuißimum. Commodum est etiam lino quotidie ventrem metiri, & qua comprehendit aluum, notam imponere, postero die videre, si plenius corpus sit, an extenuetur. Id enim quod tenuatur, medicinam sentit. Neque alienum est metiri & potionem eius & vrinam. Nam si plus humoris excernitur, quam assumitur, ita demum secundæ valetudinis spes est. Asclepiades in eo, qui ex quartana in hydropa deciderat, se abstinentia bidui & frictione vsum, tertio die iam & febre & aqua liberato, cibum & vinum dedisse, memoriæ prodidit. Hactenus communiter de omni specie dici potest. Si vehementius malum est, diducenda ratio curandi est. Ergo* si inflammatio & ex ea dolor creber est, vtilis quotidianus aut * alterno quoque die post cibum vomitus est. Fomentis siccis, calidisq; vtendum est. Si per hæc dolor non finitur, necessariæ sunt sine ferro cucurbitulæ. Si ne per has quidem tormentum tollitur, incidenda cutis est, & tum his vtendum. Vltimum auxilium est, si cucurbitulæ nihil profuerunt, per aluum infundere co-*

*lenißima

*lene & aust.

*inflatio

*altero

piosè aquam calidam, eámque recipere. Quinetiam quotidie ter quatérve opus est vti frictione vehementi, cum oleo & quibusdam calefacientibus. Sed in hac frictione à ventre abstinendum est. Imponendum verò in eum crebrius sinapi, donec cutem erodat, ferramentísque candentibus pluribus locis venter exulcerandus est, & seruanda vlcera diutius. Vtiliter etiam scilla cocta delinitur cutis, sed diu post has * inflammationes abstinendum est ab omnibus inflantibus. At si id vitium est, cui leucophlegmatias nomen est, eas partes quæ tument, subijcere soli oportet, sed non nimium, ne febricula incidat: si is vehementior est, caput velandum est, vtendúmque frictioni madefactis tantùm manibus aqua, cui sal & nitrum & olei paulum sit adiectum, sic vt aut pueriles, aut muliebres manus adhibeantur, quo mollior earum tactus sit. Idq; si vires patiuntur, ante meridiem tota hora, post meridiē semihora fieri oportet. Vtilia etiam sunt cataplasmata, quæ reprimunt, maximéque si corpora teneriora sunt. Incidendum quoque est super talum quatuor ferè digitis ex parte interiore qua per aliquot dies frequens humor feratur, atque ipsos tumores incidere altis plagis oportet. Concutiendúmque multa gestatione

* inflationes

tione corpus est: atque vbi inductæ vulneribus cicatrices sunt, adijciendum & exercitationibus est, & cibis, donec corpus ad pristinum habitum reuertatur. Cibus valens esse debet, & glutinosus, maximéque caro. Vinum (si per stomachum licet) dulcius. Sed ita, vt inuicem biduo triduóve, modò aqua, modò id bibatur. Prodest etiam lactuca marina (quæ grandis iuxta mare nascitur) semen, cum aqua potui datum. Si valens est qui id accipit, ei scilla cocta (sicut suprà dixi) delinitur. Auctoréque multi sunt inflatis vesicis pulsandos tumores esse. Si vero id morbi genus est, quo in vterum multa aqua contrahitur, ambulare, sed magis modicè oportet, malagma quod digerat impositum habere, idq; ipsum super imposito triplici panno, fascia non nimium tamen vehementer astringere. Quod à Tharria profectum, seruatum esse à pluribus video. Si iecur aut lienem affectum esse manifestum est, ficum pinguem contusam adiecto melle superponere. Si per talia auxilia venter nō siccatur, sed humor nihilominus abundat, celeriore via succurrere, vt is per ventrem ipsum emittatur. Neq; ignoro Erasistrato displicuisse hanc curandi viam. Morbum enim hunc iecinoris putauit. Ideoq; *ita nō

*antea
al. non ita

esse sanandum, frustráque aquam emitti quæ vitiato illo subinde nascatur. Sed primùm non huius visceris unius hoc vitium est. Nam splene affecto, & in totius corporis malo habitu fit: deinde, ut inde cœperit, tamen aqua nisi emittitur, quæ contra naturam ibi subsistit, & iocinori & cæteris * interioribus partibus nocet. Conuenitq; corpus nihilominus esse curandum. Neque enim sanat emissus horror, sed medicinæ locum facit, quam intus inclusus impedit. Ac ne illud quidem in controuersiam venit, quin non omnes in hoc modo sic curari poßint, sed iuuenes robusti, qui vel ex toto carent febre, vel certè satis liberales intermißiones habent. Nam quorum stomachus corruptus est, quive ex atra bile huc deciderunt, quiq; malum corporis habitum habent, idonei huic curationi non sunt. Cibus autem quo die primùm humor emissus est, superuacuus est, nisi si vires desunt. Insequentibus diebus & hi vinum meracius quidem, sed non ita multum dari debet, paulatimq; euocandus æger est ad exercitationes, frictiones, solem, sudationes, * nauigationes, & idoneos cibos, donec ex toto conualescat. Balneum rarum res amat, frequentiorem in ieiunio vomitum. Si æstas est, in mare natare commo-

*inferioribus.

*fatigationes,

modum est. Vbi conualuit aliquis, diu tamen alienus ei veneris vsus est.

De Tabe, & eius speciebus, & curationibus.

CAP. XXII.

Diutius sæpe & periculosius Tabes eos male habet, quos inuasit. Atque huius quoque plures species sunt. Vna est, qua corpus non alitur, & naturaliter semper aliquibus decedentibus, nullis verò in eorum locum subeuntibus, summa macies oritur, & nisi occurritur, tollit: ἀτροφίαν hanc Græci vocant. Ea duabus fere de causis incidere consueuit. Aut enim nimio timore aliquis minus, aut auiditate nimia plus quàm debet, assumit: ita vel quod deest, infirmat: vel quod superat, corrumpitur. Altera tabis species est, quam Græci καχεξίαν appellant, vbi malus corporis habitus est, ideoq; omnia alimenta corrumpuntur. Quod ferè fit, quum longo morbo vitiata corpora, etiam si illo vacant, refectionem tamen non accipiunt, aut quum malis medicamentis corpus affectum est, aut quum diu necessaria defuerunt, aut quum inusitatos & inutiles cibos aliquis assumpsit, aliquidve simile incidit. Huic præter tabem illud quoque nonnunquam accidere solet, vt per aßiduas pustulas aut vlcera summa cutis exasperetur, vel aliqua

corporis partes intumescant. Tertia est, lo
géque periculosissima species, quam Gr
φθίσιν nominauerunt. Oritur ferè à capi
inde in pulmonem destillat: huic exulcer
tio accedit, ex hac febricula leuis fit, q
etiam quum quieuit, tamen & repet
Frequens tussis est, pus excreatur, interdu
eruentum aliquid. Quicquid excreatu
est, si in ignem impositum est, mali odo
est. Itaque qui de morbo dubitant, hac n
ta vtantur. Quum hæc genera tabis sint,
nimaduertere primùm oportet, quid sit
quo laboratur. Deinde, si tantummodo n
ali corpus apparet, caussam eius attende
& si cibi minus aliquis quàm debet as
mit, adijcere, sed paulatim, ne si corpus
suetum, subita multitudine onerauerit,
coctionem impediat. Si verò plus iusto q
assumere solitus est, abstinere vno die, de
de ab exiguo cibo incipere, quotidie adijce
donec ad iustum modum perueniat. Præ
hæc conuenit ambulare locis quàm mini
frigidis, sole vitato, per manus quoque ex
ceri. Si infirmior est, gestari, vngi, per
sari, si potest, maximè per seipsum, sæp
eodem die, & ante cibum & post eum
vt interdum oleo quædam adijciantur
lefacientia, donec insudet. Prodestq; iei
prehendere per multas partes cutem,

attr

attrahere, ut relaxetur, aut imposita re-
sina & abducta subinde idem facere. V-
tile est etiam interdum balneum, sed post
cibum exiguum atque in ipso solio rectè
cibi aliquid assumitur, aut si sine hoc fri-
ctio fuit, post eam protinus. Cibi verò esse
debent ex his, qui facilè concoquuntur, qui
maximè alunt. Ergo vini quoque, sed au-
steri necessarius usus est, mouenda urina.
At si malus corporis habitus est, primùm
abstinendum est, deinde aluus ducenda,
tum paulatim cibi dandi, adiectis exerci-
tationibus, unctionibus, frictionibus. Vti-
lius his frequens balneum est, sed ieiunis
etiam usque ad sudorem. Cibis verò opus
est copiosis, varijs, boni succi, quiq; etiam
minus facilè corrumpantur, vino austero.
Si nihil reliqua proficiunt, sanguis mit-
tendus est, sed paulatim quotidiéque plu-
ribus diebus, cum eo, ut cætera quoque eodē
modo seruentur. Quod si mali plus est, &
vera phthisis est, inter initia protinus oc-
currere necessarium est. Neque enim facilè
is morbus quum inueterauerit, euincitur. O-
pus est, si vires patiūtur, longa nauigatione,
cæli mutatione, sic, ut densius quàm id est, ex
quo discedit æger, petatur. Ideoq; aptissi-
mè Alexandriam ex Italia itur. Fereq;
id posse inter principia corpus pati debet,

quum hic morbus ætate firmißima maxim ortatur, id est ab anno duodecimo ad an num quintum & trigesimum. Si id imbe cillitas non sinit, naue tamen non longè g stari commodißimum est. Si nauigationen aliqua res prohibet, lectica, vel alio mod corpus dimouendum est, tum à negotijs ab stinendum est, omnibúsque rebus, quæ solli citare animum possunt, somno indulgen dum, cauendæ destillationes, ne si qui cura leuaret, exasperetur, & ob id vitan da cruditas, simúlque sol & frigus. Os ob tegendum, fauces velandæ, tußicula sui remedijs finienda, & quam diu quidem fe bricula incursat, huic interdum abstinen tia, interdum etiam tempestiuis cibis me dendum. Eóque tempore bibenda aqua Lac quoque, quod in capitis doloribus, & in acutis febribus, & per eas facta nimia sitis sine præcordia tument, siue biliosa vrin est, siue sanguis fluxit, pro veneno est, in phthisi tamen, sicut in omnibus longis diffi cilibúsque febribus, rectè dari potest. Quod si febris aut nondum incursat, aut iam re misit, recurrendum est ad modicas exerci tationes, maximéq; ambulationes, item le nes frictiones. Balneum alienum est. Cibu esse debet primò acer, vt allium, porrum id que ipsum ex aceto, vel ex eodem intubus ocymum*

*duodenicesimo

cymum, lactuca. * Dein lenis, ut sorbitio Deinde
x ptisana, vel ex alica, vel ex amylo, lacte
diecto. Idem oryza quoque, & si nihil a-
ud est, far praestat. Tum inuicem, modò
is cibis, modò illis utendum est. Adij-
iendáque quaedam ex media materia, prae-
ipuéque vel ex aprugna, cerebellum, vel
isciculus, & his similia. Farina etiam
um seuo ouillo, caprinóve mista, deinde
cocta, pro medicamento est. Vinum assu-
i debet lene, austerum. Hactenus non ma-
na mole pugnatur. Si vehementior noxa
t, ac neque febricula neque tussis quiescit,
nuarique corpus apparet, validioribus
uxilijs opus est. Exulcerandus est ferro
ndente, uno loco sub mento, altero in gut-
re, duobus ad mammam utranque, item
b imis ossibus scapularum (quas ὠμο-
πλάτας Graeci vocant) sic ne sanescere ul-
ra sinamus, nisi tussi finita. Cui per se
oque medendum esse, manifestum est.
nc ter quatérque die vehementer extre-
e partes perfricandae, thorax leui manu
rtractandus, post cibum intermittenda
ra, & perfricanda crura, brachiáque.
terpositis denis diebus demittendus est
er in solium, in quo sit aqua calida, &
um: caeteris diebus bibenda aqua, tum
vinum: si tussis non est, potui frigidum

dandum: si æstas est, egelidum. Vtile est e-
tiam cibos in remissionibus quotidie dari
frictiones, gestationésque similiter adhiberi
**itémque acria quarto aut quinto die su-*
mere, interdum herbam sanguinalem ex
aceto vel plantaginem esse. Medicamen-
tum etiam est, vel plantaginis succus, per
se, vel marrubium ex melle concoctum: ita
vt illius cyathus sorbeatur, huius cochlear
plenum paulatim delingatur, vel inter se
mista & incocta resinæ terebenthinæ pars
dimidia, butyri & mellis pars altera. Præ-
cipua tamen ex his omnibus sunt victus
vehiculum, & nauis, & sorbitio. Aluus
cita vtique vitanda est. Vomitus in hoc
morbo si frequens est, perniciosus est, ma-
ximéque sanguinis. Qui meliusculus esse
cœpit, adijcere debet exercitationes, fricti-
nes, cibos, deinde ipse se, suppresso spiritu
perfricare, diu abstinere à vino, balneo,
venere.

* eadem æria

De Comitialis morbi curationibus.

CAP. XXIII.

INter notissimos morbos est etiam is, qui
Comitialis, vel maior nominatur. Homo
subitò concidit, ex ore spumæ mouentur:
deinde interposito tempore ad se redit, &
per seipsum consurgit. Id genus sæpius vi-
ros quàm fœminas occupat, ac solet quid
eti-

iam longum esse, vsque ad mortis diem,
r vitæ non periculosum. Interdum tamen
uum recens est, hominem consumit, & sæ-
e cum, si remedia non sustulerunt, in pue-
s veneris, in puellis menstruorum initium
llit: *modo cum distentione membrorum
ut neruorum prolabitur aliquis, modò sine
illa quidem. Hos quoque iisdem, quibus le-
hargicos, excitare conantur, quod admo-
um superuacuum est, & quia ne lethar-
icus quidem his sanatur, & quia, quum
oßit iste nunquam expergisci, atq; ita fa-
e interire, hic ad se vtique reuertitur. Vbi
oncidit aliquis, si nulla neruorum distentio
cceßit, vtique sanguis mitti debet. Si ac-
eßit, non vtique mittendus est, nisi alia
uoque hortantur. Necessarium autem est
ucere aluum, vel nigro veratro purgare,
el vtrumque facere, si vires patiuntur:
unc caput tondere, oleoq; & aceto perun-
ere, cibum post diem tertium, simul quum
ransit hora, qua concidit, dare. Neque sor-
itiones autem his, aliaq; molles & faciles
ibi, neq; caro, maximeq; suilla cõuenit, sed
mediæ materiæ. Nam & viribus opus est,
& cruditates cauendæ sunt, cum quibus
ugere oportet solem, balneum, ignem, om-
niaq; calefacientia: item frigus, vinum,
venerem, loci præcipitis conspectũ, omniumq;

* ac modò

* illa. Quidam hoc.

terrentium, vomitum, laßitudinem, ſolicitudines, negotia omnia.*Vbi tertio die cibus datus eſt, intermittere quartum, & inuicem alterum quemque, eadem hora cibi ſeruata, donec quatuordecim dies tranſeāt. Quos vbi morbus exceßit, acuti vim depoſuit. At ſi manet, curandus iam vt longus eſt. Quod ſi non quo die primùm id incidit, medicus acceßit, ſed is quis cadere conſueuit, *ei traditus eſt, protinus eo genere victus, * habito, qui ſuprà comprehenſus eſt, expectandus eſt dies quo prolabatur, vtendúmque tum vel ſanguinis mißione, vel ductione alui, vel nigro veratro, ſicut præceptum eſt. Inſequentibus deinde diebus per eos cibos quos propoſui, vitatis omnibus, quæ cauenda dixi, nutriendus. Si per hæc morbus finitus non fuerit, confugiendum erit ad album veratrum, ac ter quoque aut quater eo vtendum, non ita multis interpoſitis diebus: ſic tamen ne iterum vnquam ſumat, niſi conciderit. Medijs autem diebus vires eius erunt nutriendæ, quibuſdam, præter ea quæ* ſcripta ſunt, adiectis. Vbi manè experrectus eſt, corpus eius leuiter ex oleo vetere, cum capite (excepto ventre) permulceatur, tum ambulatione quàm maximè longa & recta vtatur: poſt ambulationem loco tepido vehementer & diu, ac

* & vbi

* poſt ei

* dabitur

* ſuprà ſcripta

non minus ducenties, nisi infirmus erit, perfricetur: deinde per caput multa aqua frigida perfundatur, paulum cibi assumat, conquiescat, rursus ante noctem ambulatione vtatur, iterum vehementer perfricetur, sic vt neque venter, neque caput contingatur, post hæc cœnet, interpositisque tribus aut quatuor diebus, vno aut altero acria assumat. Si ne per hæc quidem fuerit liberatus, caput radatur, vngatur oleo vetere, adiecto aceto & nitro, perfundatur aqua salsa, bibat ieiunus ex aqua castoreum, nulla aqua nisi decocta potionis caussa vtatur. Quidam iugulati gladiatoris calido sanguine epoto, tali morbo sese liberarunt. Apud quos miserum auxilium, tolerabile miserius malum fecit. Quod ad medicum verò pertinet, vltimum est iuxta talum, ex vtroque crure paulum sanguinis mittere, occipitium incidere, & cucurbitulas admouere, ferro candente in occipitio quoque & infra, qua summa vertebra cum capite committitur, adurere duobus locis, vt per ea perniciosus humor euadat. Quibus si finitum malum non fuerit, prope est, vt perpetuum sit. Ad leuandum id tantummodo vtendum erit exercitatione multa, frictione, cibisque his, qui suprà comprehensi sunt,*

* Vide Plin. in præfat. lib. 28.

præcipuéque vitanda omnia, quæ ne fierent, excepimus.

De Regij morbi curatione.
CAP. XXIIII.

*AEquè notus est morbus, quem interdum Arquatum, interdum Regium nominant. *Quem Hippocrates ait, si post septimum diem febricitante ægro superuenit, tutum esse, mollibus tantummodo præcordijs substantibus. Diocles ex toto, si post febrem oritur, etiam prodeße: si post hanc febris, occidere. Color autem eum morbum detegit, maximè oculorum, in quibus quod album esse debet, fit luteum. Solétque accedere & sitis, & dolor capitis, & frequens singultus, & præcordiorum dextra parte durities, & vbi corporis vehemens motus est, spiritus difficultas, membrorúmque resolutio, atque vbi diutius manet morbus, totum corpus cum pallore quodam inalbescit. Primo die abstinere ægrum oportet, secundo ducere aluum, tum, si febris est, eam victus genere discutere. Si non est, scamoneam potui dare, vel cum aqua betam albam contritam, vel cum aqua mulsa nuces amaras, absinthium, anisum, sic vt pars huius minima sit. Asclepiades aquam quoque salsam, & quidem per biduum purgationis caussa bibere cogebat, ijs*

*quemq́ue (margin)

bat, ijs quæ vrinam mouent reiectis. Quidam superioribus omißis, per hæc & per eos cibos, qui extenuant, idem se consequi dicant. Ego vbique, si satis virium est, validiora, si parum, imbecillia auxilia præfero. Si purgatio fuit, post eam triduo, primo modicè cibum oportet assumere ex media materia, & vinum bibere græcum, salsum, vt resolutio ventris maneat, tum altero triduo validiores cibos, & carnis quoque aliquid esse, intra aquam manere, deinde ad superius genus victus reuerti, cum eo, vt magis satietur, omisso græco vino, bibere integrum austerum: atque ita per hæc variare, vt interdum acres quoque cibos interponat, interdum ad salsum vinum redeat. Per omne vero tempus vtendum est exercitatione, frictione, si hyems est balneo, si æstas, frigidis* nationibus, lecto etiam & conclaui cultiore clauso loco * uti, ludis, lasciuia, per quæ mens exhilaretur. Ob quæ regius morbus dictus videtur. Malagma quoque quod digerat, super præcordia datum prodest, vel arida ibi ficus imposita, si iecur aut lienis affectus est.

* natationibus,
* vt & ludis,

De Elephantiæ curatione.
CAP. XXV.

IGnotus autem penè in Italia, frequentissimus in quibusdam regionibus is morbus

est, quem ἐλεφαντίασιν Græci vocant, isque longis annumeratur. Totum corpus afficitur, ita ut ossa quoque vitiari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas, crebrosque tumores habet. Rubor harum paulatim in atrum colorem conuertitur. Summa cutis inæqualiter crassa, tenuis, dura, mollisque quasi squamis quibusdam exasperatur, corpus emacrescit, os, suræ, pedes intumescunt. Vbi vetus morbus est, digiti in manibus pedibúsque sub tumore conduntur, febricula oritur, quæ facile tot malis obrutum hominem consumit. Protinus ergo inter initia sanguis per biduum mitti debet, aut nigro veratro venter solui, adhibenda * tum, quanta sustineri potest, inedia est, paulum deinde vires reficiendæ, & ducenda aluus: post hæc, vbi corpus leuatum est, utendum est exercitatione, præcipuéque cursu, sudor primùm labore ipsius corporis, deinde etiam siccis sudationibus euocandus, frictio adhibenda, moderandúmque inter hæc, vt vires conseruentur, balneum rarum esse debet. Cibus sine pinguibus, sine glutinosis, sine inflantibus. Vinum, præter quàm primis diebus, rectè datur. Corpus contrita plantago, & illita, tueri optimè videtur.*

*triduum

*tamen

De

De Attonitis, & eorum curatione.

CAP. XXVI.

Attonitos quoque rarò videmus, quorum & corpus, & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo, ἀποπληξίαν *hunc Græci appellant. His sanguis mittendus est. Veratro quoque albo, vel alui ductione vtendum. Tum adhibendæ frictiones, & ex media materia minimè pingues cibi, quidam etiam acres, & à vino abstinendum.*

De resolutione neruorum, quæ Apoplexia vel παράλυσις dicitur.

CAP. XXVII.

At resolutio neruorum, frequens vbique morbus est. Sed interdum tota corpora, interdum partes infestat. Veteres auctores illud Αποπληξίαν, *hoc Paralysin nominauerunt. Nunc vtrumque Paralysin appellari video: Solent autem qui per omnia membra vehementer resoluti sunt, celeriter rapi, ac si * correcti non sunt, diutius quidem viuunt, sed raro tamen ad sanitatem perueniunt, & plerunque miserum spiritum trahunt, memoria quoque amissa. In partibus verò nunquam acutus, sæpe longus, ferè * sanabilis morbus est. Si omnia membra vehementer resoluta sunt,*

* correpti

* insanabilis

sanguinis detractio vel occidit, vel liberat. Aliud curationis genus vix unquam sanitatem restituit, sæpe mortem tantùm differt, vitam interim infestat. Post sanguinis mißionem, si non redit & motus & mens, nihil spei superest. Si redit, sanitas quoque prospicitur. At ubi pars resoluta est, * proderit malo corporis, vel sanguis mißus, vel aluus ducta. Cætera eadem in utroque casu facienda sunt. Siquidem vitare præcipuè conuenit frigus, paulatimque ad exercitationes reuertendum est, sic, ut ingrediatur ipse protinus, si potest. Si id crurum imbecillitas prohibet, vel gestetur, vel motu lecti concutiatur, tum id membrum, quod deficiet, si potest, per se: si minus, per alium moueatur, & vi quadam ad consuetudinem suam redeat. Prodest etiam *torpentis membri summam cutem exasperaße, vel urticis cæsam, vel imposito sinapi, sic ut ubi rubere cœperit corpus, hæc remoueantur. Scilla quoque contrita, bulbique contriti cum thure rectè imponuntur. Neque alienum est, resina cutem tertio quoque die diutius vellere, pluribus etiam locis, aliquando sine ferro cucurbitulas admouere. Unctioni verò aptißimum est vetus oleum, vel nitrum aceto & oleo mistum. Quinetiam fouere aqua calida marina, vel si ea non

*prouidet al. pro ui; & m.c.v. mittendus, v. a. ducenda.

*torpentibus membris

non est, tamen salsa magnopere necessariũ est. At si quo loco vel naturales, vel etiam manu factæ tales natationes sunt, ijs potissimum vtendum est, præcipueq́ in ijs agitanda membra, quæ maximè deficiunt. Si id non est, balneum tamen prodest. Cibus esse debet ex media materia, maximéque ex venatione: potio sine vino aquæ calidæ. Si tamen vetus morbus est, interponi, quarto vel quinto die, purgationis caussa, vinum Græcum salsum prodest. Post cœnam vtilis vomitus est. Interdum vero etiam neruorum dolor oriri solet. In hoc casu non oportet vomere, non medicamentis vrinam mouere, * non sine exercitatione sudores, vt quidam præcipiunt, expedit. Bibenda aqua est bis die. In lectulo leniter satis diu corpus perfricandum est, deinde retento *spiritu, ab ipsa exercitatione potius superiores partes mouendæ: balneo raro vtendum, mutandum subinde peregrinationibus cælum. Si dolor est, ea ipsa pars sine oleo nitro ex aqua perungenda est, deinde inuoluenda, & subijcienda pruna lenis, & sulphur, atque ita id suffumigandum, idque aliquandiu faciendum. Sed ieiuno, quum bene iam cōcoxerit, cucurbitulæ quoq; sæpe dolenti parti admouendæ sunt, pulsandusq́ leuiter inflatis vesicis bubulis is locus est. Vtile est etiam

*non exer,

* spiritu exer.

ſeuum miſcere cum hyoſcyami & urticæ contritis ſeminibus, ſic, ut omnium par modus ſit, idq; imponere, fouere aqua, in qua ſulphur decoctum ſit. Vtriculi quoque rectè imponuntur aqua calida repleti, aut bitumen cum hordeacea farina mixtum, atque in ipſo potiſsimum dolore utendum geſtatione vehementi eſt, quod in alijs doloribus peſsimum eſt. Tremor autem neruorum aquè vomitu, medicamentiſque urinam mouentibus * intenditur. Inimica etiam habet balnea, aſſaſque ſudationes. Bibenda aqua eſt, acri ambulatione utendum, item unctionibus, frictionibúſque maximè per ſeipſum, pila, ſimilibúſque ſuperiores partes dimouendæ, cibo quolibet utendum, dummodo concoctioni utique ſtudeatur. Secundùm cibum curis abſtinendum. Rariſsima venere utendum eſt. Si quandô quis in eam prolapſus eſt, tum oleo * leuiter diúque in lectulo perfricari manibus puerilibus potius, quàm uirilibus debet. Suppurationes autem, quæ in aliqua interiori parte oriuntur, ubi notæ fuerint, primùm id agere oportet per ea cataplaſmata quæ reprimunt, ne coitus inutilis materiæ fiat. Deinde, ſi hæc victa ſunt, per ea malagmata quæ digerunt, diſsipentur. Quod ſi conſecuti non ſumus, ſequitur ut euocetur, deinde

* impeditur

* leniter

*deinde ut maturescat, omnis tunc vomicæ finis est, ut rumpatur. Indiciúmque est, pus vel aluo, vel ore redditum: sed nihil facere oportet, quominus quicquid est puris excedat. Vtendum maximè sorbitionibus est & aqua calida. Vbi pus * fieri desiit, transeundum ad faciles quidem, sed tamen validiores & frigidos cibos, frigidámque aquam, sic ut ab egelidis tamen initium fiat, primóque cum melle quædam edenda, ut nuclei pinei, vel Græcè nuces, vel auellanæ. Postea submouendum idipsum, quo maturius induci cicatrix possit. Medicamentum eo tempore ulceri est succus assumptus, vel porri, vel marrubij, & omni cibo porrum ipsum adiectum. Oportebit autem uti in his partibus, quæ non afficiuntur, frictionibus, item ambulationibus lenibus. Vitandum erit, ne vel luctando, vel currendo, vel alia ratione sanescentia ulcera exasperentur. In hoc enim morbo perniciosus, ideóque omnimodo cauendus sanguinis vomitus est.*

*ferri

*

LIBER IIII.

De humani corporis interioribus sedibus. CAP. I.

HACTENVS *reperiuntur ea genera morborum, quæ in totis corporibus ita sunt, vt ijs certæ sedes aßignari non poßint. Nunc de ijs dicam, quæ sunt in partibus. Facilius autem omnium interiorum morbi curationesq; in notitiam venient, si prius eorum sedes breuiter ostendero. Caput igitur, eaq; quæ in ore sunt, non lingua tantummodo, palatoq; terminantur, sed etiam quatenus oculis nostris exposita sunt. In dextra sinistráque circa guttur venæ grandes, quæ σφαγίνδες nominantur; itémque arteriæ (quas * parotidas vocant) sursum procedentes vltra aures feruntur. Atque in ipsis ceruicibus glandulæ positæ sunt, quæ interdum cum dolore intumescunt. Deinde duo itinera * incipiunt. Alterum aſperam arteriam nominant, alterum stomachum. Arteria exterior ad pulmonem: Stomachus interior ad ventri-*

* carotidas

*excip.

Stomachus hîc pro ipsa gula accipitur, vt & infra lib.4.c.5. quamuis aliquando & pro ventriculi parte inferiori stomachi vocabulo vtatur Celsus, vt quũ ait, stomachus verò intestinorum præcipuum est.

culum

culum fertur, illa ſpiritum, hic cibum recipit: à quibus quum diuerſæ viæ ſint, qua coëunt, exigua in arteria ſub ipſis faucibus lingua eſt, quæ quum ſpiramus attollitur, quum cibum potionémque aſſumimus, arteriam claudit. Ipſa autem arteria, dura, & cartilaginoſa in gutture aſſurgit, cæteris partibus * reſidet. Conſtat ex circulis quibuſdam compoſitis ad imaginem earum vertebrarum, quæ in ſpina ſunt: ita tamen, ut ex parte exteriore aſpera, ex interiore ſtomachi modo læuis ſit, eáque deſcendens ad præcordia cum pulmone committitur. Is ſpongioſus, ideóque ſpiritus capax & à tergo ſpinæ ipſi iunctus in duas fibras, vngulæ bubulæ modo, diuiditur. Huic cor annexum eſt, natura muſculoſum in pectore, ſub ſiniſteriore mamma ſitum, duóſque quaſi ventriculos habet. At ſub corde atque pulmone tranſuerſum ex valida membrana ſeptum eſt, quod à præcordijs vterum diducit æquè neruoſum, multis etiam venis per id diſcurrentibus à ſuperiore parte, non ſolùm inteſtina, ſed iecur quoque lienemq́; diſcernit. Hæc viſcera proxima, ſed infra tamẽ poſita dextra ſiniſtráque ſunt. Iecur à dextra parte ſub præcordijs ab ipſo ſepto ortum, intrinſecus cauum, extrinſecus gibbum, quod prominens leuiter

* reſidit

*ventriculo insidet, & in quatuor fibras diuiditur. Ex inferiore verò parte ei fel inhæret, at lienis sinistra non eidem septo, sed intestino innexus est, natura mollis & rarus, longitudinis, craßitudinisq; modicæ, isq; paulum à costarum regione in vterum excedens ex maxima parte sub his conditur, atque hæc quidem iuncta sunt. Renes verò diuersi, qui lumbis sub imis coxis inhærent à parte earum resimi, ab altera rotundi, qui & venosi sunt, & ventriculos habent, & tunicis super conteguntur. Ac viscerum quidem hæ sedes sunt. Stomachus verò, qui intestinorum principium est, neruosus à septima spinæ vertebra incipit, ac circa præcordia, cum ventriculo committitur. Ventriculus autem, qui receptaculum cibi est, constat ex duobus tergoribus, isq; inter lienem & iecur positus est, vtroque ex ijs paulum super eum ingrediente. Suntq; etiam membranulæ tenues, per quas inter se * tria ista connectuntur, iunguntúrq; ei septo, quod transuersum esse suprà posui. Inde ima ventriculi pars paulum in dexteriorem partem conuersa, in summum intestinum coarctatur. Hanc iuncturam* πυλωρὸν *Græci vocant, quoniam portæ modo in inferiores partes, ea quæ excreturi sumus, emittit. Ab ea ieiunum intestinum*

Renes.

Stomachus.

Ventriculus.

* *omnia*

Ieiunum intestinũ

inci-

*incipit, non ita implicitum: cui tale vocabulum est, quia nunquam quod accipit, continet: sed protinus in inferiores partes transmittit. Inde tenue intestinum est, in sinus vehementer implicitum. Orbes verò eius per membranulas singuli cum inferioribus connectuntur, qui in dexteriorem partem conuersi, & è regione dexterioris coxæ finiti, superiores tamen partes magis complent. Deinde id intestinum cum craßiore altero transuerso committitur, quod à dextra parte incipiens, in sinisteriorem peruium & longum est, in dexteriorem non est, ideoq; cæcum nominatur. *Ad id quod peruium est, latè fusum atque sinuatum, minúsque quàm superiora intestina neruosum ab vtraque parte huc atque illuc volutum, magis tamen sinisteriores inferioresq; partes tenens, contingit iecur atque ventriculum. Deinde cum quibusdam membranulis à sinistro rene venientibus iungitur, atque hinc dextra recuruatum in imo dirigitur quà excernit, ideóque id ibi rectum intestinum nominatur. Contegit verò vniuersa hæc omentum ex *interiore parte leue & *strictum, ex superiore mollius. Cui adeps quoque innascitur, quæ sensu, sicut cerebrum quoque, & medulla, caret. At à renibus singulæ venæ colore albæ ad vesicam ferun-*

Tenue intestinũ

** At id*

Cæcum intestinũ

Rectum intestinũ

Omentũ.

** inferiore.*

** Adstrictum.*

tur, οὐρητῆρας Græci vocant, quòd per eas inde descendentem urinam in vesicam destillare concipiunt. Vesica autem in ipso sinu neruosa & duplex, ceruice plena atque carnosa, iungitur per venas cum intestino, eóque osse, quod pubi subest. Ipsa soluta atque liberior est, aliter in viris atque in fœminis posita. Nam in viris iuxta rectum intestinum est potius in sinistram partem inclinata. In fœminis super genitale earum posita est, supérque * & elapsa ab ipsa vulua sustinetur. Tum in masculis iter urinæ spatiosius, & compressius a ceruice huius descendit ad colem. In fœminis breuius & plenius super vuluæ ceruicem se ostendit. Vulua autem in virginibus quidem admodum exigua est. In mulieribus verò, nisi ubi grauidæ sunt, non multo maior, quàm ut manu comprehendatur. Ea recta continuatáque ceruice (quem canalem vocant) contra mediam aluum orsa, inde paulum ad dexteriorem coxam conuertitur, deinde super rectum intestinum progressa, ilijs fœminæ latera sua innectit. Ipsa autem ilia inter coxas & pubem imo ventre posita sunt, à quibus ac pube abdomen sursum versus ad præcordia peruenit, ab exteriore parte euidenti cute, ab interiori læui membrana inclusum,

*illapsa

Canalis.

qua

quæ omento iungitur περιτόναιος *autem à Græcis nominatur.*

De curationibus morborum, qui nascuntur à capite: & primò de eius dolore, deinde de morbo, qui circa faciem nascitur, tum de linguæ resolutione, postremò de destillatione ac grauedine.

CAP. II.

*HIs veluti in conspectum quendam (quatenus scire curanti necessarium est) adductis, remedia singularum laborantium partiũ exequar, orsus à capite: sub quo nomine nunc significo eam partẽ, quæ * capillo tegitur. Nam oculorũ, aurium, dentium dolor, & si quis similis est, aliâs erit explicandus. In capite autem interdũ acutus & pestifer morbus est, quẽ* κεφαλαίαν *Græci vocãt. Cuius notæ sunt horror * calidus, neruorũ resolutio, oculorũ caligo, mentis alienatio, vomitus, sic vt vox supprimatur, vel sanguinis ex naribus cursus, sic vt corpus frigescat, anima deficiat. Præter hæc dolor intolerabilis maximè circa tempora, vel occipitium. Interdum autem in capite longa imbecillitas, sed neque grauis neque periculosa, per hominis ætatem est. Interdũ grauior dolor, sed breuis, neque tamen mortiferus, qui vel vino, vel cruditate, vel frigore, vel igne, aut sole contrahitur. Hiq; omnes dolores modò * in febre, modò sine hac sũt,*

* capillis

* validus

* sæpe

modò in toto capite, modò in parte, interdum sic, vt oris quoque proximam partem excrucient. Præter hæc etiam vnum inuenitur genus, quod potest longum esse, vbi humor cutem inflat, eaque intumescit, & prementi digito cedit, ὑδροκέφαλον Græci appellant. Ex ijs, id quod secundo loco positum est, dum leue est, qua sit ratione curandum dixi, quum persequerer ea quæ sani homines in imbecillitate partis alicuius facere deberent. Quæ verò auxilia sint capitis, vbi cum febre dolor est, eo loco explicitum est, quo febrium curatio exposita est. Nunc de cæteris dicendum: Ex quibus id quod acutum est, & id quod supra consuetudinem intenditur, idq; quod ex subita caussa, & si non pestiferum, tamen vehemens est, primam curationem habet qua sanguis mittatur. Sed id, nisi intolerabilis est dolor, superuacuum est. Satiusq; est abstinere à cibo: si fieri potest, etiam à potione. Si non potest, aquam bibere. Si postero die dolor remanet, aluum ducere, sternutamenta euocare, nihil aßumere, nisi aquam. Sæpe non enim dies vnus aut alter totum dolorem hac ratione discutit, vtique si ex vino * vel cruditate origo est. Si verò in ijs auxilij parum est, tonderi oportet ad cutem: deinde considerandum est, quæ

*&

caus-

caussæ dolorem excitarit: si calor, aqua frigida multa perfundere caput expedit, spongiam concauam imponere subinde in aqua frigida expressam, vngere rosa & aceto, vel potius ijs tinctam lanam succidam imponere, aliaque refrigerantia cataplasmata. At si frigus nocuit, caput oportet perfundere aqua calida maritima, vel certè salsa, aut in qua laurus decocta sit, tum caput vehementer perfricare, deinde calido oleo implere, veste velare. Quidam etiam id deuinciunt. Alij ceruicalibus vestimentisq́ue onerant, & sic leuantur, alios calida cataplasmata adiuuant. Ergo etiam vbi caussa incognita est, videre oportet, refrigerantia magis, an calefacientia leniant, & ijs vti, quæ experimentum approbarit. At si parum caussa discernitur, perfundere caput primùm aqua calida, sicut suprà præceptum est, vel salsa, vel ex lauro decocta, tum frigida posca. Illa in omni vetusto capitis dolore communia sunt, sternutamenta excitare, inferiores partes vehementer perfricare, gargarizare ijs, quæ saliuam mouent, cucurbitulas temporibus & occipitio admouere, sanguinem ex naribus detrahere, resina subinde tempora peruellere, & imposito sinapi exulcerare ea quæ malè habent, antè linteolo subiecto, ne

Aqua frigida.

*erodat. *vehementer * arrodat: candentibus ferramentis, vbi dolor est, vlcera excitare, cibum* permodicum cum aqua sumere: vbi leuatus est dolor, in balneum ire, ibi multa aqua prius calida, deinde frigida per caput perfundi. Si discussus ex toto dolor est, etiã ad vinum reuerti, sed postea semper antequam quicquam aliud, aquam bibere. Dissimile est id genus quod humorem in caput contrahit. In hoc tonderi ad cutem necessariũ est. Deinde imponere sinapi, sic vt exulceret. Si id parum* proflwit, scalpello vtendum est. Illa cum hydropicis cõmunia sunt, vt exerceatur, insudet, vehementer perfricetur, cibis potionibusq; vtatur: vrinam præcipuè mouentibus.*

*semper modicum

*profinit,

De morbo qui circa faciem nascitur, quem Græci κυνικὸν σπασμὸν vocant.

Circa faciem verò morbus innascitur, quem Græci κυνικὸν σπασμὸν nominant. Is cum acuta ferè febre oritur. Os cum motu quodam peruertitur, ideóque nihil aliud est, quàm distentio oris. Accedit crebra coloris in facie totóque corpore mutatio. Somnus in promptu est. In hoc sanguinem mittere, optimum est. Si finitum eo malum non est, ducere aluum: si ne sic quidem discussum est, albo veratro vomitum mouere: præter hæc necessarium est vitare solem

*ſolem, laßitudinem, vinum. Sed ſi diſcuſſum ijs non eſt, vtendum eſt curſu, frictione, in eo quod læſum eſt, leni & multa, in reliquis partibus breuiore, ſed vehementi: prodeſt etiam mouere ſternutamenta, caput radere, idq́ perfundere aqua calida, vel marina, vel certè ſalſa, ſic vt ei quoque ſulphur adijciatur: poſt perfuſionem iterum perfricari, ſinapi manducare, eodémque tempore affectis oris partibus ceratum, integris * idem ſinapi, donec * arrodat, imponere. Cibus aptißimus ex media materia eſt.*

*item
*erodat

De reſolutione linguæ.

A*T ſi lingua reſoluta eſt, quod interdum per ſe, interdum ex morbo aliquo fit, ſic vt ſermo hominis non explicetur, oportet gargarizare ex aqua, in qua vel thymum, vel hyßopum, vel nepeta decocta ſit, aquam bibere, caput, & os, & ea quæ ſub mento ſunt, & ceruicem vehementer perfricare, laſere linguam ipſam linere, manducare quæ ſunt acerrima, id eſt ſinapi, allium, cepam, magna vi luctari, vt verba exprimantur, exerceri retento ſpiritu, caput ſæpe aqua frigida perfundere, nonnunquam multam eße radiculam, deinde vomere.*

De Destillatione ac Grauedine.

*DEstillat autem humor ex capite interdum in nares, quod leue est: interdum in fauces, quod peius est: interdum etiam in pulmonem, quod pessimum est. Si in nares destillat, tenuis per has pituita profluit, caput leuiter dolet, grauitas eius sentitur, frequentia sternutamenta sunt. Si in fauces, has exasperat, tussiculam mouet. Si in pulmonem, præter sternutamenta & tussim, est etiam capitis grauitas, lassitudo, sitis, æstus, biliosa vrina. Aliud autem (quamuis non multum distans malum) Grauedo est. Hæc nares claudit, vocem obtundit, tussim siccam mouet, sub eadem salsa est saliua, sonant aures, venæ mouentur in capite, turbida vrina est. Hæc omnia κορύζας Hippocrates nominat. Nunc video apud Græcos in grauedine hoc nomē seruari, destillationes καταστάγμους appellari. Hæc *autem breuia, &, si neglecta sunt, longa esse consueuerunt. Nihil pestiferum est, nisi quod pulmonem exulcerauit. Vbi aliquid eiusmodi sensimus, protinus abstinere à sole, balneo, vino, venere debemus. Inter quæ vnctione, & assueto cibo nihilominus vti licet, ambulatione tantùm acri, sed tecta vtendum est, & post eam caput atque os supra quinquagies perfricandum.*

* autem breu.

Raroq;

*Raroq; fit, vt si biduo, vel certè triduo nobis temperauimus, id vitium non leuetur. Quo leuato, si in destillatione crassa facta pituita est, vel in grauedine nares *magis patent, balneo vtendum est, multáque aqua prius calida, post egelida fouendum os, caputq; deinde cum cibo pleniore vinum bibendum. At si æquè tenuis die quarto pituita est, vel nares æquè clausæ videntur, assumendum est vinum amineum, austerum, deinde rursus biduo aqua, post quæ ad balneum & ad consuetudinem reuertendum est. Neque tamen illis ipsis diebus, quibus aliqua omittenda sunt, expedit tanquam ægros agere, sed cætera omnia quasi sanis facienda sunt, præterquàm si diutius aliquem & vehementius ista sollicitare consueuerunt. Huic enim quædam curiosior obseruatio necessaria est. Igitur huic, si in nares vel in fauces destillauit, præter ea quæ suprà retuli, protinus primis diebus multum ambulandum est, perfricandæ vehementer inferiores partes, leuior frictio adhibenda thoraci erit, leuior capiti, demenda assueto cibo pars dimidia, sumenda oua, amylum, similiáque quæ pituitam faciunt crassiorem. Siti * quanta maximè sustineri potest, pugnandum est. Vbi per hæc idoneus aliquis balneo factus,*

*minus

* quantum maxima

eóque vsus est, adijciendus est cibo pisciculus, aut caro, sic tamen ne protinus iustus modus cibi sumatur. Vino meraco copiosius vtendum est. At si in pulmonem quoque destillat, multóque magis & ambulatione, & frictione opus est, eadémque adhibita ratione in cibis, si non satis illi proficiunt, acrioribus vtendum est, magis somno indulgendum, abstinendumq; à negotijs omnibus: aliquando, sed serius, & balneum tentandum. In grauedine autem primo die quiescere, neque esse, neque bibere, caput velare, fauces lana circundare, postero die surgere, diu abstinere à potione, aut si res coëgerit, non vltra heminam aquæ aßumere. Tertio die panis non *ita multum ex parte interiore cum pisciculo, vel*leni carne sumere, aquam bibere. Si quis sibi temperare non potuerit, quo minus pleniore victu vtatur, vomere. Vbi in balneum ventũ est, multa aqua calida caput & os fouere vsq; ad sudorem, tum ad vinũ redire: post quæ vix fieri potest, vt idem incommodum maneat. Sed si manserit, vtendum erit cibis frigidis, aridis, leuibus, humore quàm minimo, seruatis frictionibus, exercitationibusq;, quæ in omni tali genere valetudinis necessaria sunt.*

*multo mag.

*tam

*leni

De ceruicis morbis, curationibusque.

CAP. III.

A *Capite transitus ad ceruicem est, quæ grauibus admodum morbis obnoxia est. Neque tamen alius importunior, acutiorq; morbus est, quàm is qui quodam rigore neruorum, modò caput scapulis, modò mentum pectori annectit, modò rectam & immobilem ceruicem intendit. Priorem Græci* ὀπισθότονον, *insequentem* ἐμπροσθότονον, *vltimum* τέτανον *appellant, quamuis, minus subtiliter, quidam indiscretis his nominibus vtuntur. Ea sæpe intra quartum diem* tollunt. Si hunc euaserunt, sine periculo sunt. Omnia eadem ratione curantur, idq; conuenit. Sed Asclepiades vtique mittendum sanguinem credidit. Quod quidam vitandum esse dixerunt, eò quòd maximè tum corpus calore egeret, isq; esset in sanguine. Verùm hoc quidem falsum est. Neque enim natura sanguinis est, vt vtique caleat, sed ex his, quæ in homine sunt, is celerrimè vel calescit, vel refrigescit. Mitti verò nécne debeat, ex ijs intelligi potest quæ de sanguinis mißione præcepta sunt. Vtique autem rectè datur castoreum, & cum hoc piper vel laser. Deinde opus est fomento humido & calido. Itaq; pleriq; aqua calida multa ceruices subinde*

* tollit. ex Hippo.

*perfundunt. Id in præsentia leuat; sed opportuniores neruos frigore reddit. Quod utique vitandum est. Vtilius igitur est cerato liquido primum ceruicem perungere, deinde admouere vesicas bubulas, vel utriculos oleo calido repletos, vel ex farina calidum cataplasma, vel piper rotundum cum fico contusum. Vtilißimum tamen est humido sale fouere. Quod quomodo fieret, iam ostendi. Vbi eorum aliquid factum est, admouere ad ignem, vel, si æstas est, in sole, ægrum oportet, maximeq́; oleo vetere, si id non est, syriaco, si ne id quidem est, adipe quàm vetustißima ceruicem, & scapulas, & * spinas perfricare. Frictio quum omnibus in homine vertebris utilis sit, tum ijs præcipuè, quæ in collo sunt. Ergo die noctéque, interpositis tamen quibusdam temporibus, hoc remedio vtendum est. Dum id intermittitur, imponendum malagma aliquod ex calefacientibus. Cauendum verò præcipuè frigus. Ideóque in eo conclaui, in quo cubabit æger, ignis continuus eße debebit, maximéque tempore antelucano, quo præcipuè frigus intenditur. Neque inutile erit, caput attonsum habere, idq́; irino vel cyprino calido madefacere, & superimposito pileo velare, nonnunquam etiam in calidum oleum totum descendere, vel in aquam*

*spinam

cali-

calidam, in qua fœnum græcum decoctum sit, & adiecta olei pars tertia. Aluus quoque ducta sæpe superiores partes resoluit. Si verò etiam vehementius dolor creuit, admouendæ ceruicibus cucurbitulæ sunt, sic, vt cutis incidatur; * eædem aut ferramentis, aut sinapi * adurendæ. Vbi leuatus est dolor, moueriq; ceruix cœpit, scire licet cedere remedijs morbum. Sed diu vitandus cibus, quisquis mandendus est. Sorbitionibus vtendum, itémque ouis sorbilibus, aut * à pullis mollibus ius aliquod assumendum. Id si bene processerit, támque ex toto rectè se habere ceruices videbuntur, incipiendum erit à pulticula, vel intrita bene madida. Celerius tamen etiam panis mandendus, quàm vinum gustandum. Si quidem huius vsus præcipuè periculosus, ideóque in longum tempus differendus est.

*cadem

*adurēda

* hapalis, i. moll.

De faucium morbis, ac curationibus, & primùm de Angina, deinde de Difficultate spirandi, vltimò de Tussi.

CAP. IIII.

VT hoc autem morbi genus circa totam ceruicem, sic alterum æquè pestiferum acutúmque in faucibus esse consueuit. Nostri Anginam vocant, apud Græcos nomen prout species est. Interdum enim neq;

rubor, neque tumor vllus apparet, ſed corpus aridum eſt, vix ſpiritus trahitur, membra ſoluuntur, id συνάγχην vocant. Interdum lingua faucéſque cum rubore intumeſcunt, vox nihil ſignificat, oculi vertuntur, facies pallet, ſingultus eſt, id ὡς συνάγχη vocatur. Illa communia ſunt, æger non cibum deuorare, non potionem poteſt, ſpiritus eius includitur. Leuius eſt, vbi tumor tantummodo, & rubor eſt, cætera non ſequuntur: id παρασυνάγχην appellant. Quicquid eſt, ſi vires patiuntur, ſanguis mittendus eſt: ſi non abundat, ſecundum eſt ducere aluum. Cucurbitula quoque rectè ſub mento, & circa fauces admouetur, vt id quod ſtrangulat, euocet. Opus eſt deinde fomentis humidis. Nam ſicca ſpiritum elidunt. Ergo admouere ſpongias oportet, quæ melius in calidum oleum, quàm in calidam aquam ſubinde dimittuntur. Efficaciſſimuſq́ue eſt hic quoq; ſalis calidi ſuccus. Tum commodum eſt hyſſopum, vel nepetam, vel thymum, vel abſinthium, vel etiam furfures, aut ficus aridas, aut mulſam aquam decoquere, eaq́ue gargarizare: poſt hæc, palatum vngere vel felle taurino, vel eo medicamento, quod ex moris eſt, polline etiam piperis id rectè reſpergitur. Si per hæc parum proficitur, vltimum eſt incidere ſatis altis

plagis

*plagis sub ipsis maxillis supra collum, & in palato * citra uuam, vel eas venas, quæ sub lingua sunt, ut per ea vulnera morbus erumpat. Quibus si non fuerit æger adiutus, scire licet, malo victum esse. Si verò his morbus leuatus est, iamque fauces & cibum & spiritum capiunt, facilis ad bonam valetudinem recursus est. At interdum natura quoque adiuuat, si ex angustiore sede vitiũ transit in latiorem. Itaque rubore & tumore in præcordijs orto, scire licet fauces liberari. Quicquid autem eas lèuauit, incipiendum est ab humidis, maximeque aqua mulsa decocta, deinde assumendi molles & non acres cibi sunt, donec fauces ad pristinum habitum reuertantur. Vulgo audio, si quis pullum hirundinis ederit, angina toto anno non periclitari, seruatumque ex sale, quum is morbus urget, comburi, carbonémque eius contritum in aquam mulsam (quæ potui datur) * infricari, & prodesse. Id quum idoneos auctores ex populo habeat, neque habere quicquam periculi poßit, quamuis in monumentis medicorum non legerim, tamen inserendum huic operi meo credidi.*

* circa
* infriari,

De Difficultate spirandi.

Est etiam circa fauces malum, quod apud Græcos aliud atque aliud nomen

*habet, prout se intendit. Omne in difficultate spirandi consistit. Sed hæc dum modica est, neque ex toto strangulat, δύσπνοια appellatur. Quum vehementior est, ut spirare æger sine sono & anhelatione non possit, ἆσθμα. Quum accessit id quoque, ne nisi recta ceruice spiritus trahatur, ὀρθόπνοια. Ex quibus id, quod primum est, potest diutius trahi. Duo insequentia acuta esse consueuerunt. His communia sunt, quòd propter angustias, per quas spiritus euadit, sibilum elidit, dolor in pectore præcordiisq; est, interdum etiam in scapulis, isq; modò * decidit, modò reuertitur, ad hæc tußicula accedit. Auxilium est, nisi aliquid prohibet, in sanguinis detractione. Neque id satis est, sed lacte quoque venter soluendus est. Liquanda aluus, interdum etiam ducenda, quibus extenuatum corpus incipit spiritum trahere commodiùs. Caput autem etiam in lecto sublime habendum est, thorax fomentis, cataplasmatisque calidis, aut siccis, aut etiam humidis adiuuandus est, & postea vel malagma superimponendum, vel certè ceratum ex cyprino vel irino vnguento. Sumenda deinde ieiuno potui mulsa aqua, cum qua vel hyssopus cocta, vel contrita capparis radix sit. Datur etiam vtiliter, aut nitrum aut*

*decedit.

nastur-

nasturtium, * allium frictum, deinde contritum & cum melle mistum, simulque coquatur mel, galbanum, resina terebinthina, & vbi coierunt, ex his quod fabæ magnitudinem habet quotidie sub lingua liquatur, aut sulphuris ignem non experti * pondo & quadrans abrotani pondo in vini cyatho teruntur, idq; tepefactum sorbetur. Est etiam non vana opinio vulpinum iecur, vbi siccum & aridum factum est, contundi oportere, polentamq; ex eo potioni aspergi, vel eiusdem pulmonem quam recentissimum assum, sed sine ferro coctum edendum esse. Præter hæc sorbitionibus, & lenibus cibis vtendum est, interdum vino tenui austero, nonnunquam vomitu. Prosunt etiam quæcunque vrinam * augent, sed nihil magis quam ambulatio lenta pæne vsque ad lassitudinem, frictio multa, præcipuè inferiorum partium, vel in sole, vel ad ignem & per seipsum, & per alios, vsque ad sudorem. In interiore verò faucium parte interdum exulceratio esse consueuit. In hac plerique extrinsecus cataplasmatis calidis, fomentisq; humidis vtuntur. Volunt etiam vaporem calidum ore recipi, per quem molliores alij partes eas fieri dicunt, opportunioresque vitio iam hærenti. Sed si * bene sic vitari morbus potest, tuta

* aut al.

* pondo denarij & quadrãs. abrotani pondo denarij in vini

* agũt, al. vrgent,

* bene vit...

illa præsidia. Si metus eius est, superuacua sunt. Vtique autem perfricare fauces periculosum est: exulcerat enim, neque vtilia sunt, quæ vrinæ mouendæ sunt apta, quia possunt dum transeunt, ibi quoque pituitam extenuare, quam supprimi melius est. Asclepiades multarum rerum, quas ipsi quoque secuti sumus, auctor bonus, acetum ait quàm acerrimum esse sorbendum: hoc enim sine ulla noxa comprimit vlcera. Sed id supprimere sanguinem potest, vlcera ipsa sanare non potest. Melius huic rei lycium est, quod idem quoque æquè probat, vel porri, vel marrubij succus, vel nuces Græcæ cũ tragacantho cõtritæ, & cum passo mistæ, vel lini semen contritum, & cum dulci vino mistum. Exercitatio quoque ambulandi, currendiq; necessaria est. Frictio à pectore vehemens toti inferiori parti adhibenda. Cibi verò esse debent, neque nimium acres, neque asperi, mel, lenticula, tragum, lac, ptisana, pinguis quoq; caro, præcipueq; porrum, & quicquid cum hoc mistum est. Potionis quam minimum esse conuenit. Aqua dari potest, vel pura, vel in qua malum* cydoniũ, palmulæve decoctæ sunt. Gargarizationes quoque lenes: sin hæ parum proficiunt, reprimentes vtiles sunt. Hoc genus neque acutum est, & potest esse non longum, curatio-

Asclepiades.

* cotoneũ.

nem

nem tamen maturam, ne vehementer & diu lædat, desiderat.

De Tussi*.

* & sanguinis effluuio.

TVßis verò ferè propter faucium exulcerationem molesta est, quæ multis modis contrahitur. Itaque illis restitutis ipsa finitur. Solet tamen interdum per se quoque malè habere, & vix quum vetus facta est eliditur, ac modò arida est, modò pituitam citat. *Oportet hyssopum altero quoque die bibere, spiritu retento currere, sed minimè in puluere, ac lectione uti vehementi, quæ primò impeditur à tußi, pòst eam vincit, tum ambulare, deinde per manus quoque exerceri, & pectus diu perfricare. Post hæc quàm pinguißimæ ficus uncias tres supra prunas incoctas, esse. Præter hæc, si humida est; prosunt frictiones validæ, cum quibusdam calefacientibus, sic, ut caput quoque siccum vehementer perfricetur. Item cucurbitulæ pectori admotæ, sinapi ex parte exteriore faucibus impositum, donec leuiter exulceret, potio ex mentha, nucibusque Græcis & amylo, primoque assumptus panis aridus, deinde aliquis cibus lenis. At si sicca tußis est, quum ea vehementißimè urget, adiuuat vini austeri cyathus assumptus, dum ne amplius id, interposito tempore aliquo, quàm

* Si arida est, oportet

ter aut quater fiat. Item laseris quàm optimi paulum deuorare opus est, porri vel marrubij succum assumere, stillam delingere, acetum ex ea, vel certè acre sorbere, aut cum spica allij contriti duos vini cyathos. Vtilis etiam in omni tussi est peregrinatio, nauigatio longa, loca maritima, natationes. Cibus interdum mollis, vt malua, vel vrtica: interdum acer, vt lac cum allio coctum, sorbitiones quibus laser sit adiectum, aut in quibus porrum incoctum tabuerit, ouum sorbile sulphure adiecto, potus primùm aqua calida, deinde inuicem alijs diebus hæc, alijs vinum. Magis terreri potest aliquis, quum sanguinem expuit. Sed id modo minus, modo plus periculi habet. Exit enim modò ex gingiuis, modò ex ore, & quidem ex hoc interdum etiam copiosè, sed sine tussi, sine vlcere, sine gingiuarum vllo vitio, ita vt nihil excreetur. Verùm vt ex naribus, sic ex ore aliquando prorumpit. Atque interdum sanguis profluit, interdum simile aquæ quiddam, in qua caro recens lota est. Nonnunquam autem is à summis faucibus fertur, modò exulcerata ea parte, modò non exulcerata, sed aut ore venæ alicuius adaperto, aut tuberculis quibusdam natis, ex *his sanguine erumpente. Quod vbi incidit, neque lædit potio aut

cibus,

*cibus, neque * quicquam aut ex vlcere excreatur. Aliquando gutture & arterijs exulceratis, frequens tußis sanguinem quoque * extundit. Interdum etiam fieri solet, vt aut ex pulmone, aut ex pectore, aut ex latere, aut ex iocinore feratur. Sæpe fœminæ, quibus sanguis per menstrua non respondet, hunc expuunt; * auctorésque medici fuerunt, vel exesa parte aliqua sanguinem exire, vel rupta, vel ore alicuius venæ patefacto. Primam διάβρωσιν. secundam ῥηγμόχασμον, tertiam ἀναστόμωσιν appellant. Vltima minimè nocet, prima grauißimè. Ac sæpe quidem euenit, uti sanguinem pus sequatur: interdum autem qui sanguinem ipsum suppreßit, satis ad valetudinem profuit. Sed si secuta vlcera sunt, si pus, si tußis est, prout sedes ipsa est, ita varia & periculosa genera morborum sunt. Si verò sanguis tantùm fluit, expeditius & remedium & finis est. Neque ignorari oportet, eis quibus fluere sanguis solet, aut quibus spina dolet, coxæve, aut post cursum vehementem vel ambulationem, dum febris absit, non esse inutile sanguinis mediocre profluuium, idq; per vrinam redditum, ipsam quoque laßitudinem soluere. Ac ne in eo quidem terribile esse, qui ex superiore loco decidit, si tamen in eius vrina nihil*

*quicquã ex.

*extrudit

*veteresq; medici fuerunt,

nouabit. Neque vomitum huius afferre periculum, etiam quum repetit, si antè confirmare & implere corpus licuit: & ex toto nullum nocere, qui in corpore robusto, neque nimius est, neque tussim aut calorem mouet. Hæc pertinent ad vniuersum. Nunc ad ea loca quæ proposui veniam. Si ex gingiuis exit, portulacam manducasse satis est: si ex ore, continuisse eo merum vinum: si id parum proficit, acetum: si inter hæc quoque grauiter erumpit (quia consumere hominem potest) commodissimum est, impetum eius admota occipitio cucurbitula, sic vt cutis quoque incidatur, auertere. Si id mulieri, cui menstrua non feruntur, euenit, eandem cucurbitulam incisis inguinibus eius admouere. At si ex faucibus, interioribúsve partibus processit, & metus maior est, & cura maior adhibenda: sanguis mittendus est, & si nihilominus ex ore processit, iterum tertióque, & quotidie paulum aliquid, protinus autem debet sorbere vel acetum, vel etiam cum thure plantaginis aut porri succum, imponendáque extrinsecus supra id quod dolet lana succida ex aceto est, & id spongia subinde refrigerandum. Erasistratus horum crura quoque & femora, brachiáque pluribus locis deligabat. Id Asclepiades adeò non

eo non prodesse, vt etiam inimicum esset, proposuit. Sed id sæpè commodè respondere experimenta testantur. Neq; tamen pluribus locis deligari necesse est, sed sat est infra inguina & super talos, summósque humeros, etiam brachia. Tum si febris vrget, danda est sorbitio, & potui aqua, in qua aliquid ex ijs quæ aluum astringunt, decoctum sit: * ac si abest febris, vel elota alica, vel panis ex aqua frigida, & molle quoque ouum dari potest potui, vel idem quod suprà scriptum est, vel vinum dulce, vel aqua frigida: sed sic bibendum erit, vt sciamus huic morbo sitim prodesse: præter hæc necessaria sunt quies, securitas, silentium. Caput huius quoque cubantis sublime esse debet, rectéque tondetur. Facies sæpe aqua frigida fouenda est. At inimica sunt vinum, balneum, venus, in cibo oleum, acriora omnia, item calida fomenta, conclaue calidum & inclusum, multa vestimenta corpori iniecta, etiam fricationes, vbi bene etiam sanguis conquieuit. Tum verò incipiendum est à brachijs, cruribúsque, à thorace abstinendum. In hoc casu per hyemem locis maritimis, per æstatem mediterraneis opus est.

*al. [illegible]

De ſtomachi morbis, & curationibus.

CAP. V.

*Faucibus ſubeſt ſtomachus, in quo plura longa vitia incidere cõſueuerunt. Nam modò ingens calor, modo inflatio hunc, modo inflammatio, modò exulceratio afficit. Interdum pituita, interdum bilis oritur, frequentiſsimúmque eſt eius malum, quo reſoluitur, neque vlla re magis aut afficitur, aut corpus afficit. Vt diuerſa autem vitia eius, ſic etiam remedia ſunt. Vbi exæſtuat, aceto cum roſa extrinſecus ſubinde fouendus eſt, imponendusq; puluis cum oleo, & ea cataplaſmata, quæ ſimul reprimunt, & molliunt. Potui (niſi quid obſtat) gelida aqua præſtanda. Si inflatio eſt, proſunt admotæ cucurbitulæ: neque incidere cutem neceſſe eſt: proſunt ſicca & calida fomenta, ſed non vehementiſsima. Interponenda abſtinentia eſt. Vtilis in *ieiuno potio eſt abſinthij, aut hyſſopi, aut rutæ. Exercitatio primo lenis, deinde maior adhibenda eſt, maximeq; quæ ſuperiores partes moueat. Quod genus in omnibus ſtomachi vitijs aptiſsimum eſt. Post exercitationem opus eſt vnctione, frictione, balneo quoque nonnunquam, ſed rarius, interdum alui ductione. Cibis deinde calidis, neque inflantibus, eodémque modo calidis*

*ieiunio

potio-

potionibus, primò aquæ, post, ubi resedit inflatio, vini austeri. Illud quoque in omnibus stomachi vitijs præcipiendum est, ut quo modo se quisque æger refecerit, eo ut sanus utatur. Nam redit huic imbecillitas sua, nisi ijsdem defendatur bona valetudo, quibus reddita est. At si inflammatio aliqua est, quàm ferè tumor & dolor sequitur, prima sunt quies & abstinentia, lana sulphurata circundata, in * ieiuno absinthium. Si ardor stomachum urget, aceto cum rosa subinde fouendus est, deinde cibis quidem utendum est modicis. Imponenda verò extrinsecus quæ simul & reprimunt & molliunt: deinde his detractis, utendum calidis ex farina cataplasmatis, quæ reliquias digerant. Interdum aluus ducenda. Adhibenda exercitatio, & cibus plenior. At si exulceratio stomachum infestat, eadem ferè facienda sunt, quæ in faucibus exulceratis præcepta sunt. Exercitatio, frictio inferiorum partium adhibenda. Adhibendi leues & glutinosi cibi, sed citra satietatem. Omnia acria atque acida remouenda. Vino, si febris non est, dulci, aut si id inflat, certe leni utendum, sed neque præfrigido, neque nimis calido. Si verò pituita stomachus impletur, necessarius modò in ieiunio, modò post cibum vomi-

* ieiunio

*tus est. Vtilis exercitatio, gestatio, nauigatio, frictio. Nihil edendum, bibendúmque, nisi calidum, vitatis tantùm his, quæ pituitam contrahere consueuerunt. Molestius est, si stomachus bile vitiosus est. Solent autem hi, qui sic tentantur, interpositis quibusdam diebus hanc, & quidem quod peßimum est, atram vomere. His rectè aluus ducitur, potiones ex absinthio dantur, necessaria gestatio, nauigatio, & (si fieri potest) ex nausea vomitus, vitanda cruditas, sumendi cibi faciles & stomacho non alieni, vinum austerum. Vulgatißimum verò peßimúmque stomachi vitium est resolutio, id est quum cibi non tenax est, soletq́ue desinere ali corpus, ac sic tabe consumi. Huic generi inutilißimum balneum est. Lectiones, exercitationésque superioris partis necessariæ. Item vnctiones, frictionésque, hunc perfundi frigida, atque in eadem natare, canalibus eiusdem subijcere etiam stomachum ipsum, & magis etiam à scapulis, id quod contra stomachum est. Consistere in frigidis, medicatísque fontibus, quales cutiliarum * subcutiliarúmque sunt, salutare est. Cibi quoque assumendi sunt frigidi, qui potius difficulter coquuntur, quàm facilè vitiantur. Ergo plerique*

*symbruinarumq́; De aquis cutiliis, Plin. lib. 2. cap. 95. item lib. 31. ca. 2. & 6. de iisdē & Vitruuius libr. 2. cap. 3.

que, qui nihil aliud concoquere poßunt, bubulam coquunt. Ex quo colligi potest, neque auem, neque venationem, neque piscem dari debere, nisi generis durioris. Potui quidem aptißimum est vinum frigidum, vel certè bene calidum meracum, potißimum rheticum, vel allobrogicum, aliudve, quod & austerum & resina conditum est: si id non est, quàm asperrimum, maximéque signinum. Si cibus non continetur, danda aqua, & eliciendus plenior vomitus est, iterúmque dandus cibus, & tum admouendæ duobus intra stomachum digitis cucurbitulæ, ibique duabus aut tribus horis continendæ sunt. Si simul & vomitus & dolor est, imponenda supra stomachum est lana succida, vel spongia ex aceto, vel cataplasma, quod refrigeret. Perfricanda verò non diu, sed vehementer, brachia, & crura, & calefacienda. Si plus doloris est, infra præcordia quatuor digitis cucurbitula utendum est, protinus dandus panis ex posca frigida. Si non continuit, post vomitum lene aliquid ex his, quæ non aliena stomacho sint. Si ne id quidem tenuit, singuli cyathi vini singulis interpositis horis, donec stomachus consistat. Valens etiam medicamentum est radiculæ succus, valentius acidi puniti

*mali, cum pari modo ſucci, qui ex dulci pu-nico malo eſt, adiecto etiam intubi ſucco & mentha, ſed huius minima parte, quibus tantundem, quantum in his omnibus eſt, aquæ frigidæ quamoptimè miſcetur. Id e-nim plus quàm vinum ad comprimendum ſtomachum poteſt, ſupprimendus autem vo-mitus eſt, qui per ſe venit, *ſic, ſi nauſea eſt. Sed ſi coacuit intus cibus, aut com-putruit, quorum vtrumlibet ructus oſten-dit, eijciendus eſt, protinúſque cibis aſſum-ptis iiſdem, quos proximè poſui, ſtomachus reſtituendus. Vbi ſublatus eſt præſens me-tus, ad ea redeundum eſt, quæ ſuprà præ-cepta ſunt.*

*ſic, & ſi

De laterum doloribus.
CAP. VI.

STomachus lateribus cingitur, atque in his quoque vehementes dolores eſſe con-ſueuerunt, & initium vel ex frigore, vel ex ictu, vel ex nimio curſu, vel ex morbo eſt. Sed interdum id malum intra dolorem eſt, iſq; modò tardè, modò celeriter ſoluitur: interdum ad perniciem quoque procedit, oritúrque acutus morbus, qui pleuriticus à Græcis nominatur. Huic dolori lateris fe-bris, & tuſsis accedit, & per hanc excrea-tur, ſi tolerabilis morbus eſt, pituita: ſi gra-uis, ſanguis. Interdum etiam ſicca tuſsis eſt,

est, quæ nihil* emollitur. Idque primo vitio grauius, secundo tolerabilius est. Remedium verò est magni & recentis doloris, sanguis missus. At siue* lenior, siue vetustior casus est, vel superuacuum, vel serum id auxilium est, confugiendúmque ad cucurbitulas est, antè summa cute incisa. Rectè etiam sinapi ex aceto super pectus imponitur, donec vlcera pustulásque excitet, & tum medicamentum, quod humorem illuc citet. Præter hæc circundare primùm oportet latus* ipsum lana sulphurata: deinde, quum paulum inflammatio se remisit, siccis & calidis fomentis uti. Ab his transitus ad malagmata est. Si vetustior dolor remanet, nouissimè resina imposita discutitur. Vtendum cibis, potionibúsque calidis, vitandum frigus. Inter hæc tamen non alienum, & extremas partes oleo & sulphure perfricare. Si leuata tussis est, leni lectione vti, iamque & acres cibos, & vinum meracius assumere. Quæ à medicis præcipiuntur, vt tamen sine his, rusticos nostros epota ex aqua herba trixago satis adiuuet. Hæc in omni lateris dolore communia sunt: plus negotij est, si acutus quoque morbus is factus est. In hoc præter ea quæ suprà posita sunt, hæc animaduertenda sunt, vt cibus sit quammaximè tenuis,

*emolitur

*lenior,

*hapso lana sulphurata:

*& lenis, præcipuéque sorbitio, eáque ex ptisana potißimum, aut ius in quo porrus cum pullo gallinaceo coctus sit. Idque non nisi tertio quoque die detur, si tamen per vires licebit: potio verò aqua mulsa, in qua hyssopum aut ruta decocta sit. Quæ quibus temporibus danda sint, ex ratione vel adiectæ, vel leuatæ febris apparebit, sic vt in remißione quàm maxima dent, cum eo tamen, vt sciamus non esse eius generis tußi aridas fauces committendas. Sæpe enim, vbi nihil est quod * excreatur, continuatur, & strangulat. Ob quam caussam dixi etiam peius id genus esse tussis, quod nihil, quàm quod pituitam moueret. Sed hîc vinum sorbere, vt suprà præcepimus, morbus ipse non patitur, in vicem eius cremor ptisanæ sumendus est. Vt his autem in ipso morbi feruore sustinendus æger est, sic vbi paulum is se remisit, alimenta pleniora & vini quoque aliquid dari potest, dum nihil detur, quod aut refrigeret corpus, aut fauces asperet. Si in refectione quoque manserit tußis, intermittere oportebit vno die, posteróque cum cibo vini paulo plus assumere. Atque incipiente quoque tußi, tum non erit alienum (vt suprà quoque positum est) vini cyathos sorbere. Sed in hoc genere valetudinis*

* excreetur.

dinis dulce, vel certè lene commodius est. Si malum inueterauit, athletico victu corpus firmandum est.

De viscerum morbis, & primò de Pulmone, deinde de Iocinore, tum de Liene, postremò de Renibus.

CAP. VII.

A Compagine verò corporis ad viscera transeundum est, & in primis ad pulmonem veniendum, ex quo vehemens & acutus morbus oritur, quem peripneumonicum Græci vocant. Eius hæc conditio est. Pulmo totus afficitur, hunc eius casum subsequitur tußis, bilem vel pus trahens, præcordiorum, totiúsque pectoris grauitas, spiritus difficultas, magnæ febres, continua vigilia, cibi fastidium, tabes. Id genus morbi plus periculi, quàm doloris habet. Oportet, si satis validæ vires sunt, sanguinem mittere: si minores, cucurbitulas sine ferro præcordijs admouere. Tum si satis valet, gestando ægrum, digerere: si parum, intra domum tamen dimouere. Potionem autem hyssopi dare, cui ficus arida sit incocta, aut aquam mulsam, in qua vel hyßopum vel ruta decocta sit. Frictione vti diutissimè in scapulis, proximè ab his in brachijs, & pedibus & cruribus, * *leuiter contra pulmonem, idq́ȝ bis quotidie facere. Quod*

*leniter

ad cibum verò pertinet, huic nec ſalſis opus eſt, neque acribus, neque amaris, neque aluum aſtringentibus, ſed paulo lenioribus. Ergo primis diebus danda eſt ſorbitio ptiſanæ, vel alicæ, vel oryzæ, cum qua recens adeps cocta ſit. Cum hac ſorbile ouum, nuclei pinei, ex melle, panis, vel elota alica, ex aqua mulſa: potui deinde non ſolùm pura aqua, ſed etiam mulſa egelida: aut, ſi æſtas eſt, etiam frigida, niſi quid obſtat. Hæc autem altero quoque die increſcente morbo dare ſatis eſt. Vbi in incremento conſiſtit, quantum res patitur, ab omnibus abſtinendum eſt, præterquam aqua egelida. Si vires deſunt, adiuuandæ ſunt aqua mulſa, proſuntque aduerſus dolores impoſita calida fomenta, vel ea quæ ſimul & reprimunt & emolliunt. Prodeſt impoſitus ſuper pectus ſal bene contritus, cum cerato miſtus, quia leuiter cutem erodit, eoq; impetum materiæ, quo pulmo vexatur, euocat. Vtile etiam aliquod malagma eſt ex iis quæ materiam trahunt. Neque alienum eſt, dum premit morbus, clauſis feneſtris ægrum continere. Vbi paulum leuatus eſt, ter aut quater die feneſtris aliquanto apertis, * parum aërem recipere. Deinde in refectione pluribus diebus à vino abſtinere, geſtatione, frictione uti, ſorbitionibus,

Aqua mulſa.

*purum

&

*& prioribus cibis adijcere, ex oleribus porrum, ex carne vngulas, & summa * trunculorum, atque pisciculos, sic, vt diu * nihil molle & lene sumatur.*

*ventriculorum, vel, tyrunculorum,

* nihil nisi

De iocinoris morbo, & curatione.

CAP. VIII.

*ALterius quoque visceris morbus, id est, iocinoris, æquè modò longus modò acutus esse consueuit, ἡπατικὸν Græci vocant. Dextra parte sub præcordijs vehemens dolor est, idémque ad latus dextrum, & ad iugulum, humerúmque partis eiusdem peruenit, nonnunquam manus quoque dextra torquetur, horror * calidus est. Vbi malè est, bilis euomitur, interdum singultus propè strangulat. Et hæc quidem acuti morbi signa sunt: longioris verò, vbi suppuratio in iocinore est, dolórq; modò finitur, modò intenditur: dextra parte præcordia dura sunt, & tument, post cibum maior difficultas est, accedit maxillarum quædam resolutio: vbi inueterauit malum, venter & crura pedésque intumescunt, pectus atque humeri, circáque iugulum vtrumque extenuatur. Initio sanguinem mittere optimum est, tum venter soluendus est: si non potest aliter, per nigrum veratrum imponenda extrinsecus cataplasmata, primùm quæ reprimant, deinde calida quæ*

*validus

*diducat, i. digerant * deducant, quibus rectè iris vel absinthium adijcitur, post hæc malagma. Dandæ verò sorbitiones sunt, omnésque cibi & calidi, & qui non multum alant, & ferè qui pulmonis quoque dolori conueniunt, prætérque eos qui vrinam mouent, potionésque ad id efficaces. Vtilia in hoc morbo sunt thymum, satureia, hyssopum, nepeta, amylum, sisamum, lauri baccæ, *pini flos, herba sanguinalis, mentha, ex malo cotoneum medium, columbæ iecur recens & crudum. Ex quibus quædam per se esse, quædam adijcere vel sorbitioni, vel potioni licet, sic tamen vt parcè assumantur. Neque alienum est absinthium contritum ex melle, & pipere, eiúsque catapotium quotidie deuorare: abstinendum vtique est ab omnibus frigidis: neque enim res vlla magis iecur lædit. Frictionibus vtendum in extremis partibus, vitandus omnis labor, omnis vehementior motus, ne spiritus quidem diutius continendus est. Ira, trepidatio, pondus, *ictus, cursus inimica sunt. Perfusio corporis multa prodest ex aqua: si hyems est, calida: si æstas, tepida. Item liberalis vnctio, & in balneo sudor. Si verò iecur vomica laborat, eadem facienda sunt, quæ in cæteris interioribus suppurationibus. Quidam etiam *contra

* ligni

*iactus

*vltra id f. a. i. v. vel adurunt.

id scalpello aperiunt, ipsam vomicam adurunt.

De lienis morbo, & curatione,
CAP. IX.

AT lienis ubi affectus est, intumescit, simúlque cum eo pars sinistra, eáque dura est, & prementi renititur, venter intentus est, aliquis etiam cruribus est tumor. Vlcera aut omnino non sanescunt, aut certè cicatricem vix recipiunt. In intenta ambulatione, cursúque dolor, & quædam difficultas est. Hoc vitium quies auget. Itaque exercitatione & labore opus est, habita tamen ratione, ne febre mista, si nimium processerit, excitetur. Vnctiones, frictionésque, & sudores necessarij sunt. Dulcia omnia inimica sunt. Item lac & caseus. Acida autem maximè conueniunt. Ergo acetum acre per se sorbere, & magis etiam quod scilla conditũ est, expedit. Edenda sunt salsamenta, vel oleæ ex muria dura, tinctæ in aceto lactucæ, * intubique & betæ ex eodem, ex sinapi asparagus, armoracia, pastinaca, ungulæ, rostra, aues macræ, eiusdem generis venatio. Potui verò ieiuno dari debet absinthiũ incoctum, at post cibum aqua à ferrario fabro, in qua candens ferrum subinde tinctum sit. Hæc enim vel præcipuè lienem

* intybiq; ex eadem. & beta ex sin.

coërcet: quod animaduersum est in his animalibus, quæ apud hos fabros educata, exiguos lienes habent. Potest etiam etiam dari vinum tenue, austerum, omniaque in cibis & potionibus quibus vrinæ mouendæ sunt, præcipuéque ad id valet, vel trifolij semen, vel cuminum, vel apium, vel serpyllum, vel cythisus, vel portulaca, vel nepeta, vel thymum, vel hyssopum, vel satureia. Hæc enim inde commodissimè videntur humorem deducere. Lienis quoque bubulus vtiliter esui datur, præcipuéque eruca & nasturtium lienem extenuant. Imponenda quoque extrinsecus sunt, quæ leuent. Fit ex vnguento & palmulis, quod μυροβάλανον Græci vocant. Fit ex lini & nasturtij semine, quo vinum & oleum adijcitur. Fit ex cupresso viridi, arida ficu. Fit ex sinapi, cui seui hircini* à renibus quarta pars ponderis adijcitur, teriturq; in* sale, & protinus imponitur. Multisque modis huic rei cappari aptum est. Nam & ipsum cum cibo assumere, & muriam eius cum aceto sorbere commodum est. Quin etiam extrinsecus radicem contritam, vel corticem eius cum furfuribus, aut ipsum cappari cum melle contritum imponere expedit. Malagmata quoque huic rei aptantur.*

*cum quo, vel cui
*è
*sole,

De

De renum morbis, & curationibus.

CAP. X.

AT renes vbi affecti sunt, diu malè habent. Peius est, si frequens biliosus vomitus accedit. Oportet conquiescere, cubare molliter, soluere aluum, si aliter non respondet, etiam ducere: sæpe desidere in aqua calida, neque cibum, neque potionem frigidam assumere, abstinere ab omnibus salsis, acribus, acidis pomis, bibere liberaliter, adÿcere modo cibo, modò potioni piper, porrum, ferulam, album papauer. Quæ maxime inde vrinam mouere consueuerunt. Auxilio quoque his exulceratis sunt, si* adhuc vlcera purganda sunt, cucumeris semina detractis corticibus sexaginta, nuclei ex pinu syluestri duodecim, anisi, quod tribus digitis sumi poßit, croci paulum, contrita, & in duas mulsi potiones diuisa. Si verò dolor tantùm leuandus est, eiusdem cucumeris semina triginta, ijdem nuclei viginti, nuces Græcæ quinque, croci paululum, contrita & cum lacte potui data,*ac insuper quoque rectè quædam malagmata inÿciuntur, maximéque ea* quæ humori extrahendo sunt.*

* potius, al. acidis, pomis,

*adhac

* at super

De intestinorum morbis, & primo de Cholera.

CAP. XI.

*Primo aq. fac.

A Visceribus ad intestina veniendum est, quæ sunt & acutis, & longis morbis obnoxia. * Primò æquè facienda mentio est choleræ, quia commune id stomachi atque intestinorum vitium videri potest. Nam simul & deiectio, & vomitus est, prætérque hæc inflatio est, intestina torquentur, bilis suprà infráque erumpit, primùm aquæ similis, deinde vt in ea recens caro lota esse videatur, interdum alba, nonnunquam nigra, vel varia. Ergo eo nomine morbum hunc χολέραν Græci nominarunt. Præter ea vero quæ suprà comprehensa sunt, sæpe etiam crura manúsque contrahuntur, vrget sitis, anima deficit: quibus concurrentibus non mirum est, si subitò quis moritur. Neque tamen vlli morbo minori momento succurritur. Protinus ergo vbi ista cœperunt, aquæ tepidæ quàm plurimum bibere oportet, & vomere. Vix vnquam sine vomitu sequitur, sed etiã si non incidit, miscuisse tamen nouam materiam corruptæ prodest, pársque sanitatis est vomitum esse suppressum: si id incidit, protinus ab omni potione abstinendum est. Si verò tormina sunt, oportet frigidis & humidis fomentis stomachum fouere: sed si venter dolet, iisdem egelidis, sic vt venter ipse mediocriter calentibus iuuetur. Quòd

sive-

si vehementer & vomitus, & deiectio, & sitis vexant, & adhuc subcruda sunt quæ vomuntur, nondum vino maturum tempus est: aqua, neque ea ipsa frigida, sed potius egelida danda est, admouendúmque naribus est pulegium ex aceto, vel polenta vino aspersa, vel mentha, si nondum matura est. At quum discussa cruditas est, tum magis verendum est, ne anima deficiat. Ergo tum confugiendum est ad vinum. Id esse oportet tenue, odoratum, cum aqua frigida mistum, vel polenta adiecta, vel melle quoque assumere expedit: quotiésque aliquid aut stomachus, aut venter effudit, toties per hæc vires restituere. Erasistratus primò tribus vini guttis, aut quinis aspergendam potionem esse dixit, deinde paulatim merum adijciendum. Is * si & ab initio vinum dedit, & * metum cruditatis secutus est, non sine caussa fecit. Si vehementem infirmitatem adiuuari posse tribus guttis putauit, errauit. At si inanis est homo, & crura eius contrahuntur, interponenda potio absinthij est. Si extremæ partes corporis frigent, vngendæ sunt calido oleo, cui ceræ paulum sit adiectum, calidisq; fomentis nutriendæ. Si ne sub his quidem quies facta est, extrinsecus contra ventriculum ipsum cucurbitula

*sic ab
*mitus

admouenda est, aut sinapi super imponendum. Vbi his constitit, dormire oportet, postero die vtique à potione abstinere, die tertio in balneum ire, paulatim se cibo reficere*, somno, quisquis facile acquiescit, itémque lassitudine, & frigore. Si post suppressam choleram febricula manet, aluum duci necessarium est, tum cibis, vinóque vtendum est. Sed hic quidem morbus & acutus est, & inter intestina, stomachúmque versatur, sic vt cuius potissimum partis sit, non facile dici possit.

*, somnoq; qui fac. acquiescit, vitatáq; lass.

De Cœliaco ventriculi morbo.

CAP. XII.

IN ipsius verò ventriculi porta consistit is qui & longus esse consueuit, κοιλιακὸς à Græcis* nominatur. Sub hoc venter indurescit, dolórque eius est. Aluus nihil reddit, ac ne spiritum quidem transmittit. Extremæ partes frigescunt. Difficulter spiritus redditur. Commodissimum est inter initia calida cataplasmata toti ventri imponere, vt dolorem leniant, post cibum vomere, atque ita ventrem exinanire. Proximis deinde diebus cucurbitulas sine ferro ventri, & coxis admouere. Ventrem ipsum liquare dato lacte, & vino salso frigido. Si tempus anni patitur, etiam viridibus ficis, sic tamen, ne quis aut cibus aut humor

* nominatus.

*vni-

*vniuersus detur, sed paulatim. Ergo per interualla temporis sat est cyathos binos sim ternósve sumere, & cibum * pro portione huius: commodéque facit cyatho lactis cyathus aquæ mistus, & sic datus. Cibique inflantes, & acres vtiliores sunt, adeò vt lacti quoque rectè contritum allium adÿciatur. Procedente vero tempore opus est gestari, maximeq; nauigare, perfricari ter aut quater die, sic vt nitrum oleo misceatur, perfundi aqua calida post cibum, deinde sinapi imponere per omnia membra, excepto capite, donec * arrodatur & rubeat, maximéque si corpus durum & virile est, paulatim deinde faciendus est trãsitus ad ea, quæ ventrem comprimunt. Assa caro danda, valens, & quæ non facile corrumpatur: potui verò pluuialis aqua decocta, sed quæ per binos ternósve cyathos bibatur. Si vetus vitium est, oportet laser quàm optimum ad piperis magnitudinem deuorare, altero quoque die vinum, vel aquam bibere, interdum interposito cibo singulos vini cyathos sorbere, ex inferiori parte infundere pluuialem egelidam aquam, maximeq; si dolor in imis partibus remanet.

* vniuer.

*propor-tione

* arrodantur & rubeant,

De tenuioris * intestini morbo.
CAP. XIIII.

* & plenioris in.

*INter ipsa verò intestina consistunt duo morbi, quorum alter in tenuiore, alter in pleniore intestino est. Prior acutus est. Insequens esse longus potest. Diocles Carystius tenuioris intestini morbum χόρδαψον, plenioris εἰλεὸν nominauit. A plerisque video nunc illum priorem εἰλεὸν, hunc * χόρδεον nominari. Sed prior modò supra vmbilicum, modò sub vmbilico dolorem mouet. Fit * ex alterutro loco inflammatio, nec aluus, nec spiritus infra transmittitur. Si superior pars affecta est, cibus, si inferior, stercus per os redditur: si vtrumlibet vetus est, adijcitur periculo vomitus biliosus, mali odoris, aut varius, aut niger. Remedium est sanguinem mittere, vel cucurbitulas pluribus locis admouere, non vbique cute incisa. Id enim duobus aut tribus locis satis est. Ex cæteris spiritum euocare, abundè est. Tum animaduertere oportet, quo loco malum sit. Solet enim contra id tumere. Et si supra vmbilicum est, alui ductio vtilis non est. Si infra est, aluum ducere (vt Erasistrato placuit) optimum est, & sæpe id auxilij satis est. Ducitur autem percolato ptisanæ cremore cum oleo & melle, sic vt præter ea nihil adijciatur. Si nihil tumet, duas manus imponere oportet, supra summum ventrem,*

* κωλικὸν

* in

*trem, paulatimq́ue deducere. Inuenietur enim mali locus qui necesse est renitatur, & ex eodem deliberari poterit, ducenda necne aluus sit. Illa communia sunt, calida cataplasmata admouere, eaq́ue imponere a mammis vsque ad inguina & spinam, ac sæpe mutare: brachia cruraq́ue perfricare, demittere totum hominem in calidum oleum. Si dolor non quiescit, etiam in aluum ex parte inferiore tres, aut quatuor cyathos calidi olei dare. Vbi per hæc consecuti sumus, vt iam ex inferiore parte spiritus transmittatur, offerre potui mulsum tepidum non multum. Nam antè magna cura vitandum est, ne quid bibat. Si id commodè cessit, adijcere sorbitionem. Vbi dolor & febricula quierunt, tum demum vti cibo pleniore, sed neque inflante, neque duro, neque valido, ne intestina adhuc imbecilla lædantur, potui verò nihil præterquàm puram *aquam. Nam siue quid vinolentum, siue acidum est, id huic morbo alienum est. Ac postea quoque vitare oportet balneum, ambulationem, gestationem, cæterósque corporis motus. Nam facile id malum redire consueuit, & siue quum frigus subit, siue aliqua iactatio, nisi bene iam confirmatis intestinis, reuertitur.*

*aq. offerre.

De morbo intestini plenioris.

CAP. XIIII.

IS autem morbus, qui in intestino pleniore est, in ea maxime parte est, quam cæcam esse proposui. Vehemens. * *inflatio, vehementes dolores dextra magis parte: intestinum, quod verti videtur, prope spiritum elidit. In plerisque post frigora, cruditatésque oritur, deinde quiescit, & per ætatem sæpe repetens, sic cruciat, vt vitæ spatio nihil demat. Vbi is dolor cœpit, admouere sicca & calida fomenta oportet, sed primò lenta, deinde validiora, simúlque frictiones, ad extremas partes, id est, crura, brachiaque materiam reuocare. Si discussum non est, qua dolet cucurbitulas sine ferro defigere. Est etiam medicamentum eius rei caussa comparatum, quod* κωλικὸν *nominatur. Id se reperisse Caßius gloriabatur. Magis prodest potui datum, sed impositum quoque extrinsecus, digerendo spiritum, dolorem leuat. Nisi finito verò tormento, rectè neque cibus neque potio assumitur. Quo victu sit vtendum* *, *qui hoc genere tentantur, iam mihi dictum est. Confectio medicamenti, quod* κωλικὸν *nominatur, ex his constat: Costi, anisi, castorei, singulorum P. denariorum* III. *. *petroselini P. denariorum* III. *piperis longi,*

&

* sit inst.

* ijs qui

*& rotundi, ſingulorum P. *. *II. papaueris lacrymæ, iunci rotundi, myrrhæ, nardi, ſingulorum P.* VI.*. quæ melle excipiuntur. id autem & deuorari poteſt, & ex aqua calida ſumi.*

*III.

*I.

De Torminibus, id eſt, δυσεντερία.

CAP. XV.

PRoxima his inter inteſtinorum mala, tormina eſſe conſueuerunt, δυσεντερία Græcè vocatur, intus inteſtina exulcerantur. Ex his cruor manat. Isq; modò cum ſtercore aliquo ſemper liquido, modò cum quibuſdam quaſi mucoſis excernitur, interdum ſimul quædam carnoſa deſcendunt. Frequens deïciendi cupiditas, dolórque in ano eſt. Cum eodem dolore exiguum aliquid emittitur. Atque eo quoque tormentum intenditur. Idq; poſt tempus aliquod leuatur, exiguáque requies eſt, ſomnus interpellatur, febricula oritur, longóque tempore id malum quum inueterauerit, aut tollit hominem, aut etiam (ſi finitur) excruciat. Oportet in primis conquieſcere. Siquidem omnis agitatio exulcerat, deinde ieiunum ſorbere vini cyathum, cui contrita radix quinquefolij ſit adiecta, imponere cataplaſmata ſuper ventrem, quæ reprimunt, quod in ſuperioribus ventris morbis non expedit, quotiéſque deſidit, ſubluere

aqua calida, in qua decoctæ verbenæ sint, portulacam vel coctam, vel ex dura muria edisse, cibos, potionésque eas, quæ astringunt alvum. Si vetustior morbus est, inferioribus partibus tepidum infundere, vel ptisanæ cremorem, vel lac, vel adipem liquatam, vel medullam ceruinam, vel oleum, vel cum rosa butyrum, vel cum eadem album crudum ex ouis, vel aquam, in qua lini semen decoctum sit: vel si somnus non accedit, vitellos cum aqua, in qua rosæ floris folia cocta sint. Leuant enim dolorem hæc, & mitiora vlcera efficiunt, maximéque vtilia sunt, si cibi quoque secutum fastidium est. Themison muria dura quàm asperrima sic vtendum memoria prodidit. Cibi verò esse debent, qui leniter ventrem * distringant, & ea quæ vrinam moueant. Si ea consecuta sunt, in aliam partem humorem auertendo, prosunt: si non sunt consecuta, noxam augent. Itaque nisi in quibus promptè id facere consueuerunt, non sunt adhibenda. Potui si febricula est, aqua pura calida, vel ea quæ ipsa quoque astringat, dari debet: si non est, vinum lene, austerum. Si pluribus diebus nihil remedia * alia iuuerunt, vetúsque iam vitium est, aquæ bene frigidæ potio assumpta vlcera astringit, & initium secundæ valetudinis facit. Sed v-

*astringant. At e.q.v.mouent, si id consec.

*illa

bi

*bi venter suppreßus est, protinus ad calidam potionem reuertendum est. Solet autem interdum etiam pueris sanies peßimique odoris descendere, solet *purus sanguis profluere. Si superius vitium est, aluus aqua mulsa duci debet, tunc deinde eodem infundi, quæ supra comprehensa sunt. Valensq́ue est etiam aduersus*vlcera intestinorum minij gleba, cum salis hemina contrita. *Si minus, mista his aqua in aluum*datur. Ac si sanguis profluit, cibi potionesq́ue esse debent, quæ astringant.*

*& p. s. interdũ pro flu.

*cancerem

*Sin

* indatur

De læuitate intestinorum.

CAP. XVI.

Ex tormiꝛibus interdum intestinorum læuitas oritur, quæ continere nihil possunt, & quicquid assumptum est, imperfectum protinus reddunt. Id interdum ægros trahit, interdum præcipitat. In hoc vtique adhibere oportet comprimentia, quò facilius tenendi aliquid intestinis vis sit. Ergo & super pectus ponetur sinapi, exulceratáque cute, malagma, quod humorem euocet, & ex verbenis decoctis aqua desidat, & cibos, potionésque assumat, quæ aluum astringunt, & frigidis vtetur persusionibus. Oportet tamẽ prospicere, ne simul his omnibus admotis vitium cõtrarium per immodicas inflationes oriatur.*

* decocta in aq.

Desidat, subaudi æger: sic infra cap. prox.

Paulatim ergo firmari intestina debebunt, aliquibus quotidie adiectis. Et quum in omni fluore ventris, tum in hoc præcipuè necessarium est, non quoties libet desidere, sed quoties necesse est, vt hæc ipsa mora consuetudinem ferendi oneris intestina deducat. Alterum quoque, quod æquè ad omnes similes affectus pertinet, in hoc maximè seruandum est, vt quum pleraque vtilia insuauia sint, qualis plantago, & rubi, & quicquid malicorio mistum est, ea potissimum ex his dentur, quæ maximè æger volet. Deinde si omnia ista fastidiet, ad excitandam cibi cupiditatem interponatur aliquid minus vtile, sed magis gratum. Exercitationes, frictiones huic quoque morbo necessariæ sunt, cum his sol, ignis, balneum, vomitus (vt Hippocrati visum est) etiam albo veratro (si cætera parum proficient) euocatus.

De Lumbricis aluum occupantibus.

CAP. XVII.

NOnnunquā autē Lumbrici quoq; occupant aluum, hiq; modò ex inferioribus partibus, modò fœdius ore redduntur. Atque interdū latos eos, qui peiores sunt, interdū teretes videmus. Si lati sunt, aqua potui dari debet, in qua lupinū aut cortex mori decoctus sit, aut cui adiectū sit, contritū vel hyssopum

sopum

ſopum, vel piperis acetabulū, vel ſcamoneæ
paulum. Vel etiam pridie quum multum al-
lium ederit, vomat. Poſteróque die mali
punici tenues radiculas colligat, quantum
manu comprehendet, eaſque contuſas in a-
quæ tribus ſextarijs decoquat, donec tertia
pars ſuperſit. *Huc adijciat nitri paulum, * Huis
& ieiunus bibat. Interpoſitis deinde tri-
bus horis, duas potiones ſumat, aut aquæ,
vel muriæ duræ* ſic adiectæ: tum deſidat *huis
ſubiecta calida aqua in pelui. Si vero te-
retes ſunt, qui pueros maximè exercent, &
eadem dari poſſunt, & quædam leuiora, ut
contritum ſemen vrticæ, aut braßicæ, aut
cumini cum aqua, vel mentha cum eadem,
vel abſinthium decoctum, vel hyſſopum ex
aqua mulſa, vel naſturtij ſemen cum ace-
to contritum. Ediſſe etiam & lupinum,
& allium prodeſt, vel* maluæ oleum ſub- *in aluū
ter dediſſe.

De τῶ ἐτσμῶ inteſtinorum morbo.

CAP. XVIII.

Est autem aliud leuius omnibus proxi-
mis, de quibus ſuprà dictum eſt, quod
τηνεσμὸν Græci vocant: id neq; acutis, neq;
longis morbis annumerari debet, quum &
facilè tollatur, neque vnquam per ſe iugu-
let, in hoc æquè atque in torminibus frequēs
deſidendi cupiditas eſt, æquè dolor ubi ali

quid excernitur. Descendunt autem pituitæ,* nucisq; similia, interdum etiam leuiter subcruenta: sed his interponuntur nonnunquam ex cibo quoque rectè *coacta: desidere oportet in aqua calida, sæpiúsque *ipsum manu nutrire, cui plura medicamenta idonea sunt, butyrum cum rosa, acacia ex aceto liquata, emplastrum id, quod τετραφάρμακον Græci vocăt, rosa liquatum, alumen lana circundatum, & *ita appositum, eademq; ex inferiore parte indita, quæ torminum auxilia sunt,* eadem verbenæ decocta, vt inferiores partes foueantur, alternis verò diebus aqua, alternis * leue & austerum vinum bibendum est. Potio esse debet egelida & frigida, propior ratio victus talis, qualem in *tormina suprà præcepimus.

*mucisq; | *cocta: vel concocta. | * ipsam anum nut. | *intus | *eadem | *lene | * torminibus

De ventris fluxu & curatione.
CAP. XIX.

LEuior etiam dum recens deiectio est, vbi & liquida aluus, & sæpius quàm ex consuetudine fertur: atque interdum tolerabilis dolor est, interdum grauissimus, idque peius est: sed vno die fluere aluum sæpe pro valetudine est, atque etiam pluribus, dum febris absit, & intra septimum diem id conquiescat. Purgatur enim corpus, & quod intus læsurum erat

vtilite

*vtiliter effunditur: verùm spatium periculosum est. Interdum enim tormina, ac febriculas excitat, viresq́ consumit: primo die quiescere satis est, neque impetum ventris prohibere: si per se desiit, balneo vti, paulum cibi capere: si mansit, abstinere non solùm à cibo, sed etiam à potione. Postero die si nihilominus liquida aluus est, aquè conquiescere, paulum astringentis cibi sumere, tertio die in balneum ire, vehementer omnia præter ventrem perfricare, ad ignem lumbos, scapulásque admouere, cibis vti, sed ventrem contrahentibus, vino non * multum meraco. Si postero quoque die fluet, plus edisse, sed vomere etiam ex toto, donec conquiescat. Contra sitim, fame, vomitu niti. Vix enim fieri potest, vt post hanc animaduersionem, aluus non contrahatur. Alia via est vbi velis supprimere, cœnare, deinde vomere, postero die in lecto conquiescere, vesperi vngi, sed leniter, deinde panis circa selibram, ex vino amineo mero sumere, tum aßum aliquid, maximéque auem, & postea vinum idem bibere aqua pluuiali mistum, idq́ vsq́ ad quintum diem facere, iterumq́ vomere. Frigidam autem aßiduè potionem esse debere, contra priores auctores Asclepiades affirmauit, & quidem quàm*

* multo

*frigidiſsimam. Ego experimentis quenque in ſe credere debere exiſtimo, calida potius an frigida vtatur. Interdum autem euenit, vt id pluribus diebus neglectum, curari difficilius poſsit. A vomitu oportet incipere, deinde poſtero die veſperi, tepido*loco vngi, cibum modicum aſſumere, vinum meracum quàm aſperrimum, impoſitam ſuper ventrem habere cum cerato rutam. In hoc autem affectu corporis neque ambulatione, neque frictione opus eſt: vehiculo ſediſſe, vel magis etiam equo prodeſt. Neque enim vlla res magis inteſtina confirmat. Si verò etiam medicamentis vtendū eſt, aptiſsimum eſt id quod ex pomis fit. Vindemiæ tempore in grande vas conijcienda ſunt pira, atque mala ſylueſtria: ſi ea non ſunt, pira tarentina viridia, vel ſignina, mala ſcandiana vel amerina, myrrhappia, hiſque adijciẽda ſunt cotonea, & cum ipſis corticibus ſuis punica, ſorba, & quibus magis vtimur, etiam torminalia, ſic vt hæc tertiam ollæ partem teneant, tum deinde ea muſto implenda eſt, coquendúmque id donec omnia quæ indita ſunt, liquata in vnitatem quandam coëant. Id guſtui non inſuaue eſt, & quandocunque opus eſt, aſſumptum leuiter, ſine vlla ſtomachi noxa ventrem tenet: duo aut tria cochlea-*

ria vno

*oleo

Myrrhappia Plinius ab odore dicta eſſe dicit lib. 15. c. 15.

ria vno die sumpsisse, satis est. Alterum valentius genus est, myrti baccas legere, ex iis vinum exprimere, id decoquere, vt decima pars remaneat, eiúsque cyathum sorbere. Tertium quod * quandoque fieri potest, malum punicum excauare, exemptísque omnibus seminibus membranas, quæ inter ea fuerunt, iterum coniicere, tum infundere cruda oua, rudiculáque miscere, deinde malum ipsum super prunam imponere, quod dum humor intus est, non aduritur. Vbi siccum esse cœpit, remouere oportet, extractámque cochleari, quod intus est, edisse. Aliquibus adiectis maius momentum habet. Itaque etiam in piperatum coniicitur, miscetúrque cum sale, & * pipere: est quid ex his edendum, est pulticula etiam, cum qua paulum ex fauo vetere coctum sit, & lenticula cum * malo corio cocta, rubíque cacumina in aqua decocta, & ex oleo atque aceto assumpta, efficacia sunt, atque ea aqua, in qua vel palmula, vel malum cotoneum, vel arida sorba, vel rubi decocti sunt, potata. Quod genus significo, quoties potionem dandam esse dico, quæ astringat. Tritici quoque hemina in vino amineo austero decoquitur, idque triticum ieiuno, ac sitienti datur, supérque id vinum id sorbetur, quod iure valentissimis

* quandocunque

*pipere, quod ab hoc est pult.

* malicorio

Potio quæ astringat.

medicamentis annumerari potest, atque etiam potui datur vinum signinum, vel resinatum austerum, vel quodlibet austerum. Contunditurque cum corticibus, seminibusque suis punicum malum, vinoque tali miscetur, idque vel merum sorbet aliquis, vel bibit mistum. Sed medicamentis uti, nisi in vehementibus malis superuacuum est.

De vuluæ morbo, & curationibus.

CAP. XX.

EX *vulua quoque fœminis vehemens malum nascitur, proximéque ab stomacho vel afficitur hæc, vel corpus afficit. Interdum etiam sic exanimat, vt tanquam comitiali morbo prosternat. Distat tamen hic casus, eò quòd neque oculi vertuntur, nec spumæ profluunt, nec nerui distenduntur: sopor tantùm est, idque quibusdam fœminis crebrò reuertens, perpetuum est. Vbi incidit, si satis virium est, sanguis missus adiuuat. Si parum est, cucurbitulæ tamen defigendæ sunt in inguinibus. Si diutius aut iacet, aut alioqui iacere consueuit, admouere oportet naribus extinctum ex lucerna linamẽtum, vel aliud ex ijs quæ fœdioris esse odoris retuli, quod mulierem excitet. Idémque aquæ frigidæ perfusio efficit, adiuuátque ruta contrita cum melle: vel ex cyprino ceratum, vel*

quod-

quodlibet calidum, & humidum cataplasma naturalibus pubetenus impositum. Intra hæc etiam perfricare coxas, & poplites oportet. Deinde vbi ad se redit, circumcidendum vinum est in totum annum, etiam si casus idem non reuertitur. Frictione quotidie vtendum totius quidem corporis, præcipuè vero ventris & poplitum. Cibus ex media materia dandus. Sinapi super imum ventrem, tertio quoque, aut quarto die imponendum, donec corpus rubeat. Si durities manet, mollire commodè videtur solanum in lac demissum, deinde contritum, & cera alba, atque medulla ceruina cum irino, aut seuum taurinum, vel caprinum cum rosa mistum. Dandum potui etiam vel castoreum est, vel git, vel anethum. Si parum pura est, purgatur iunco quadrato: si vero vulua exulcerata est, ceratum ex rosa fiet, & recens suilla adeps, & ex ouis album misceatur, idq; apponatur, vel album ex ouo cum rosa mistum, adiecto, quo facilius consistat, contritæ rosæ puluere. Dolens vero ea sulphure suffumigari debet. At si purgatio nimia mulieri nocet, remedio sunt cucurbitulæ cute incisa inguinibus, vel etiã sub mammis admotæ: si maligna purgatio est, subijcienda sunt, * coërcentia. Id faciunt etiam albæ oliuæ, & nigrum papauer

* coëuntia. al. mensis euocãtia.

*cum melle aßumptum, & gummi cum trito semine apij liquatum, & cum cyatho paßi datum. Præter hæc in omnibus * vesicæ doloribus idoneæ potiones sunt, quæ ex odoribus fiunt, id est spica nardi, croco, cinnamomo, casia, similibúsque. Idémque etiam decocta lentiscus præstat. Si tamen intolerabilis dolor est, & sanguis profluit, etiam sanguinis detractio apta est, aut certè coxis admotæ cucurbitulæ cute incisa. At quum vrina super potionum modum etiam sine dolore profluens, maciem, & periculum facit, si tenuis est, opus est exercitatione & frictione, maximéque in sole vel ad ignem. Balneum rarum esse debet, neque longa in eo mora, cibus comprimens. Vinum austerum meracum, per æstatem frigidum, per hyemem egelidum, sed tantum, quantum minimum sit. Infima aluus quoque vel ducenda, vel lacte purganda est. Si crassa vrina est, vehementior esse debet & exercitatio, & frictio, longior in balneo mora: cibis opus est* teneris, vinum idem. In vtroque morbo vitanda omnia sunt, quæ vrinam mouere consuerunt.*

*vulua

*lenibus

De nimia profusione seminis ex naturalibus.

CAP. XXI.

Est etiam circa naturalia vitium, nimia profusio seminis, quod sine venere, sine

sine nocturnis imaginibus sic fertur, vt interposito spatio tabe hominem consumat. In hoc affectu salutares sunt vehementes frictiones, persusiones, natationésque quàm frigidissimæ, neque cibi, nec potio, nisi frigida assumpta. Vitare autem oportet cruditates, omnia inflantia, nihil ex his assumere, quæ contrahere semen videntur, qualia sunt, siligo, simila, oua, alyca, amylum, omnis caro glutinosa, piper, eruca, bulbi, nuclei pinei. Neque alienum est fouere inferiores partes, aqua decocta ex verbenis comprimentibus, ex iisdem aliqua cataplasmata imo ventri inguinibusq́ circundare, præcipuéque ex aceto rutam: vitare etiam ne supinus obdormiat.

De coxarum morbis, & curationibus.

CAP. XXII.

SVperest vt ad extremas partes corporis ventam, quæ articulis inter se conseruntur. initium à coxis faciam. Harum ingens dolor esse consueuit. Isq́ hominem sæpe debilitat, & quosdam non dimittit. Eóque id genus difficillimè curatur, quòd ferè post longos morbos vis pestifera huc se inclinat, quæ vt illas partes liberat, sic hanc ipsam quoque affectam prehendit. Fouendum primùm aqua calida est, deinde vtendum calidis cataplasmatis. Maximè*

* alias

*prodesse videtur aut cum hordeacea farina, aut cum ficu ex aqua decocta mistus capparis cortex concisus, vel lolij farina ex vino diluto cocta, & mista cum acida fæce: * quæ quia refrigescunt, imponere noctu malagmata commodius est. Inulæ quoque radix contusa, & ex vino austero postea cocta, & latè super coxam imposita, inter valentissima auxilia est. Si ista non soluerunt, sale calido & humido vtendum est. Si ne sic quidem finitus dolor est, aut tumor ei accedit, incisa cute admouendæ sunt cucurbitulæ, mouenda vrina. Aluus si compressa est, ducenda. Vltimum est, & in veteribus quoque morbis efficacissimum, tribus aut quatuor locis super coxam, cutem candentibus ferramentis exulcerare. Sed frictione quoque vtendum est, maximè in sole, & eodem die sæpius: quo facilius ea, quæ coëundo nocuerunt, * dirigantur. Eaque si nulla exulceratio est, etiam ipsis coxis, sicut & cæteris partibus adhibenda est Quum verò sæpe aliquid exulcerandum candenti ferramēto sit, vt materia inutilis euocetur, illud perpetuum est, non vt primùm fieri potest, huius generis vlcera sanare, sed ea retrahere, donec id vitium, cui per hæc * opitulantur, conquiescat.*

*quæq; refrigescunt.

*digerentur,

* opitulamur,

De

De genuum doloribus, & cura.

CAP. XXIII.

COxis proxima genua ſunt, in quibus ipſis nonnunquam dolor eſſe conſueuit. In eiuſdem autem cataplaſmatis, cucurbitulisq; præſidium eſt, ſicut etiam quum in humeris aliisve commiſſuris dolor aliquis exortus eſt. Equitare ei cui genua dolent, inimiciſsimum omnium eſt. Omnes autem eiuſmodi dolores, ubi inueterauerunt, vix citra vſtionem finiuntur.

De articulorum doloribus, in manibus, pedibúſque.

CAP. XXIIII.

IN manibus pedibúſque articulorum vitia frequentiora, longioráque ſunt, quæ in podagris chiragrisve eſſe conſueuerunt. Ea raro vel caſtratos, vel pueros ante fœminæ coitum, vel mulieres, niſi quibus menſtrua ſuppreſſa ſunt, tentant. Vbi ſentiri cœperunt, ſanguis mittendus eſt. Id enim inter initia ſtatim factum, ſæpe annuam, nonnunquam perpetuam valetudinem totã præſtat. Quidam etiam quũ aſinino* lotio epoto ſe eluiſſent, in perpetuis hoc malum euaſerunt. Quidam quum toto anno à vino, mulſo, venere ſibi temperaßẽt, ſecuritatem totius vitæ conſecuti ſunt. Idque vtique poſt primum dolorem ſeruan-*

*bonam
*lacte

dum est, etiam si quieuit. Quòd si iam consuetudo eius facta est, potest quidem aliquis esse securior his temporibus, quibus dolor se remisit. Maiorem verò curam adhibere debent hi, quibus id reuertitur. Quod fere vere, autumnóve fieri solet. Quum verò dolor nō vrget, manu gestari debet, deinde ferri, inambulatione leui se dimouere: & si podagra est, interpositis temporibus exiguis inuicem modò sedere, modò ingredi, tum antequam cibum capiat, sine balneo loco calido leuiter perfricari, sudare, perfundi aqua egelida, deinde cibum sumere ex media materia interpositis rebus vrinā mouentibus, quotiésque plenior est, euomere. Vbi dolor vehemens vrget, interest sine tumore is sit, an tumor cum calore, an tumor iam etiam obcaluerit. Nam si tumor nullus est, calidis fomentis opus est. Aquam marinam, vel muriam duram feruefacere oportet, deinde in peluem conijcere, & quum iam homo pati potest, pedes demittere, supérque pallam dare, & vestimento tegere, paulatim deinde iuxta labrū ipsum ex eadem aqua leuiter infundere, ne calor intus destituat, ac deinde noctu cataplasmata calefacientia imponere, maximéque hibisci radicem ex vino coctam. Sin verò tumor calórque est, vtiliora sunt refri-

refrigerantia, rectéque in aqua quàm frigidißima articuli continentur: sed neque quotidie, neque diu fit, ne nerui * lædantur. Imponendum verò est cataplasma quod refrigeret. Neque tamen * in hoc ipso permanendum, sed ad ea transeundum, quæ sic reprimunt, vt emolliant. Si maior est dolor, papaueris cortices in vino coquendi, miscendique cum cerato sunt, quod ex rosa factum sit. Vel cera & adipis suillæ tantundem vnà liquandum, deinde his vinum miscendum, atque vbi quod ex eo impositum est, incaluit, detrahendum, & subinde imponendum aliud est. Si verò tumores etiam obcaluerunt, & dolent, leuat spongia, quæ imposita subinde ex oleo, vel aceto, vel aqua frigida exprimitur, aut pari portione inter se mista, pix, cera, alumen. Sunt etiam plura idonea manibus, pedibúsque malagmata. Quòd si nihil superimponi patitur, id quod sine tumore est fouere oportet spongia, quæ in aquam calidam demittatur, in qua vel papaueris cortex, vel cucumeris syluestris radix decocta sit, tum inducere articulis crocum cum succo papaueris, & ouillo lacte. At si tumor est, foueri quidem debet aqua * calida, in qua lentiscus, verbena, aliáve ex reprimentibus decocta sint: induci verò medicamen-

* indurescant.
* in hoc quotidie perm.
* egelida

tum ex nucibus amaris cum aceto tritis, aut ex cerussa, cui contritæ herbæ muralis succus sit adiectus. Lapis etiam qui carnem exedit, quem σαρκοφάγον Græci vocant, excisus, sic ut pedes capiat, demissos eos quum dolent, retentósque ibi leuare cōsueuit. Ex quo in Asia lapidi Asio gratia est. Vbi dolor, & inflammatio se remiserunt, quod intra dies quadraginta fit, nisi vitium hominis accessit, modicis exercitationibus, abstinentia, unctionibus lenibus vtendum est: sic, vt etiam acopo vel liquido cerato cyprino articuli perfricentur. Equitare podagricis quoque alienum est. Quibus verò articulorum dolor certis temporibus reuertitur, hos antè & curioso victu cauere oportet, ne inutilis materia corpori supersit, & crebriore vomitu, & si quis ex corpore metus est, vel alui ductione vti, vel lacte purgari. Quod Erasistratus in podagricis expulit, ne in inferiores partes factus cursus pedes repleret, quum euidens sit omni purgatione non superiora tantummodo, sed etiam inferiora exinaniri. Ex quocunque autem morbo quis* inualescit, si tardè confirmatur, vigilare prima luce debet, nihilominus in lecto conquiescere, circa tertiam horam leuiter vnctis manibus corpus per-*

mul-

*Assio

*conualescit.

mulcere. Deinde delectationis caussa (quantum iuuat) ambulare, circuncisa omni negotiosa cogitatione vel actione, tum gestari diu, multa fricatione uti, loca, cælum, cibos sæpe mutare. Vbi triduo, quatriduóve vinum bibit, uno aut etiam altero die interponere aquam. Per hæc enim fiet, ne in vitia tabem inferentia incidat, & ut maturè vires suas recipiat. Quum ex toto verò conualuerit, periculosè vitæ genus subitò mutabit, & inordinatè aget. Paulatim ergo debebit omißis his legibus, eo transire, ut arbitrio suo viuat.

LIBER V.

DIXI de his malis corporis, quibus victus ratio maximè subuenit. Nunc transeundum est ad eam medicinæ partem, quæ magis medicamentis * purgat. His multum antiqui auctores tribuerunt, & Erasistratus, & hi qui se Empiricos nominauerunt, præcipuè tamen Herophilus, deductiq; ab illo viri, adeò ut nullum morbi genus sine his cu-

* pugnat.

rarent. Multaq; etiam de facultatibus medicamentorum memoriæ prodiderunt: qualia sunt vel Zenonis, vel Andreæ, vel Apollonij, qui Mys cognominatus est. Horum autem vsum ex magna parte Asclepiades non sine caussa sustulit: & quum omnia fere medicamenta stomachum lædant, maliq; succi sint, ad ipsius victus rationem potius omnem curam suam transtulit. Verùm vt illud in plerisque morbis vtilius est, sic multa admodum corporibus nostris incidere consuerunt, quæ sine medicamentis ad sanitatem peruenire non possunt. Illud ante omnia scire conuenit, quòd omnes medicinæ partes ita * innexæ sunt, vt ex toto separari non poßint, sed ab eo nomen trahant, à quo plurimum petunt. Ergo vt illa quæ victu curat, aliquando medicamentum adhibet, & illa quæ præcipuè medicamentis * purgat, adhibere etiam rationem victus debet, quæ multum admodum in omnibus malis corporis proficit. Sed quum omnia medicamenta proprias facultates habeant, ac sæpe simplicia opitulentur, sæpe mista, non alienum videtur antè proponere & nomina, & vires, & misturas eorum, quo minor ipsius curationis ex sequentibus mora sit.

* connexæ al. annexæ

* pugnat

De simplicibus facultatibus quaruncunque rerum, ex quibus medicamenta fiunt, & primò de his quæ sanguinem supprimunt.

CAP. I.

Sanguinem supprimunt, atramentum sutorium, quod Græci χάλκανθον *appellant, chalcitis, acacia, & ex aqua lycium, thus, aloë, gummi, plumbum combustum, porrum, herba sanguinalis, creta vel eimolia vel* * *figuralis, misy, frigida aqua, vinum, acetum, alumen, melinum, squama & ferri, & æris, atque huius quoque duæ species sunt, alia tantùm æris, alia rubri æris.*

* vel sigillaria.

Quæ vulnus glutinent.

CAP. II.

Glutinant vulnus, myrrha, thus, gummi, præcipuéque acanthinum, psyllium, tragacantha, cardamomum, bulbi, lini semen, nasturtium, oui album, gluten, ichthyocolla, vitis alba, contusæ cum testis suis cochleæ, mel coctum, spongia vel ex aqua frigida, vel ex vino, vel ex aceto expressa, ex iisdem lana succida, si leuis plaga est, etiam aranea: reprimunt alumen & scißile (quod σχιστὸν *vocatur) & liquidum, melinum: auripigmentum, ærugo, chalcitis, atramentum sutorium.*

Quæ concoquant, & moueant pus.

CAP. III.

Concoquunt & mouent pus, nardum myrrha, costus, balsamum, galbanum propolis, styrax, thuris & fuligo & cortex bitumen, pix, sulphur, resina, seuum, adeps oleum.

Quæ aperiant vulnera.
CAP. IIII.

*venarū ora
*quæ ἀναςομωτικὰ Gr. dicuntur.
*bdella,
*amminia

V*Vlnera aperiunt tanquam ora in corporibus,* quod στόμα Græcè dicitur, cinnamomum, balsamum, panaces, iuncus quadratus, pulegium, flos albæ violæ,*bdellium, galbanum, resina terebinthina, & pinea, propolis, oleum vetus, piper, pyrethrum, chamæpitys, uua *taminia, sulphur, alumen, rutæ semen.

Quæ purgant.
CAP. V.

*est sandarachæ squama

PVrgant, ærugo, auripigmentum, quod ἀρσενικὸν à Græcis nominatur. Huic autem & sandaracæ in omnia, eadem vis, sed validior * est squama æris, pumex, iris, balsamum, styrax, thus, thuris cortex, resina & pinea, & terebinthina liquida, œnanthe, lacerti stercus, sanguis columbæ, & palumbi, & hirundinis, ammoniacum, bdellium, quod in omnia idem quod ammoniacum potest, sed * valentius est, abrotanum, ficus arida, coccum gnidium, scobis eboris,

*hoc val.

ompha

omphacium, radicula, coagulum, sed maximè leporinum, cui eadem quæ cæteris coagulis facultas, sed* vbique validior est, *fel, vitellus crudus, cornu ceruinum, gluten taurinum, mel crudum, misy, chalcitis, crocum, vua *taminia, abrotanum, spuma argenti, galla, squama æris, lapis hæmatites, minium, costum, sulphur, pix cruda, sevum, adeps, oleum, ruta, porrum, lenticula, eruum.

*vtique.
*fel taurinum, vit.
*amminea.

Quæ rodant.

CAP. VI.

Rodunt, alumen liquidum, sed magis rotundum, ærugo, chalcitis, misy, squama æris, sed magis rubri, æs combustum, sandaraca, minium Synopicum, galla, balsamum, myrrha, thuris cortex, galbanum, resina terebinthina humida, piper vtrunque, sed rotundum magis, cardamomum, auripigmentum, calx, nitrum, & spuma eius, apij semen, narcissi radix, omphaciũ, alcyonium, oleum ex amaris nucibus, allium, mel crudum, vinum, lentiscus, squama ferri, fel taurinum, scammonia, vua taminia, cinnamomum, styrax, cicutæ semen, resina, narcissi semen, * fel, nuces amaræ, oleúmque earum, atramentum sutorium, chrysocolla, veratrum, cinis.

*sale.

Quæ exedant corpus.

CAP. VII.

EXedunt corpus, acaciæ succus, hebenus, ærugo, squama æris, chrysocolla, cinis Cyprius, nitrum, cadmia, spuma argenti, hypocistis, diphryges, sal, auripigmentum, sulphur, cicuta, sandaraca, salamandra, alcyonium, æris flos, chalcitis, atramentum sutorium, ochra, calx, acetum, galla, alumen, lac caprifici, vel lactucæ marinæ, quæ tithymallos à Græcis nominatur, alcyonium, fel, thuris fuligo, spodium, lenticula, mel, oleæ folia, marrubium, lapis hæmatites, & Phrygius, & Asius, & scißilis, misy, vinum, acetum.

Quæ adurant.

CAP. VIII.

ADurunt, auripigmentum, atramentum sutorium, chalcitis, misy, ærugo, calx, charta combusta, sal, squama æris, fex combusta, myrrha, stercus & lacerti, & columbæ, & palumbi, & hirundinis, piper, coccum Gnidium, allium, diphryges, lac vtrunque (quod proximo capite supra comprehensum est) veratrum & album & nigrũ, cantharides, corallium, pyrethrum, thus, salamandra, eruca, sandaraca, vua taminia, chrysocolla, ochra, alumen scißile, ouillum stercus, œnanthe.

Quæ crustas vlceribus inducant.
CAP. IX.

*Eadem fere crustas vlceribus tanquam igne adustis inducunt, sed præcipuè chalcitis, vtraque si cocta est, flos æris, ærugo, auripigmentum, misy, & * id, quò magis coctum.*

*id quo- que m.

Quæ crustas vlceribus resoluant.
CAP. X.

Crustas verò has resoluit farina triticea cum ruta, vel porro, aut lenticula, cui mellis aliquid adiectum est.

Quæ discutiant ea, quæ in aliqua parte corporis coierunt.
CAP. XI.

*Ad discutienda verò ea quæ in corporis parte aliqua coierunt, maximè possunt, abrotanum, helenium, amaracus, alba viola, mel, lilium, *sampsucus, cyperus, lac, sertula campana, serpyllum, cupreßus, cedrus, iris, viola purpurea, narcißus, rosa, crocum, passum, iuncus quadratus, nardū, cinnamomum, casia, ammoniacum, cera, resina, vua taminia, spuma argenti, styrax, ficus arida, tragoriganus, lini & narcißi semen, bitumen, sordes ex gymnasio, pyrites lapis, aut molaris, crudus vitellus, amaræ nuces, sulphur.*

* sampsu- cus & prius.

Quæ euocent, & educant.

CAP. XII.

EVocat & educit, ladanum, alumen rotundum, hebenus, lini semen, omphacium, fel, chalcitis, bdellium, resina terebinthina, & pinea, propolis, ficus arida decocta, stercus columbæ, pumex, farina lolij, croci in aqua cocti, elaterium, lauri baccæ, nitrum, sal.

Quæ exasperata * leuent.

CAP. XIII.

*læuent. *Lauat

L *Euat id quod exasperatum est, spodium, hebenus, gummi, oui album, lac, tragacanthum.

Quæ carnem nutriant, & vlcus impleant.

CAP. XIIII.

*ochra actica, vel asterica. vel attice,

CArnem alunt, & vlcus implent, resina pinea, * ochra, actice, mel, asteriace, cera, butyrum.

Quæ molliant.

CAP. XV.

* erythria

MOlliunt, æs combustum, terra * eretria, nitrum, papaueris lacryma, ammoniacum, bdellium, cera, seuum, adeps, oleum, ficus arida, sesamum, sertula Campana, narcißi & radix & semen, rosæ folia, coagulum, vitellus crudus, amaræ nuces, medulla omnis, *stibi, pix, cochlea cocta, cicutæ semen, plumbi retrimentum σκωρίαν μολύβδου Græci vocant, panaces, cardamomum,

*stibium

mum, galbanum, resina, vua taminia, styrax, iris, balsamum, sordes ex gymnasio, sulphur, butyrum, ruta.

Quæ cutem purgent.
CAP. XVI.

CVtem purgat mel, sed magis, si est cum galla, vel eruo, vel lenticula, vel marrubio, vel iride, vel ruta, vel nitro, vel ærugine.

De misturis simplicium rerum, & de ratione ponderum, & quid Malagma, & Emplastrum, & Pastillus inter se differant.

CAP. XVII.

*EXpositis simplicibus facultatibus, dicendum, quemadmodum misceantur, * quæ ex ijs fiant. Miscentur autem variè, neque huius * vllus modus est, * quum ex * simplicibus alia demantur, alia adijciantur, ijsdémque seruatis, ponderum ratio mutetur. * Ita, quum facultatum materia non ita multiplex sit, innumerabilia misturarum genera sunt, quæ comprehendi si poßent, tamen esset superuacuum. Nam & ijdem effectus intra paucas compositiones sunt, & mutare eas cuilibet (cognitis facultatibus) facile est. Itaq; contentus ijs ero, quas accepi velut nobilißimas. In hoc autem volumine eas explicabo, quæ vel desideraui in prioribus po-*

quæq; *vnus *similibus

tuerunt, vel ad eas curationes pertinent, quas protinus hic comprehendam, sic vt tamen quæ magis communia sunt, simul iungam. Si qua singulis, vel etiam * paruis accommodata sunt, in ipsorum locum differam. Sed & antea scire volo, in uncia pondus denariorum septem esse. Vnius deinde denarij pondus diuidi à me in sex partes, id est sex vncias, vt idem in vncia denarij habeam, quod Græci habent in eo, quem ὀβολὸν appellant. Id ad nostra pondera relatum paulo plus dimidio scrupulo facit. Malagmata verò, atque Emplastra, Pastilliq; , quos τροχίσκους Græci vocant) quum plurima eadem habeant, differunt eò, quòd Malagmata maximè ex floribus, eorumque etiam surculis: Emplastra, Pastilliq; magis ex quibusdam metallicis fiũt: deinde malagmata contusa abunde mollescunt: nam super integram cutem inijciuntur. Laboriosè verò conteruntur ea, ex quibus emplastra pastilliq; fiunt, ne lædant uulnera quum imposita sunt. Inter Emplastrum autem, & Pastillum hoc interest, quòd Emplastrum vtique liquati aliquid accipit, in Pastillo tantùm arida medicamenta aliquo humore iunguntur. Tum Emplastrum hoc modo fit, arida medicamenta per se teruntur, deinde mistis ijs instilla-

*paucis,

Vncia.

Denarius

instillatur aut acetum, aut si quis alius non pinguis humor accessurus est, & ea rursus ex eo teruntur. Ea verò quæ liquari possunt, ad ignem simul liquantur, & si quid olei misceri debet, tum infunditur. Interdum etiam aridum aliquod ex oleo prius coquitur. Vbi facta sunt, quæ separatim fieri debuerunt, in vnum omnia miscentur. At pastilli hæc ratio est: Arida medicamenta contrita humore non pingui, aut vino vel aceto coquuntur, & rursus cocta, inarescunt. Atque vbi vtendum est, eiusdem generis humore diluuntur, tum Emplastrũ imponitur, *pastillus illinitur, aut alicui molliori, aut cerato miscetur.

*pastillis

DE MALAGMATIS.
CAP. XVIII.

Malagma aduersus calidas podagras.

His cognitis, primùm malagmata subijciam, quæ ferè non sunt refrigerandi, sed calefaciendi caussa reperta. Est tamen quod refrigerare *poßit, ad calidas podagras aptum. Habet gallæ & immaturæ & alterius, coriandri seminis, cicutæ, lacrymæ aridæ, gummi, singulorum plenum acetabulum, cerati eloti, quod πεπλυμένον Græci vocant, selibram. Reliqua fere calefaciunt. Sed quædam digerunt materiam,

*potest

quædam extrahunt, ἐπισπαστικὰ vocantur, pleraque certis magis partibus membrorum accommodata sunt.

Malagma ad materiam extrahendam.

*SI materia extrahenda est, ut in hydropico, in lateris dolore, in incipiente abscessu, in suppuratione quoque mediocri, aptum est id, quod habet resinæ aridæ, nitri, ammoniaci, galbani, singulorum pondo *. ceræ pondo *. Aut in quo hæc sunt, æruginis rasæ, thuris, singulorum P. II. *. ammoniaci salis P. VI. *. squamæ æris, ceræ, singulorum P. VIII. *. resinæ aridæ *P. XII. *. aceti cyathus. Idem præstat cumini farina cum struthio, & melle P. III. *.*

*VII.

Malagma ad iecur dolens.

*SI iecur dolet, id in quo est balsami lacrymæ P. XII. *. costi, cinnamomi, casiæ, corticis myrrhæ, croci, iunci rotundi, balsami seminis, iridis illyricæ, cardamomi, amomi, nardi singulorum P. XVI. *. Quibus adiicitur nardinum unguentum, donec cerati craßitudo sit, & huius quidem recentis usus est. Si verò seruandum est, resinæ terebinthinæ P. XVI. *. ceræ P. X. *. ex vino leni contunduntur, tum* eo miscentur.*

* hæc additi tia

Ma-

Malagma ad lienem.

AT si lienis torquet, glandis (quam βάλανον Græci vocant) cortex & nitrum paribus portionibus contunduntur, resperguntúrque aceto quàm acerrimo. Vbi cerati craßitudinem habet, linteo antea in aqua frigida madefacto illinitur, & sic imponitur, supráque farina ordacea inijcitur, sed manere ibi non amplius sex horis debet, ne lienem consumat. Satiúsque est id bis, aut ter fieri. Commune autem & iocinori, & lieni, & absceßibus, & strumæ, parotidibus, articulis, calcibus quoque suppurantibus, aut aliter dolentibus, etiam concoctioni ventris, Lysias composuit ex hyssopi, panacis, styracis, galbani, resinæ, singulorum P. II. *. ammoniaci, bdellij, ceræ, seui taurini, iridis aridæ P. * IIII. *. cachryos acetabulo, piperis granis quadraginta. Quæ contrita, irino vnguento temperantur.*

*absumat

*II.

Malagma ad laterum dolores.

*AD laterum autem dolores compositio est Apollophanis, in qua sunt resinæ terebinthinæ, thuris, fuliginis, singulorum P. IIII. *. bdellij, ammoniaci, iridis, seui vitulini, aut caprini à renibus* sicci, singulorum P. IIII. *. Hæc autem eadem omnem dolorem leuant, dura emolliunt,*

*visci.

mediocriter calefaciunt. Ad idem latus Andreæ quoque malagma est, quod etiam resoluit, educit humorem, pus maturat, vbi id maturum est, cutem rumpit, ad cicatricem perducit, prodest impositum minutis maioribúsque abscessibus, item articulis, ideóque & coxis, & pedibus dolentibus: item si quid in corpore collisum est, reficit, præcordia quoque dura & inflata emollit, ossa extrahit, ad omnia denique valet, quæ adiuuare calor potest. Id habet ceræ P. XI. *, *visci sycamini, quam aliàs sycomoron vocant, lacrymæ, singulorum* P. * I. *. *piperis & rotundi, & longi,* ammoniaci, thymiamatis, bdellij, iridis illyricæ, cardamomi, amomi, xylobalsami, thuris masculi, myrrhæ, resinæ aridæ singulorum* P. X. *. *pyrethri, cocci Gnidij, spumæ nitri, salis ammoniaci, aristolochiæ Creticæ, radicis ex cucumere agresti, resinæ terebinthinæ liquidæ, singulorum* P. XXV. *. *Quibus adijcitur vnguenti irini, quantum satis est ad ea mollienda, atque cogenda.*

* I. * XI. * ammoniaci thy.

Malagmata ad resoluenda quæ adstricta sunt, & mollienda quæ dura sunt, & digerenda quæ coëunt.

P*Ræcipuum verò est ad resoluenda quæ adstricta sunt, mollienda quæ dura sunt, digerenda quæ coëunt, id quod ad Polyar-*

lyarchum auctorem refertur. Habet iunci quadrati, cardamomi, thuris, fuliginis, amomi, ceræ, resinæ liquidæ pares portiones.

Aliud malagma ad eadem.

A*Liud ad eadem Nilei, crocomagmatis (quod quasi recrementum eius est) P. IIII.*.ammoniaci, thymiamatis, ceræ, singulorum P. XX.*.ex quibus duo priora ex aceto teruntur, cera cum rosa liquatur, & tum omnia iunguntur.*

Malagma Moschi ad molliendum.

P*Roprie etiam dura mollit id, quod Moschi esse dicitur. Habet galbani unciã, thuris fuliginis P.*.3. ceræ, ammoniaci, *thymiamatis trientes, picis aridæ P. II.*. aceti heminas tres.* *dele distinct.

Malagma Medi ad digerenda quæ coëunt.

F*Ertur etiam ad digerenda quæ coëunt sub auctore Medo quod habet ceræ P.3.*. panacis P.*. semis, squamæ æris, aluminis rotundi, item scissilis, singulorum P.I.*. plumbi combusti P.I.*.& semis.*

Malagma Panthemi ad eadem.

A*D eadem Panthemus utebatur, calcis P.*.semis, sinapis contriti, item fœni Græci, aluminis, singulorũ P.I.* sevi bubuli P.*.II.* & semis.*

Malagma ad strumas.

AD strumam multa malagmata inuenio. Credo autem quo peius id malum est, minusq; facile discutitur, eo plura esse tentata, quæ in personis variè responderunt. Andreas auctor est, vt hæc misceantur, vrticæ seminis P.I.. piperis rotundi, bdellij, galbani, ammoniaci, thymiamatis, resinæ aridæ, singulorum P.IIII.*resinæ liquidæ, ceræ, pyrethri, piperis longi, lactucæ marinæ, seminis sulphuris ignem non experti (quod ἄπυρον vocatur) fecis* aridæ, aceti, spumæ nitri, salis ammoniaci, sinapis, cardamomi, radicis cucumeris syluestris, resinæ, singulorum* P.VIII.*. Quæ ex leni vino contunduntur.*

*aridæ aceti.

*P.V.

Aliud malagma ad idem valens.

EXpeditius ad idem fit, quod habet visci, felini stercoris, resinæ, sulphuris ignem non experti pares portiones. Et in quo est sulphuris P.I.*. lapidis, quem pyriten vocant, P.IIII.*. cumini acetabulum. Item in quo est lapidis eiusdem pars vna, sulphuris duæ partes, resinæ terebinthinæ partes tres.*

*aliàs, seminis, stercoris. Legendũ fortasse vel caprini, vel bouilli ex Galeno de strumis.

Malagma ad strumam, & phymata.

ARabis autem cuiusdam est ad strumam, & orientia tubercula, quæ φύματα vocantur, quod hæc digerit. Habet myrrhæ, salis ammoniaci, thuris, resinæ

& liquidæ & aridæ, crocomagmatis, ceræ, singulorum P.I.. lapidis eius, quem πυρίτην vocant, P.IIII.*. quibus quidam adijciunt, sulphuris P.II.*.*

Malagma ad strumam, & tubera, & carcinodas.

E*St etiam proficiens in struma, & in his tuberibus, quæ difficulter concoquuntur, & in ijs quæ carcinodæ vocantur, quod ex his constat: Sulphuris P. II.*. nitri P. IIII.*. myrrhæ P.VI.*. fuliginis thuris P.*. semis, salis ammoniaci P.*. III. ceræ P.I.*.*

Malagma Protarchi ad parotidas, & fauum, & mala vlcera.

P*Rotarchus autem ad parotidas, eaq́ue tubercula, quæ meliceriæ, id est, faui, vel phymata nominantur, item mala vlcera, pumicis, resinæ pineæ liquidæ, thuris fuliginis, spumæ nitri, iridis, singulorum P.VIII. *. cum ceræ P.IX.*. miscebat, hisq́ue olei cyathum & dimidium adijciebat.*

Malagma, aduersus panum & phymata.

A*T aduersus panum, tum primùm orientem (quod φύγεθλον Græci vocant) & omne tuberculum, quod phyma nominatur, miscetur ochra, quæ Attice nominatur, cũ duabus partibus similæ,* hisq́ue cõtũditur, subinde mel instillatur, donec* ma-*

*quæ ton-duntur.
*mellis

lagmatis craßitudo sit.

Malagma aduersus phymata.

D*Iscutit etiam omne tuberculum (quod phyma vocatur) id quod habet calcis, nitri spumæ, piperis rotundi, singulorum P. I.*. galbani P. II.*. salis P. IIII.* quæ excipiuntur cerato ex rosa facto.*

Malagma ad supprimendum omne quod abscedit.

S*Vpprimitque omne quod abscedit id, in quo est galbani, fabæ * fresæ, singulorũ P. I.*. myrrhæ, thuris, ex radice capparis corticis, singulorum P. IIII.*. Satisque omnia abscedentia digerit murex combustus, & bene contritus, aceto subinde adiecto.*

* frixa

Malagma ad sanguinem supprimendum, & phymata.

A*T si * satis sanguis subit, rectè imponitur quod aduersus phymata quoque potest. Constat ex his, bdellij, styracis, ammoniaci, galbani, resinæ & aridæ & liquidæ pineæ. Item ex lentisci, thuris, iridis, singulorum P. II.*.*

* plus satis

Malagma ad carcinodas, & phymata lenienda.

C*Arcinodæ verò & phymata commodè his leniuntur: Galbani, visci, ammoniaci, resinæ terebinthinæ in singulis P. I.*.*

seui

seui taurini P.. semis, fecis combustæ quã maxima portione, dum id siccius non faciat quàm eße malagma oportet.*

Malagma ad liuorem faciei contusæ.

QVod si facie contusa liuor subcruentus est, hæc compositio nocte & die imposita tollit: Aristolochiæ, thapsiæ singulorum P. II.. bdellij, styracis, ammoniaci, thymiamatis, galbani, resinæ aridæ, & ex lentisco liquidæ, thuris masculi, iridis illyricæ, ceræ singulorum P. IIII.*. Item faba quoque imposita proficit.*

Malagmata * stomachica ad aperiendum.

SVnt etiam quædam malagmata, quæ στομαχικὰ Græci vocant, quoniam aperiẽdi vim habent. Quale est quod ex his constat, piperis longi, spumæ nitri, singulorum P. II., erisimi P.*. IIII. quæ cum melle miscentur. Idoneáque etiam strumæ aperiendæ sunt eius generis. Vehementiúsque ex his est id quod habet calcis P. IIII.*. piperis grana sex, nitri, ceræ, singulorum P. I.* mellis P.*.3. olei heminam.*

* anastomotica
* ἀναστομωτικά

Miconis malagma, ad resoluendum aperiendumq; ac purgandum.

MIconis quoque est quod resoluit, aperit, purgat. Habet alcyonium, sulphur, nitrum, pumicem, paribus portionibus, quibus tantum picis & ceræ adijcitur, ut fiat cerati craßitudo.

Malagma ad ossa, & neruos.

*AD ossa autem Aristogenis, fit ex his: sulphuris P. I. *. resinæ terebinthinæ, nitri spumæ, & ex scilla partis interioris, plumbi eloti, singulorum P. II. *. thuris, fuliginis P. VIII. *. ficus aridæ quàm pinguissimæ, seui taurini, singulorum P. VIII. *. ceræ P. XI. *. iridis Macedonicæ P. VI. *. sesami fricti acetabulum, maximéque neruis, & articulis malagma conuenit.*

Malagma Euticlei ad articulos, & ad omnem dolorem.

*IGitur Euticlei est, & ad articulos, & ad omnem dolorem, & ad vesicæ, & ad recenti cicatrice contractos articulos, quas ἀγκύλας Græci nominant, quod habet fuliginis thuris acetabulum, resinæ tantundem, galbani sine surculis sescunciam, ammoniaci, bdellij, singulorum P. *. 3. ceræ P. *. semis. Aliud item fit, quod habet iridis, ammoniaci, galbani, nitri, singulorum P. XIIII. resinæ liquidæ P. VI. *. ceræ P. XVI. *.*

Malagma Sosagoræ ad dolores articulorum.

AD dolores articulorũ Sosagoræ: Plumbi combusti, papaueris lacrymæ, corticis hyosciami, styracis, peucedani, seui, resinæ, ceræ, pares portiones.

Chry-

Chrysippi malagma, ad idem valens.

CHrysippi, resinæ liquidæ, sandaracæ, piperis, singulorum P. XII., quibus ceræ paulum adijcitur.*

*Ctesiphontis malagma ad idem valens, & ad parotidas, & phymata, & strumam.

*Clesipontis

CTesiphontis, ceræ Creticæ, resinæ terebinthinæ, nitri quàm ruberrimi, singulorum P.. semis, olei cyathi tres. Sed id nitrum antè per triduum instillata aqua teritur, & cum sextario eius incoquitur, donec omnis humor consumatur. Potest verò ea compositio etiam ad parotidas, phymata, strumam, omnémque coitum humoris emolliendum.*

Malagma ad articulos.

AD articulos fici quoque aridi, partem nepetæ mistam, vel uuam taminiam sine seminibus cum pulegio rectè aliquis imponit.

Malagma Aristonis, aduersus podagras, & recentia phymata, & omnes dolores.

*EAdem podagræ præsidio sunt. Sed ad eam fit Aristonis quoque quod habet nardi, cinnamomi, casiæ, * chamæleontis, iunci rotundi, singulorum P. VIII.*. seui caprini ex irino liquati P. XX. *. iridis P. I. *. quæ in aceto quàm acerrimo iacere per XX. dies debet. Idem autem*

*chamæmeli

etiam recentia phymata doloréſque omnes diſcutit.

*Theoſeni malagma, ad pedum dolores.

*Theoni.

AT Theoſenus ad pedum dolores; ſeui à renibus partem tertiam, ſalis partes duas miſcebat, hiſq; membranulam illitam imponebat, tum ſuperiniiciebat ammoniacum, thymiama in aceto liquatum.

Numenij malagma, ad podagram, cæteróſque articulos induratos.

AT Numenius podagram, cateróſque articulos induratos hoc molliebat: abrotani, roſæ aridæ, papaueris lacrymæ, ſingulorum P. III.. reſinæ terebinthinæ P. IIII.*. thuris, ſpumæ nitri, ſingulorum P. VIII.*. iridis, ariſtolochiæ, ſingulorum P. XII.*. ceræ P. III.*. quibus adiiciatur * cedri cyathus vnus, olei laurini cyathi tres, olei acerbi ſextarius.*

*cedria

Dexij malagma, ſi quando callus in articulis increuit.

SIquando autem in articulis callus increuit, Dexius docuit imponere, calcis P. IIII.. ceruſæ P. VIII. *. reſinæ pineæ P. XX.*. piperis grana P. XX. ceræ P. II. *. Quibus dum contunduntur, hemina vini lenis inſtillatur.*

DE EMPLASTRIS.

CAP. XIX.

EX emplastris autem nulla maiorem usum praestant, quàm quae cruentis protinus vulneribus iniiciuntur, ἔναιμα Graeci vocant. Haec enim reprimunt inflammationem (nisi magna vis eam cogit) atque illius quoque impetum minuunt, tum glutinant vulnera, quae id patiuntur, cicatricem iisdem inducunt. Constant autem ex medicamentis non pinguibus, ideoq; * alipenae nominantur. * alipara

Barbarum emplastrum nigrum, quod cruentis protinus vulneribus iniicitur.

OPtimum ex iis est, quod Barbarum vocatur. Habet aeruginis rasae P. XII. *. spumae argenti P. XX. *. aluminis, picis aridae, resinae pineae aridae, singulorum P. I. *. quibus adiiciuntur olei & aceti singulae heminae.

Choacon emplastrum nigrum, ad idem valens.

ALterum ad idem, quod * χώακον vocant, habet spumae argenti P. C. *. resinae aridae tantundem. Sed spuma prius ex tribus olei heminis coquitur. His duobus emplastris color niger est, qui fere talis fit ex pice atque resina. At ex bitumine nigerrimus: * κῳακὸν

ex ærugine, aut æris squama viridis: ex minio ruber, ex cerussa albus.

Basilicon emplastrum nigrum ad idem.

P*Auca admodum compositiones sunt, in quibus aliquid misturæ varietas nonat. Ergo id quoque nigrum est, quod Basilicon nominatur. Habet panacis P. I.*. galbani P. II.*. picis, & resinæ singulorum P. X. *. olei dimidium cyathum.*

Smaragdinum emplastrum nigrum ad idem.

A*T quod peruiride est, smaragdinum appellatur, in quo sunt resinæ pineæ P. III.*. ceræ P. I.*. æruginis P.*. semis, thuris fuliginis P. II.*. olei tantundem, & aceti, quo fuligo & ærugo in vnum cogantur.*

Emplastrum rufum ad idem.

E*St etiam coloris fere rufi, quod celeriter ad cicatricem vulnera perducere videtur. Habet thuris P. I.*. resinæ P. II.*. squamæ æris P. IIII.*. spumæ argenti P. XX. *. ceræ P. C.*. olei heminam.*

Παρακολλητικὸν emplastrum ad idem.

P*Ræterea est, quod παρακολλητικὸν à glutinando vocant. Constat ex his: Bituminis, aluminis scißilis P. IIII.*. spumæ argenti *P. IIII.*. & olei veteris hemina.*

*p. XL.

Cc

Cephalicum emplastrum Philotæ, capiti conueniens.

PRaterea sunt quædam generis eiusdem, quæ quia capitibus fractis maximè conueniunt, Cephalica à Græcis nominātur. Philotæ compositio habet: Terræ * eretriæ, chalcitidis, singulorum P. IIII. * myrrhæ, æris combusti, singulorum P. X. *. ichthyocollæ P. VI. *. æruginis rasæ, aluminis rotundi, misyos crudi, aristolochiæ, singulorum P. VIII. *. squamæ æris P. XX. *. thuris masculi P. II. *. ceræ P. I. *. *rosæ, & olei acerbi, ternos cyathos, aceti quantum satis est, dum arida ex eo conteruntur.

* Erythrææ

*ros. i. rosacei

Emplastrum viride ad idem valens.

ALiud ad idem viride, æris combusti, squamæ æris, myrrhæ, ichthyochollæ, singulorum P. VI. *. misyos crudi, æruginis rasæ, aristolochiæ, aluminis rotundi singulorum P. VIII. *. ceræ *P. VII. *. olei hemina, aceti quod satis sit.

* P. I.

Tetrapharmacum emplastrum, ad pus mouendum.

PVri autem mouendo non aliud melius, quàm quod expeditissimum est, Tetrapharmacon à Græcis nominatur. Habet pares portiones ceræ, picis, resinæ, seui taurini, si id non est, vitulini.

Enneapharmacum emplaſtrum ad pus mouendum, & ad purgandum valens.

*ALterum ad idem Enneapharmacum nominatur, quod magis purgat. Conſtat ex nouem rebus, cera, melle, ſeuo, reſina, myrrha, * roſa, medulla vel ceruina, vel vitulina, vel bubula, * hyſſopo, butyro. Quorum ipſorum quoque pondera paria miſcentur. Sunt autem quædam emplaſtra, quibus vtriuſque rei facultas eſt, * quæ ſi ſingula habenda ſunt, meliora ſunt. Sed in copia reijcienda ſunt, his potius adhibitis, quæ propriè id, quod eo tempore opus eſt, conſequuntur. Exempli cauſſa duo proponam.*

*roſ i.roſaceo,
*aſypo,
*cui, ſi ſ. addenda ſunt, deteriora ſũt, nec niſi quum vtraque opus eſt, aut in ſingulis ſingulorũ inopia, vtendum venit. Sed

Attalum emplaſtrum ad vulnera.

*EST igitur ad vulnera Attalum, quod habet ſquamæ æris * P. XVI. *. fuliginis P. XV. *. ammoniaci tantundem, reſinæ terebinthinæ liquidæ P. XXV. *. ſeui taurini tantundem, aceti heminas tres, olei ſextarium.*

*P. VI.
* thuris ful.

Iudæi emplaſtrum, fracto capiti accommodatum.

*AT inter ea quæ fracto capiti accommodantur, habent quidam id quod ad auctorem Iudæum refertur. Conſtat ex ijs, ſalis P. *. IIII. ſquamæ æris rubri, æris combuſti, ſingulorum P. XII. *. ammoniaci, thymia-*

*thymiamatis, thuris fuliginis, reſinæ aridæ, ſingulorum P. VI. *. reſinæ Colophoniacæ, ceræ, ſeui vitulini curati, ſingulorum P. XX. *. aceti ſeſquicyathum, olei minus cyathum, τεθεραπευμένα Græci appellant, quæ curata* vocant, quumex ſeuo puta omnes membranulæ diligenter exemptæ ſunt, aut ex alio medicamento.*

Curata: *vocamus, vel vocatur,

Diadaphnidon emplaſtrum, ad extrahendum.

SVnt etiam quædam emplaſtra nobilia ad extrahendum. Quæ ipſa quoque ἐπισπαστικὰ nominantur. Quale eſt, quod, quia lauri baccas habet, diadaphnidon appellatur. In eo eſt, reſinæ terebinthinæ P. X. *. nitri, ceræ, picis aridæ, baccarum lauri, ſingulorum P. XX. *. olei paulum. Quoties aut baccam, aut nucem, aut ſimile aliquid poſuero, ſcire oportebit, antequam expendatur, ei ſummam pelliculam eſſe demendam.*

Aliud diadaphnidon ad extrahendum, & pus mouendum.

ALiud eo nomine, quod puri quoque mouendo eſt: Seui vitulini, ammoniaci, thymiamatis, picis, ceræ, nitri, baccarum lauri, reſinæ aridæ, ariſtolochiæ, pyrethri pares portiones.

Philocratis emplastrum ad extrahendum, & pus mouendum.

*PRaeter has, est Philocratis, quod habet salis ammoniaci P. VII. *. aristolochiae P. VIII. *. cerae, resinae terebinthinae, fuliginis thuris, singulorum P. XV. *. spumae argenti * P. LII. *. Quibus vt pus quoquo moueant, iridis P. IIII. *. & galbani P. VI. *. adijciuntur.*

* P. XXXII

Rhypodes emplastrum, ad extrahendum.

*OPtimum tamen ad extrahendam est id quod a similitudine sordium ῥυπώδες Graeci appellant. Habet myrrhae, croci, iridis, propolis, bdellij, capitulorum punici mali, aluminis, & scissilis & rotundi, misyos, chalcitis, atramenti sutorij cocti, panacis, salis ammoniaci, visci, singulorum P. IIII. *. aristolochiae P. VIII. *. squamae aeris P. XVI. *. resinae terebinthinae P. LXXV. *. cerae, & seui vel taurini, vel hircini P. C. *.*

Emplastrum Hecataei ad extrahendum.

*HEcataeo quoque auctore emplastrum generis eiusdem fit ex ijs, galbani P. II. *. fuliginis thuris P. IIII. *. picis P. VI. *. cerae, & resinae terebinthinae, singulorum P. VIII. *. quibus paulum irini vnguenti miscetur.*

Alexandrinum emplaſtrum viride, ad extrahendum.

VAlénſque ad idem emplaſtrum viride Alexandrinum eſt. Habet aluminis ſciſsilis P. VIII. ſalis ammoniaci P..VIII. 3. ſquamæ æris P.XVI. *. myrrhæ, thuris, ſingulorum P.XVIII.*.ceræ P.CL.*.reſinæ Colophoniacæ, aut pineæ * P.CXC. *. olei heminam, aceti ſextarium.*

* P. CC.

De emplaſtris exedentibus.

*QVædam autem ſunt emplaſtra exedentia, quæ σηπτικὰ Græci vocant, quale eſt id quod habet reſinæ terebinthinæ, *fuliginis thuris, ſingulorum P.*. 3.* ſquamæ æris P.I.*. ladani P. II.*. aluminis tantundem, ſpumæ argenti P.IIII.*.*

* *hîc & ſupra ſæpe fuliginem pro polline poſuit.*

Emplaſtrum quod exeſt corpus, & oſſa reſoluit, & supercreſcentem carnem coërcet.

*EXeſt etiam vehementer corpus, atque oſſa quoque reſoluit, & supercreſcentem carnem coërcet, id quod habet ſpumæ argenti, ſquamæ æris, uncias ſingulas, nitri ignem non experti, lapidis Aſÿ, ariſtolochiæ P. ſextantes, ceræ, reſinæ terebinthinæ, thuris, olei veteris, atramenti ſutcrÿ, ſalis ammoniaci P. ſemis, æruginis raſæ P. beſſem, aceti * ſtillitici heminam, vini aminei tantundem.*

* *ſtillaticÿ, al ſcillitici*

Emplastra aduersus morsus, & alia recentiora vulnera.

SVnt etiam aduersus morsus quædam accommodata, quale est Diogenis nigrũ, quod habet bituminis, ceræ, resinæ pineæ aridæ, singulorum P. XX. ✱. *spumæ argenti P. C.* ✱. *olei sextarium. Aut in quo sunt squamæ æris P. IIII.* ✱. *cerussæ, & æruginis* *passæ, * *rasæ, singulorum P. VIII.* ✱. *ammoniaci P. XII. ceræ, resinæ pineæ, singulorum P. XXV.* ✱. *spumæ argenti P. C.* ✱. *olei sextarium. Aut in quo sunt squamæ æris P. XIIII.* ✱. *galbani P. VI.* ✱. *cerussæ, & æruginis rasæ, singulorum P. VIII.* ✱. *ammoniaci P. XII. ceræ, resinæ pineæ, singulorum * P. LV.* ✱. *ex quibus spuma argenti concoquitur.*

* P. XLV. al. P. XXXV.

Ephesium emplastrum rubrum, ad idem valens.

*Rubrum quoque emplastrum, quod * Ephesium vocatur, huc aptum est. Habet resinæ terebinthinæ P. II.* ✱. *galbani P.* ✱. *IIII. minij sinopici P. VI. thuris fuliginis P. VI.* ✱. *ceræ P. VIII.* ✱. *spumæ argenti * P. LVI.* ✱. *olei veteris heminam.*

*Ethesiũ

* XLVI. al. XXXVI

Aliud emplastrum ad idem valens.

ITem id quod ex ijs constat, squamæ æris, thuris fuliginis, singulorum P. IIII. ✱. *galbani P. VI.* ✱. *salis ammoniaci P.* ✱. *XII. ƺ. ceræ P. XXV.* ✱. *olei tribus heminis. Hæc*

autem

autem alijs quoque recentioribus vulneribus rectè imponuntur.

Λιπαρὰ emplastra non grauibus vulneribus accommodata, & maximè senilibus.

SVnt enim alba lenia, λιπαρὰ Græci vocant, ferè non grauibus vulneribus accommodata, præcipueq́ue senilibus. Quale est quod habet cerussæ * *P.* LII. ✱. *seui vitulini curati, & ceræ, singulorum P.* * LVIII. ✱. *olei heminas tres, ex quibus ea cerussa concoquitur.*

*P.XXXII.
* XLVIII.

Elephantinum emplastrum.

ALiud quod habet cerussæ P. XX. ✱. *ceræ* * *P.* LV. ✱. *olei heminam, aquæ sextarium. Quæ quoties adijciuntur cerussæ, vel spumæ argenti, scire licet illa ex his coquenda esse. Est autem ea percandida compositio, quæ suprà posita est, ideoq́ue elephantina nominatur.*

*P.XXXV.

Lenia emplastra.

LEnia quoque quædam emplastra sunt, quas λιπαρὰς ferè Græci nominant, vt id quod habet minij P. IIII. ✱. *spumæ argenti P.* XXV. ✱. *ceræ, & adipis suillæ, singulorum P.* XXVII. *vitellos quatuor.*

Emplastrum lene.

ALia compositio generis eiusdem, ceræ, resinæ terebinthinæ, singulorum P. VI.

*P.VIII. *. *cerussæ* * P. VI. *. *spumæ argenti, plumbi recrementi, scoriam molybdi Græci vocant, singulorum* P.XX. *cicini olei, & myrti, singulorum heminæ.*

Archagathi emplastrum lene.

Tertia, quæ ad auctorem Archagathum refertur, Misyos cocti, æris combusti, singulorum P. IIII. *. *cerussæ coctæ* P. VIII. *. *resinæ terebinthinæ* P. I. *. *spumæ argenti* P. VI. *.

Emplastra eiusdem generis ad leniendum apta.

Etiamnum generis eiusdem, spumæ argenti, ceræ, adipis suillæ, singulorum P. XXVII. *. *vitelli cocti quatuor, rosæ* *heminæ. Aut cerati ex oleo myrteo facti partes tres, adipis suillæ pars quarta, paulum ex plumbi recremento. Aut spumæ argenti selibra, ex olei hemina, & aquæ marinæ altera, cocta donec bullire desierit, cui paulum ceræ sit adiectum, aut pares portiones ceræ, seui, stibi, spumæ argenti, cerussæ.*

*rosi. i. rosacei

De pastillis, & primò de his qui ad recentia vulnera glutinanda, sanandaque apti sunt.

CAP. XX.

Pastilli quoque facultates diuersas habent. Sunt enim ad recentia vulnera glutinanda, sanandaq́; apti. Qualis est qui habet * *chalcitis, misyos, spumæ nitri, floris*

*chalciteos,

*floris æris, gallæ, aluminis scißilis modicè cocti, singulorum P. I. *. æris combusti, capitulorum mali punici, singulorum P. III. *. Hũc oportet diluere aceto, * sic vbi vulnus glutinandũ est, illinere. At si neruosus aut musculosus is locus est, commodius est cerato miscere, sic vt illius octo partes, nona huius sit.*

*ac vbi

Alius pastillus ad glutinanda vulnera.

A*Lius ad idem constat ex his, bituminis, aluminis scißilis, singul. P. I. *. æris cõbusti P. IIII. *. spumæ argenti P. XI. *. olei sextario.*

De sphragide pastillo, quem * Polybus confecit ad glutinandum vulnus.

*Polyidas

S*Ed longe * Polybi celeberrimus est, Sphragis autem nominatur, qui habet aluminis scißilis P. *. I. 3. atramenti sutorij P. II. *. myrrhæ P. V. *. aloës tantundem, capitulorum punici mali, fellis taurini, singulorum P. VI. *. Quæ contrita vino austero excipiuntur.*

* Polyidæ

Pastillus ad vlcera sordida, & nigritiem in auribus, naribus, & in obscœnis partibus, inflammationesq; eorum.

A*D vlcera sordida, & nigritiem in auribus, naribus, obscœnis partibus inflammationesq; eorũ: Chrysocollæ P. I. *. atramenti sutorij, aluminis scißilis, sing. P. II. *. halicacabi corticis P. IIII. *. minij P.*

VI.✱. *ſpumæ argenti P.* XII. ✱. *cerußæ. P.* XVI. ✱. *Quæ ex aceto & coguntur, & , vbi vtendum eſt, diluuntur.*

Paſtillus Andronis ad vuam inflammatam, ad naturalia ſordida, etiam cancro laborantia.

*ANdronis vero eſt ad vuam inflammatam, ad naturalia ſordida etiam cancro laborantia. Gallæ, atramenti ſutorij, myrrhæ, ſingulorum *P.* I. ✱. *ariſtolochiæ, aluminis ſcißilis, ſingulorum P.* II. ✱. *capitulorum punici mali P.* XXV. ✱. *ex paßo coactorum, & (quum vſus exigit) aceto vel vino dilutorum, prout valentius aut lenius vitium eſt, cui medendum eſt.*

*P. II.

Paſtillus ad fiſſa ani, vel ora venarum fundentia ſanguinem vel cancrum.

PRopriè autem ad ani fiſſa, vel ora venarum fundentia ſanguinem, vel cancrum: Aeruginis P. II. ✱. *myrrhæ P.* XII. ✱. **ſtibis, lacrymæ papaueris, acaciæ ſingulorũ P.* XVI. ✱. *Quæ ex vino & teruntur, & in ipſo vſu *deliquantur.*

*ſtibij,

*liquantur.

Paſtillus ad expellendum calculum cum vrina.

EXpellere autem ex veſica cum vrina calculum videtur hæc compoſitio: Caſiæ, croci, myrræ, coſti, nardi, cinnamomi, dulcis radicis, balſami, hyperici pares portiones

con-

conteruntur, deinde vinum lene instillatur, & pastilli fiunt, qui singuli habeant P. *. ∴. hique singuli quotidie mane ieiuno dantur.

De pessis.

CAP. XXI.

HAec tria compositionum genera, id est, quæ in malagmatis, pastillis, emplastrisq; sunt maximum præcipuéque varium usum præstant. Sed aliæ quoque utilia sunt, ut ea quæ fœminis subijciuntur, (πέσσους Græci vocant.) Eorum hæc proprietas est: Medicamenta composita molli lana excipiuntur, eaque lana naturalibus conditur.

Ad sanguinem euocandum.

AD sanguinem autem euocandum, * caunëis duabus adijcitur nitri * P. I. ∴. aut allij semen conteritur, adijcitur myrrhæ paululum, & unguento susino miscetur, aut cucumeris syluestris pars interior, ex lacte muliebri diluitur.

* cannis al. cuneis.

* P. II.

Ad vuluam molliendam.

AD vuluam molliendam; oui vitellus, & fœnum Græcum, & * rosa & crocum temperantur. Aut elaterij P. *. 3. salis tantundem, vuæ taminiæ P. VI. *. melle excipiuntur.

* ros. i. rosaceum, et sic innumeris locis

Alia pessi compositio ad idem valens.

AVt Boetho auctore, croci, resinæ terebinthinæ, sing. P.. IIII. myrrhæ P.*. 3. rosæ 8. I.*. seui vitulini P.*. 3. ceræ P. II. *. miscentur.*

Ad inflammationes vuluæ Numenij pessus.

OPtima autem aduersus inflammationes vuluæ, Numenij compositio est, quæ habet croci P.. 3. ceræ P. I.*. butyri P. VIII. *. adipis anserini P. XII.*. vitellos coctos duos, rosæ, minus cyatho.*

Ad eiiciendum è vulua infantem mortuum.

SI vero infans intus deceßit, quo facilius eijciatur, malicorum ex aqua terendum, eoq; vtendum est.

Si mulier vitio locorum concidit, qua curatione vtendum sit.

SI concidere vitio locorum mulier solet, cochleæ cum testis suis comburendæ, conterendæq;, deinde ijs mel adijciendum est. Si non comprehendit, adeps leonina ex rosa mollienda est.

De medicamentis quibus aridis vtimur.

CAP. XXII.

Ad carnem supercrescentem exedendam.

QVadum autem misturæ medicamentorum sunt, quibus aridis neque coactis vtimur, sic vt inspergamus, aut cum aliquo liquido mista illinamus, quale est ad

*arnem supercrescentem exedendam, quod abet squamæ, fuliginis thuris, singulorum P. I. *. æruginis P. II. *. Hæc autem eadem um melle purgant vlcera, cum cera im- lent. Misy quoque & gallæ, si paribus por- ionibus misceantur, corpus consumunt, eá- ue vel arida inspergere licet, vel excepta admia, illinire.*

Ad putrem carnem continendam, ne vltrà ser- par, eamq; leniter exedendam, plures com- positiones.

P*Vtrem verò carnem continet, neque vl- trà serpere patitur, & leniter exest, mel, vel cum lenticula, vel cum marru- o, vel cum oleæ folijs, antè ex vino deco- s. Item sertula campana in mulso cocta, einde contrita, aut calx cum cerato, aut maræ nuces cum allio, sic vt huius pars rtia sit, paulumq; ijs croci adijciatur. Aut od habet spumæ argenti P. VI. *. cornu buli combusti P. XII. *. olei myrtei, & ni cyathos ternos. Aut quod ex his con- t: Floris punici mali, atramenti suto- , aloës, singulorum P. II. *. aluminis ßilis, thuris, singulor. P. IIII. *. gallæ P. II. *. aristolochiæ P. X. *. Vehementius em facit etiam adurendo auripigmentum m chalcitide, & aut nitro, aut calce, aut arta combusta. Item sal cum aceto. Vel*

*ea compositio quæ habet chalcitidis, capitulorum punici mali, aloës, singulorum P. II. *. aluminis scißilis, thuris, singulorum P. IIII. *. gallæ P. VIII. *. aristolochiæ P. X. *. mellis quantum satis sit ad ea cogenda. Vel cantharides P. I. *. P. sulphuris. I. *. lolij P. P. III. *. Quibus adijcitur picis liquidæ quantum satis est: adiungendum mel, chalcitis quoque cum resina & ruta mista, aut cum eadem resina diphryges, aut uua taminia, cum pice liquida. Idem vero possunt feces vini combustæ, & calcis, & nitri pares portiones, vel aluminis scißilis P. *. * 33, thuris, sandaracæ, nitri singulorum P. *. I. gallæ P. VIII. *. aristolochiæ P. X. *. mellis quantum satis est.*

*& 3.

Hieræ compositio.

E*St etiam Hieræ compositio quæ habet myrrhæ, chalcitidis, singulorum P. II. *. aloës, thuris, aluminis scißilis, singulorum P. IIII. *. aristolochiæ, gallæ immaturæ, singulorum P. VIII. *. malicorij contriti * P. XX. *.*

*P. X.

Iudæi compositio.

E*St & Iudæi, in qua sunt calcis partes duæ, nitri quam ruberrimi pars tertia, quæ vrinæ impuberis pueri coguntur, donec strigmenti craßitudo sit. Sed*

subin-

subinde is locus, cui id illinitur, madefaciendus est.

Iollæ compositio.

AT Iollas chartæ combustæ, sandaracæ, singulorum P. I. ✻. calcis P. II. ✻. auripigmenti tantundem miscebat.

Ad sanguinis profluuia vel ex membrana cerebri, vel aliis locis: & ad cancrum, & ad inducendam cicatricem, & ad coërcendam carnem crescentem.

*SI vero ex membrana, quæ super cerebrum est, profluit sanguis, vitellus combustus & contritus inspergi debet, si alio loco sanguinis profluuium est, auripigmenti, squamæ æris singulorum P. I. ✻. sandaracæ P. II, marmoris * cocti P. IIII. ✻. inspergi debet. Eadem cancro quoque obsistunt. Ad inducendam cicatricem, squamæ æris, thuris fuliginis, singulorum P. II. ✻. calcis P. IIII. ✻. Eadem increscentem quoque carnem coërcent.*

* vsti

Timæi compositio ad ignem sacrum vel cancrum.

TImæus autem ad ignem sacrum, vel ad cancrum his vtebatur, myrrhæ P. II. ✻. thuris, atramenti sutorij, singulorum P. III. ✻. sandaracæ, auripigmenti, squamæ æris, singulorum P. IIII. ✻. gallæ P. VI. ✻. cerussæ combustæ P. VIII. ✻.

Eadem vel arida inspersa, vel melle excepta idem præstant.

Ad sternutamenta excitanda.

STernutamenta vero vel albo veratro, vel struthio contecto in nares excitantur, vel his mistis, piperis, veratri albi, singulorum P.. 3. castorei pondo 1. *. spumæ nitri P. II. *. struthij P. III. *.*

Gargarisationes quibus fieri debeant.

* lauandi

* Lauant

*GArgarizationes autem aut * leuandi caussa sunt, aut reprimendi, aut euocandi. * Leuant lac, cremor, vel ptissana, vel sursurum. Reprimit aqua, in qua vel lenticula, vel rosa, vel rubus, vel cotoneum malum, vel palmulæ decoctæ sunt. Euocant, sinapi, piper.*

De antidotis, & quibus malis opitulentur.

CAP. XXIII.

ANtidota raro, sed præcipuè interdum necessaria sunt, quia grauißimis casibus opitulantur. Ea rectè quidem dantur collisis corporibus vel per ictus, vel ubi ex alto deciderunt, vel in viscerum, laterum, faucium, interiorúmque partium doloribus. Maximè autem desideranda sunt aduersus venena, vel per morsus, vel per cibos, aut potiones nostris corporibus inserta.

Com-

Compositio antidoti.

VNum est quod habet lacrymæ papaueris P.*. 3. acori malobatri P. v.*. iridis illyricæ, gummi, sing. P. II.*. anisi P. III. *. nardi gallici, foliorum rosæ aridorum, cardamomi, sing. P. IIII.*. petroselini P. *. IIII. 3. trifolij P. v.*. casiæ nigræ, *silis, bdellij, balsami, seminis * paperis albi, sing. P.*. 3. styracis P.*. v. 3. myrrhæ, opopanacis, nardi * syri, thuris masculi, hypocistidis succi, sing. P. VI.*. castorei P. VI.*. costi, piperis albi, galbani, resinæ terebinthinæ, croci, floris iunci rotundi, sing. P. *. VI. 3. dulcis radicis P. VIII.*. 3. quæ vel melle vel passo excipiuntur.

*seseleos,
* papaueris
*syriaci,

Aliud antidotum Ambrosia nominatum quod Zopyrus Ptolemæo regi composuit.

ALterum quod Zopyrus regi Ptolemæo dicitur composuisse, atque Ambrosiam nominasse, ex his constat: Costi, thuris masculi singulorum P. v.* *. piperis alb. P. *. 3. floris iunci rotundi P. II. *. cinnamomi P. III.*. casiæ nigræ P. IIII. *. croci Cilicij P. *. IIII. 3. myrrhæ, quam stacten nominat, P. V. *. nardi indici P. *. V. 3. Quæ singula contrita melle cocto excipiuntur. Deinde vbi vtendum est, id quod Aegyptiæ fabæ magnitudinem impleat in potione vini diluitur.

*hic vbiq. & pa præced. & inf. vsque ad pagi. 264. in vet. co. deleti *. post. P. legitur 3.

Antidotum Mithridatis.

Nobilissimum autem est Mithridatis, quod quotidie sumendo rex ille dicitur aduersus venenorum pericula tutum corpus suum reddidisse. In quo hæc sunt, costi P. ✱. S. ʒ. *acori* P. V. ✱. *hyperici, cumini, sagapeni, acaciæ succi, iridis Illyricæ, cardamomi, singulorũ* P. II. ✱. *anisi* P. III. ✱. *nardi gallici, gentianæ, radicis, aridorum rosæ foliorum, singulorum* P. IIII. ✱. *papaueris lacrymæ, petroselini, singulorum* P. ✱. IIII. ʒ, *casiæ, silis,* * *lolij, piperis longi, singulorum* P. VI. ✱. *styracis* P. ✱. V. ʒ. *castorei, thuris, hypocistidis succi, myrrhæ, opopanacis, singulorum* P. VI. ✱. *malobathri folij* P. VI. ✱. *floris iunci rotundi, resinæ terebinthinæ, galbani, dauci cretici seminis, singulorum** P. ✱. V. ʒ. *nardi, opobalsami, singulorum* P. *. VI. ʒ. *thlaspis* P. *. V. ʒʒ. *radicis ponticæ* P. VII. *. *croci, zingiberis, cinnamomi, singulorum* P. *. VIII. ʒ. *Hæc contrita melle excipiuntur, & aduersus venenum quod magnitudinem nucis Græcæ impleat, ex vino datur. In cæteris autem affectibus corporis pro modo eorum, vel quod Aegyptiæ faba, vel quod erui magnitudinem impleat, satis est.*

* *polij,*

* P. *. VI.

DE ACOPIS.

Acopum neruis vtile.

CAP. XXIIII.

Acopa quoque vtilia neruis sunt. Quale est quod habet floris iunci rotundi P.*. II. 33. *costi, iunci quadrati, lauri baccarum, ammoniaci, cardamomi, singulorum* P.*. IIII. 3. *myrrhæ, æris combusti, singulorum* P.*. VII. *iridis illyricæ, ceræ, singulorum* P. IIII. *. *alexandrini calami, iunci rotundi, aspalathi, xylobalsami, singulorum* P. XVIII. *. *seui* P. I. * *vnguenti irini cyathum.*

Acopum Euodes neruis vtile.

Alterum quod * εὐώδες *vocant, hoc modo fit ceræ* P.*. 3. *olei tantundem, resinæ terebinthinæ ad nucis iuglandis magnitudinem simul incoquuntur, deinde infusu in mortario teruntur, instillaturq́ subinde quàm optimi mellis acetabulum, tum irini vnguenti, & rosæ terni cyathi.*

* ἐλαιώδες

Enchrista ad vlcera purganda & implenda.

Ἔγχριστα autem Græci vocant liquida quæ illinuntur. Quale est quod fit, ad vlcera purganda, & implenda maximè inter neruos, paribus portionibus inter se mistis, butyri, medullæ vitulinæ, seui vitulini, adipis anserinæ, ceræ, mellis, resinæ terebin-

*cilini. *thinæ, rosæ, olei * cicini. Quæ separatim omnia liquantur, deinde liquida miscentur, & tum simul teruntur. Et hoc quidem magis purgat: magis verò emollit, si pro rosa cyprus infunditur.*

Ad sacrum ignem.

A*D sacrum ignem spumæ argenti* P. VI. *. *cornu bubuli combusti* P. II. *. *conteruntur, adijciturque inuicem vinum, & id quod specialiter sil vocatur, & myrteum, donec vtriusque terni cyathi conficiantur.*

De catapotiis.

CAP. XXV.

Catapotium ad somnum accersendum, & leuationem doloris, & simul ad concoquendum.

C*Atapotia quoque multa sunt, varijsque de causis fiunt. Anodyna vocant quæ somno dolorem leuant. Quibus vti, nisi nimia necessitas vrget, alienum est. Sunt enim ex vehementibus medicamentis, & stomacho alienis. Potest tamen etiam ad concoquendum, quod habet papaueris lacrymæ, galbani, singulorum* P. I. *. *myrrhæ, castorei, piperis sing.* P. II. *. *Ex quibus quod erui magnitudinem habet, satis est deuorasse.*

Ca-

Catapotium valentius ad somnum.

*A*Lterum stomacho peius, ad somnum valentius ex his fit, mandragoræ P.*. 3. apij seminis, item hyoscyami seminis, singulorum P. IIII.*. Quæ ex vino teruntur. Vnum autem eiusdem magnitudinis, quæ suprà posita est, abundè est sumpsisse.

Catapotium ad plurimos dolores per somnum leniendos.

*S*Iue autem capitis dolores, siue vlcera, siue lippitudo, siue dentes, siue spiritus difficultas, siue intestinorum tormenta, siue inflammatio vuluæ est, siue coxa, siue iecur, aut lienis, aut latus torquet, siue vitio locorum aliqua prolabitur, & obmutescit, occurrit dolori per quietem eiusmodi catapotium: Silis, acori, rutæ syluestris seminis, singulorum P. I.*. castorei, cinnamomi, singulorum P. II.*. papaueris lacrymæ, panacis, radicis mandragoræ, malorum aridorum, iunci rotundi floris, singulorum P. II. *. piperis grana LVI. Hæc per se contrita, rursùs instillato subinde passo, simul omnia teruntur, donec crassitudo sordium fiat. Ex eo paulum aut deuoratur, aut aqua diluitur, & potui datur.

Catapotium aliud ad multa valens.

*Q*Vinetiam syluestris papaueris quum iam ad excipiendam lacrymā matu-

rum est, manipulus qui manu comprehendi potest, in vas demittitur, & superinfunditur aqua, quæ id contegat, atque ita coquitur. Vbi iam bene manipulus is coctus est, ibidem expressus proijcitur, & cum eo humore, passi pari mensura miscetur, inferuetq́ donec crassitudinem sordium habeat. Quum * infrixit, catapotia ex eo fiunt, ad nostræ fabæ magnitudinem, habentq́ vsum multiplicem. Nam & somnum faciunt, vel per se assumpta, vel ex aqua data & aurium dolores leuant, adiectis exiguo modo rutæ succo, ac passi. Et tormina supprimunt ex vino liquata, & inflammationem vuluæ coercent, mista cerato ex rosa facto, quum paulum his croci quoque accessit, & ex aqua fronti inducta, pituitam in oculos decurrentem tenent.

* refrixit,

Catapotium ad inducendum somnum, quod vulua dolens prohibuit.

ITem si vulua dolens somnum prohibuit, croci P. II. *. anisi, myrrhæ, singulorum P. I. *. papaueris lacrymæ P. IIII. *. cicutæ seminis P. VIII. *. miscentur, excipiunturq́ vino vetere, & quod lupini magnitudinem habet in tribus cyathis aquæ diluitur. Id tamen in febre periculosè datur.

Ad iecur sanandum.

AD sanandum iecur nitri P. *. 3. croci, myrrhæ,

*myrrhæ, nardi Gallici, singulorum P. I. *. melle excipiuntur, daturque quod Aegyptiæ fabæ magnitudinem habeat.*

Ad finiendos dolores lateris.

A*D lateris dolores finiendos, piperis, aristolochiæ, nardi, myrrhæ pares portiones.*

Ad thoracis dolores finiendos.

A*D thoracis, nardi P. I. *. thuris, casiæ, singulorum P. III. *. myrrhæ, cinnamomi, singulorum P. VI. *. croci P. VIII. *. resinæ terebinthinæ quadrans, mellis heminæ tres.*

Catapotium Athenionis ad tussim.

A*D tußim Athenionis, myrrhæ, piperis, singulorum P. I. *. castorei, papaueris lacrymæ, singulorum P. I. *. Quæ separatim contusa, postea iunguntur, & ad magnitudinem fabæ nostræ, bina catapotia mane, bina noctu dormituro dantur.*

Catapotium Heraclidis Tarentini, ad tussim, & somnum.

S*I tußis somnum prohibet, ad vtrumque Heraclidis Tarentini, croci P. I. *. cinnamomi, castorei, papaueris lacrymæ, singulorum P. I. *. myrrhæ, piperis longi, costi, galbani, singulorum P. *. 3.*

Catapotium ad purganda vlcera in faucibus tussientibus.

Quod si purganda sunt vlcera in faucibus tussientibus, panacis, myrrhæ, resinæ terebinthinæ, singulorum P.V.. galbani P.*.3. hyssopi P.*.3. conterenda sunt, hisque hemina mellis adijcienda, & quod digito excipi potest, deuorandum est.*

Colice Cassij medici.

Colice verò Cassij ex his constat, croci, anisi, castorei, singulorum P.III.. petroselini P.IIII.*. piperis & longi, & rotundi, singulorum P.V.*. papaueris lacrymæ, iunci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum P.VI.*. Quæ melle excipiuntur. Id autem & deuorari potest, & ex aqua calida sumi.*

Ad infantem mortuum aut secundas impellendas.

Infantem verò mortuum, aut secundas expellit aquæ potio, cui salis ammoniaci P.I.. aut cui dictami Cretici P.I.*. adiectum est.*

Laborantibus ex partu quid dari debeat.

*Ex partu laborantibus erisimum, ex vino tepido *ieiunæ dari debet.*

*ieiunis

Ad adiuuandum vocem.

Vocem adiuuat thuris P.I.. in duobus cyathis vini datum.*

Ad-

Aduersus difficultatem vrinæ.

*ADuersus vrinæ difficultatem, piperis longi, castorei, myrrhæ, galbani, papaueris lacrymæ, croci, costi unciæ singulæ, styracis, resinæ terebinthinæ pondo sextantes, mel, absinthij cyathus. Ex quibus ad magnitudinem fabæ Aegyptiæ, & manè, & *cœnato dari debet.* *incœnato

Arteriaces compositio quomodo fiat.

ARteriace vero hoc modo fit, casiæ, iridis, cinnamomi, nardi, myrrhæ, thuris, singulorum P. I. *. *croci* P. I. *. *piperis grana* XXX. *ex paßi tribus sextarij decoquuntur, donec mellis craßitudo his fiat. Aut croci, myrrhæ, thuris, singulorum* P. I. *. *coniiciuntur in paßi eundem modum, eodemq; modo decoquuntur. Aut eiusdem paßi heminæ tres vsque eò coquuntur, donec extracta inde gutta indurescat, * & adijcitur tritæ casiæ* P. I. *. & ei adijc.

De quinque generibus noxarum corporis, & primò de vulneribus, quæ maximè per tela inferuntur.

CAP. XXVI.

QVum facultates medicamentorum proposuerim, genera in quibus noxa corpori est, proponam. Ea quinque sunt. Quum quid extrinsecus læsit, vt in vulneribus. Quum quid intra seipsum corruptum est, vt in

cancro. Quum quid innatum est, ut in vesica calculus. Quum quid increuit, ut vena, quæ intumescens, in varicem conuertitur. Quum quid deest, ut quum curta pars aliqua est. Ex his alia sunt, in quibus plus medicamenta, alia in quibus plus manus proficit. Ergo dilatis his, quæ præcipuè scalpellum & manum postulant, nunc de his dicam, quæ maximè medicamentis egent. Diuidam autem hanc quoque curandi partem sicut priorem. Et antè dicam de his, quæ in quamlibet partem corporis incidunt. Tum de his quæ certas partes infestant. Incipiam à vulneribus. In his autem ante omnia scire medicus debet quæ insanabilia sint, quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Est enim prudētis hominis, primùm eum qui seruari non potest, non attingere, nec subire *speciem eius, ut occisi, quem sors ipsius *peremit. Deinde ubi grauis metus, sine certa tamen desperatione est, indicare necessarijs periclitantis in difficili *rem esse, ne si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse videatur. Sed ut hæc prudenti viro conueniunt, sic rursus histrionis est, paruam rem attollere, quò plus præstitisse videatur. Obligariq; æquum est, confeßione promptæ rei, quò curiosiùs etiam circumspiciat, ne quod per se exiguum est malum,

*spem, al. suspicionē.
* interemit.
* spem

maius

maius curantis negligentia fiat.

Quæ vulnera insanabilia sint.

*SEruari non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui iocinoris portæ, cui in spina medulla percussa est, cuiq; aut pulmo medius, aut ieiunum, aut tenuius intestinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati sunt, cuive circa fauces *grandes venæ, vel arteriæ præcisæ sunt.*

*glandes, venæ vel arteriæ, &c.

Quæ vulnera difficilem curationem habeant.

*VIx autem ad sanitatem perueniunt, quibus ulla parte pulmo, aut iocinoris crassum, aut membrana quæ continet cerebrum, aut lienis, aut vulua, aut vesica, aut ullum intestinum, aut septum transuersum vulneratum est. Hi quoque in præcipiti sunt, in quibus vsque ad grandes, intusq; conditas venas, in alis vel poplitibus mucro *desedit. Periculosa etiam vulnera sunt vbicunque venæ maiores sunt, quoniam exhaurire hominem profusione sanguinis possunt. Idq; euenit non in alis tantùm atque poplitibus, sed etiam in his venis, quæ ad anum, testiculosq; perueniunt. Præter hæc malum vulnus est, quodcunque in alis, vel feminibus, vel inanibus locis, vel in articulis, vel inter digitos est. Item quodcunque musculum, aut neruum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læsit.*

* descēdit

Quæ vulnera tutiorem curationem habeant.

TVtißimum omnium, quod in carne est: & hæc quidem loco, vel peiora, vel meliora sunt. Modo verò periculum facit, quodcunque magnum est.

Obseruationes quædam, & ætatis, & corporis & vitæ, & temporis in vulneribus.

*ALiquid etiam in vulneris genere, figuráque est. Nam peius est, quod etiam collisum, quàm quod tantùm discissum est, adeò vt acuto quoque, quàm retuso telo vulnerari commodius sit. Peius etiam vulnus est, ex quo aliquid * excisum est, ex quóve caro alia parte abscissa, alia dependet. Peßima quæque plaga in orbem est: tutißima quæ lineæ modo recta est. Quo deinde propius huic, illive figuræ vulnus est, eo vel deterius, vel tolerabilius est. Quin etiam confert aliquid & ætas, & corpus, & vitæ propositum, & anni tempus: quia facilius sanescit puer, vel adolescens, quàm senior, valens, quàm infirmus: neque nimis tenuis, neque nimis plenus, quàm si alterum ex his est. Integri habitus, quàm corrupti: exercitatus, quàm iners: sobrius, & temperans, quàm vino veneríque deditus. Opportunißimúmque curationi tempus vernum est, aut certè neque feruens, neque frigidum. Siquidem vulnera & nimius calor, & nimium*

* *abcißum*

*nimium frigus infestant: maximè tamen horum varietas, ideoq; perniciosißimus autumnus est. Sed pleraq; ex vulneribus oculis subiecta sunt, quorundam ipsæ sedes indices sunt, quas alio loco demonstrauimus, quum positus interiorum partium ostendimus. Veruntamen quia quædam vicina sunt, interest quoque vulnus in summa parte sit, an * penitus penetrauerit: necessarium est notas subijcere, per quas quid intus actum sit, scire poßimus, & ex quibus vel spes, vel desperatio oritur.*

*penitius

Signa percussi cordis.

I*Gitur corde percusso, sanguis multus effertur, venæ languescunt, color pallidissimus, sudores frigidi, malique odoris, tanquam * in rotato corpore oriuntur, extremisque partibus frigidis, matura mors sequitur.*

* in ægroto al. irritato al. irrotato

Signa pulmonis icti.

P*Vlmone vero icto, spirandi difficultas est, sanguis ex ore spumans, ex plaga rubens, simulque etiam spiritus cum sono fertur: in vulnus inclinari iuuat, quidam sine ratione consurgunt. Multi si in ipsum vulnus inclinati sunt, loquuntur: si in aliam partem, obmutescunt.*

Signa iocinoris vulnerati.

I*Ocinoris autem vulnerati notæ sunt, mul-*

tus sub dextra parte præcordiorum profusus sanguis, ad spinam reducta præcordia, in ventrem cubandi dulcedo, punctiones, doloresque usque ad iugulum, iunctumque ei latus scapularum, os intentum. Quibus nonnunquam etiam biliosus vomitus accedit.

Signa percussorum renum.

R*Enibus vero percußis, dolor ad inguina testiculósque descendit, difficulter vrina redditur, eáque aut est cruenta, aut cruor fertur.*

Signa vulnerati lienis.

A*T liene icto, sanguis niger à sinistra parte prorumpit, præcordia cum ventriculo ab eadem parte indurescunt, sitis ingens oritur, dolor ad iugulum, sicut iocinore vulnerato, venit.*

Signa percussæ vuluæ.

A*T quum vulua percußa est, dolor inguinibus, & coxis, & * femoribus est. Sanguinis pars per vulnus, pars per naturale descendit, vomitus bilis insequitur. Quædam * obtumescunt, quædam mente labuntur, quædam sui compotes, neruorum, oculorúmque dolore vrgeri se confitentur, morientésque tandem, eadem quæ corde vulnerato patiuntur.*

** feminibus*

* obmutescunt.

Signa

Signa percussi cerebri, vel membranæ eius.

S*In cerebrum, membranáve eius vulnus accepit, sanguis per nares, quibusdam etiam per aures exit, feréque bilis vomitus insequitur. Quorundam sensus obtunduntur, appellatiq; ignorant. Quorundam trux vultus est, quorundam oculi quasi resoluti, * huc atque illuc mouentur. Fereq; tertio vel quinto die delirium accedit. Multorum etiam nerui distenduntur. Ante mortem autem plerique fascias, quibus caput deligatum est, lacerant, ac nudum vulnus frigori obijciunt.

* Enimuero

*huc illac commouentur.

Signa percussi stomachi.

VBi stomachus autem percussus est, singultus, & bilis vomitus insequitur. Si quid cibi vel potionis assumptum est, id redditur citò. Venarum motus elanguescunt, sudores tenues oriuntur, per quos extremæ partes frigescunt.

Signa ieiuni intestini, & ventriculi vulnerati, & aliorum intestinorum.

COmmunes vero ieiuni intestini, & ventriculi vulnerati notæ sunt. Nam cibus, & potio per vulnus exeunt, præcordia *indurescunt, nonnunquam bilis per os redditur. Intestino tantum sedes inferior est. Cætera intestina icta vel stercus, vel odorem eius exhibent.

* indurescunt.

Signa percussæ medullæ, quæ in spina est.

*percussa, al. discissa

*MEdulla vero, quæ in spina est, *discussa, nerui resoluuntur, aut distenduntur, sensus intercidit: interposito tempore aliquo sine voluntate inferiores partes vel semen, vel vrinam, vel etiam stercus excernunt.*

Signa septi transuersi percussi.

AT si septum transuersum percussum est, præcordia sursum contrahuntur, spina dolet, spiritus rarus est, sanguis spumans fertur.

Signa vesicæ vulneratæ.

VEsica vero vulnerata, dolent inguina. Quod super pubem est, intenditur, pro vrina sanguis, aut ex ipso vulnere vrina descendit, stomachus afficitur. itaque aut bilem vomunt, aut singultiunt, frigus, & ex eo mors sequitur.

De sanguine, & sanie, & pure, & eorum speciebus, quando meliora, deterioráve sint.

*varia

*albidissi.

*HIs cognitis, etiam nunc quædam alia noscenda sunt, ad omnia vulnera vlceraque de quibus dicturi sumus pertinentia. Ex his autem exit sanguis, sanies, pus. Sanguis omnibus notus est. Sanies est tenuior hoc, * variè crassa, & glutinosa, & colorata. Pus crassissimum, * albissimúmque, glutinosius & sanguine & sanie. Exit autem*

*autem sanguis ex vulnere recenti, aut iam sanescente. Sanies est inter vtrunque tempus: Pus vulnere iam ad sanitatem spectante. Rursus & sanies, & pus quasdam species Græcis nominibus distinctas habent. Est enim quædam sanies, quæ vel ἰχὼρ vel * meliceria nominatur. Est pus quod ἐλαιῶδες appellatur. ἰχὼρ tenuis, subalbidus ex malo vlcere exit, maximeque vbi neruo læso inflammatio secuta est. Meliceria crassior, & * glutinosior, subalbida, mellique albo subsimilis fertur. Hæc quoque ex malis vlceribus, vbi nerui circa articulos læsi sunt, & inter hæc loca, maximè ex genibus. Ἐλαιῶδες tenue, subalbidum, quasi * vnctum colore atque pinguitudine, oleo albo non dissimile, apparet in magnis vlceribus sanescentibus. Malus autem est sanguis nimium aut tenuis, aut crassus, colore vel liuidus, vel niger, aut pituita mistus, aut varius. Optimus calidus, * rubens, * modicè crassus, non glutinosus. Itaq; protinus eius vulneris expedita magis curatio est, ex quo sanguis bonus fluxit. Itemq; postea spes in his maior est, ex quibus melioris generis quæq; proueniunt. Sanies * igitur mala est, multa, nimis tenuis, liuida, aut pallida, aut nigra, aut glutinosa, aut mali odoris, aut quæ & ipsum vlcus, & iunctã ei cutem*

* μελί-κηρος.
* glutinosa, & s.
* vnguinosum,
* ruber
* quoque

erodit. Melior non multa, modicè crassa, subrubicunda, aut subalbida. Ichor autem peior est multus, crassus, subliuidus, aut subpallidus, glutinosus, ater, calidus, mali odoris. Tolerabilior est subalbidus, qui cætera omnia contraria prioribus habet. Meliceria autem mala est multa, & percrassa, melior quæ & tenuior, & minus copiosa est. Pus inter hæc optimum est. Sed id quoque peius est multum, tenue, dilutum, magisq; si ab initio tale est. Itemq; si colore sero simile, si pallidum, si liuidum, si feculentum est. Præter hæc si malè olet, nisi tamen locus hunc odorem excitat. Melius est, quo minus est, quo crassius, quo albidius. Itemq; si leue est, si nihil olet, si æquale est, modo tamen conuenire, & magnitudini vulneris & tempori debet. Nam plus ex maiore, plus nondum solutis inflammationibus naturaliter fertur. Elæodes quoque peius est multum, & parum pingue, quo minus etiam, quóque idipsum pinguius, eo melius est.*

*eius

Curatio aduersus profusionem sanguinis in vlceribus.

Q*Vibus exploratis, vbi aliquis ictus est, qui seruari potest, protinus prospicienda duo sunt, ne sanguinis sit profusio, néve inflam-*

*inflammatio interimat. Si profusionem timemus, quod ex sede vulneris, & magnitudine eius, & ex impetu ruentis sanguinis intelligi potest, siccis linamentis vulnus implendum est, supraque imponenda spongia, ex aqua frigida expressa, ac manu super comprimenda. Si parum sic sanguis conquiescit, sæpius linamenta mutanda sunt. Et si sicca parum valent, aceto madefacienda sunt. Id vehemens ad sanguinem supprimendum est. Ideoque quidam id vulneri infundunt. Sed alius rursus metus subest, ne nimis valenter ibi retenta materia magnam inflammationem postea moueat. Quæ res efficit, vt neque rodentibus medicamentis, neque adurentibus, & ob idipsum inducentibus crustam, sit vtendum, quamuis pleraque ex his sanguinem supprimunt. Sed si semel ad ea decurritur, *potius quæ mitius idem efficiunt. Quòd si illa quoque profluuio vincuntur, venæ quæ sanguinem fundunt apprehendendæ, *circaque id quod ictum est, duobus locis deligandæ, intercidendæque sunt, *vt & in se ipsæ coëant, & nihilominus ora præclusa habeant. Vbi ne id quidem res patitur, possunt ferro candenti aduri. Sed etiam satis multo sanguine effuso ex eo loco, quo neque neruus, neque musculus est, vt-*

* his pot.

* vtraq;

* vt in se inuicem coëant.

putà in fronte, vel superiore capitis parte, commodissimum tamen est cucurbitulam admouere * *à diuersa parte, vt illuc sanguinis cursus reuocetur.*

*ab aduer . . , vel auersa,

Curationes aduersus vulnerum inflammationem.

E*T aduersus profusionem quidem in his auxilium est. Aduersus inflammationem autem in ipso sanguinis cursu,* * *ea timeri possunt, vbi læsum est, vel os, vel neruus, vel cartilago, vel musculus: aut vbi parum sanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo quoties quid tale erit, sanguinem maturè supprimere non oportebit, sed pati fluere, dum tutum erit, adeò vt si parum fluxisse videbitur, mitti quoque ex brachio debeat, vtique si corpus iuuenile, & robustum, & exercitatum est: multóque magis, si id vulnus ebrietas præcessit. Quòd si musculus læsus videbitur, præcidendus erit. Nã percussus mortiferus est: præcisus sanitatem recipit.*

*eaq;

De glutinatione vulnerum.

S*Anguine autem vel suppresso, si nimius erumpit: vel* * *exhausto, si per se parum fluxit, longè optimum est vulnus glutinari. Potest autem id vel quod in cute vel etiam in carne est, si nihil ei præterea mali*

*venæ sectione

accidit. Potest caro alia parte dependens, alia inhærens, si tamen etiamnum integra est, & coniunctione corporis fouetur. In his vero quæ glutinantur duplex curatio est. Nam si plaga in molli parte, sui debet, maximéque si discissa auris ima est, vel imus nasus, vel frons, vel bucca, vel palpebra, vel labrum, vel circa guttur cutis vel venter. Si vero in carne vulnus est, hiatq́; neque in vnum oræ facile attrahuntur, sutura quidem aliena est. Imponendæ vero fibulæ sunt (ἀγκτῆρας Græci nominant) quæ oras, paulum tamen, contrahunt, quo minus lata postea cicatrix sit. Ex his autem colligi potest, id quoque quod alia parte dependens, alia *inhærebit, si alienatum adhuc non est, suturam, an fibulam postulet. Ex quibus neutra antè debet imponi, quàm intus vulnus purgatum est, ne quid ibi concreti sanguinis relinquatur. Id enim & in pus vertitur, & inflammationē mouet, & glutinari vulnus prohibet. Ne linamentum quidem, quod supprimendi sanguinis caussa inditum est, inibi relinquendum est. Nam id quoque inflammat. Comprehendi vero sutura vel fibula non cutem tantùm, sed aliquid etiam ex carne, vbi suberit hæc, oportebit, quò valentiùs hæreat, neque cutem abrumpat. Itraque optima est ex *acia molli non nimis

* inhæret,

* acu

torta, quò mitius corpori incidat. Vtraque neque nimis rara, neque nimis crebra inijcienda est. Si nimis rara est, non continet. Si nimis crebra est, vehementer afficit, quia quo sæpius acus corpus * transiuit, quóque plura loca iniectum vinculum mordet, eo maiores inflammationes oriuntur, magisq; æstate. Neutra etiam vim * illam desiderat: sed eatenus vtilis est, * quà cutis ducentem, quasi sua sponte subsequitur. Ferè tamen fibulæ latius vulnus esse patiuntur. Sutura oras iungit, quæ ne ipsæ quidem inter se contingere ex toto debent, vt si quid intus humoris * concreuerit, sit quà emanet. Si quod vulnus neutrum horum recipit, id tamen purgari debet, deinde omni vulneri primò imponenda est spongia ex aceto expressa: si sustinere aliquis aceti vim non potest, vino vtendum est. Leuis plaga iuuatur etiam, si ex aqua frigida expressa spongia imponitur. Sed ea quocunque modo imposita est, dum * manet, prodest. Itaque vt inarescat, non est committendum. Licétque sine peregrinis, & conquisitis, & compositis medicamentis vulnus curare. Sed si quis huic parum confidit, imponere medicamentum debet, quod sine seuo compositum sit ex his, quæ cruentis vulneribus apta esse proposui. Maximeq; si caro est, bar-

*transsuit, *vllam *quatenus *coiuerit. *madet,

*barbarum: si nerui, vel cartilago, vel aliquid ex eminentibus, quales aures, vel labra sunt, Polybi sphragidem. Alexandrinum quoque viride neruis idoneum est, eminentibusq; partibus ea, quam Graeci ῥύπτουσαν vocant. Solet etiam colliso corpore exigua parte findi cutis. Quod vbi incidit, non alienum est scalpello latius aperire, nisi musculi, neruiq; iuxtà sint, quos incidi non expedit. Vbi satis diductum est, medicamentum imponendum est. At si id, quod collisum est, quamuis parum diductũ est, latius tamen aperiri propter neruos aut musculos non licet, adhibenda sunt ea, quae humorem leniter extrahant, praecipuéque ex his, id quod rhypodes vocari proposui. Non alienum est, etiam vbicunque vulnus graue est, *impositum, quo id iuuetur, insuper circundare lanam succidam ex aceto, & oleo. Vel cataplasma, si mollis is locus est quod leniter reprimat, si neruosius aut musculosus, quod emolliat.*

*imposito, quo adiuuetur,

Quomodo vulnus ligari conueniat.

*FAscia verò ad vulnus deligandum, *lintea aptißima est, eáque lata esse debet, vt semel iniecta non vulnus tantùm, sed paulum vtrinque etiam oras eius comprehendat. Si ab altera parte caro magis receßit, ab ea melius attrahitur. Si aequè ab*

*linea

*vtraque, transuersè comprehendere oras debet: aut si id vulneris ratio non patitur, media primùm inijcienda est, vt tum in vtranque partem ducatur. Sic autem deliganda est, vt & contineat, neque adstringat. Quod non continetur elabitur: Quod nimis adstrictum est, cancro periclitatur. Hyeme sæpius fascia circuire debet, æstate quoties necesse est, tum extrema pars eius *inferioribus acu assuenda est. Nam nodus *vulnus lædit, nisi tamen longè est. * Illo neminem decipi decet, vt propriam viscerũ curationem requirat, * de quibus suprà posui. Nam plaga ipsa curanda extrinsecus, vel sutura, vel alio medicinæ genere est. In visceribus nihil mouendum est, nisi aut si quid ex iecinore, aut liene, aut pulmone dũtaxat extremo dependeat; præcidatur. Alioquin vulnus interius, ea victus ratio, eáque medicamenta sanabunt, quæ cuique visceri conuenire superiore libro proposui.*

*inferior
*vlcus
*Porrò
*ab ijs, de q.

De ratione victus, & notis vulnerum, curationibúsque eorum.

H*Is ita primo die ordinatis, homo in lecto collocandus est, isq; , si graue vulnus est, abstinere, quantum vires patiuntur, ante inflammationem à cibo debet: bibere, donec sitim finiat, aquam calidam: vel si a-*

si æstas est, neque febris neque dolor est, etiam frigidam. Adeò tamen nihil perpetuũ est. Sed semper pro viribus corporis æstimandum, vt imbecillitas etiam cibum protinus facere necessarium poßit, tenuem scilicet & exiguũ, qui tantùm sustineat. Multiq; etiam ex profluuio sanguinis intermorientes, ante vllam curationem vino reficiendi sunt, quod alioqui inimicißimum vulneri est. Nimis verò intumescere vulnus, periculosum: nihil intumescere, periculosissimum est. Illud indicium est magnæ inflammationis, hoc emortui corporis. Protinúsq; si mens homini consistit, si nulla febris acceßit, scire licet, maturè vulnus sanum fore. Ac ne febris quidem terrere debet, si in magno vulnere, dum* inflatio est, permanet. Illa perniciosa est, quæ vel leui vulneri superuenit, vel vltra tempus inflammationis durat, vel delirium mouet, vel si neruorum * rigor, aut distentio, quæ ex vulnere orta est, eam non finit. Vomitus quoque biliosus non voluntarius, vel protinus vt percußus est aliquis, vel dum inflammatio manet, malum signum est in his duntaxat, quorum vel nerui, vel etiam neruosi loci vulnerati sunt. Sponte tamen vomere non alienum est, præcipuè his, quibus in consuetudine fuit: sed neque protinus post cibum, neque

* inflammatio

* rigorem aut distentionem, q. e. v. o. est, ea n.

iam inflammatione orta, neque quum in superioribus plaga est. Biduo sic vulnere habito, tertio die id aperiendum, detergendaq; sanies ex aqua frigida est, eadémque rursus iniicienda sunt. Quinto *iam die quanta inflammatio futura est, se ostendit. Quo die rursus detecto vulnere considerandus color est. Quòd si liuidus, aut pallidus, aut varius, aut niger est, scire licet malum vulnus esse: ídque quandocunque animaduersum est, terrere nos potest. Album, aut rubicundum esse vlcus, commodissimum est. Item cutis dura, crassa, dolens, periculum ostendit. Bona signa sunt, vbi hæc sine dolore tenuis, & mollis est. Sed si glutinatur vulnus, aut leuiter intumuit, eadem sunt imponenda, quæ primò fuerunt. Si grauis inflammatio est, neque glutinandi spes est, eáque pus moueat, aquæ quoque calidæ necessarius vsus est, vt & materiam digerat, & duritiem emolliat, & pus citet. Ea sic temperanda est, vt & manu contingenti iocunda sit, vsque eò adhibenda donec aliquid ex tumore minuisse, *colorémque vlceri magis naturalem reddidisse videatur: maximéque si grande vulnus est, tetrapharmacum: si in articulis, digitis, locis cartilaginosis, rhypodes. Post id fomentum, si * lata plaga non

*tamen
*calorem
*latè

*non patet, imponi protinus emplastrum debet, * & si latius hiat, illud emplastrum liquari ex irino vnguento oportet: eóque illita linamenta disponi per plagam, deinde emplastrum supra dari, & super id succidam lanam, minúsq; etiam, quàm primo, fasciæ astringendæ sunt.*

**maximéque si grãde vulnus est, tetrapharmacum: si in articulis, digitis, locis cartilaginosis, rhypodes: at si latius*

Curationes propriæ articulorum.

P*Ropriè quædam in articulis * visenda sunt, in quibus si præcisi nerui sunt, qui continebant, debilitas eius partis sequitur. Si id dubium est, & ex acuto telo plaga est, * ea transuersa commodior est. Si retuso & graui est, nullum in figura discrimen est. At visendum est pus supra articulum, an infra nascatur. Si sub eo nascitur albúmque & crassum diu fertur, neruum præcisum esse credibile est. *Magis quoque maiores dolores inflammationésque quo maturius excitatæ sunt. Quamuis autem non abscißus neruus est, tamen si circà tumor durus diu permanet, necesse est & diuturnum vlcus esse, & sano quoque eo tumorem permanere, futurúmque est, vt *tardè membrum id extendatur vel contrahatur. Maior tamen in extendendo mora est, vbi recuruato articulo curatio adhibita est, quàm in recuruando eo, quod rectũ continuerimus. Collocari quoque membrum*

**dicenda*

**& ea*

**Magnáq; quò maiores, & quò in ma.*

quod ictum est ratione certa debet. Si glutinandum est, vt superius sit, si in * inflammatione est, vt in neutram partem inclinatum sit. Si iam pus profluit, vt deuexum sit. Optimum etiam medicamentum quies est: moueri & ambulare, nisi sanis, alienum est. Minus tamen his est periculosum, qui in capite vel in brachijs, quàm qui in inferioribus partibus vulnerati sunt. Miniméque ambulatio conuenit, femine aut crure, aut pede laborante. Locus, in quo cubabit, tepidus esse debebit. Balneum quoque dum parum vulnus purum est, inter res infestißimas est. Nam id humidum, & sordidum reddit, ex quibus ad cancrum transitus eße consueuit Leuis frictio rectè adhibetur, sed his partibus, quæ longius absunt à vulnere.

* eo inflammatio est

Vulnus quomodo purgandum est.

INflammatione finita, vulnus purgandum est. Id optimè faciunt tincta in melle linamenta, supráque id, emplastrum * vel enneapharmacum dandum est. Tum demum vero purum vlcus est, quum rubet, ac nimium neque siccum, neque humidum est. Ac quodcunque sensu caret, quod non naturaliter sentit, quod nimium aut aridum, aut humidum est: quod aut palli-

* tetrapharmacum, vel

dum

dum, aut albidũ, aut liuidum, aut nigrum est: id purum non est.

Quomodo vulnus implendum est.

P*Vrgato, sequitur vt impleatur, iamque calida aqua eatenus necessaria est, vt sanies remoueatur. Lanæ succidæ superuacuus vsus est. Lota melius circundatur. Ad implendum autem vulnus proficiunt quidem etiam medicamenta aliqua. Itaque ea adhiberi non alienum est, vt butyrum cum rosa, exigua mellis parte, aut cũ eadem parte, aut cum eadem rosa tetrapharmacum, aut ex rosa linamenta. Plus tamen proficit balneum rarum. Cibi boni succi, vitatis omnibus acribus, sed * iam plenioribus. Nam & auis, & venatio, & suilla elixa dari potest. Vinum omnibus dũ febris, dum inflammatio est, alienum est. Idemq; vsque ad cicatricem, si nerui, musculive vulnerati sunt, etiam si altè caro*, aut si plaga in summa cute generis tutioris est, potest non peruetus, modicè tamen datum, ad implendum quoq; proficere. Si quid molliendum est, quod in neruosis locis, musculosisq; necessarium est, cerato quoq; super vulnus vtendum est. At si caro supercreuit, modicè reprimit siccum linamentum, vehementius squama æris. Si* plus est, quod tolli opus est, adhibenda sunt etiamnum*

* etiam pleniores.

* At si

* carnis pl[illegible]

vehementiora, quæ corpus exedant. Cicatricem post omnia hæc commodè inducit, lycium ex passo, aut lacte dilutum, vel etiam per se impositum siccum linamentum.

De vlceribus, quæ extrinsecus per vulnera incidunt, curationibúsque eorum.

Hic ordo felicis curationis est. Sed quædam tamen periculosa incidere consuerunt. Interdum enim vetustas vlcus occupat, inducitúrque ei callus, & circum oræ crassæ liuent, post quæ quicquid medicamentorum ingeritur, parum proficit, quod fere negligenter curato vlceri superuenit. Interdum vel ex nimia inflammatione, vel ob æstus immodicos, vel ob nimia frigora, vel quia nimis vulnus adstrictum est, vel quia corpus aut senile, aut mali habitus est, cancer occupat. Id genus à Græcis diductum in species est, nostris vocabulis non est. Omnis autem cancer non solùm id corrumpit, quod occupauit, sed etiam serpit, deinde aliis aliisq; signis decernitur. Nam modò super inflammationem rubor vlcus ambit, isq; cum dolore procedit, ἐρυσιπέλας Græci nominant. Modò vlcus nigrum est, quia caro eius corrupta est. Idq; vehementius etiam putrescendo* intenditur. Vbi vulnus humidum est, & ex nigro vlcere humor pallidus fertur, maliq; odoris*

*discernitur.

* extenditur.

est,

*est, carunculæ corruptæ. Interdum etiam nerui ac membranæ resoluuntur, specillúmque demissum descendit aut in latus, aut deorsum, eoque vitio nonnunquam os quoque afficitur. Modò oritur ea quam Græci γάγγραιναν appellant. Priores in qualibet parte corporis fiunt. Hæc in prominentibus membris, id est inter vngues, & alas, vel inguina, feréque in senibus, vel his quorum corpus mali habitus est. Caro in vlcere v nigra, vel liuida est, sed sicca & arida, proximáque cutis plerunque subnigris * pustu lis impletur, deinde et proxima vel pallida, vel liuida, fereque rugosa sine sensu est. Vlterior in inflammatione est, omniaque ea simul serpunt. Vlcus in locum pustulosum: Pustulæ, in eum qui pallet aut liuet: Pallor aut liuor, in id quod inflammatum est: Inflammatio, in id quod integrum est, transit. Inter hæc deinde febris acuta oritur, ingénsque sitis, quibusdam etiam delirium accedit, alij, quamuis mentis suæ compotes sunt, balbutiendo tamen vix sensus suos ore explicant. Incipit affici stomachus. Fit fœdi spiritus ipse odoris. Atque initium eius quidem mali recipit curationem. Vbi vero penitus insedit, insanabile est, plurimique sub frigido sudore moriuntur.*

* *pusulis*

Curatio vlceris.

AC pericula quidem vulnerũ hæc sunt. Vetus autem vlcus scalpello* inciden- dum est, excidendæq; eius oræ, & quicquid super eas liuet, æquè incidendum. Si * va- ricula intus est, quæ * his sanari prohibet, ea quoque excidenda. Deinde, vbi sanguis emissus, nouatumq; vulnus est, eadem cura- tio adhibenda, quæ in recentibus vulneri- bus exposita est. Si scalpello aliquis vti *non vult, potest sanare id emplastrum, quod ex ladano fit, & quum vlcus sub eo exesum est, id quo cicatrix inducitur.

*concidendum al. excid.
*carnicula.
*has, vel hoc
*nolit,

Curatio Erysipelatum.

ID autem quod Erysipelas vocari dixi, non solùm vulneri superuenire, sed sine hoc quoque oriri consueuit, atque interdum periculum maius affert, vtique si circa *ceruices aut caput constitit. Oportet, si vires patiuntur, sanguinem mittere, dein- de imponere simul reprimentia & refrige- rantia, maximeq; cerussam solani succo, aut cimoliam cretam aqua* pluuiali exceptam, aut ex eadem aqua subactam farinam cu- presso adiecta, aut, si tenerius corpus est, * lenticulam. Quicquid impositum est, betæ folio contegendum est, & super linteolum frigida aqua madens imponendum. Si per se refrigerantia parum proderunt, miscen- da e-

*ceruicem
* pluuiatili
*lenticula

da erunt hoc modo, sulphuris P.I.. cerussæ & croci, singulorum * P. XX. *. eaque cum vino conterenda sunt, & id his illinendum: aut si durior locus est, solani folia contrita, suillæ adipi miscenda sunt, & illita linteolo superinijcienda. At si nigrities est, neque dum serpit, imponenda sunt, quæ carnem putrem lenius exedant, repurgatúmque vlcus sic vt cætera nutriendum est. Si magis putre est, iámque procedit ac serpit, opus est vehementius erodentibus. Si ne hæc quidem evincunt, aduri locus debet, donec ex eo nullus humor feratur: nam quod sanum est, siccum est quum aduritur, post vstionem putris vlceris superponenda sunt quæ crustas à vino resoluant, eas ἐσχάρας Græci vocant. Vbi exciderunt, purgandum vlcus maximè melle & * resina est, sed alijs quoque purgari potest, quibus purulenta curantur, * eodemq́ue modo ad sanitatem perducendum est.*

* P.XII. al. XXII. al. XXXII.

* resina vsta

* eoq́ue

Curatio Gangrænæ.

Gangrænam verò, si nondum planè tenet, sed adhuc incipit, curare non difficilimum est, vtique in corpore iuuenili, & magis etiam si musculi integri sunt, si nerui vel læsi non sunt, vel leuiter affecti sunt, neque vllus magnus articulus nudatus est, aut carnis in eo loco paulum est:

ideóque non multum quod putresceret, fuit, consistitq; eo loco vitium: quod maximè fieri in digito potest. In eiusmodi casu primum est, si vires patiuntur, sanguinem mittere. Deinde quicquid aridum est, & * intentione quadam proximum quoque locum male habet,* vsque ad sanum corpus *concidere. Medicamenta verò, dum malum serpit, adhibenda nulla sunt, quæ pus mouere consuerunt, ideóque ne aqua quidem calida. Grauia quoque, quamuis reprimentia, aliena sunt. Sed his quàm lenissimis opus est, superque ea quæ inflammata sunt, vtendum est refrigerantibus. Si nihilo magis malum constitit, vri id, quod est inter integrum ac vitiatum locum, debet. Præcipueq; in hoc casu petendum, non à medicamentis solùm, sed etiam à victus ratione præsidium est. Neque enim id malum nisi corrupti vitiosiq; corporis est. Ergo, primò, nisi imbecillitas prohibet, abstinentia vtendum. Deinde danda quæ per cibum potionémque aluum, ideoq; etiam corpus, adstringant, sed ea leuia. Postea, si vitium constitit, imponi super vulnus eadem debent, quæ in putri vlcere præscripta sunt. Ac tum quoque plenioribus cibis vti licebit ex media materia, * sic tamen non nisi aluum corpusq; siccantibus: aqua verò plu-

*extensione

*vsque eo sa.

*excidere

*sed

uiali

niali frigida balneum (nisi iam certa fiducia redditæ sanitatis est) alienum est, siquidem emollitum in eo *vulnus, citò rursus eodem malo afficitur. Solent verò nonnunquam nihil omnia auxilia proficere, ac nihilominus serpere *his cancer. Inter quæ miserum, sed vnicum, auxilium est, vt cætera pars corporis tuta sit, membrum, quod paulatim emoritur, abscindere. Hæ grauissimorum *vulnerum curationes sunt. Sed ne illa quidem negligenda, vbi integra cute interior pars collisa est, aut vbi derasum, attritúmve aliquid est, aut vbi surculus corpori infixus est, aut vbi tenue, sed altum vulnus insedit. In primo casu commodißimum est malicorium ex vino coquere, interioremq; eius partem conterere, & cerato miscere ex rosa facto, idq; *supponere: deinde vbi cutis ipsa exasperata est, inducere lene medicamentum, quale λιπαρὸν est. Deraso verò detritóque imponendum est emplastrum tetrapharmacum, minuendusq; cibus, & vinum subtrahendum. Neque id quia non habebit altiores ictus, contemnendum erit. Siquidem ex eiusmodi casibus sæpe cancri fiunt. Quòd si leuius id erit, & in parte exigua, contenti esse poterimus eodem leni medicamento. Surculum verò (si fieri potest) oportet vel

* vlcus

* is

* vlcerum

* superponere

manu, vel etiam ferramento eÿcere. Si vel præfractus est, vel altius descendit, quàm vt ita fieri possit, medicamento euocandus est. Optimè autem educit, superimposita arundinis radix, si tenera est protinus contrita: si iam durior, ante in mulso decocta. Cui semper mel adÿciendum est, aut aristolochia cum eodem melle. Pessima ex surculis arundo est, quia aspera est. Eademque offensa, etiam in * filice est. Sed vsu cognitum est, vtranque aduersus alteram medicamentum esse, si contrita superimposita est. Facit autem idem in omnibus surculis, quodcunque medicamentum extrahendi vim habet. Idem altis tenuibúsque vulneribus aptissimum est. Priori rei Philocratis, huic Hecatæi emplastrum maximè conuenit.*

*velli

*filicis hastula, al. assula.

Quomodo cicatrix vulneri inducenda, purgandaque sit.

VBi verò in quolibet vulnere ventum ad inducendum cicatricem est, quod perpurgatis iam repletis vlceribus necessarium est: primùm ex aqua frigida linamentum, dum caro alitur: deinde quum iam continenda est, siccum imponendum est, donec cicatrix inducatur. Tum deligari super album plumbum oportet, quo & reprimitur cicatrix, & colorem maximè sano corpori

pori similem accipit. Idem radix syluestris cucumeris præstat. Idem compositio, quæ habet elaterij P. I. ✱. spumæ argenti P. II. ✱. vnguenti pondo IIII. ✱. Quæ excipiuntur resina terebinthina, donec emplastri craßitudo ex omnibus fiat. Ac nigras quoque cicatrices leniter purgant paribus portionibus mista, ærugo, plumbum elotum, eademq; rosa cocta, siue vngitur cicatrix, quod in facie fieri potest: siue id vt emplastrum imponitur, quod in alijs partibus commodius est. At si vel excreuit cicatrix, vel concaua est, stultum est decoris caussa rursus, & dolorem & medicinam sustinere. Alioqui res vtrique succurri patitur. Siquidem vtraq; cicatrix exulcerari scalpello potest. Si medicamentum aliquis mauult, idem efficiunt compositiones hæ, quæ corpus exedunt. Cute exulcerata, super eminentem carnem exedentia medicamenta cōijcienda sunt: super concauā implentia, donec vtrunq; vlcus summæ cuti æquetur, & tū cicatrix inducatur.

De vulneribus quæ per morsus inferuntur, eorumque curationibus.

CAP. XXVII.

D*Ixi de his vulneribus, quæ maximè per tela inferuntur. Sequitur, vt de his dicam, quæ morsu fiunt, interdum hominis, interdū simiæ, sæpe canis, nonnunquā fera-*

*rum animalium aut serpentium. Omnis autem fere morsus habet quoddam virus. Itaque si vehemens vulnus est, cucurbitula admouenda est. Si leuius, protinus emplastrum iniiciendum, præcipueque * Diogesi. Si id non est, quodlibet ex his, quæ aduersus morsus proposui. Si ea non sunt, viride Alexandrinum. Si ne id quidem non est, quodlibet non pingue ex his quæ recentibus vulneribus accommodantur. Sal quoque his, præcipueq; ei, quod canis fecit, medicamentum est, si manus vulneri imponitur, superque id duobus digitis verberatur: Exsaniat enim: ac salsamentum quoque rectè super id vulnus deligatur.*

* Diogenis

Curatio aduersus rabiosi canis morsum.

VTique autem si rabiosus canis fuit, cucurbitula virus eius extrahendum est. Deinde si locus neque neruosus neque musculosus est, vulnus id adurendum est. Si vri non potest, sanguinem homini mitti non alienum est. Tum vsto quidem vulneri superimponenda, quæ cæteris vstis, sunt. Ei verò quod expertum ignem non est, ea medicamenta, quæ vehementer exedunt. Póstque nullo nouo magisterio, sed iam supraposito vlcus erit implendum, & ad sanitatem perducendum. Quidam post rabiosi canis morsum protinus in balneum mittunt,

ibiq;

ibiq; patiuntur desudare, dum vires corporis sinunt, vlcere adaperto, quo magis ex eo quoque virus destillet, deinde multo, meracóque vino excipiunt: quod omnibus venenis contrarium est. Idq; quum ita per triduum factum est, tutus esse homo à periculo videtur. Solet autem ex eo vulnere, vbi parum occursum est, aquæ timor nasci, ὑδροφοβίαν Græci appellant. Miserrimum genus morbi, in quo simul æger & siti, & aquæ metu cruciatur. Quo oppressis in angusto spes est. Sed vnicum tamen remediũ est, nec opinantem in piscinam non antè ei *prouisam proijcere. Et si natandi scientiam non habet, modò mersum bibere pati, modò attollere. Si habet, interdum deprimere, vt inuitus quoque aqua satietur. Sic enim simul & sitis & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aqua frigida vexatum, neruorum distentio absumat. Id ne incidat, à piscina protinus in oleum calidum demittendus est. Antidotum autem, (præcipuè id, quod primo loco posui: vbi id non est, aliud,) si nondum æger aquam horret, potui ex aqua dandum est, & si amaritudine offenditur, mel adijciendum est. *Et si iam is morbus occupauit, per catapotia sumi potest.

Timor aquæ. ὑδροφοβία.

*præuisam

*At si

Curationes communes, aduersus omnes morsus serpentium.

*Serpentium quoque morsus non nimium distantem curationem desiderant, quãuis in ea multum antiqui variarunt, vt in singula genera anguium singula medendo genera praeciperent, atque aliis alia. Sed in omnibus eadem maximè proficiunt. Igitur in primis * super vulnus id membrũ deligandum est, non tamen nimium vehementer, ne torpeat. Dein venenum extrahendum est. Id cucurbitula optimè facit. Neque alienum est, antè scalpello circa vulnus incidere, quo plus vitiati iam sanguinis extrahatur. Si cucurbitula non est, quod tamen vix incidere potest, tum quodlibet simile vas, quod idem possit. Si ne id quidem est, homo adhibendus est, qui vulnus exugat. Neque Hercules scientiam praecipuam habent hi qui Psylli nominantur, sed audaciam vsu ipso confirmatam. Nam venenum serpentis, vt quaedam etiam venatoria venena, quibus Galli praecipuè vtuntur, non gustu, sed in vulnere nocent. Ideoq; colubra ipsa tutò estur, ictus eius occidit, & si stupente ea (quod per quaedã medicamenta circulatores faciunt) in os digitũ quis indidit, neq; percussus est, nulla in ea saliua noxa est. Ergo quisquis exemplum*

*supra

Psylli

Psylli

Psylli secutus, id vulnus exuxerit, & ipse tutus erit, & tutum hominē præstabit. *Il- *Ille *lud, ne intereat, antè debebit attendere, ne quod in gingiuis, palatóve, aliáve parte oris vlcus habeat. Post hac is homo loco calido collocandus est, sic vt id, quod percussū erit, in inferiorem partem inclinetur. Si neq; qui exugat, neq; cucurbitula est, sorbere oportet ius anserinum, vel ouillum, vel vitulinum, & vomere. Viuum aut gallinaceum pullū per medium diuidere, & protinus calidum super vulnus imponere, sic vt pars interior corpori iungatur. Facit id etiam hædus, agnúsve discissus, & calida eius caro statim super vulnus imposita. Emplastra quoque quæ supra comprehensa sunt. Aptißimumq; est, vel Ephesium, vel id quod ei subiectum est. Præsensq; in aliquo antidoto præsidium est. Sin id non est, necessarium est exsorbere potionem meri vini cum pipere, vel quidlibet aliud, quo calor mouendus est, ne humorem intus coire patiatur. Nam maxima pars venenorum frigore interemit. Omnia etiam vrinam mouentia, quia materiam extenuant, vtilia sunt.*

Speciales curationes aduersus ictus serpentium, & primò aduersus ictum aspidis.

Hæc aduersus omnes ictus communia sunt. Vsus tamē ipse docuit, eum quem

aspis percussit, acetum potius bibere debere. Quod demonstrasse dicitur casus cuiusdam pueri, qui quum ab hac ictus esset, & partim ob ipsum vulnus partim ob immodicos æstus siti premeretur, ac locis siccis alium humorem non reperiret, acetum quod forte secum habebat, ebibit, & liberatus est. Credo quoniam id, quamuis refrigerandi vim habet, tamen habet etiam dissipandi. Quò fit, vt terra respersa eo, spumet. Eadem ergo vi verisimile est, spissescētem quoque intus humorem hominis ab eo discuti, & sic dari sanitatem.

Aceti vis & natura

Aduersus ictum scorpionis.

IN quibusdam etiam alijs serpentibus, certa quædam auxilia satis nota sunt. Nam scorpio sibi ipse pulcherrimum medicamentum est. Quidam contritum cum vino bibunt, quidam eodem modo contritum super vulnus imponunt, quidam super prunam eo imposito, vulnus suffumigant, vndique veste circundata, ne is fumus delabatur, tum carbonem eius super vulnus deligant. Bibere autem oportet herbæ solaris, quam ἡλιοτρόπιον Græci vocant, semen, vel certè folia ex vino. Super vulnus verò etiam furfures ex aceto, vel ruta syluatica rectè imponitur, vel cum melle sal tostus. Cognoui tamen medicos, qui ab scorpione ictis, nihil aliud

Heliotropium herba solaris.

aliud quàm ex brachio sanguinem miser-runt.

Aduersus aranei, & scorpionis ictum.

ET ad scorpionis autem, & ad aranei ictum, allium cum ruta recte miscetur, ex oleoq; contritum superimponitur.

Aduersus cerastis, & dipsadis, & hæmorrhoidis ictum.

*AT si cerastes, aut dipsas, aut hæmorrhois, percussit, * asphodeli, quod Aegyptiæ fabæ magnitudinem æquet, arefactum, in duas * potiores diuidendum est, sic vt ei ruta paulum adijciatur. Trifolium quoque & menthastrum, & cum aceto panaces æquè proficiunt. Costumq; & casia, & cinnamomum rectè per potionem assumuntur.*

*catapotium

*portiones

Aduersus chersydri ictum, & cerastis.

*ADuersus chersydri vero ictum, panaces, aut laser, quod sit scrupulorum * P.II.*. vel, porri succus cum * hemina vini sumendus est, & edenda multa satureia. Imponendum autem super vulnus stercus caprinum ex aceto coctum, aut ex eodem ordeacea farina, aut ruta, vel nepeta, cum sale contrita melle adiecto. Quod in eo quoque vulnere, quod cerastes fecit, æquè valet.*

* IIII.

* I.

Aduersus phalangij ictum.

*VBi verò phalangium nocuit, præter eam curationem quæ manu * redditur, sæpe homo demittendus in solium est, dandúsque ei myrrhæ, & vuæ taminiæ par modus ex passi hemina, vel radiculæ semen, aut lolij radix ex vino, & super vulnus furfures ex aceto coctæ, imperandumq; vt is conquiescat.*

* editur.

Aduersus ictus Italorum anguium, qui minus terribiles peregrinis sunt.

*VErùm hæc genera serpentium & peregrina, & aliquanto magis pestifera sunt, maximéq; æstuosis locis gignuntur. Italia, frigidioresq; regiones hac quoque parte salubritatum habet, quòd minus terribiles angues edunt. Aduersus quos satis proficit herba * betonica, vel cantabrica, vel centaurion, vel * agrimonia, vel trixago, vel * personina, vel marinæ pastinacæ, singulæ binæve tritæ, & cum vino potui datæ, & super vulnus impositæ. Illud ignorari non oportet, omnis serpentis ictum & ieiuni, & ieiuno magis nocere. Ideóque perniciosissimi sunt quum incubat. Vtilissimúmque est, vbi ex anguibus metus est, non ante progredi, quàm quis aliquid assumpsit.*

* bryonia
* argem.
* persona-ta.

Re

Remedium generale aduersus omnia venena, vel in cibo, vel in potione assumpta.

Non tam facile his opitulari est, qui venenum, vel in cibo, vel in potione sumpserunt. Primùm, quia non protinus sentiunt, vt ab angue icti, ita ne succurrere quidem statim sibi possunt. Deinde quia noxa non à cute, sed ab interioribus partibus incipit. Commodißimum est tamen, vbi primum sensit aliquis, protinus oleo multo epoto vomere. Deinde, vbi præcordia exhausit, bibere antidotum. Si id non est, vel merum vinum.

Specialia remedia aduersus quædam venena, & primò aduersus cantharidas.

Svnt tamen quædam remedia propria aduersus quædam venena, maximeq́ leuiora. Nam si cantharidas aliquis ebibit, panaces cum lacte contusa, vel galbano, vino adiecto dari, vel lac per se debet.

Aduersus cicutam.

Si cicutam, vinum merum calidum cum ruta quamplurimum ingerendum est, deinde is vomere cogendus. Posteaq́ laser ex vino dandum. Isq́ si febre vacat, in calidum balneum mittendus. Si non vacat, vngendus ex calefacientibus est. Post quæ quies ei necessaria est.

Aduersus hyoscyamum.

SI hyoscyamum, feruens mulsum bibendum est, aut quodlibet lac, maximè tamen asininum.

Aduersus cerussam.

*SI cerussam, ius maluæ, vel * ius glandis ex vino contritæ, maximè prosunt.*

* ius glãdi

Aduersus sanguisugam si epota est, & lac quod intus coiit.

SI sanguisuga epota est, acetum cum sale bibendum est. Si lac intus coijt, aut passum, aut coagulum, aut cum aceto laser.

Aduersus fungos inutiles.

*SI fungos inutiles quis assumpserit, radicula aut * epota, aut cum sale & aceto edenda est. Ipsi vero hi, & specie quidem disce[illegible] [illegible] sunt ab vtilibus, & coctudem [illegible] ræ genere [illegible] * sunt. N[illegible]m siue ex oleo inferbuerint, siue [illegible] surculus cum his inferbuit, o[illegible] [illegible] [illegible]cant.*

*potanda

*fieri

De ad[illegible] corporis locis, & quomodo [illegible] debeant.

A[illegible] extrinsecus vis [illegible] videtur, vt de [illegible] Hæc autem optimè cura[illegible] [illegible], aut linguæ caninæ, [illegible] [illegible] decoctis. [illegible] impositum, ad sani-

*sanitatem perducit. Sed diuidi quoque curatio potest in ea, quæ mediocriter excedentia reprimentiáque primò & pustulas prohibeant, & summam pelliculam exasperent. Deinde ea quæ lenia ad sanitatem perducant. Ex prioribus est lenticula cum melle, farina, vel * myrrha, vel vino, creta cimolia cum thuris cortice contrita, & aqua coacta, atque vbi vsus necessitas incidit, aceto diluta. Ex insequentibus quælibet lipara. Sed idonea maximè est, quæ vel plumbi recrementum, vel vitellos habet. Est etiam illa adustorum curatio, dum inflammatio est, impositam habere cum melle lenticulam. Vbi ea declinauit * farina cum ruta, vel porro, vel marrubio, donec crustæ cadant. Tum eruum cum melle, aut irim, aut resinam terebinthinā, donec vlcus purum sit. Nouissimè siccum linamentum.*

*myrrhæ cum vino.

*ordei fa.

De interioribus vlceribus, quæ aliqua corporum parte corrupta nascuntur.

CAP. XXVIII.

De carbunculo, & eius curatione.

AB his quæ extrinsecus incidunt, ad ea veniendum est quæ interius corrupta aliqua corporum parte, nascuntur. Ex quibus non aliud carbunculo peius. Eius hæ

*notæ sunt: Rubor est, superq; eum non nimium pustulæ eminent, maximè nigræ, interdum sublividæ, aut pallidæ. In his sanies esse videtur, infrà color niger est. Ipsum corpus aridum, & durius quàm naturaliter oportet. Circa quem quasi crusta est, eaque inflammatione cingitur, neque in eo loco levari cutis potest, sed inferiori carni quasi affixa est. Somnus urget, nonnunquã horror, aut febris oritur, aut utrunque. Idque vitium subter actis quasi quibusdam radicibus serpit, interdum celerius, interdum tardius, suprà quoque procedens inalbescit, dein lividum fit, circumq; exiguæ pustulæ oriuntur. Et si circa stomachum faucésve incidit, subito spiritum sæpe elidit. Nihil melius est, quàm protinus adurere. Neque id grave est. Nam non sentit, quoniam ea caro mortua est. Finisq; adurendi est, dum ex omni parte sensus doloris est. Tum deinde * vulnus, sicut cætera adusta: curandum est. Sequitur enim sub medicamentis erodentibus crusta undique à viva carne diducta, quæ trahit secum quicquid corruptum erat, purúsque iam sinus curari potest implentibus. At si in summa cute vitium est, possunt succurrere quædam vel exedentia tantùm, vel etiã adurentia. Vis pro magnitudine adhibenda est. Quod-*

* vlcus

cun-

cunque verò medicamentum positum est, si satis proficiet, protinus à viua corruptam partem * resoluit. Certaq; esse fiducia potest, fere vt vndique vitiosa caro * excedat, qua huiusce medicamen exest. Si id non fit, medicamentumq; malo vincitur, vtiq; ad vstionem properandum est. Sed in eiusmodi casu abstinendum à cibo, a* vino est. Aquam liberaliter bibere expedit. Magisq; ea seruanda sunt, si febricula quoque accessit.

*resoluet.
* excidat.
* vinoq;

De Carcinomate, & eius curatione.

NOn idem periculum καρκίνωμα affert, nisi imprudentia cu... * ...itatum est. Id vitium fit maxime in superioribus partibus, circa faciem, nares, aures, labra, mammas fœminarum. Et * in iecore autem, aut splene hoc nascitur. Circa locum aliqua quasi puncta sentiuntur, isq; immobilis, * inæqualis tumet, interdum etiam torpet. Circa eum inflatæ venæ quasi recuruantur, hæq; pallent, aut liuent, nonnunquam etiam in quibusdam delitescunt. Tactúsque is locus, aliis dolorem affert, in aliis eum non habet. Et nonnunquam sine vlcere durior aut mollior est, quam esse naturaliter debet, nonnunquam iisdem omnibus vlcus accedit. Interdumq; nullã habet proprietatem interdum simile his est, quæ vocat Græci κονδυλώματα, asperedine quadam &

*exagitatum, i. irritatum
*e iec.
* æqualis
* Tactaq;

magnitudine sua. Colórque eius ruber est,
*aufertur aut lenticulæ similis, neque tuto * fertur.
Nam protinus aut resolutio neruorum, aut
distentio insequitur. Sæpe homo ictus ob-
mutescit, atque eius anima deficit. Qui-
busdam etiam si idipsum pressum est, quæ
circa sunt, intenduntur, & intumescunt.
Nanque pessimum id genus est, feréque
primum id fit quod κακόηθες à Græcis nomi-
natur. Deinde ex eo id καρκίνωμα, quod
sine vlcere est. Deinde vlcus ex eo thy-
mium. Tolli nihil nisi κακόηθες potest, re-
liqua curationibus irritantur. Et quo ma-
ior vis adhibita est, eo magis quidam vsi
sunt medicamentis adurentibus. Quidam
ferro adusserunt. Quidam scalpello exci-
derunt. Neque vlli vnquam medicina
*profecit. *proficit. Sed adusta protinus concitata
al. prosunt sunt, & increuerunt, donec occiderent. Ex-
cisa etiam post inductam cicatricem, ta-
men reuerterunt, & caussam mortis at-
tulerunt. Quum interim plerique nullam
vim adhibendo, qua tollere id malum ten-
tent, sed imponendo tantùm lenia medica-
menta, quæ quasi blandiantur, quo minus
ad vltimam senectutem perueniant, non
*carcino- prohibentur. Discernere autem * cacoëthes,
ma
*cacoëthe quod curationem excipit, à * carcinomate,
quod non recipit, nemo scire potest, nisi tem-
pore

*pore & experimento. Ergo vbi primùm id vitium notatum est, imponi debent medicamenta adurentia. Si leuatur malum, minuuntúrque eius indicia, procedere curatio potest, & ad scalpellum, & ad vstionem. Si protinus irritatum est, scire licet iam *carcinoma esse, remouendáque sunt omnia acria, omnia vehementia. Sed si sine vlcere is locus durus est, imponi ficum quàm pinguissimam, aut rhypodes emplastrum satis est. Si vlcus æquale est, ceratum ex rosa iniiciendum est, adiiciendúsque ei puluis ex contrita testa, * ex qua faber ferrarius tingere candens ferrum solitus est. Sed si id nimium supercreuit, tentanda squama æris est, quæ lenissima ex adurentibus est, eatenus ne quid eminere patiatur, sed [illegible], si nihil exacerbauit. Si minus, eodem cerato contenti esse * debebamus.*

*cacoëthes

*in quo

*debemus

De Theriomate, & eius curatione.

Est etiam vlcus quod θηρίωμα Græci vocant. Id & per se nascitur, & interdum vlceri ex alia caussa facto superuenit. Color est vel liuidus, vel niger, odor fœdus, multus, & mucco similis humor. Idipsum vlcus neque tactum, neque medicamentum sentit, prurigine tantum mouetur. At circà dolor est, & inflammatio. Interdum etiam febris oritur. Nonnunquam ex vlcere

*At sanguis erumpit. * Ad id quoque malum serpit. Quæ omnia sæpe intenduntur. Fitq; ex his vlcus, quod ἕρπητα ἐσθιόμενον Græci vocant, quia celeriter serpendo penetrandoq; vsque ossa corpus vorat. Id vlcus inæquale est, *cœno simile, inestq; multus humor glutinosus, odor intolerabilis, maiórque quàm pro modo vlceris inflammatio. Vtrumque sicut omnis cancer, fit maximè in senibus, vel his quorum corpora mali habitus sunt. Curatio vtriusque eadem est, sed in maiore malo magis necessaria: ac primùm à victus ratione * ordinandus est, vt quiescat in lectulo, vt primis diebus à cibo abstineat, aquam quamplurimam assumat. Aluus quoque ei ducatur. Dein post * inflammationem cibum boni succi capiat, vitatis omnibus acribus, potionis quantum volet, sic vt interdiu quidem aqua contentus sit. In cœna * etiam vini austeri aliquid bibat. Non æquè tamen fame in his quos herpes vrgebit, atque in his qui therioma adhuc habebunt, vtendum erit. Et victus quidem talis necessarius est. Super vlcus verò inspergenda est arida aloë, œnanthe, &c. si parum proficiet, chalcitis. Ac si quis neruus exesa carne nudatus est, contegendus antè linteolo est, ne sub eo medicamento aduratur. Si validioribus etiam remedijs opus est,

* At
* cauo al. uno
* ordinandum
* sidatum inst.
* verò

est, ad eas compositiones veniendum est, quæ vehementius adurunt. Quicquid autē inspergitur, auerso specillo infundi debet. Superdanda cum melle sunt vel linamenta, vel oleæ folia ex vino decocta, vel marrubium, eaq́; linteolo contegenda in aqua frigida madefacto, dein bene expresso. Circaque quà tumor ex inflammatione est, imponenda, quæ reprimant, cataplasmata. Si sub his nihil proficitur, ferro locus aduri debet, diligenter neruis, si qui apparent, antè contectis. Adustum vel medicamentis, vel ferro corpus, primum purgandum, deinde implendum esse, apparere cuilibet ex prioribus potest.

De sacro igne, & eius curatione.

S*Acer quoque ignis, malis vlceribus annumerari debet. Eius duæ species sunt: Alterum est subrubicundum, aut mistum rubore atque pallore, exasperatúmque per pustulas continuas, quarum nulla altera maior est, sed plurimæ perexiguæ. In his semper ferè pus, & sæpe rubor cum calore est, serpitq́; id nonnunquam sanescente eo, quod primum vitiatum est, nonnunquam etiam exulcerato, vbi ruptis pustulis vlcus continuatur, humorq́; exit, qui esse inter saniem, & pus videri potest. Fit maximè in pectore, aut lateribus, aut eminentibus*

*partibus, præcipuéque in plantis. Alterum autem est in summæ cutis exulceratione, sed sine altitudine, latum, subliuidum, inæqualiter tamen, mediúmque sanescit, extremis procedentibus, ac sæpe id, quod iam sanum videbitur, iterum exulceratur. At circà proxima cutis, quæ vitium receptura est, tumidior & durior est, colorémque habet ex rubro subnigrum. Atque hoc quoque malo fere corpora seniora tentantur, aut quæ mali habitus sunt, sed in cruribus maximè. Omnis autem sacer ignis, vt minimum periculum habet ex his quæ serpunt, sic propè difficillimè tollitur. Medicamentum eius * fortuitum est, vno die febris, quæ humorem noxium absumat. Cuius * quo crassius & albidius est, eo periculi minus est. Prodest etiam infra os vlcerum * lædi, quo plus puris exeat, & id quod ibi corruptum corpus est, extrahat: sed tamen si febricula accessit, abstinentia, lectulo, alui ductione opus est. In omni verò sacro igni neque lenibus, & glutinosis cibis, neque salsis & acribus vtendum est, sed his quæ inter vtrunque sunt, qualis est panis sine fermento, piscis, hœdus, aues, exceptóque apro omnis ferè venatio. Si non est febricula, & gestatio vtilis est, & ambulatio, & vinum austerum, & balneum. Atque in hoc*

* fortissimum

* pus, quo

* cædi,

quoque

*quoque genere potio magis liberalis esse, quàm cibus debet. Ipsa autem vlcera si mediocriter serpunt, aqua calida: si vehementius, vino calido fouenda sunt. Deinde acu pustulæ quæcunque sunt aperiendæ. Tum imponenda ea, quæ putrem carnem exedant. Vbi inflammatio sublata, vlcúsque purgatum est, imponi lene medicamentum debet. In altero autem genere possunt proficere mala cotonea in vino cocta, atque contrita. Potest emplastrum vel * Hieræ, vel tetrapharmacum, cui quinta pars thuris adiecta sit. Potest nigra hedera ex vino austero cocta. Ac si celeriter malum serpit, non aliud magis proficit. Purgato vlcere, quod in summa cute esse proposui, satis ad sanitatem eadem lenia medicamenta proficient.*

*Heceiai

De chironio vlcere, & eius curatione.

C*Hironium autem vlcus appellatur, quod, & magnum est, & habet oras *duas, callosas, tumentes. Exit santes* non multa, sed * tenuis. Odor malus neq; in vlcere, neque in eius * tumore est. Nulla inflammatio, dolor modicus est, nihil serpit, ideóque nullum periculum adfert, sed non facile sanescit. Interdum tenuis cicatrix inducitur, deinde iterum rumpitur, vlcúsque renouatur. Fit maximè in*

*duras,
*tenuis, o. malus.
Neque 1. v. n. 1. e. t. vlla est inflamatio. Dolor.
*humero

pedibus & cruribus. Super id imponi debet, quod & lene aliquid, & vehemens, & reprimens habeat. Quale eius rei caußa fit ex his, Squamæ æris, plumbi eloti combusti, singulorum P.IIII.. cadmiæ, ceræ, singulorum P.VIII.*. rosæ quantum satis est ad ceram simul cum eis molliendam.*

De vlceribus quæ ex frigore in pedibus, & manibus oriuntur, & eorum curationibus.

χίμετλον hoc genus vlceris dicitur à Græcis, à Latinis Pernio.

Fiunt etiam ex frigore hyberno vlcera, maximè in pueris, & præcipuè pedibus, digitisq; eorum nonnunquam etiam in manibus. Rubor cum inflammatione mediocri est. Interdum pustulæ oriuntur, deinde exulceratio. Dolor autem modicus. Prurigo maior est, nonnunquam humor exit, sed non multus, qui referre vel pus, vel saniem videtur. In primis multa calida aqua fouendum est, in qua rapa decocta, aut si ea non sunt, aliquæ verbenæ ex reprimentibus. Si nondum adapertum vlcus, æs, quàm maximè calidum quis pati potest, admouendum est. Si iam exulceratio est, imponi debet alumen, æqua portione cum thure contritum, cum vino adiecto, aut malicorium in aqua coctum, deinde contritum. Si summa detracta pellicula est, hic quoque melius lenia medicamenta proficiunt.*

*contritũ, vino

De

De struma, & eius curatione.

*STruma quoque est tumor, in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine, quasi glandulæ oriuntur. Quæ vel præcipuè fatigare medicos solent, quoniam & febres mouent, nec vnquam facile maturescunt, & siue ferro, siue medicamentis curantur. Plerumque iterum iuxta cicatrices ipsas resurgunt, multóque post medicamento est opus. Quibus id quoque accedit, quòd longo spatio detinent. Nascuntur maximè in ceruice, sed etiam in alis & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoque fœminarum se reperisse Chirurgicus Meges auctor est. Propter hæc & album veratrum rectè datur, atque etiam sæpius, donec * ea digerantur. Et * ea medicamenta imponuntur, quæ humorem vel educant, vel dißipent, quorum supra mentio facta est. Adurentibus quoque quidam vtuntur, quæ exedunt, crustáque eum locum astringunt: tunc verò vt vlcus *conterant. Quæcunq; autem ratio curandi est, corpus puro vlcere exercendum, atque alendum est, donec ad cicatricem perueniat. Quæ quum medici doceant, quorundam rusticorum experimento cognitum: quem struma malè habet, eum, si anguem *edit, liberari.*

* ea

* curant,

* edat,

De Furunculo, & eius curatione.

* inflatione.

*FVrunculus verò est tuberculum acutum cum * inflammatione, & dolore, maximéque vbi iam in pus vertitur. Qui vbi adapertus est, & exit, super apparet pars carnis in pus versa, pars corrupta subalbida, subrubra, quem ventriculum quidam furunculi nominant. In eo nullum periculum est, etiam si nulla curatio adhibeatur. Maturescit enim per se, atque erupit. Sed dolor efficit, vt potior medicina sit, quæ maturius liberet. Proprium eius medicamentum galbanum est. Sed alia quoque suprà comprehensa sunt. Si cætera desunt, imponi debet primùm non pingue emplastrum, vt id reprimat: deinde, si non represſit, quodlibet puri mouendo accommodatum. Si ne id quidem est, vel resina, vel fermentum. Expresso pure, nulla vltrà curatio necessaria est.*

De phymate, & eius curatione.

* diuisum al. diuul. est. pix eo. m. apparet: vent. qui i. furunculo, n.i.

*PHyma verò nominatur tuberculum furunculo simile, sed rotundius & planius, sæpe etiam maius. Nam furunculus oui dimidij magnitudinem rarò explet, nunquam excedit: phyma etiam latius patere consueuit, sed inflammatio dolórque sub eo minores sunt. Vbi * euulsum est pus, eodem modo apparet ventriculus, quod in*

furun-

furunculo non inuenitur. Verùm omnis corrupta caro in pus vertitur. Id autem in pueris & sæpius nascitur, & facilius tollitur: in iuuenibus rarius oritur, & difficilius curatur. Vbi ætas indurauit, ne nascitur quidem. Quibus verò medicamentis discuteretur, suprà propositum est.

De Phygethlo, & eius curatione.

Phygethlon autem est tumor, non altus, sed latus, in quo quiddam pustulæ simile est. Dolor distentióque vehemens est, & maior quàm pro magnitudine tumoris: interdum etiam febricula, idq; tardè maturescit, neque magnopere in pus conuertitur. Fit maximè aut in vertice, aut in alis, aut in inguinibus. * Panem, ad similitudinem figuræ, nostri vocant. Atque idipsum quo medicamento tolleretur, suprà demonstraui. Sed quum omnes hi nihil nisi minuti abscessus sint, generale nomen trahit latius vitium ad suppurationem spectans. Idq; ferè fit aut post febres, aut post dolores partis alicuius, maximéque eos, qui ventrem infestarunt. Sæpiúsque oculis expositum est, siquidem latius aliquid intumescit ad similitudinem eius, quod phyma vocari proposui, rubetque cum calore, & paulo pòst etiam cum duritia, magísque *innocenter indolescit, & sitim vigiliamq;

* Panum, Panis.

* nocentius adol.

*imprimit *exprimit. Interdum tamen nihil horum in cute deprehendi potest, maximéque ubi altius pus mouetur. Sed cum siti vigiliaque sentiuntur intus aliquæ punctiones, & quod de subito durius non est, melius est: & * quamuis non rubet, coloris tamen aliter mutati est. Quæ signa iam pure oriente nascuntur. Tumor rubórque multo antè incipiunt. Sed si locus mollis est, auertendus is materiæ aditus est per cataplasmata, quæ simul & reprimunt, & refrigerant, qualia & alias & paulo antè in Erysipelate proposui. Si iam durior est, ad ea veniendum est, quæ digerant, & resoluant: qualis est ficus arida, contusa: aux fex mista cum cerato: quod ex adipe suilla coactum sit, aut cucumeris radix, cui ex farina duæ partes adiectæ sint, antè ex mulso decoctæ. Licet etiam miscere æquis portionibus ammoniacum, galbanum, propolim, viscum, pondúsque adijcere myrrhæ dimidio minus, quam in prioribus singulis erit. Atque emplastra quoque & malagmata id efficiunt, quæ supra explicui. Quod per hæc discussum non est, necesse est maturescat. Idque quo celerius fiat, imponenda est farina ordeacea, ex * quæ cocta rectè miscetur. Eadem autem hæc in minoribus quoque abscessibus, quorum nomina

*quod quamuis rub.

*aqua cocta cui & olerum aliquid recta.

mina proprietatésque suprà reddidi, rectè * tantum-
fiunt. Eadémque omnium curatio, * tan- modo
tummodo distat. Crudum est autem in quo
*magis quasi venarum motus est & graui- *maior
tas, & ardor, & distentio, & dolor, &
rubor, & * durities. Et si maior abscessus *durities
est, horror aut etiam febricula permanet, &
penitúsq; condita suppuratio. Si pro his* quæ *quas
alibi cutis ostendit, punctiones sunt, ubi
*ista se remiserunt, * iamq; cutis prurit, *ista
& aut subliuidus, aut subalbidus est, ma- * iamq; is
tura suppuratio est, eaq; ubi v . per ipsa rit, locus pru-
medicamenta, vel etiam ferro aperta est,
pus debet emitti. Tum si qua in alis, vel
inguinibus sunt, sine linamento nutrienda
sunt. In cæteris quoque partibus, si* una *ima
plaga exigua est, si mediocris suppuratio
fuit, si non altè penetrauit, si febris non est,
si valet corpus, æquè linamenta superua-
cua sunt. In reliquis, parcè tamen, nec
nisi* plaga est, imponi debent. Commodè ve- *magna
ro * vel super linamenta, vel sine his im- pl.
ponitur lenticula ex melle, aut malicorium *mel
ex vino coctum. Quæ & per se, & mista
idonea sunt. Si qua circa duriora sunt, ad
ea mollienda, vel malua contrita, vel fœni
græci, linive semen ex passo coctũ superdan-
dum est. Quicquid deinde impositum est, non
adstringit, sed modicè deligari debet.

*Illo neminem decipi decet, vt in hoc genere cerato vtatur. Cætera quæ pertinent ad purgandum vlcus, ad implendum, ad cicatricem inducendam, * conueniúntque in vulneribus, exposita sunt.*

*eou. vul.

De Fistulis, & earum generibus, & curationibus.

*NOnnunquam autem ex eiusmodi abscessibus, & ex alijs vlcerum generibus Fistulæ oriuntur. Id nomen est vlceri alto, angusto, calloso. Fit in omni fere parte corporis, habetq; quædam in singulis locis propria, prius de communibus dicam. Genera igitur fistularum plura sunt. Siquidem aliæ breues sunt, aliæ altiùs penetrãt, aliæ * rectè intus feruntur, aliæ multóque plures transuersæ, aliæ simplices sunt, aliæ duplices, triplicésve ab vno * ore intus orsæ, quæ tres fiunt, aut etiam in plures sinus diuiduntur, aliæ rectæ, aliæ flexæ, & tortuosæ sunt. Aliæ intra carnem desinunt. Aliæ ad ossa, aut cartilaginem penetrant, aut vbi neutrum horum subest, ad interiora perueniunt. Aliæ deinde facilè, aliæ cum difficultate curantur. Atque etiam quædam insanabiles reperiuntur. Expedita curatio est in fistula * simplici recenti intra carnem, adiuuátque ipsum corpus, si iuuenile, si firmum est. Inimica contraria*

*rectæ

*ore orsæ quæ intus tr.

* simplici, recta, int.

his

his sunt. Itémque si fistula os, vel cartilaginem, vel neruum, vel musculos læsit, si articulum occupauit, si vel ad vesicam, vel ad pulmonem, vel ad vuluam, vel ad grandes venas arteriasve, vel ad inania, vt guttur, stomachum,* thoracem penetrauit. Ad intestina quoque eam tendere semper periculosum, sæpe pestiferum est. Quibus multum mali accedit, si corpus vel ægrum, vel senile, vel mali habitus est. Ante omnia autem demitti specillum in fistulam conuenit, vt quò tendat, & quàm altè perueniat, scire possimus. Simul etiam protinus humida, an siccior sit: quod extracto specillo patet. * Si verò os in vicino est, id quod disci potest, sitam necne, eo fistula penetrauit, quatenus nocuerit. Nam si molle est, quod* vltimo specillo contingitur, intra carnem adhuc vitium est. Si magis id renititur, ad os ventum est. Ibi deinde si elabitur specillum, nondum caries est: si non * labitur, sed æquali innititur caries quidem, verùm adhuc leuis est. Si inæquale quoque & asperum subest, vehementius os exesum est. At cartilago vbi *subhæsit, ipsa sedes docet, peruentúmque esse ad eam ex renixu* patet. Sed ex his quidem colliguntur fistularum sedes, spatia, noxa. Simplices verò hæ sint, an in plures

*thoracéq; pen. malū. Ad

* Si iā in osse vitiū est, nec ne. id quoque d. p. & si iā eò fist. p.

* vltimò

* labitur sede quamvis.

* subsit,

* sciri potest.

partes diducantur, cognosci potest ex modo puris, cuius si plus fertur, quam quod simplici spatio conuenit, plures sinus esse manifestum est. Quumque fere iuxta sint caro, & neruus, & aliqua neruosa, quales ferè tunicæ, membranæq; sunt: genus quoque puris docebit, num plures sinus intus diuersa corporis genera perroserint. Si quidem ex carne pus *leue, album copiosius fertur. At ex neruoso loco coloris quidem eiusdem, sed tenuius & minus. Ex *neruo pingue, & oleo non dissimile. Denique etiam corporis inclinatio docet, num in plures partes fistulæ penetrarint, quia sæpe quum quis aliter decubuit, aliterq; membrum collocauit, pus ferri, quod iam desierat, *incipit, testaturque non solum alium sinum esse ex quo descendat, sed etiam in aliam corporis partem eum tendere. Sed si & in carne, & *recens, & simplex est, ac neque rugosa, neque caua sede, neque in articulo, sed in eo membro, quod per se immobile, non nisi cum toto corpore mouetur, satis proficiet emplastrum, quod recentibus vulneribus imponitur, dum habeat vel salem, vel alumen, vel squamam æris, vel æruginem, *ex metallicis aliquid. Exq; eo collyrium fieri debet altera parte tenuius, altera paulo plenius. Idq; ea parte qua tenuius est, *altera anteceden-

te de-

*laue
*osse
*alterum inc. alterum
*recta,
*vel ex
*alteram

te demitti oportet in fistulam, donec sanguis purus se ostendat. Quæ in omnibus fistularum collyrijs perpetua sunt. Idem deinde emplastrum in linteolo super imponendum, supraque injicienda spongia, in acetum antè demissa, soluiq; quinto die satis est. Genúsque victus adhibendum est, quo carnem ali docui. Ac si longius à præcordijs fistula est, ex interuallo ieiunum radiculas edisse, deinde vomere, necessarium est. Vetustate callosa fit fistula. Callus autem neminem fallit, quia durus est, & aut albus, aut pallidus. Sed tum validioribus medicamentis opus est. Quale est, quod habet papaueris lacrymæ P. I. ✱. gummi P. III. ✱. cadmiæ P. IIII. ✱. atramenti sutorij P. VIII. ✱. Ex quibus aqua coactis collyrium fit. Aut in quo sunt gallæ * P. ✱. æruginis, sandaracæ, aluminis Aegyptij, singulorum P. I. ✱. atramenti sutorij combusti P. II. ✱. Aut quod constat ex chalcitide, & saxo calcis, quibus auripigmenti dimidio minus, quam in singulis prioribus est, adijcitur, eaque melle cocto excipiuntur. Expeditissimum autem est ex præcepto Megetis, æruginis rasæ P. II. ✱. conterere, deinde ammoniaci, thymiamatis P. II. ✱. aceto liquare, eoq; infuso ex ærugine colligere. idque ex primis me-

Callus.

* P. I.

* ex coq; infuso æruginem

dicamentis est. Sed vt hæc maximi effectus sunt, si cui ista non adsunt, facile tamen est callum quibuslibet adurentibus medicamentis * *prodere, aut quibus* * *hæc maximè in effectu sunt erodere. Satiúsque est, vel papyrum intortum, vel aliquid ex penicillo in modum collyrij astrictum* * *eo illinere. Scilla quoque cocta & mista cum calce, callum exest. Si quando verò longior & transuersa fistula est, demisso specillo contra principium huius incidi, commodissimum est, & collyrium* * *vtrunque demitti. At si duplicem esse fistulam, aut multiplicem existimamus, sic tamen vt breuis, intráque carnem sit, collyrio vti non debemus, quod vnam partem curet, reliquas omittat: sed eadem medicamenta arida in calamum scriptorium conijcienda sunt, isque ori fistulæ aptandus, inspirandúmque vt ea medicamenta intus compellantur. Aut eadem ex vino liquanda: vel si sordidior fistula est, ex mulso: si callosior, ex aceto sunt, atque intus infundendum quicquid inditum est. Superponenda sunt quæ refrigerent & reprimant. Nam ferè quæ circa fistulam sunt, habent aliquid inflammationis. Neque alienum est vbi quis resoluerit, antequam rursus alia medicamenta conijciat, per auricularium clysterem*

fistu-

* perdere.
*ad hoc maximi effectus sunt.
*eo al. ijs
*vtrinque al. vtique

*fistulam eluere. Si plus puris fertur, vino: si callus durior est, aceto: si iam purgatur, mulso, vel aqua, in qua eruum coctum sit, sic vt huic quoque mellis paulum adijciatur. Fere verò fit, vt ea tunica quæ inter * ferramentum & integram carnem est, victa *medicamentis tota exeat, infráque vlcus purum sit. Quod vbi contigit, imponenda glutinantia sunt, præcipuéque spongia melle cocto illita. Neque ignoro multis placuisse, linamentum in modum collyrij compositum, tinctum melle demitti. Sed celeriùs id glutinatur, quàm impletur. Neque verendum est, ne purum corpus puro corpori iunctum, non coëat, adiectis quoque medicamentis ad id efficacibus, quum sæpe exulceratio digitorum, nisi magna cura prospeximus, sanescendo in vnum eos iungat.*

*feramen

* tot med.

De Melicetia.

E*St etiam vlceris genus, quod & à faui similitudine* μελικηρία *à Græcis nominatur, idq; duas species habet. Alterum subalbidum furunculo simile, sed maius, & cum dolore maiore. Quod vbi maturescit, habet foramina per quæ fertur humor glutinosus, & purulentus, nec tamen ad iustam maturitatem peruenit. Si diuisum est, multo plus intus corrupti quàm*

in furunculo apparet, altiúsque descendit. Raro fit, nisi in* scapulis. Alterum est minus* super corpus eminens, durum, latum, subuiride,* subpallidum, magis exulceratum. Siquidem ad singulorum pilorum radices foramina sunt, per quæ fertur humor glutinosus subpallidus, craßitudinē mellis, aut visci referens, interdum olei. Si inciditur, viridis intrà caro apparet. Dolor autem, & inflammatio ingens est, adeò vt acutam quoque febrem mouere consuerit. Super id quod minus crebris foraminibus exasperatum est, rectè imponitur & ficus arida, & lini semen* in mulso coctum, & emplastra ac malagmata materiam educentia, aut quæ propriè huc pertinētia, suprà posui. Super alterum, & ea medicamenta, & farina* ex mulso cocta, sic vt ei dimidium resinæ terebinthinæ misceatur, & ficus in mulso decocta, cui paulum hyssopi contriti sit adiectum, & vuæ taminiæ pars quarta fico adiecta. Quod si parum in vtrolibet genere medicamenta proficiunt, totum vlcus vsque ad sanam carnem excidi oportet, & vlcere ablato, super plagam medicamenta danda sunt, primùm quæ pus citent, deinde quæ purgent, tum quæ impleant.

*capillis.
*super canut
*subalbidum,
* quod in vino coctū
*erui ex

De

De Acrochordone, & Thymio, & Myrmeciis, & Clauo, curationibúsque eorum.

*SVnt quædam verò verrucis similia, quorum diuersa nomina, vt vitia sunt. Acrochordona Græci vocant, vbi sub cute coit aliquid durius, & interdum paulò asperius, coloris eiusdem infrà tenue, ad cutem latius, idque modicum est, quia rarò fabæ magnitudinem excedit. Vix vnum tantùm eodem tempore nascitur, sed ferè plura maximéque in pueris, eáque nonnunquam subitò desinunt, nonnunquam mediocrem inflammationem excitant. Sunt quæ etiam in pus conuertuntur. Ac Thymion nominatur, quod super corpus quasi verrucula eminet, ad cutem tenue, suprà latius, subdurum, & in summo perasperum. Idque summum colorem floris thymi repræsentat, vnde ei nomen est, ibique facile funditur, & cruentatur, nonnunquam aliquantum sanguinis fundit, feréque * circa magnitudinem fabæ Aegyptiæ est, rarò maius interdum perexiguum, modò vnum, modò autem plura nascuntur, vel in talis, vel palmis, vel inferioribus pedum partibus. Peßima tamen in obscœnis sunt, maximeq; ibi sanguinē fundunt. Myrmecia autem vocantur, humiliora thymio,*

* acrothymion

* citra

adigunt. duriora q; quæ radices altius exigunt, maioremq; dolorem mouent, infra lata, super autem tenuia, minus sanguinis mittunt, magnitudine vix vnquam lupini modum excedunt. Nascuntur ea quoque, aut in palmis, aut in inferioribus partibus pedum. Clauus autem nonnunquam quidem etiam alibi, sed in pedibus tamen maximè nascitur, præcipuè tamen ex contuso, quamuis interdum aliter, dolorémque etiam, si non aliàs, tamen ingredienti mouet. Ex his Acrochordon, * siue Thymium sæpe etiam per se finiuntur: & quo * minora sunt, eò magis, Myrmecia & claui sine curatione vix vnquam desinunt. Acrochordon si excisa est, nullam radiculam relinquit, ideóque ne renascitur quidem. Thymio clauóque excisis subter rotunda radicula nascitur, quæ penitus descendit ad carnem, eáque relicta idem rursus * exigit. Myrmecia latißimis radicibus inhærent, ideoq; ne excidi quidem sine exulceratione magna possunt. Clauum subinde deradere commodissimum est. Nam sine vlla vi sic emollescit, ac si sanguinis quoque aliquid emißum est, sæpe emoritur. Tollitur etiam, si quis eum circumpurgat, deinde imponit resinam, cui miscuit pulueris paulum, quem ex lapide molari contrito fecit. Cætera verò genera

Marginal notes: * sic & ; * maiora ; ἀκροχορδών. θύμιον. ; * exit. ; μυρμηκία

[...]era medicamentis adurenda sunt. Alijsq;
[...]l quod ex fece vini : myrmecijs id, quod ex
[a]lumine & sandaraca fit, aptißimum. Sed
[e]a, quæ circa sunt, folijs contegi debent, ne
[i]psa quoque exulcerentur. Deinde postea
[l]enticula imponi solet. Tollit thymum etiam
[f]icus in aqua cocta.

De pustularum generibus, & earum curationibus.

AT pustulæ maximè vernis temporibus oriuntur. Earum plura genera sunt. [N]am modo circa totum corpus partémve* asperedo quædam fit, similis his pustulis, quæ ex vrtica, vel ex sudore nascuntur, ἐξανθήματα Græci vocant, eáque modò rubent, modò colorem cutis non * exedunt. Nonnunquam plures similes varis oriuntur, nonnunquam maiores pustulæ liuidæ, aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato, subéstque his humor. Vbi hæ ruptæ sunt, infrà quasi exulcerata caro apparet, * ἑλκώδεις Græcè * nominatur. Fiunt vel ex frigore, vel ex igni, vel ex medicamentis. *Psydracion autem paulo durior pustula est, subalbida, acuta, ex qua ipsa quod exprimitur humidum est. Ex pustulis verò nonnunquam etiam vlcuscula sunt, aut aridiora, aut humidiora, & modò tantùm cum prurigine,

* asperitudo

*excedũt,

* φλύκταιναι

*nominantur.

*φλυζάκιον

modò etiam cum inflammatione aut dolore. Exitq; aut pus, aut sanies, aut vtrunque. Maximeq; id euenit in ætate puerili, rarò in medio corpore, sæpe in eminentibus partibus. Pessima pustula est, quæ ἐπινυκτὶς vocatur. Ea colore vel sublivida, vel subnigra, vel alba esse consueuit. Circa hanc autem vehemens inflammatio est, & quum adaperta est, reperitur intus exulceratio mucosa. Color est humori suo similis. Dolor ex ea supra magnitudinem eius est, neque enim ea faba maior est. Atque hæc quoque oritur in eminentibus partibus, & ferè noctu. Vnde nomen quoq; à Græcis ei Epinyctis impositum est. In omni verò pustularum curatione primum est, multum ambulare, atque exerceri. Si quid ista prohibet, gestari. Secundum est, cibum minuere, abstinere ab omnibus acribus, & extenuantibus, eadémque nutrices facere oportet, si lactens puer ita affectus est. Præter hæc is qui iam robustus est, si pustulæ minutæ sunt, desudare in balneo debet, simúlque super eas nitrum inspergere, oleóque vinum miscere, & sic vngi. Tum descendere in solium. Si nihil sic proficitur, aut si * maius pustularũ genus occupauit, imponenda lenticula est, detractáque summa pellicula ad medi-

*malum maius.

medicamenta lenia transeundum. Epinyctis post lenticulam rectè herba quoque sanguinali, vel viridi coriandro curatur. Vlcera ex pustulis facta tollit spuma argenti cum semine fœni græci mista, sic, vt his inuicem rosa, atque intabi succus adijciatur, donec mellis crassitudo fiat. Propriè ad eas pustulas, quæ infantes malè habent, lapidis, quem pyriten vocant P. VIII. ✱. cum quinquaginta amaris nucibus miscetur, adijciunturque olei cyathi tres. Sed prius vngi ex cerussa pustulæ debent, tum hoc illini.

De Scabie, & eius curatione.

SCabies verò est, * durior cutis rubicundior, ex qua pustulæ oriuntur, quædam humidiores, quædam sicciores. Exit in quibusdam sanies, fitq; ex his continuata exulceratio pruriens, serpitque in quibusdam citò. Atque in alijs quidem ex toto desinit, in alijs verò certo tempore anni reuertitur. Quo asperior est, quóque prurit magis, eò difficilius tollitur. Itaque eam, quæ talis est, ἀγρίαν (id est feram) Græci appellant. In hac quoque victus ratio eadem quæ suprà necessaria est. Medicamentum autem ad incipientem hanc idoneum est, quod fit ex spodij, croci, æruginis, singulorum P. I. ✱. piperis albi, omphacij, sin-

*alias humor cutis rubicundus, al. humor durior c. r. durities cutis

*gulorum P. I. ✱. cadmiæ P. VIII. ✱. Aut vbi iam exulceratio est, id quod fit ex sulphuris P. I. ✱. ceræ P. IIII. ✱. picis liquidæ hemina, olei sextarijs duobus. Quæ simul incoquuntur, dum craßitudo mellis fiat. Est etiam quod ad Protarchum auctorem refertur. Habet hoc farinæ lupinorum sextarium, nitri cyathos quatuor, picis liquidæ heminam, resinæ humidæ selibram, aceti cyathos tres. Crocum quoq́;, lycium, ærugo, myrrha, cinis, æquis portionibus rectè miscentur, & ex paßo coquuntur. Idq́; omnem pituitam vbiq́; *sustinet. At si nihil aliud est, amurca ad tertiam partem decocta, vel sulphur pice liquida mistum, sicut in pecoribus proposui, hominibus quoque scabie laborantibus opitulantur.*

* reprimit

De Impetiginis speciebus, & curationibus.

I*Mpetiginis verò species sunt quatuor. Minime mala est, quæ similitudine scabiem repræsentat. Nam & rubet, & durior est, & exulcerata est, & * roditur. Distat autem ea, quia magis exulcerata est, & varis similes pustulas habet, videntúrque esse in ea quasi bullulæ quædam, ex quibus interposito tempore squamulæ resoluuntur, certioribúsque hoc temporibus reuertitur. Alterum genus peius est, simile*

* erodit.

papulæ

pulæ ferè, sed asperius, rubicundiusq́; , fi-
ras varias habens: squamulæ ex summa
te*descendunt, rosio maior est, celerius *discedunt
 latius procedit, certioribusque etiam
nnunquam*prior temporibus & fit, & *nigra
sinit, Rubrica cognominatur. Tertia
iamnum deterior est: nam & craßior
t, & durior, & magis tumet, in sum-
a cute finditur, & vehementius rodit. I-
a quoque squamosa, sed nigra procedit,
 latè, & tardè *eminus serpit. In tem- *& minus
ribus aut oritur, aut desinit, neque ex serpit, ve-
to tollitur, Nigræ cognomen est. Quar- que in cer-
um genus est, quod curationem omnino tis temp.
n recipit, distans colore: Nam subalbi-
um est, & recenti cicatrici simile, squamu-
sque habet pallidas, quasdam subalbidas,
asdam lenticulæ similes, quibus demptis,
nnunquam profluit sanguis. Alioqui ve-
humor eius albidus est, cutis dura, at-
e fissa est, proceditque latius. Hæc verò
nnia maximè genera oriuntur in pedi-
s, & manibus, atque vngues quoque in-
stant. Medicamentum non aliud va-
ntius est, quàm quod ad scabiem quoque
rtinere sub auctore Protarcho retuli.
rapion autem nitri P. II. ✻. sulphuris
IIII. ✻. excipiebat resina copiosa, eoque
tebatur.

De Papulis, & earum curatione.

Papularum verò duo genera sunt. Altera est in qua per minimas pustulas cutis exasperatur, & rubet, leuiterque roditur: medium habet pauxillo leuius, tardè serpit: idque vitium maximè rotundum incipit, eadémque ratione in orbem procedit. Altera autem est, quam ἀγρίαν, id est, feram Græci appellant. In qua similiter quidem, sed magis cutis exasperatur, exulceraturq́; ac vehementius & roditur, & rubet, interdum etiam pilos remittit. Quæ minus rotunda est, difficilius sanescit: nisi sublata est, in impetiginem vertitur, sed leuis papula, etiam si ieiuna saliua quotidie defricatur, sanescit. Maior commodissimè murali herba tollitur, si sub ea detrita est. Vt verò ad composita medicamenta veniamus, idem illud Protarchi tanto valentius in his est, quanto minus in his* vitij est: alterum ad idem Myronis, nitri * rubri, thuris, singulorum P. I. *. cantharidum purgatarum P. II *. sulphuris ignem non experti tantundem, resinæ terebinthinæ liquidæ P. XX *. farinæ* lolij semis, gith cyathos tres, picis crudæ vnum.*

*paulo lenius

*vitium
*ruffi,

*lolij sext. III.
*sext.

De

De Vitiliginis speciebus, id est, de Alpho, & Melane, & Leuce, & earum curatione.

VItiligo quoque, quamuis per se nullum periculum adfert, tamen fœda est, ex malo corporis habitu fit. Eius tres ecies sunt. Ἀλφὸς vocatur, vbi color al-us est, ferè subasper, & non continuus, quædam quasi guttæ dispersæ esse vi-eantur. Interdum etiam latius, & um quibusdam intermissionibus serpit. έλας colore ab hoc differt, quia niger est, umbræ similis. Cætera eadem sunt. ευκὴ habet quiddam simile alpho, sed ma-s albida est, altius descendit, in eaq; albi li sunt, & lanugini similes. Omnia hæc rpunt, sed in aliis celerius, in aliis tardius. lphos & M. las in quibusdam variis tem-oribus & oriuntur, & desinunt. Leuce uem occupauit, non facilè dimittit. Priora urationem non difficillimam recipiunt, vl-mum vix vnquam sanescit: ac si quid ei itio demptum est, tamen non ex toto sanus olor redditur. Vtrum autem aliquod ho-um sanabile sit, an non sit, experimento acili colligitur. Incidi enim cutis debet, ut acu pungi. Si sanguis exit, quod ferè fit n duobus prioribus, remedio locus est, si hu-or albidus, sanari non potest: itaq; ab hoc

*quidem abstinendum est. Super id verò quod curationem recipit, imponenda lenticula mista cum sulphure & thure, sic ut ea contrita ex aceto sit. Aliud ad idem quod ad Hirenaum auctorem refertur, Alcyonium; nitrum, cuminum, fici folia arida paribus portionibus contunduntur adiecto aceto. His in sole vitiligo perungitur, deinde non ita multò post, ne nimis erodatur, eluitur. Propriè * quidem Myrone auctore eos, quos Alphos vocari dixi, hoc medicamento perungunt, sulphuris * P. II. *. nitri P. IIII. *. myrrhæ aridæ contritæ acetabulum miscent, deinde in balneo super vitiliginem inspergunt farinam ex faba, tum hæc inducunt. Hi verò quos Melanas vocari dixi, curantur, quum simul *contrita sunt alcyonium, thus, hordeum, faba sine oleo, in balneo ante sudorem inspercuntur, *tum genus id vitiliginis defricatur.*

* quidam

*P. *. 3. aluminis scissilis P. * 3. nitri P. IIII. myrti radice contrita acetab.

* *contrita alcyonium*

* *actum*

*

LIBER

LIBER VI.

De vitiis singularum corporis partium.

CAP. I.

De capillis fluentibus.

DIXI de his vitijs, quæ per totum corpus orientia, medicamentorum auxilia desiderant. Nunc ad ea veniam, quæ non nisi in singulis partibus incidere consuerunt, orsus à capite. In hoc igitur capillis fluentibus maximè quidem sæpe radendo succurritur. Adijcit * enim vim quandam ad continendũ ladanum cum oleo mistum. Nunc de his capillis loquor, qui post morbum fere fluunt. Nam quo minus caput quibusdam ætate nudetur, succurri nullo modo potest.

*etiam

De Porrigine, & eius curatione.

CAP. II.

PORRIGO autem est, vbi inter pilos quædam quasi squamulæ surgunt, eæq; * à cutæ resoluuntur, & interdũ madent, multo sæpius siccæ sunt. Idq; euenit modo sine vlcere, modò exulcerato loco: huic quoq; modò malo odore, modò nullo accidẽte, fereq; id in

*à cute

*capillo fit, rariùs in barba, aliquando etiam in supercilio. Ac neque sine aliquo corporis vitio nascitur, neque ex toto inutile est. Nam bene integro capite, non exit. Vbi aliquod in eo vitium est, non incommodum est, summam cutem potius subinde corrumpi, quàm id, quod nocet, in aliam partem magis necessariam verti. Commodius est ergo subinde pectendo repurgare, quàm id ex toto prohibere. Si tamen ea res nimium offendit, quod humore sequente fieri potest; magisque si * id etiam mali odoris est, caput sæpe radendum est, dein * id super * adiuuandum aliquibus ex leuiter reprimentibus, quale est nitrum cum aceto, vel ladanum cum myrteo vino, vel myrobalanum cum vino. Si parum per hæc proficitur, vehementioribus uti licet cum eo, vt sciamus, vtique in recenti vitio id inutile esse.*

* is
* insuper
* adlinendum

De Sycosi, & eius curatione.
CAP. III.

E*St etiam vlcus, quod à fici similitudine σύκωσις à Græcis nominatur. Caro excrescit, & id quidem generale est, sub eo verò duo species sunt. Alterum vlcus durum, & rotundum est, alterum humidum, & inæquale. Ex duro exiguum quiddam, & glutinosum exit: ex humido plus, &*

mali odoris. Fit verò vtrunque in his partibus, quæ pilis conteguntur. Sed id quidem quod callosum, & rotundum est, maximè in barba. Id verò quod humidum, præcipuè est in capillo. Super vtrunque oportet imponere elaterium, aut lini semen contritum, & aqua * coactum. aut ficum in aqua decoctam, aut emplastrum tetrapharmacum ex aceto subactum, terra quoque eretria ex aceto liquata rectè illinitur.

*coctum

De Areis, & earum curationibus. CAP. IIII.

Arearum quoque duo genera sunt. Commune vtrique est, quod emortua summa pellicula pili primùm extenuantur, deinde excidunt: ac si ictus is locus est, sanguis exit liquidus, & mali odoris, increscitque vtrunque in aliis celeriter, in aliis tardè. Peius est, quod densam cutem, & subpinguem, & ex toto glabram fecit: sed ea quæ ἀλωπεκία nominatur, sub qualibet figura dilatatur, fit & in capillo, & in barba. Id verò quod à serpentis similitudine ὀφίασις appellatur, incipit ab occipitio, duorum digitorũ latitudinem non excedit, ad aures duobus capitibus serpit, quibusdã etiam ad frontẽ, donec se duo capita in priorẽ partem committant. Illud vitium in qualibet ætate est, hoc fere infantibus. Illud vix vnquam

sine curatione, hoc per se sæpe finitur. Quidam hæc genera arearum scalpello exaspe-rant. Quidam illinunt adurentia ex oleo, maximéque chartam combustam. Quidam resinam terebinthinam cum thapsia inducunt. Sed nihil melius est, quàm nouacula quotidie radere, quæ quum paulatim summa pellicula excisa est, adaperiuntur pilorum radiculæ. Neq; ante oportet desistere quàm frequentem pilum nasci apparuerit. Id autem quod subinde raditur, illini atramento scriptorio satis est.

De Varis, & Lenticulis, & Ephelide, & eorum curationibus.

CAP. V.

PEnè ineptiæ sunt curare Varos, & Lenticulas, & Ephelidas. Sed eripi tamen fœminis cura cultus sui non potest. Ex his autem quas suprà posui, Vari, Lenticulæque vulgo notæ sunt, quamuis rarior ea species est, quam ξέντον *Græci vocant, quum sit ea Lenticula rubicundior, & inæqualior.* Ἔφηλις *verò à plerisque ignoratur, quæ nihil est, nisi asperitas quædam, & durities mali coloris. Cætera non nisi in facie, Lenticulæ etiam in alia parte nonnunquam nasci solent. De qua per se scribere alio loco, visum operæpretium non est. Sed Vari commodissimè tolluntur imposita*

*posita resina, cui non minus quàm ipsa est, aluminis scißilis, & paulum mellis adiectum est. Lenticulam tollunt galbanum & nitrum, quum pares portiones habent, contritaque ex aceto sunt, donec ad mellis craßitudinem venerint. His corpus illinendum, & interpositis pluribus horis manè eluendum est, oleoque leniter vngendum. Ephelidem tollit resina, cui tertia pars salis foßilis, & paulum mellis adiectum est. Ad omnia vero ista, atque etiam ad colorandas cicatrices potest ea compositio, quæ ad Tryphonem patrem auctorem refertur. In ea pares portiones sunt myrobalani *magmatis, cretæ cimoliæ subcerulæ, nucum amararum, farinæ ordei, atque erui, struthij albi, sertulæ campanæ seminis. Quæ omnia contrita, melle quàm amarißimo coquuntur, illitúmque à vespere vsque mane eluitur.*

*crocomagmatis,

De oculorum morbis, curationibusque eorum, & primò de his morbis, qui lenibus medicamentis curantur.

CAP. VI.

SEd hæc quidem mediocria sunt. Ingentibus verò, & varijs casibus oculi nostri patent. Qui quum magnam partem ad vitæ simul & vsum, & dulcedinem conferant, summa cura tuendi sunt. Protinus

autem orta lippitudine quædam nota sunt, ex quibus quid euenturum sit, colligere possimus. Nam* simul ac lacryma, & tumor, & crassa pituita cœperint, si ea pituita lacrymæ mista est, & ea lacryma calida est, pituita verò alba, & mollis, tumor non durus, longæ valetudinis metus non est. At si lacryma multa, & calida, pituitæ paulum, tumor modicus, idq; in vno oculo est, longum id, sed sine periculo futurum est. Idq; lippitudinis genus minimè cum dolore est, sed vix ante vigesimum diem tollitur, nonnunquam per duos menses durat, sed quandoque finitur. Si pituita alba & mollis esse incipit, lacrymæque miscentur, aut si simul* hæ vtrunque oculum inuaserunt, potest esse breuior, sed periculum vlcerum est. Pituita autem sicca & arida dolorem quidem mouet, sed maturiùs desinit, nisi quid exulcerauit. Tumor magnus si sine dolore est & siccus, sine vllo periculo. Si siccus quidem, sed cum dolore est, ferè exulcerat, & nonnunquam ex eo casu fit, vt palpebra cum oculo glutinetur. Eiusdem exulcerationis timor in palpebris pupillisue est, vbi super magnum dolorem lacrymæ salsæ, calidæque eunt, aut etiam si tumore* infinito diu lacryma cum pituita profluit. Peius etiamnum est, vbi pituita * calida, aut

*si simul
*ea
*finito
*candida

ut liuida est, lacryma calida aut multa profluit, caput calet, à temporibus ad oculos dolor peruenit, nocturna vigilia urget. Siquidem sub his oculus plerunque rumpitur, votúmque est, vt tantum exulceretur. Intus ruptum oculum febricula iuuat. Si foras iam ruptus procedit, sine auxilio est. Si de nigro aliquid albidum factum est, diu manet. At si asperum & crassum est, etiam post curationem vestigiũ aliquod relinquit. Curari verò oculos sanguinis detractione, medicamento, balneo, vino, vetustissimus auctor Hippocrates memoriæ prodidit. Sed eorũ tempora, & caussas parũ explicuit, in quibus Medicinæ summa est. Neque minus in abstinentia, & alui ductione sæpe auxilij est. Hos igitur interdum inflammatio occupat, vbi cum tumore in his dolor est, sequitúrque pituitæ cursus nonnunquam copiosior vel acrior, nonnunquam vtraque parte moderatior. In eiusmodi casu prima omnium sunt, quies & abstinentia. Ergo primo die loco obscuro cubare debet, sic vt à sermone quoque abstineat. Nullum cibum assumere, si fieri potest, ne aquã quidem: sin minus, certè quàm minimum eius. Quòd si graues dolores sunt, commodius secundo die, si tamen res vrget, etiam primo sanguis mittendus*

*ex

est, vtique si in fronte venæ tument, si firmo corpori materia superest. Si verò minor impetus, minus acrem curationem requirit, aluum, sed non nisi secundo, tertióve die, duci oportet. At modica inflammatio neutrum ex his auxilium desiderat. Satísque est vti quiete, & abstinentia. Neque tamen in lippientibus longum ieiunium necessarium est, ne pituita tenuior atque acrior fiat. Sed secundo die dari debet id, quod leuissimum videri potest ex his, quæ pituitam faciunt crassiorem, qualia sunt oua sorbilia. Si minor vis vrget, pulticula quoque, aut panis ex lacte. Insequentibus diebus quantum inflammationi detrahetur, tantum adijci cibis poterit. Sed generis eiusdem, vtique vt nihil salsum, nihil acre, nihil ex his quæ extenuant, sumatur, nihil potui præter aquam. Et victus quidem ratio talis maximè necessaria est. Protinus autem primo die croci P. I. ✱. & farinæ candidæ quàm tenuissimæ P. II. ✱. excipere oportet oui albo, donec mellis crassitudinem habeat, idq́; in linteolum illinere, & fronti agglutinare, vt compressis venis pituitæ impetum cohibeat. Si crocum non est, thus idem facit. Linteolo an lana excipiatur, nihil interest. Superinungi verò oculi debent, sic vt croci

quan-

quantum tribus digitis comprehendi potest, sumatur: myrrhæ ad fabæ, papaueris lacrymæ ad lenticulæ magnitudinem, eaq; cum passo conterantur, & specillo super oculum inducantur. Aliud ad idem: Myrrhæ P. I. ✱. mandragoræ succi P. II. ✱. papaueris lacrymæ P. II. ✱. foliorum rosæ, cicutæ seminis, singulorum P. IIII. ✱. acaciæ P. IIII. ✱. gummi P. VIII. ✱. Et hæc quidem interdiu. Noctu vero, quò commodior quies veniat, non alienum est superimponere candidi panis interiorem partem ex vino subactam. Nam & pituitam reprimit, & si quid lacrymæ processit, absorbet, & oculum glutinari non patitur. Si graue id, & durum, propter magnum oculorum dolorem, videtur, oui & album, & vitellus in vas defundendum est, adijciendúmque eo mulsi paulum, idq; digito permiscendum. Vbi facta vnitas est, demitti debet lana mollis bene carpta, quæ id excipiat, superq; oculos imponi. Ea res & leuis est, & refrigerando pituitam coërcet, & non exarescit, & glutinari oculum non patitur. Farina quoq; ordeacea cocta, & cum malo cotoneo cocto mista, commodè imponitur. Neque ab ratione abhorret etiam penicillo potissimum vti expresso: si leuior impetus est, ex aqua: si maior, ex posca. Priora fascia deliganda

*sunt, ne per somnum cadant, & hoc superimponi satis est, quia & reponi ab * ipso commodè potest: & quum inaruit, iterum madefaciendum est. Si tantum mali est, vt somnum diu prohibeat, eorum aliquid dandum est, quæ * ἀνώδυνα Græci vocant. Satisq́ue est puero, quod erui, viro quod fabæ magnitudinem impleat. In ipsum verò oculum primo die, nisi * immodica inflammatio est, nihil rectè conijcitur. Sæpe enim potius concitatur eo pituita, quàm minuitur. A secundo die graui quoque lippitudini per indita medicamenta rectè succurritur, vbi vel iam sanguis missus, vel aluus ducta est, aut vbi neutrum necessarium esse manifestum est.*

*agro

*ὑπνωτικά

*modica

De diuersis oculorum collyriis.

*MVlta autem multorumq́ue auctorum collyria ad id apta sunt, nouisq́ue etiã nunc misturis temperari possunt, cùm lenia medicamenta & modicè reprimentia, facilè & variè misceantur. * Ergo nobilissima exequar.*

*Ego nobiliũ ex. s. auctorũ

Philonis collyrium.

*EST igitur Philonis, quod habet cerussæ elotæ, spodij, gummi, singulorum P. I. *. papaueris lacrymæ combustæ P. I. *. Illud scire oportet, hic quoque omnia medicamenta, singula primum per se teri, deinde mista, i-*

ta, iterum adiecta paulatim vel aqua vel alio humore: gummi quum quasdam alias facultates habeat, hoc maximè* præstare, ut ubi collyria facta inaruerunt, glutinata sint, neque frientur.

Gummi.

* præstat,

Dionysij collyrium.

Dionysij vero collyrium est, papaueris lacrymæ combustæ, donec* tenerescat, P. I. *. thuris combusti, gummi, singulorum P. II. *. spodij P. IIII. *.

*inarescat,

Cleonis collyrium.

Cleonis nobile admodum, papaueris lacrymæ frictæ P. I. *. croci P. I. *. gummi P. I. *. quibus quum teruntur, adijcitur rosæ succus. Aliud eiusdem valentius: Squamæ *æris, quod στόμωμα appellant, P. I. *. croci P. II. *. spodij P. IIII. *. plumbi & eloti, & combusti P. VI. *. gummi tantundem. Eius aliud quoque ad idem est, maximè ubi multa pituita profluit. Castorei P. *. 3. aloës P. I. *. croci * P. I. *. myrrhæ P. II. *. licij P. III. *. cadmiæ curatæ P. VIII. *. stibis tantundem, acaciæ succi P. XII. *. quod quum gummi miscuit, liquidum in * pyxidicula seruatur. Theodotus verò huic compositioni adiecit papaueris lacrymæ combustæ P. I. *. æris combusti & eloti P. II. *. * nucleorum palmarum combustorum P. X. *. gummi P. XII. *.

*ferri, aut chalybis,

*P. XI.

* pyxidula

*aliàs: nucleos palmarũ cõbustos numero X.

Theodoti collyrium, Achariſtum appellatum.

*AT ipſius Theodoti, quod à quibuſdam ἀχάριστον nominatur, eiuſmodi eſt. Caſtorei, nardi indici, ſingulorum P. I. ✱. lycij * P. ✱. papaueris lacrymæ tantundem, myrrhæ P. II. ✱. croci, ceruſſæ elotæ, aloës, ſingulorum P. III. ✱. cadmiæ botryodis elotæ, æris combuſti, ſingulorum P. VIII. ✱. gummi * P. VIII. ✱. acaciæ ſucci P. XX. ✱. * ſtibis tantundem, quibus aqua pluuialis adijcitur.*

*P. II.

*P. XVIIII.

*ſtibij

Cythion vel Tephrion collyrium.

*PRæter hæc ex frequentiſsimis collyrijs eſt id, quod quidam Cythion, quidam à cinereo colore Tephrion appellant, amyli, tragacanthæ, acaciæ ſucci, gummi, ſingulorum P. I. ✱. papaueris lacrymæ P. II. ✱. ceruſſæ elotæ * P. IIII. ✱. ſpumæ elotæ P. VIII. Quæ aquè ex aquæ pluuiali conteruntur.*

*P. VIII. ſpumæ elotæ P. XIII.

Euelpidis collyrium, Trygodes nominatum.

*EVelpides autem, qui ætate noſtra maximus fuit ocularius medicus, vtebatur eo, quod ipſe compoſuerat, Trygodes nominabat: Caſtorei P. II. ✱. lycij, nardi, papaueris lacrymæ, ſingulorum P. I. ✱. croci, myrrhæ, aloës, ſingulorum P. IIII. ✱. æris combuſti * P. VIII. ✱. cadmiæ, & ſtibis, ſingulorum P. XII. ✱. acaciæ ſucci P. XXVI.*

P. VIII.

XXVI. *. *gummi tantundem. Quo grauior verò quæque inflammatio est, eo magis leniri* medicamentum debet, adiecto vel albo oui, vel muliebri lacte. At si neque medicus, neque medicamentum præsto est, sæpius vtrumlibet horum in oculis penicillo ad ipsum facto infusum, id malum lenit. Vbi vero aliquis releuatus est, iámque cursus pituitæ constitit, reliquias fortasse leniores futuras discutiunt balneum & vinum. Igitur lauari debet leuiter, antè oleo perfricatus, diutiúsque in cruribus & feminibus, multáque calida aqua fouere oculos, deinde per caput priùs calida, tum egelida perfundi, à balneo cauere, ne quo frigore afflatúve lædatur: posthæc cibo paulo pleniore, quàm ex eorum dierum consuetudine, vti: vitatis tamen omnibus pituitam extenuātibus. Vinum bibere lene, subausterum, modicè vetus, neq; effusè neq; timidè, vt neque cruditas ex eo, & tamen somnus fiat, leniantúrque intus latentia acria. Sed si quis in balneo sensit maiorem oculorum perturbationem quam attulerat, quod incidere his solet, qui manente adhuc pituitæ cursu festinarunt, quamprimum discedere debet, nihil eo die vini assumere, cibi minus etiam quàm pridie. Deinde quū primùm satis pituita substitit,*

* medicamento

iterum ad vsum balnei redire. Solet tamen euenire nonnunquam, siue tempestatum vitio, siue corporis, vt pluribus diebus neque dolor, neq; inflammatio, & minimè pituitæ cursus finiatur. Quod vbi incidit, iamq; ipsa vetustate res matura est, ab his eisdem auxilium petendum est, id est balneo ac vino. Hæc enim vt in recentibus malis aliena sunt, quia concitare ea possunt, & accendere, sic in veteribus, quæ nullis aliis auxiliis cesserunt, admodum efficacia esse consuerunt: videlicet hîc quoq; vt alibi, quum secunda vana fuerint, contrariis adiuuantibus. Sed ante tonderi ad cutem conuenit. Deinde in balneo aqua calida quamplurima caput atque oculos fouere, tum vtrumque penicillo detergere, & vngere caput irino vnguento: continereq; in lectulo se, donec omnis calor, qui conceptus est, finiatur, desinatq; sudor, qui *necessario in capite collectus est. Tum ad idem cibi viniq; genus veniendum est sic, vti potiones meracæ sint, obtegendumq; caput, & quiescendum. Sæpe enim post hæc grauis somnus, sæpe sudor, sæpe alui deiectio pituitæ cursum finit. Si leuatum malum est, quod aliquanto sæpius fit, per plures dies idem fieri oportet, donec ex toto sanitas restituatur. Si diebus eisdem aluus nihil reddit, ducendæ

*necessarius

*cenda est, quo magis superiores partes leuentur. Nonnunquam autem ingens inflãmatio tanto impetu erumpit, vt oculos sua sede propellat. προπτωσιν id, quoniam oculi procidunt, Græci appellant. His vtique, si vires patiuntur, sanguinem mitti: si id fieri non potest, aluum duci, longioremq́ inediam indici necessarium est. Opus autem lenissimis medicamentis est. Ideoq́ Cleonis collyrio quidam *, quod ex duobus antè positum est, vtuntur. Sed optimum est Nilei. Neque de vllo magis inter omnes auctores conuenit.*

* quod da-

Nilei collyrium omnium optimum.

*ID habet nardi Indici, papaueris lacrymæ, singulorum P. I. ✳. gummi P. I. ✳. croci P. II. ✳. * foliorum rosæ recentium P. IIII. ✳. Quæ vel aqua pluuiatili, vel vino leni subaustero coguntur. Neque alienum est malicorium, vel sertulam campanam ex vino coquere, deinde conterere, aut myrrhã nigram cum rosæ folijs miscere, aut hyoscyami folia, cum oui cocti vitello, aut farinam cum acaciæ succo, vel passo, aut mulsa. Quibus si folia quoq; papaueris adijciuntur, aliquanta valentiora sunt. Horum aliquo præparato, penicillo fouere oculos oportet, ex aqua calida expresso, in qua ante vel myrti vel rosæ folia decocta sunt. De-*

* florum

*inde ex illis aliquid imponi. Præter hæc ab occipitio incisa cute, cucurbitula admouenda est. Quòd si per hæc restitutus oculus in sedem suam nō est, eodemq; modo prolapsus permanet, scire oportet, lumen esse amissū. Deinde futurū, vt *inarescat is, aut in pus vertatur. Si suppuratio se ostendit, ab eo angulo, qui propior tempori est, incidi oculus debet: vt, effuso pure, & inflammatio ac dolor finiatur, & intus tunicæ residant, quo minus fœda postea facies sit. Vtendum deinde vel iisdem collyriis est ex lacte, aut ouo, vel croco, cui album oui misceatur. Ac si induruit, & sic emortuus est, ne in pus verteretur, quatenus fœdè prominebit, excidendū erit, sic vt hamo summa tunica apprehēdatur: infra id deinde scalpellus incidat *tantundem: medicamenta erunt cōiicienda donec omnis dolor finiatur. Iisdem medicamētis in eo quoq; oculo vtendū est, qui primùm procidit, deinde per plura loca *fixus est.*

*indurescat.

* tandem

*fissus

De carbunculis oculorum, & eorum curatione.

Solent etiam carbunculi ex inflammatione nasci, nonnunquam in ipsis oculis, nonnunquam in palpebris: & in ipsis oculis modò ab interiore, modò ab exteriore. In hoc casu aluus ducenda est, cibus minuendus, lac potui dandum, vt acria quæ læserunt, leniantur. Quod ad cataplasmata

plaſmata & medicamenta pertinet, his vtendum, quæ aduerſus inflammationes propoſita ſunt. Atque hic quoque Nilei collyrium optimum eſt: ſi tamen carbunculus in exteriore palpebræ parte eſt, ad cataplaſmata aptiſsimum eſt lini ſemen ex mulſo coctum: aut, ſi id non eſt, tritici farina eodem modo cocta.

De puſtulis oculorum, & curatione earum.

P*Vſtulæ quoque ex inflammationibus interdum oriuntur. Quod ſi inter initia protinus incidit, magis etiam ſeruanda ſunt, quæ de ſanguine, & quiete ſuprà poſui. Sin ſerius quàm vt ſanguis mitti poſsit, aluus tamen ducenda eſt. Si id quoque aliqua res inhibet, vtique victus ratio ſeruanda eſt. Medicamentis autem hic quoque lenibus opus eſt, quale Nilei, quale Cleonis eſt.*

*Philetis collyrium, ad puſtulas oculorum.

I*D quoque, quod * Philetis vocatur, huic aptum eſt, Myrrhæ, papaueris lacrymæ, ſingulorum. P.* I. *. *plumbi eloti, terræ ſamiæ, quæ ἀστὴρ vocatur, tragacanthæ, ſingulorum P.* IIII. *. * *ſtibis cocti, amyli, ſingulorum P.* XVI. *. *ſpodij eloti, ceruſſæ elotæ, ſingulorum P.* VIII. *. *Quæ aqua pluuiali excipiuntur. Vſus collyrij, vel ex ouo, vel ex lacte eſt.*

* φιλαλήθους Pilalethos

*ſtibij

C

De vlceribus oculorum, & eorum curatione, & de διὰ * βαλανου collyrio.

*λιβανου

Ex pustulis vlcera interdum fiunt, eaque recentia aque lenibus medicametis nutrienda sunt, & iisdem fere quæ suprà in pustulis posui. Fit quoque proprie ad hæc quod diabalanu vocatur. Habet æris combusti & eloti, papaueris lacrymæ frictæ, singulorū P. I. *. spodij eloti, thuris, *stibis combusti & eloti, myrrhæ, gummi, singulorum P. II.*

*διὰ λιβάνου

*stibij

Curatio oculorum aliquo casu imminutorum.

Evenit etiam, vt oculi vel ambo, vel singuli minores fiant, quàm esse naturaliter debeant. Idque & acer pituitæ cursus in lippitudine efficit, & continuati fletus, & ictus parum bene curati. In his quoque iisdem lenibus medicamentis ex muliebri lacte vtendum est. Cibis verò his qui maximè corpus alere, & implere consuerunt. Vitandaque omni modo caussa, quæ lacrymas excitet, curáque domesticorum, quorum etiam, si quid tale incidit, eius notitiæ subtrahendum: atque acria quoque medicamenta, & acres cibi non alio magis nomine his nocent, quam quòd lacrymas mouent.

De pediculis palpebrarum.

*GEnus quoque vitij est, * qui inter pilos palpebrarum pediculi nascuntur. Id φθειρίασιν Græci nominant. Quod quum ex malo corporis habitu fiat, rarò non vltra procedit. Sed fere tempore interposito, pituitæ cursus acerrimus sequitur, exulceratisque vehementer oculis, aciem quoque ipsam corrumpit. His aluus ducenda, caput ad cutem tondendum, diúque quotidie ieiunis perfricandum. His, ambulationibus, alijsque exercitationibus diligenter vtendum, gargarizandúmque ex mulso, in quo nepeta & pinguis ficus decocta sit: sæpe in balneo multa calida aqua fouendum caput. Vitandi acres cibi, lacte vinóque pingui vtendum, bibendúmque liberaliùs quàm edendum est. Medicamenta vero intùs quidem lenia danda sunt, * ne acriorem pituitam concitent. Super ipsos verò pediculos alia, quæ necare eos & prohibere, ne similes nascantur, possint. Ad idipsum spumæ nitri P. I. ✱. sandaracæ P. I. ✱. vuæ taminiæ P. ✱. I. simul teruntur, adijciturque vetus oleum pari portione, atque acetum, donec ei mellis crassitudo sit.*

* quo al. quum

* aliàs, ne acriores pituitæ concitentur. al. nequid acrioris pituita cōc.

De oculorum grauioribus morbis, qui ex inflammationibus oriuntur, & validioribus medicamentis curantur, & de Andreæ collyrio, & de * diacerato.

*Διὰ κε-ράτου.

*curantur

HActenus oculorum morbi lenibus medicamentis * nutriuntur, Genera deinde alia sunt, quæ diuersam curationem desiderant, feréque ex inflammationibus nata sunt, sed finitis quoque his manentia. Atque in primis in quibusdam perseuerat tenuis pituitæ cursus, quibus aluus ab inferiore parte euocanda est, demendum aliquid ex cibo. Neque alienum est illini frontem compositione Andreæ, quæ habet gummi P. I. *. cerussæ, stibis, singulorum. P. II. *. spumæ argenti & coctæ, & elotæ. P. IIII. * Sed & ea spuma ex aqua pluuiali coquitur, & arida hæc medicamenta ex succo myrti conteruntur. His illita fronte cataplasma quoque super iniiciendum ex farina, quæ frigida aqua coacta sit, cuique aut acaciæ succus, aut cupressus adiecta sit. Cucurbitula quoque, inciso vertice, rectè accommodatur, aut ex temporibus sanguis emittitur. Inungi verò eo debet quod habet squamæ æris, papaueris lacrymæ, singulorum P. *. ceruini cornu combusti & eloti, plumbi eloti, gummi, singulorum P. IIII. *. thuris P. XII. Hoc colly-

collyrium, quia cornu habet, διὰ κέρατος *nominatur. Quotiescunque non adijcio quod genus humoris adijciendum sit, aquam intelligi volo.*

Memigmenon, Euelpidis collyrium.

A*D idem Euelpidis, quod* μεμιγμένον *nominabat. In eo papaueris lacrymæ, & albi piperis, singulæ unciæ sunt, gummi libra, æris combusti. P. I. ✱. Inter has autem curationes, post intermißionem aliquam prosunt balneum & vinum. Cumque omnibus lippientibus vitandi cibi sunt, qui extenuant, tum præcipuè quibus tenuis humor diu fertur. Quod si iam fastidium est eorum, quæ pituitam craßiorem reddunt, sicut in hoc genere materiæ maximè promptum est, confugiendum est ad ea, quæ quia ventrem, corpus quoque astringunt.*

De oculorum vlceribus supercrescentibus sordidis, cauis, veteribus, & curationibus singulorum.

A*T vlcera si cum inflammatione finita non sunt, aut supercrescentia, aut sordida, aut caua, aut certè vetera esse consuerunt. Ex his supercrescentia collyrio, quod Memigmenon vocatur, optimè reprimuntur. Sordida purgantur & eodem, & eo quod Smilion nominatur.*

Smilion collyrium.

*Habet æruginis P. III. *. gummi tantundem, ammoniaci, minij sinopici, singulorum P. XVI. *. Quæ quidam ex aqua, quidam, quo vehementiora sint, ex aceto terunt.*

Phynon collyrium Euelpidis.

*ID quoque Euelpidis, quod * Phynona appellabat, huic utile est: Croci P. I. *. papaueris lacrymæ, gummi, singulorum P. II. *. æris combusti & eloti, myrrhæ singulorum P. IIII. piperis albi P. VI. *. Sed ante linitum hoc * vngendum est.*

* *Alias Pyrrhon, vel Pyrrhona*

* *fingendum*

Sphærion collyrium Euelpidis.

*ID quoque eiusdem, quod Sphærion nominabat, * eodem valet. Lapidis hæmatitis eloti P. II. *. piperis grana sex, cadmiæ elotæ, myrrhæ, papaueris lacrymæ, singulorum P. III. *. croci P. IIII. *. gummi P. VIII. *. Quæ cum vino amineo conteruntur.*

* *imeod.*

Liquidum Euelpidis collyrium.

*LIquidum quoque medicamentum ad idem componebat, in quo erant hæc, æruginis P. *. * minij combusti, atramenti sutorij, cinnamomi, singulorum P. III. *. croci, nardi, papaueris lacrymæ, singulorum. P. I. *. myrrhæ P. II. *. æris combusti P. III. *. cineris ex * odoribus P. IIII. *. piperis grana*

* *misy*

* *oleribus* l. brassica

grana XV. Hæc ex vino austero teruntur:* V. deinde cum paßi tribus heminis decoquuntur, donec corpus vnum sit. Idque medicamentum vetustate efficacius fit.*

De cauis oculorum vlceribus, & curationibus.

C*Aua verò vlcera commodißimè implent ex his quæ supra posita sunt, Sphærion, & id quod* Phyletis vocatur. Idem Sphærion vetustis vlceribus, & vix ad cicatricem venientibus optimè succurrit.*

* alias Philaletu φιλαλήθους

Hermonis collyrium.

E*St etiam collyrium, quod quum ad plura valeat, plurimum tamen proficere in his vlceribus videtur. Refertur ad Hermonem auctorem: habet piperis longi P. I. 3. *. alibi*. P. *. cinnamomi, costi, singulorum P. I. *. atramenti sutorij, nardi, casiæ, castorei, singulorum P. II. *. gallæ P. V. *. myrrhæ, croci, thuris, lycij, cerussæ, singulorum. P. VIII. *. papaueris lacrymæ P. XII. *. aloes, æris combusti, cadmiæ, sing. P. XVI. *. acaciæ, stibis, gummi, sing. P. XXV. *.*

* D. V.

De cicatricibus oculorum, quæ ex vlceribus factæ sunt, & quomodo curari debeant, & de Asclepia, & Canopite, & Pyxino, collyriis.

F*Actæ verò ex vlceribus cicatrices, duobus vitijs periclitantur, ne aut cauæ, aut*

*crassæ sint. Si cauæ sunt, potest eas imple-re id quod sphærion vocari dixi, vel id quod Asclepias nominatur. Habet papa-ueris lacrymæ P. II. *. sagapeni, opopana-cis, singulorum P. III. *. æruginis P. IIII. *. * cumini P. VIII. *. piperis P. XII. *. cadmiæ elotæ, cerussæ, singulorum P. XVI. *. At si crassæ cicatrices sunt, extenuat vel Similion, vel Canopite collyrium, quod habet cinnamomi, acaciæ, singulorum P. I. *. cadmiæ elotæ, croci, myrrhæ, papaueris lacrymæ, gummi, singulorum P. II. *. piperis albi, thuris, singulorum P. III. *. æris com-busti P. IX. *. cum aqua pluuiatili. Vel Eucl-pidis Pyxinum, quod ex his constat: Salis fossilis P. IIII. *. ammoniaci, thymiamatis P. VIII. *. papaueris lacrymæ P. XII. *. ce-russæ P. XV. *. piperis albi, croci siculi, * sin-gulorum P. LII. *. gummi P. XIII. *. cadmiæ elotæ P. IX. *. Maximè tollere cicatricem videtur, id quod habet gummi P. III. *. æru-ginis P. I. *. crocomagmatis P. IIII. *.*

*gummi

* alias singulorū XXXI.

De alio genere inflammationis oculorum.

*Est etiam genus inflammationis, in qua si cui tument ac distenduntur cum do-lore oculi, sanguinem ex fronte emitti ne-cessarium, multáque aqua calida caput atque oculos fouere, * gargarizari ex len-ticula, vel ex fici cremore, inungi acribus medi-*

*garga-rissare

*medicamentis, quæ suprà comprehensa sunt, maximeq́; eo quod Spharion nominatur, quod lapidem hæmatiten habet. Atque alia quoque vtilia sunt, quæ ad extenuandam aspritudinem fiunt, de qua protinus dicam. Hanc autem * inflammatio oculorum fere sequitur, interdum maior, interdum leuior, nonnunquam etiam ex aspritudine lippitudo fit, deinde aspritudinem ipsam auget, fitq́; ea in aliјs breuis, in aliјs longa, & quæ vix vnquam finiatur. In hoc genere valetudinis quidam crassas duráŝq; palpebras, & ficulneo folio & asperato specillo, & interdum scalpello eradunt, versasq́; quotidie medicamentis suffricant. Quæ neq; nisi in magna vetustaq́; aspritudine, neq; sæpe facienda sunt. Nam melius eôdem ratione victus & idoneis medicamentis peruenitur. Ergo exercitationibus vtemur, & balneo frequentiore, multaq́; oculorum palpebras aqua calida fouebimus. Cibos autem sumemus acres, & extenuantes.*

* inflatio

Cæsarianum collyrium.

*AT medicamentum id quod Cæsarianum vocatur, habet atramenti sutoriј P. I. *. myseos P. *. piperis albi P. V. * papaueris lacrymæ, gummi, singulorum P. II. *. cadmiæ elotæ P. III. *. stibis P. VI. *. Satisq́; constat, hoc collyrium aduersus omne genus*

oculorum valetudinis idoneum esse, exce-
ptis his quæ lenibus * nutriuntur.

* Aliàs curantur.

Hieracis collyrium.

ID quoque, quod Hieracis nominatur, ad a-
spritudinem potest: Habet myrrhæ P. I.
ammoniaci thymiamatis P. II. *æruginis
rasæ P. IIII. *. cum aqua pluuiatili. Ad ea-
dem idoneum est etiam id quod * Canopi-
est, & id quod Smilion vocatur, & id quo
pyxinum, & id quod Sphærion. Si composit
medicamenta non adsunt, felle caprino, vel
quàm optimo melle satis commodè aspritu-
do curatur.

* Canopitæ

De Xerophthalmia, genere aridæ lippitudinis.

EST etiam genius aridæ lippitudinis, ξη-
ροφθαλμίαν Græci appellant: neque tu-
ment, neque fluunt oculi, sed rubent tan-
tùm, & cum dolore quodam * grauescunt
& noctu prægraui pituita inarescunt: quan-
tóque * minor generis huius impetus, tant
finis minus expeditus est. In hoc vitio mul-
tum ambulare, multum exerceri, lauari sæ-
pe, ibique desudare, multáque frictione vt
necessarium est. Cibi neque qui implent, ne-
que nimium acres apti sunt, sed inter ho-
medij. Mane, vbi concoxisse manifestum est
non alienum est ex sinapi gargarizare, tum
deinde caput atque os diutius * perfricare.

*ferè leui, & prurigine grauescunt & palpebræ citra duritiem vllã noctu prægraui pituita inhæreſcũt,
*maior
*Aliàs defricare.

Rhi-

Rhinion collyrium.

Collyrium verò aptißimum est, quod Rhynion vocatur. Habet myrrhæ P. Ϝ. *. papaueris lacrymæ, acaciæ succi, piperis, gummi, singulorum P. I. *. lapidis hæmatitis, lapidis phrygij, lycij, lapidis scißilis, singulorum P. II. *. æris combusti P. IIII. *. Ac pyxinum quoque eodem accommodatum est.

Ad oculos scabros, collyria.

Si verò scabri oculi sunt, quod maximè in angulis esse consueuit, potest prodesse Rhinion id quod suprà positum est: potest similiter prodesse id quod habet æruginis rasæ, piperis longi, papaueris lacrymæ, singulorum P. *. II. piperis albi, gummi, singulorum P. *. IIII. cadmiæ elotæ, cerussæ, singulorum P. VI. *. Nullum tamen melius est quàm Euelpidis, quod Basilicon nominabat. Habet papaueris lacrymæ, cerussæ, lapidis * Asij, singulorum P. II. *. gummi P. XIII. *. piperis albi P. IIII. *. croci P. VI. *. psorici P. XIII. *. Nulla autem per se materia est, quæ Psoricon nominetur, sed chalcitidis aliquid, & cadmiæ dimidio plus ex aceto simul conteruntur, idque in vas fictile * additum, & contectum ficulneis folijs sub terra reponitur, sublatúmque post dies viginti rursus teri-

* Assyrij

ψωρικοῦ descriptio, quæ eadẽ fere & à Dioscoride traditur.

* inditum

tur, & sic appellatur. Verùm in basilico qu[...]
que collyrio conuenit, ad omnes affectus ocu[...]
lorum id esse idoneum, qui non * lenib[...]
medicamentis curantur. Vbi non sunt au[...]
tem medicamenta composita, scabros an[...]
gulos * leuant & mel & vinum. Succur[...]
ritq; & his, & aridæ lippitudini, si quis pa[...]
nē ex vino subactum super oculum imponi[...]
Nam quum fere sit humor aliquis, qui mod[...]
ipsum oculum, modò angulos, aut palpe[...]
bras * exasperat, sic, & si quid prodit hu[...]
moris, extrahitur, & si quid iuxtà est, re[...]
pellitur.

*lenibus
*leuant
* exaspe-ret,

Ad caligationem oculorum, quæ propter lippitudinem oritur, remedia & collyria.

CAligare verò oculi nonnunquam ex lip[...]
pitudine, nonnunquam etiam sin[...]
hac propter senectutem, imbecillitatémv[...]
aliam consuerunt. Si ex reliquijs lippitu[...]
dinis id vitium est, adiuuat collyrium quod[...]
Asclepias nominatur. Adiuuat *id quod ex[...]
crocomagmate fit.

* & id

Διὰ κρόκου collyrium.

PRopriè etiam ad id componitur, quod[...]
Διὰ κρόκου vocant: habet piperis P. I.*[...]
croci * cilicis, papaueris lacrymæ, cerus[...]
sæ, singulorum P. II.*. psorici, gummi, singu[...]
lorum P. IIII.*.

*ciliciј, al. siculi,

d caligationem oculorum, quæ propter senectutem, aut aliam imbecillitatem fit.

AT si ex senectute, aliáve imbecillitate id est, rectè inungi potest, & melle ... am optimo, & cyprino, & oleo vetere. ... mmodißimum tamen est, balsami par... m vnam, & olei veteris, aut cyprini ... rtes duas, mellis quàm acerrimi partes ... es miscere. Vtilia quoque huic medica... enta sunt, quæ ad caliginem proximè, ... æq; ad extenuandas cicatrices supra ... nprehensa sunt. Cuicunque verò oculi ... ligabunt, huic opus erit multa ambula... ne atque exercitatione, frequenti balneo, ... i totum quidem corpus perfricandum est, ... ecipuè tamen caput, & quidem irino, do... c insudet, velandumq; postea, nec detegẽ... m antequam sudor & calor domi con... ierint. Tum cibis vtendum acribus, & ... tenuantibus, interpositisq; aliquibus die... s, ex sinapi gargarizandum.

De suffusione oculorum.

*... Vffusio quoque (quam Græci ὑπόχυσιν ... nominant) interdũ oculi *potentiæ, quæ ... rnit, se opponit. Quòd si inueterauerit, ... anu curandũ est. Inter initia nonnunquã ... am certis obseruationibus discutitur. ... nguinẽ ex fronte vel naribus mittere, in ... mporibus venas adurere, gargarizando*

* pituitas.

pituitã euocare, suffumigare oculos, acrib[...] medicamentis inungere expedit. Victus [...]ptimus est, qui pituitam extenuat.

De resolutione oculorum, quæ Paralysis dicitur.

A*C ne resolutio quidem oculorum, qu[...] παράλυσιν Græci nominant, alio v[...]ctus modo, vel alijs medicamentis curan[...]da est. Exposuisse tantum genus vitij sat[...] est. Igitur interdum euenit, modò in alter[...] oculo, modò in vtroq; aut ex ictu aliquo, au[...] ex morbo comitiali, aut ex distentione ner[...]uorum, qua vehementer oculus ipse concu[...]sus est, vt his neq; quoquam intendi poss[...] nec omnino consistat: sed huc illúcve sine ra[...]tione moueatur, ideoq; ne conspectum qu[...]dem rerum præstet.*

De Mydriasi oculorum.

N*On multum ab hoc malo distat id, quo[...] μυδρίασιν Græci vocant. Pupilla e[...] funditur & dilatatur, aciésque eius he[...]bescit * ac penè difficillimè genus id imbe[...]cillitatis eliditur. In vtraque verò, id est[...] & paralysi, & mydriasi pugnandum e[...] per eadem omnia, quæ in caligine oculorum[...] præcepta sunt, paucis tantùm mutati[...] siquidem ad caput irino interdum acetum[...] iterdum nitrum adijciendum est*, melle in[...]ungi satis est. Quidam in posteriore viti[...]*

**ac p. caligatur.*
Diffic.

** : oculos verò melle*

cali[...]

lidis aquis vsi releuatique. Quidam sine ulla manifesta caussa subitò obcæcati sunt. Ex quibus nonnulli quum aliquandiu nihil vidissent, repentina profusione alui lumen receperunt. Quo minus alienum videtur, ex recenti re & interposito tempore medicamentis quoque moliri deiectiones, quæ omnem noxiam materiam in inferiora depellant.*

* &

De imbecillitate oculorum.

*Præter hæc imbecillitas oculorum est, ex qua quidem interdiu satis, noctu nihil cernunt, quod in fœminam bene respondentibus menstruis non cadit. Sed sic laborantes inungi oportet * sanguine iocinoris, maximè hircini, si minus, caprini, ubi id assum coquitur, excepto: atque edi quoque ipsum iecur debet. Licet tamen etiam iisdem medicamentis non inutiliter uti, quæ vel cicatrices, vel aspritudinem extenuant: quidam contrito semine portulacæ mel adiiciunt, eatenus ne id ex specillo distillet, eoque inungunt. Exercitationibus, balneo, frictionibus, gargarizationibus iisdem his quoque utendum est.*

* aliàs, humore iocin. al. sanie

Ad oculos, qui extrinsecus offenduntur, quum sanguine suffusi sunt.

Et hæc quidem in ipsis corporibus oriuntur. Extrinsecus verò interdum si

*ictus oculum lædit, ut sanguis in eo suf-fundatur, nihil commodius est, quam sanguine vel columbæ, vel palumbi, vel hirundinis inungere. Neque id sine caussa fit, quum * horum acies extrinsecus læsa interposito tempore in antiquum statum redeat, * celeberriméque hirundinis. Unde etiam locus fabulæ factus est, aut per parentes, aut id herba chelidonia restitui, quod per se sanescit. Eorum ergo sanguis nostros quoque oculos ab externo casu commodissimè tuetur, hoc ordine, ut sit hirundinis optimus, deinde palumbi, minimè efficax columbæ & illi ipsi, & nobis. Supra percussum verò oculum ad inflammationem leniendam, non est alienum imponere etiam cataplasmata. Sed * ammoniacus, vel quilibet alius quàm optimus teri debet, sic ut ei paulatim oleum adjiciatur, donec crassitudo strigmenti fiat. Id deinde miscendum est cum ordeacea farina, quæ ex mulso decocta sit. Facile autem recognitis omnibus, quæ medici quoque prodiderunt, apparere cuilibet potest, vix ullum ex his, quæ suprà comprehensa sunt, oculi vitium esse, quod non simplicibus quoque, & promptis remediis * submoveri possit.*

*barum

*celerrimeq́

* Armeniacus legendũ, vt subaudiatur lapis al. Salammoniacus.

*subito removeri

De

De aurium morbis, & curationibus.

CAP. VII.

*HActenus in oculis ea reperiuntur, in quibus medicamenta plurimum possint. Ideoq; ad aures transeundum est, quarum vsum proximum à luminibus natura nobis dedit. Sed in his aliquanto maius periculum est: nam vitia oculorum*intra ipsos nocent. Aurium inflammationes doloresq;, interdum etiam ad dementiam mortémque præcipitant. Quo magis inter initia protinus succurrendum est, ne maiori periculo locus sit. Ergo vbi primùm dolorem aliquis sensit, abstinere & continere se debet. Postero die, si vehementius malum est, caput tondere, idque irino vnguento calido perungere & operire. At magnus cum febre vigiliaque dolor exigit, vt sanguis quoque mittatur. Si id aliquæ causæ prohibent, aluus soluenda est. Cataplasmata quoque calida subinde mutata proficiunt, siue fœni Græci, siue lini, siue alia farina ex mulso decocta est. Rectè etiam subinde admouentur spongiæ, ex aqua calida expressæ. Tum leuato dolore, ceratum circundari debet ex irino aut cyprino factum. In quibusdam tamen melius, quod ex rosa factum est, proficit. Si vehemens inflammatio somnum ex toto prohibet,*

*ipsis tantummodo noc.

adijci * cataplasmata debent; papaueris
*corticis fricti atque contriti, sic vt ex his
pars dimidia sit, eaque tum simul ex passo
misto * decoquatur. In aurem vero infun-
dere aliquod medicamentum oportet, quod
semper antè tepefieri conuenit, commodis-
simeque per strigilem instillatur. Vbi auris
repleta est, super lana mollis addenda est,
quæ humorem intus contineat. Et hæc qui-
dem communia sunt. Medicamentum verò
est & rosæ, & radicum arundinum suc-
cus, & oleum in quo lumbrici cocti sunt, &
humor ex amaris nucibus, aut ex nucleo
mali persici expressus. Composita vero in-
flammationem doloremque leniendum hæc
fere sunt: Castorei, papaueris lacrymæ
pares portiones conteruntur, deinde adijci-
tur his passum. Vel papaueris lacrymæ, cro-
ci, myrrhæ par modus, sic teritur, vt inui-
cem modo rosa, modò passum instilletur.
Vel id quod amarum in Aegyptia faba est,
conteritur, rosa adiecta. Quibus myrrhæ
quoque paulum à quibusdam miscetur, vel
papaueris lacrymæ aut thus cum muliebri
lacte, vel amararum nucum cum rosa suc-
co. Vel castorei, myrrhæ, papaueris lacry-
mæ pares portiones cum passo. Vel croci P.
1. *. myrrhæ, aluminis scissilis, singulorum
P. *. 3, quibus quum teruntur, paulatim
miscen-

*cataplasmati
*cortices
*decoquantur.

miscentur passi cyathi tres, mellis minus cyatho. Idque ex primis medicamentis est. Vel papaueris lacryma ex aceto. Licet etiam compositione vti Themisonis, quæ habet castorei, opopanacis, papaueris lacrymæ ex aceto, singulorum P. II. *. *spumæ lycij P. IIII. *. Quæ contrita passo excipiuntur, donec cerati crassitudinem habeant, atque ita reponuntur. Vbi vsus requiritur, rursus idem medicamentum adiecto passo, *specillo teritur. Illud perpetuum est, quotiescunque crassius medicamentum est, quàm vt in aurem instillari possit, adijciendum eum esse humorem, ex quo id componi debet, donec satis liquidum sit. Si vero pus quoque aures habent, rectè lycium per se infunditur, aut irinum vnguentum, aut porri succus cum melle, aut centaureæ succus cum passo, aut dulcis punici mali succus in ipsius cortice tepefactus, adiecta myrrhæ exigua parte. Rectè etiã miscẽtur myrrhæ (quã σταχτήν* cognominat) P. I. *. croci tantundẽ, nuces amaræ* XV. mellis sesquicyathus. Quæ contrita, quũ vtendũ est, in cortice punici mali tepefiant. Ea quoque medicamenta quæ oris exulcerati caussa componuntur, æquè vlcera auriũ sanãt. Quæ si vetustiora sunt, & multa sanies fluit, apta compositio est, quæ ad auctorem Erasistratum refertur:

* argenti. (al. nitri) spumæ lycij

pistillo

cognominant)

* XX.

*piperis P. I. *. croci P. I. 3. *. myrrhæ, misyos cocti, singulorum* P. II. *. *æris combusti* P. II. *. *Hæc ex vino teruntur. Deinde vbi inaruerunt, adijciuntur passi heminæ tres, & simul coquuntur. Quum vtendum est, adijcitur his mel & vinum. Est etiam Ptolemæi chirurgi medicamentum, quod habet lentisci* P. I. *. *gallæ* P. I. *. *omphacis* P. I. *. *succum punici mali. Est Menophili validum admodum, quod ex his constat, piperis longi* P. I. *. *castorei* P. II. *. *myrrhæ, croci, papaueris lacrymæ, nardi syriaci, thuris, malicorij, ex Aegyptia faba partis interioris, nucum amararum, mellis quàm optimi, singulorum* P. IIII. *. *Quibus, quum teruntur, adijcitur acetum quàm acerrimum, donec crassitudo in his passi fiat. Est Cratonis, cinnamomi, casiæ, singulorum* P. I. *. *lycij, nardi, myrrhæ, singulorum* P. I. *. *aloes* P. II. *. *mellis cyathi tres, vini sextarius. Ex quibus vinum cum lycio decoquitur, deinde his alia miscentur. At si multum puris, malúsque odor est, æruginis rasæ, thuris, singulorum* P. II. *. *mellis cyathi duo, aceti quatuor simul incoquuntur. Vbi vtendum est, dulce vinum miscetur. Aut aluminis scissilis, papaueris lacrymæ, acaciæ succi par pondus miscetur, hisque adijcitur hyoscyami succi dimidio minor* quàm

*quàm vnius ex superioribus portio, eaq; trita, ex vino diluuntur. Per se quoque hyoscyami succus satis proficit. Commune verò auxilium aduersus omnes aurium casus, iamq; vsu comprobatum, Asclepiades composuit. In eo sunt cinnamomi, casiæ, singulorum P. I. *. floris iunci rotundi, castorei *albi, piperis longi, amomi, myrobalani, singulorum scrupuli duo, thuris masculi, nardi syriaci, myrrhæ pinguis, croci, spumæ nitri, singulorum P. II. *. Quæ separatim contrita, rursus mista ex aceto conteruntur, atq; ita condita, vbi vtendum est, aceto diluuntur. Eodem modo commune auxilium auribus laborantibus est, Polybij sphragis ex dulci vino liquata. Quæ compositio priore libello continetur. Quòd si & sanies profluit, & tumor est, nō alienum est, mysto vino per auricularium clysterem eluere, & tum infundere vinum austerum cum rosa mistum, cui spodij paulum sit adiectum, aut licium cum lacte, aut herbæ sanguinalis succum cum rosa, aut mali punici succum cum exigua parte myrrhæ. Si sordida quoq; vlcera sunt, melius mulso eluuntur, & tum aliquod ex his, quæ suprà scripta sunt, quod mel habeat, infunditur. Si magis pus profluit, & caput vtiq; tondendum est, & multa calida aqua perfundendū, & gargarizandum, & vsq;*

*albi piperis & longi.

ad laßitudinem ambulandum, & cibo modico vtendum est. Si cruor quoque ex vlceribus apparuit, lycium cum lacte debet infundi, vel aqua, in qua rosa decocta sit, succo aut herbæ sanguinalis, aut acaciæ adiecto. Quod si super vlcera caro increuit, eaq; mali odoris sanguinem fundit, aqua tepida elui debet:* tamen infundi id, quod ex thure & ærugine, & aceto, & melle fit, aut mel cum ærugine incoctum. Squama quoque æris cum sandaraca contrita per fistulam rectè instillatur.*

*saniem
* tandem al. tum

Aduersus aurium vermes.

V*Bi vero vermes orti sunt, si iuxtà sunt, protrahendi auriculario specillo sunt. Si longius, medicamentis enecandi, cauendumq; ne postea nascantur. Ad vtrunque proficit album veratrum cum aceto contritum. Elui quoque autem oportet vino, in quo marrubium decoctum sit. Sic emortui vermes in primam auris partem* prouocabuntur, vnde facillimè educi possunt.*

* prolabuntur

Ad compressa aurium foramina.

S*In foramen auris compressum est, & intus crassa sanies subest, mel quàm optimum addendum est. Si id parum proficit, mellis cyatho & dimidio, æruginis rasæ P. II* *. *adyciendum est, incoquendumq;, & eo vtendum. Iris quoq; cum melle idem proficit.*

cit. Item mellis & rosæ scrupuli duo. Item galbani P. II. ✱. myrrhæ cum melle, & fellis taurini, singulorum P. II. ✱. vini quantum satis est ad myrrham diluendam.

Ad grauem auditum.

*VBi verò grauiùs aliquis audire cœpit (quod maximè post longos capitis dolores euenire consueuit,) in primis aurem ipsam considerare oportet. Apparebit enim aut crusta, qualis super vlcera innascitur, aut sordium coitus. Si crusta est, infundendum est aut oleum calidũ, aut cum melle ærugo, vel porri succus, aut cum mulso nitri paulum. Atque vbi crusta à corpore iam recedit, eluenda auris aqua tepida est, quo facilius ea per se diducta auriculario specillo protrahatur. Si sordes æquè molles sunt, eodem specillo eximendæ sunt. At si duræ sunt, acetum & cum eo nitri paululum cõijciendum est. Quumq; emollitæ sunt, eodem modo elui aurem purgariq; oportet. Quòd si capitis grauitas manet, attondendum idem, & leniter, sed diu perfricandum est: adiecto vel irino vel * laureo oleo, sic vt vtrilibet paulum aceti misceatur: tum diu ambulandum, leniterq; post vnctionem aqua calida caput fouendum. Cibisq; vtendum ex imbecillißima, & media materia,*

* laurino

*magísque assumendæ dilutæ potiones, nonnunquam gargarizandum est. Infundendum autem in aurem castoreum cum aceto & laureo oleo, & succo radiculæ corticis aut cucumeris agrestis succus, adiectis *contritis rosæ folijs. Immaturæ quoque vuæ succus cum rosa instillatus, aduersus *surditatem satis proficit.*

* contrita

* sordiditatem

Ad sonitum aurium intra seipsas.

*ALiud vitij genus est, vbi aures intra seipsas sonant. Atque hoc quoque fit, ne externum sonum accipiant. Leuissimum est, vbi id ex grauedine est. Peius, vbi ex *morbis, capitísve longis doloribus incidit. Pessimum, vbi magnis morbis venientibus, maximéque comitiali, prouenit. Si ex grauedine est, purgare aurem oportet, & spiritum continere, donec inde humor aliquis expumet. Si ex morbo vel capitis dolore, quod ad exercitationem, frictionem, perfusionem, gargarizationémque pertinet, eadem facienda sunt. Cibis non vtendum nisi extenuantibus. In aurem dandus radiculæ succus cum rosa, vel cum succo radicis ex cucumere agresti, vel castoreum ex aceto, & * laureo oleo. Veratrum quoque cum aceto conteritur, deinde melle cocto excipitur, & inde collyrium factum in aurem demittitur. Si sine his cœpit,*

*morbo

*laurino

ideoq;

*eoq; nouo metu terret, in aurem dari debet castoreum cum aceto, vel irino, vel *lau-ro oleo, aut huic mistum castoreũ cum succo nucum amararum, aut myrrha * & nitrum cum rosa & aceto. Plus tamen in hoc quoque proficit victus ratio. Eademq; facienda sunt, quæ suprà comprehendi, cum maiore quoque diligentia: & præterea donec his sonus finiatur, à vino abstinendum. Quòd si simul & sonus & inflammatio est, *laureum oleum coniecisse abunde est, aut id quod ex amaris nucibus exprimitur, quibus quidam vel castoreum, vel myrrham miscent.*

*laurino

*aut

*laurinũ

Ad ea quæ in aurem inciderunt extrahenda.

*SOlet etiam interdum in aurem aliquid incidere, vt calculus, aliquódve animal. Si pulex intus est, compellendum eo lanæ paulum est, *quò ipse is subit, & simul extrahitur. Si nõ est secutus, aliúdve animal est, specillum lana inuolutum in resinam quàm glutinosissimam, maximeq; terebinthinam demittendum, idq; in aurem iniiciendum, ibiq; vertendum est. Vtique enim comprehendet & eximet. Sin aliquid exanime est, specillo auriculario protrahendum est, aut hamulo retuso paulum recuruato. Si ista nihil proficiunt, potest eodem modo resina protrahi. Sternutamenta quoq; admo-*

*quam

ta id commodè elidunt, aut auriculario clystere aqua vehementer intus compulsa. Tabula quoque collocatur media inhærens capitibus vtrinq; pendentibus, superq; eam homo deligatur in id latus versus, cuius auris eo modo laborat, sic vt extra tabulam emineat. Tum malleo caput tabulæ, quod a pedibus est, feritur: atque ita concussa aure, quod inest, excidat.

De Narium morbis, & curationibus.
CAP. VIII.

N*Ares vero intus exulceratas fouere oportet vapore aquæ calidæ, id est spongia expressa atque admota. Fit & subiecto vase oris angusti, calida aqua repleto. Post id fomentum illinenda vlcera sunt, aut plumbi recremento, aut cerussa. Aut argenti spumam cum quolibet horum aliquis conterit, eiq; dum teritur, inuicem vinum & oleum myrteum adijcit, donec mellis crassitudinem* fecerit. Sin autem ea vlcera * circa nares sunt, pluresq; crustas & odorem fœdum habent, quod genus Græci ὄζαιναν appellant, sciri quidem debet, vix ei malo posse succurri. Nihilominus tamen hæc tentari possunt, vt caput ad cutem tondeatur, assidueq; vehementer perfricetur, multa calida aqua perfundatur, multa et ambulatio sit, cibus modicus, neq; acer, neq;*

* faciat.
* intra.

valen-

entißimus. Tum in narem ipsam mel
exiguo modo resinæ terebinthinæ con-
atur, quod specillo quoq; inuoluto lana
attrahaturq; spiritu is succus, donec in
gustus eius sentiatur. Sub his enim cru-
resoluuntur, quæ tum per sternutamēta
li debent. Puris vlceribus vapor aquæ ca-
e subijciendus est. Deinde adhibendum
lycium ex vino dilutum, aut amurca,
omphacium, aut menthæ, aut marrubij
cus, aut atramentum sutorium, quod
dens factum, deinde contritum sit: aut
erior scillæ pars contrita, sic vt horum
libet mel adijciatur. Cuius in cæteris ad-
dum exigua pars esse debet: in atramen-
sutorio tanta, vt ea mistura liquida * (* fit.)
t, cum scilla vtique pars maior, inuoluē-
mq; lana specillum est, & in eo medica-
nto intingendum, eoq; vlcera implenda
nt. Rursusq; linamentum inuolutum &
ongum eodem medicamento illinen- (* demitt. nares.)
m, * demittendumq; in narem est, & in
inferiore parte leniter deligandum. &
q; per hyemem, & ver, bis die: per æsta-
m, & autumnum ter die fieri debet.
terdum verò etiam in naribus caruncu- (* in im. p. q. cartilaginosa)
quædam similes muliebribus mammis
scuntur, hæq; * imis partibus, quæ

*carnosißimæ sunt, inhærent. Has curare oportet, medicamentis adurentibus, sub quibus ex toto consumuntur. Polypus verò est caruncula, modò alba, modò subrubra, quæ narium oßi inhæret, & modò ad labra pendens, narem implet, modò retro per id foramen, quò spiritus à naribus ad fauces descendit, adeò increscit, vti post vuam conspici poßit, strangulatque hominem maximè, austro aut euro flante, feréque mollis est, rarò dura: eáque magis spiritum impedit, & nares dilatat, * quæ fere καρκινώδης est, itaque attingi non debet. Illud aliud genus fere quidem ferro curatur, interdum tamen inarescit, si addita in nares per linamentum aut penicillum ea compositio est quæ habet minij sinopici, chalcitidis, calcis, sandaracæ, singulorum* P. I. *. *atramenti sutorij* P II. *.

πολύπους. *fereq;

De Dentium dolore, & curationibus.

CAP. IX.

IN Dentium autem dolore, qui ipse quoque maximis tormentis annumerari potest, vinum ex toto circuncidendum est. Cibo quoque primò abstinendum, deinde eo modico molliq; vtendum, ne mandentis dentes irritet, tum extrinsecus admouendus per spongiam vapor aquæ calidæ, imponendúmque ceratum ex cyprino aut irino factum,

lanáque

...áque id comprehendendum, capútque ...andum est. Quòd si grauior is dolor est, ...liter & aluus ducitur, & calida cataplasmata super * maxillas inijciuntur, ...ore humor calidus cum medicamentis quibus continetur, sæpiusq; mutatur. ...ius rei caussa & quinque folij radix in ...no mixto coquitur, & hyoscyami radix, ...l in posca, in vino mixto coquitur, sic ... paulum his salis adijciatur, & papa...ris non*nimium: aridi cortices, & mandragora radix, eodem modo. Sed in his tri...s vtiq; vitandum est, ne quod haustum ...it deuoretur. Ex populo quoq; alba, cortex ...dicis in hunc vsum in vino mixto rectè ...quitur, & in aceto * cornu ceruinum ra...um, & nepeta cum teda pingui: ac * fi...s item pinguis vel in mulso, vel in aceto ... melle, ex quibus quum ficus* decocta est, ... humor percolatur. Specillum quoq; lana ...uolutum in calidum oleum demittitur, ...q; *ipso dens fouetur. Quinetiam quædam ...uasi cataplasmata in dentem ipsum illi...untur: *in quem vsum ex malo punico aci...o atq; arido, malicorij pars interior cum ...ari portione, & gallæ, & pinei corticis con...eritur, misceturq; his minium: eaq; cõtrita ...qua pluuiatili coquuntur. Aut panacis, pa...aueris lacrymæ, peucedani, vuæ taminiæ si-

*maxillã

*minimũ: al. non nimium arcor.

*cornu ceruini ramentum

*ficu item pingui

*discocta

*ipse

*ad

ne seminibus, pares portiones conteruntur. Aut galbani partes tres, papaueris lacrymæ pars quarta. Quicquid dentibus admotum est, nihilominus supra maxillam, ceratum quale supra posui, esse debet lana obtectum. Quidam etiam myrrhæ, cardamomi, singulorum P. I. *. croci, pyrethri, * ficorum partes, singulorum P. IIII. *. sinapis P. VIII *. contrita linteolo illinunt, imponuntque in humero partis eius qua dens dolet. Si is superior est, à scapulis: si inferior, à pectore. Idque dolorem leuat: & quum leuauit, protinus submouendum est. Si verò exesus est dens, festinare ad eximendum eum, nisi res coegit, non est necesse. Sed cum omnibus fomentis, quæ supra posita sunt, adijciendæ quædam valentiores compositiones sunt, quæ dolorem leuant, * quales hæ sunt. Habet autem papaueris lacrymæ P. II. *. piperis P. II. *. * psoreos P. X. *. quæ contrita galbano excipiuntur: idque circundatur. Aut Menemachi maximè ad maxillares dentes, in qua sunt croci P. I. *. cardamomi, thuris fuliginis, ficorum * partes, pyrethri, singulorum P. IIII. *. sinapi P. VIII. *. Quidam autem immiscent pyrethri, piperis, elaterij, singulorum P. I. *. aluminis scissilis, papaueris lacrymæ, vuæ taminiæ, sulphuris ignem non experti, bituminis,

*ficorum pinguiũ, fortasse legẽdum, aut paruarum al. caprificorum pulueris, i. cineris. al. fermenti putris,

* qualis fere est, quæ habet pap.

* soreos

* paruarum, vel pinguium: vt suprà. al. piperis.

minis, lauri baccarum, sinapis, singulorum: P. II. ✱. *Quod si dolor exime eum cogit, & ✱ piperis semen cortice liberatum, & eodem modo bacca hederæ coniecta in id foramen, dentem findit, isq; ✱ forte stans excidet. Et plani piscis, quam pastinacã nostri, τρυγῶνα Græci vocant, aculeus torretur, deinde conteritur, resinaq; excipitur, quæ denti circumdata hunc soluit. Et alumen scißile in id foramen ✱ contectum demitti commodius est, quia sic dente seruato, dolorem leuat. Hæc à medicis accepta sunt. Sed agrestium experimento cognitum, quum dens dolet, herbam menthastrum cum suis radicibus velli debere, & in peluem conijci, supráq; aquam infundi, collocariq; iuxta sedentem hominem vndique veste contectum, tum in peluem candentes silices demitti, sic vt aqua tegantur, hominemq; eum hiante ore vaporem excipere, vt suprà dictum est, vndique inclusum. Nam & sudor plurimus sequitur, & per os continens pituita defluit, idq; sæpe longiorem, sæpe annuam valetudinem bonam præstat.*

✱ per testas exc. Pastinaca *✱ coniectum sed id tum canna inuolutum demitti comm. ap. coniectum dentem citat: sed id tamen inuolutum in lanula demitti*

De Tonsillis, & earum cura.

CAP. X.

SI verò tonsillæ sine exulceratione per inflammationem intumuerunt, caput velandum est extrinsecus, is locus vapore calido

fouendus, multa ambulatione vtendum, caput in lecto sublime habendum, gargarizandumq; est ex reprimentibus. Radix quoque ea, quam dulcem appellant, * contusa & in passo, mulsóve decocta idem praestat. *Leniterq; quibusdam medicamentis eas illini non alienum est, quae hoc modo fiunt: Ex malo punico dulci succus exprimitur, & eius sextarius in leni igne coquitur, donec ei mellis craßitudo sit, tum croci, myrrhae, aluminis scißilis, singulorum P. II. *. per se conteruntur, paulatimque his adijciuntur vini lenis cyathi duo, mellis vnus, deinde priori succo ista miscentur, & rursus leniter incoquuntur. Aut eiusdem succi sextarius eodem modo coquitur, atque eadem ratione trita ei adijciuntur haec: Nardi * P. *. omphacij P. I. *. cinnamomi, myrrhae, casiae, singulorum P. I. *. Eadem autem haec & auribus, & naribus purulentis accommodata sunt. Cibus quoque in hac valetudine lenis esse debet, ne exasperet. Quod si tanta inflammatio est vt spiritum impediat, in lecto cõquiescendum, a cibo abstinendum, neque assumendum quicquam praeter aquam calidam est. Aluus quoq; ducenda est. Gargarizandũ ex fico & mulso. Illinendum mel, cum omphacio. Intrinsecus admouendus, sed aliquanto diutius, vapo-

aq-

Radix dulcis.

*cont. in p.

*Lenibusque

*P. v.

*aquæ calidæ, donec ea suppurent, & per se aperiantur. Si pure substante non rumpuntur, hi tumores incidendi sunt, deinde ex mulso calido gargarizandum ex fico. At si modicus quidem tumor & exulceratio est, surfurum cremori ad gargarizandũ *paulum mellis adijciendum est, illinendaq; vlcera hoc medicamento. Paßi quamdulcißimi tres heminæ ad vnam coquuntur, tum adijcitur thuris P. I. *. croci, myrrhæ, singulorum P. I. *. *leniterq; omnia rursus feruescunt. Vbi plura vlcera sunt, eodem surfurum cremore, vel lacte gargarizandum est. Atque hîc quoque cibis lenibus opus est, quibus adijci dulce vinum potest.*

* ex fico paul.

* leniterq;

De Oris vlceribus, & curationibus, & quæ Antheræ sunt.

CAP. XI.

VLcera autem oris, si cum inflammatione sunt, & parum pura ac rubicunda sunt, optimè his medicamentis curantur, quæ suprà posita ex malis puniciis fiunt. Continendúsque sæpe ore reprimens cremor est, cui paulum mellis sit adiectum. Vtendum ambulationibus, & non acri cibo. Simulatque verò pura vlcera esse cœperunt, lenis humor, interdum etiam quàm optima aqua ore continenda est. Prodestque assumptum purum vinum, plenioráq; cibus dum

acribus vacet. Inspergiq; vlcera debent a-
lumine scissili, cui dimidio plus gallæ im-
maturæ sit adiectum. Si iam crustas habent,
quales in adustis esse consuerunt, adhibendæ
sunt hæ compositiones quas Græci αὐθηρὰς no-
minant. Iunci quadrati, myrrhæ, sandara-
cæ, singulorum. P. IIII. *. aluminis pares
portiones. Aut croci, myrrhæ, singulorum P.
II. *. iridis, aluminis scissilis, sandaracæ,
singulorum, P. IIII. *. iunci quadrati P.
VIII. *. Aut gallæ, myrrhæ, singulorum P.
II. *. aluminis scissilis P. II. *. rosæ folio-
rum P. IIII. *. Quidam autem croci P. *.
aluminis scissilis, myrrhæ, singulorum P. I.
*. sandaracæ P. II. * iunci quadrati P. IIII.
*. miscent. Priora arida insperguntur. Hoc
cum melle illinitur, neq; vlceribus tantùm,
sed etiam tonsillis. Verùm ea longè pericu-
losissima vlcera sunt, quas ἄφθας Græci ap-
pellant, sed in pueris: hos enim sæpe consu-
munt, in viris & mulieribus idem pericu-
lum non est. Hæc vlcera à gingiuis inci-
piunt, deinde palatum, totumq; os occu-
pant, tum ad vuam faucesq; descendunt.
Quibus obsessis, non facile fit, vt puer con-
ualescat. Ac miserius etiam est, si lactens
adhuc infans est, quominus imperari reme-
dium aliquod potest. Sed in primis nutrix
cogenda est exerceri ambulationibus, hisq;
operibus,

operibus, quæ superiores partes mouent. Mittenda in balneum, iubendaq; ibi calida aqua mammas perfundere, tum alenda cibis lenibus, & his qui facile non corrumpuntur. Potiones, si febricitat puer, aquæ: si sine febre est, vini diluti. Ac si aluus nutrici substitit, ducenda est. Si pituita eius in os coit, vomere debet. Tum ipsa vlcera perungenda sunt melle, cui * rhus, quem syriacum vocant, aut amaræ nuces adiectæ sunt. Vel mistis inter se rosæ folijs aridis, pineis nucleis, menthæ coliculo, melle. Vel eo medicamento, quod ex moris fit, quorum succus eodem modo quo punici mali ad mellis craßitudinem coquitur, eademq; ratione ei crocum, myrrha, alumen, vinum, mel, miscetur. Neq; quicquam dandum, * ad quod humor euocari poßit. Si verò iam firmior puer est, gargarizare debet his fere, quæ suprà comprehensa sunt. At si * lenia medicamenta in eo parum proficiunt, adhibenda ea, quæ adurendo crustas vlceribus inducant. Quale est scißile alumen, vel chalcitis, vel atramentum sutorium. Prodest etiam fames, & abstinentia quanta * maximè imperari potest. Cibus debet esse lenis. Ad purganda tamen vlcera interdum caseus ex melle rectè datur.

* ros
* à quo
* leniora
* maxima

De * linguæ vlceribus.

*linguarum

*Gingiuæ

CAP. XII.

*Linguæ quoque vlcera non alijs medicamentis egent, quàm quæ prima parte superioris capitis exposita sunt. Sed quæ in latere eius nascuntur, diutissimè durāt. Videndúmque est, num contrà dens aliquis acutior sit, qui sanescere sæpe vlcus eo loco non sinit, ideoq; limandus est.

De parodontidibus, gingiuarum tuberculis, deque aliis vlceribus gingiuarum.

CAP. XIII.

Aldus cōiungit hoc caput cum præcedēte, neque titulum addit.

*παρουλίδας.

Solent etiam interdum iuxta dentes in gingiuis tubercula quædam oriri dolentia,* παρουλίδας Græci appellant. Hæc initio leniter sale contrito perfricare oportet, aut inter se mixtis sale fossili, combusto cupresso, nepeta, deinde eluere os cremore lenticulæ, & inter hæc hiare, donec pituita satis profluat. In maiore verò inflammatione ijsdem medicamentis vtendum est, quæ ad vlcera oris suprapositæ sunt: & mollis linamenti paulum inuoluendum aliqua compositione ex his, quas antheras vocari dixi, demittendúmque id inter dentem & gingiuam: quod si durior erit, & id prohibebit, extrinsecus admouendus erit spongiæ vapor calidus, imponendumq; ceratum Si suppuratio se ostendet

*let, diutius eo vapore vtendum erit, & continendum ore calidum mulsum, in quo ficus decocta sit. Itemq; * subcrudum inci-dendum, ne si diutius ibi pus permanserit, os lædat. Quòd si maior is tumor est, commodiùs totus exciditur, sic vt ex vtraque parte dens liberetur. Pure exempto, si leuis plaga est, satis est ore calidam aquam continere, & extrinsecus fouere eodem vapore. Si maior est, lenticulæ cremore: iisdem medicamentis, quibus cætera vlcera oris curantur. Alia quoq; vlcera in gingiuis plerunque oriuntur, quibus eadem quæ in reliquo ore succurrunt. Maximè tamen mandere ligustrum oportet, succúmque * eum ore continere. Fit etiam interdum, vt ex gingiuæ vlcere, siue * parodontides sint, siue non sint, diutius pus feratur. Quod aut dente corrupto, aut fracto, vel aliter vitiato, siue osse, maximéque id per fistulam venire consueuit. vbi incidit, locus aperiendus, dens eximendus: testa oßis, si qua *exceßit, recidenda est: si quid vitiosi est, radendum. Post quæ, quid fieri debeat, suprà in aliorum vlcerum curatione comprehensum est. Si vero à dentibus gingiuæ recedunt, eædem antheræ succurrunt. Vtile est etiam pyra aut mala non permatura mandere, & ore eum humorem continere. Idémque præ-*

**tuberculum.*

**eius*

**παροδόντις vel παρουλὶς*

fuit, siue non fuit d. p. feratur, aut d. c. a. fr. v. a. v. o. m. id p. f. v. cõsuevit. Sinit. Quod vbi

**absceßit*

ſtare non acre acetum in ore retentum poteſt.

De Vuæ morbo, & curatione.

CAP. XIV.

*VVæ vehemens inflammatio terrere quoque debet. Itaque in hac abſtinentia neceſſaria eſt, & ſanguis recte mittitur: & ſi id aliqua res prohibet, aluus vtiliter ducitur, caputq; ſuper hæc velandum, & ſublimius habendum eſt: tum aqua gargarizandum, in qua ſimul rubus, & lenticula decocta ſit. Illinenda autem ipſa vua vel omphacio, vel galla, vel alumine ſciſſili, ſic vt cuilibet eorum mel adijciatur. Eſt etiam medicamentum huic aptum, quod Andronium appellatur. Conſtat ex his, alumine ſciſſili, ſquama æris rubri, atramento ſutorio galla, myrrha, miſy. Quæ per ſe contrita miſtaq; rurſus paulatim adiecto vino auſtero teruntur, donec his mellis craſſitudo * ſit: vbi horum aliquo illita vua eſt, chelidoniæ quoque ſucco per cochlear illita vua maxime prodeſt. Fere multa pituita decurrit, quumq; ea quieuit, ex vino calido gargarizandum. Quòd ſi minor in ea inflammatio, laſer terere, eiq; adijcere frigidam aquam ſatis eſt, eamq; aquam * cochleario exceptam ipſi vuæ ſubijcere: Ac mediocriter eam tumentem aqua quoque frigida,*

Andronium.

* *ſit. Chel. q. ſuccus p.c.i.v.m. prodeſt, Vbi horũ aliquo illita vua eſt. fere m.*

* *cochleari*

*frigida, eodem modo subiecta, reprimit. Ex eadem autem aqua gargarizandum quoque est, vel cum lasere, vel sine * eo hac curatione vuæ subiecta est.*

* eo. Ac de cur. vuæ producta per manũ ratio subiecta est.

De Cancro oris.

CAP. XV.

*Siquando autem vlcera oris cancer inuasit, primo considerandum est, num malus corporis habitus sit, eique occurrendum, deinde ipsa vlcera curanda. Quod si in summa parte id vitium est, satis proficit anthera humido vlceri arida inspersa, sicciori cum exigua parte mellis illita. Si paulo altius, chartæ combustæ partes duæ, auripigmenti pars vna. Si penitus malum descendit, chartæ combustæ partis tres, auripigmenti pars quarta. Aut pares portiones salis fricti & iridis * frictæ. Aut item pares portiones chalcitidis, calcis, auripigmenti. Necessarium autem est, linamentum in * rosa tingere, & super adurentia medicamenta imponere, ne vicinum & sanum locum lædant. Quidam etiam in acris aceti heminam frictum salem conijciunt, donec tabescere desinat: deinde id acetum coquunt, donec exsiccetur, eumque salem contritum inspergunt. Quoties autem medicamentum inijcitur, & antè & post os diluendum est, vel cremore lenticulæ,*

* fracta.

* rosaceo

vel aqua in qua aut eruum, aut * *oleæ, aut verbenæ decoctæ sint, sic vt cuilibet eorum paulum mellis misceatur. Acetum quoque ex scilla retentum ore, satis aduersus hæc vlcera proficit* *. *Ex aceto cocto sali, sicut suprà demonstratum est, rursus mixtum acetum. Sed & diu continere vtrumlibet, & id bis aut ter die facere, prout vehemens malum est, necessarium est. Quòd si puer est, cui id incidit, specillum lana inuolutum in medicamentum demittendum est, & super vcus tenendum, ne per imprudentiam adurentia deuoret. Et si dolor in gingiuis est, mouenturque aliqui dentes,* * *refici eos oportet: nam curationes vehementer impediunt. Si nihil medicamenta proficient, vlcera erunt adurenda. Quod tamen in labris ideo non est necessarium, quoniam excidere commodius est. Et id quidem æque adustum atque excisum, sine ea curatione, quæ corpori manu adhibetur, impleri non potest. Gingiuarum verò ossa, quæ hebetia sunt, in perpetuum vstione nudantur. Neque enim postea caro increscit. Imponenda tamen adustis lenticula est, donec sanitatem, qualis esse potest, recipiant.*

* *oleæ folia,*

* *& ex*

* *refigi*

De

De Parotidibus, quæ sub auribus oriuntur.

CAP. XVI.

*Haec in capite ferè medicamentis egent. Sub ipsis verò auribus oriri παρωτίδες solent, modò in secunda valetudine ibi inflammatione orta, modò post longas febres, illuc impetu morbi conuerso. Id abscessus genus est. Itaque nullam nouam curationem desiderat. Animaduersionem tantummodo hanc habet necessariam, quia si sine morbo id intumuit, primum * reprimentium experimentum est. Si ex aduersa valetudine, illud inimicum est, maturariq́ue, & quàm primùm aperiri, commodius est.*

*reprimentibus experiendũ est

De Vmbilici prominentis curatione.

CAP. XVII.

Ad Vmbilicos verò prominentes, ne manu ferroq́ue vtendum sit, antè tentandum est, vt abstineant, aluus his ducatur, imponatur super vmbilicum id, quod ex his constat: Cicutæ & fuliginis, singulorum P. I. ✱. cerussæ elotæ P. IIII. ✱. plumbi eloti P. VIII. ✱. ouis duobus, quibus etiam solani succus adijcitur. Hoc dilutius impositum esse oportet, & interim conquiescere hominem, cibo modico vti, sic vt vitentur omnia inflantia.

De obscœnarum partium vitiis, & curationibus.

CAP. XVIII.

*PRoxima sunt ea, quæ ad partes obscœnas pertinent, quarum apud Græcos vocabula & tolerabilius se habent, & accepta iam vsu sunt, quum omni ferè medicorum volumine atque sermone iactentur: apud nos fœdiora verba ne consuetudine quidem aliqua verecundius loquentium*commendata sunt: vt difficilis haec explanatio sit, simul & pudorem, & artis præcepta seruantibus. Neque tamen ea res à scribendo deterrere me debuit. Primùm vt omnia quæ salutaria accepi, comprehenderem, dein quia in vulgus eorum curatio etiam præcipuè cognoscenda est, quæ inuitissimus quisque alteri ostendit.*

* accommodata

De Colis morbis, & curationibus.

*IGitur si ex inflammatione Coles intumuit, reducique summa cutis, aut rursus induci non potest, multa calida aqua fouendus locus est. Vbi verò glans contecta est, auriculario quoque clystere inter eam, cutémque aqua calida inferenda est. Si mollita sic & extenuata cutis *ducenti paruit, expeditior reliqua curatio est. Si tumor vicit, imponenda est vel lenticula, vel marrubium, vel oleæ folia*

*reducenti.

ex vin

vino cocta, sicut cuilibet eorum, dum
ritur, mellis paulum adijciatur. Sur-
mque coles ad ventrem deligandus est.
uod in omni curatione eius necessarium
t. Isque homo continere se debet, & ab-
inere a cibo, & potione aquæ tantùm à
i vindicari. Postero die rursus adhiben-
um ijsdem rationibus aquæ fomentum est,
r cum vi quoque experiendum, an cutis
quatur. Eaque si non parebit, leuiter
summo scalpello concidenda erit. Nam * summa
uum sanies profluxerit, extenuabitur is lo-
us, & faciliùs cutis ducetur. Siue autem
oc modo victa erit, siue nunquam repugna-
ierit, vlcera vel in cutis * vlteriore parte, *interiore
vel in glande vltràve eam in cole reperien-
ur: quæ necesse est, aut pura siccàve sint,
ut humida, & purulenta. Si sicca sunt,
rimùm aqua calida fouenda sunt: deinde
mponendum lycium ex vino est, aut amur-
a cocta cum eodem, aut cum rosa butyrum.
Si leuis his humor inest, vino eluenda sunt,
tum butyri, & rosæ * mollis paulum, & * & mel-
resinæ terebinthinæ pars quarta adijcienda lis
est, eoq; vtendum. * Aut si pus ex his pro- * At
fluit, ante omnia elui mulso calido debent.
Tum imponi piperis P. I. ✱. myrrhæ P. II. ✱.
croci, missyos cocti, singulorum P. II. ✱. Quæ
ex vino austero coquuntur, donec mellis

craßitudinem habeant. Eadem autem compositio tonsillis, vuæ *madentiori, nariúmque vlceribus accommodata est. Aliud ad eam piperis P. I. ✱. myrrhæ P. I. ✱. croci P. II. ✱. misyos cocti P. I. *. æris combusti P. II. *. quæ primùm ex vino austero conteruntur, deinde vbi inaruerunt, iterum teruntur ex paßi tribus cyathis, & incoquuntur, donec visci craßitudinem habeant. Aerugo quoque cum cocto melle, & ea quæ ad oris vlcera suprà comprehensa sunt, curant. * Aut Erasistrati compositio, aut Cratonis rectè super purulenta naturalia imponitur. Folia quoque oleæ ex nouem cyathis vini coquuntur. His adijcitur aluminis scißilis P. IIII. *. lycij P. VIII. *. mellis sesquicyathus. * Ac si plus puris est, id medicamentum ex melle: si minus, ex vino diluitur. Illud perpetuum est, post curationem dum inflammatio manet, quale suprapositum est, cataplasma super dare, & quotidie vlcera eadem ratione curare. Quod si pus multum, & cum malo odore cœpit profluere, elui cremore lenticulæ debet, sic, vt ei mellis paulum adijciatur, aut oleæ, aut lentisci folia, vel marrubiũ decoquendum est, eóque humore eodem modo cum melle vtendum, imponendáque eadẽ, aut etiam omphacium cum melle, aut id quod

*manden-ti, oris, nar.

*At

*At

*uod ex ærugine & melle ad aures fit, aut ompositio Andronis, aut anthera, sic, vt i paulum mellis adijciatur. Quidam vlera omnia, de quibus adhuc dictum est, icio ex vino curant. Si verò vlcus laius atque altius serpit, eodem modo elui ebet. Imponi vero, aut ærugo, aut omphaium cum melle, aut Andronis compositio, ut marrubij, *myrrhæ, aut croci, aluminis scißilis cocti, rosæ foliorum aridorum, allæ singulorum* P. I. *. *minij sinopici* P. I. *. *Quæ per se singula primum teruntur, deinde iuncta iterum melle adiecto, doec liquidi cerati craßitudinem *habeant: um in æneo vase leniter coquuntur, ne uperfluant. Quum iam guttæ induresunt, vas ab igne remouetur, idq; mediamentum, prout opus est, aut ex melle aut x vino liquatur. Idem autem per se etiam d fistulas vtile est. Solet etiam interdum d neruos vlcus descendere, profluitq; piuita multa, sanies tenuis maliq; odoris, non cocta, aut aquæ similis, in qua caro reens lota est. Doloresq; is locus & punctioes habet. Id genus quamuis inter purulena est, tamen lenibus medicamentis curanum est, quale est emplastrum* τετραφάρμακον *ex rosa liquatum, sic vt thuris quoque aulum ei misceatur. Aut id quod ex bu-*

*myrrha, croci,

*habeant, in æneo

*coacta, ab aq.

tyro, rosa, resina, melle fit, suprà verò me positum est. Præcipuéque id vlcus mu ta calida aqua fouendum est, velandúm que, neque frigori committendum. Interd autem per ipsa vlcera, colès sub cute ex sus, sic vt glans excidat. Sub quo casu c tis ipsa circuncidenda est. Perpetuumq; e quoties glans, aut ex cole aliquid vel exc dit, vel abscinditur, hanc non esse seruan dam, ne concidat, vlceriq; agglutinetur, neque reduci poßit postea, & fortasse fist lam quoque vrinæ includat. Tubercula tiam, quæ φύματα Græci vocant, circa gla dem oriuntur, quæ vel medicamentis v ferro aduruntur: & quum crustæ excid runt, squama æris inspergitur, ne quid rursus increscat.

De Cancri, qui in cole nascitur, curatione.

*Hæc circa cancrum sunt, qui cù in reliquis partibus, in his quoque v præcipuè vlcera infestat. Incipit à nig tie, quæ si cutem occupauit, protinus sp cillum subijciendum, eáque incidenda es deinde oræ vulsellæ prehendendæ: tu quicquid corruptum est, excidendum, sic ex integro quoq; paulum*demat, idq; ad rendum. Quoties quid vstum est, id quoq sequitur, vt imponenda lenticula sit, dei de vbi crustæ exciderunt, vlcera sic, vt li*

*demas,

lia, curentur. At si cancer ipsum colem occupauit, inspergenda aliqua sunt ex adurētibus, maximeq; id quod ex calce, chalcitide, auripigmento componitur. Si medicamenta vincuntur, hic quoq; scalpello quicquid corruptū est, sic vt aliquid etiā integri* trahat, praecidi debet. Illud quoq; aequè perpetuum est, exciso cancro vulnus esse adurendū. Sed siue ex medicamentis, siue ex ferro crustae occalluerunt, magnum periculū est, ne his decidentibus ex cole profusio sanguinis insequatur. Ergo longa quiete & immobili penè corpore opus est, donec ex ipso crustae purae leniter resoluantur. At si vel volens aliquis, vel imprudens, dum ingreditur, immaturè crustas diduxit, & fluit sanguis, frigida aqua adhibenda est. Si haec parū valet, decurrendū est ad medicamenta, quae sanguinē supprimunt. Si ne haec quidem succurrunt, aduri diligenter & timidè debet, neq; vllo postea motu dandus eidem periculo locus est.

* detrahat.

De Phagedænæ in cole nascentis curatione.

NOnnunquam etiam id * genus ibi cancri quod φαγέδαινα à Graecis nominatur, *oriri solet, in quo minimè differendum, sed protinus iisdem medicamentis occurrendum est, & si parum valent, ferro adurendum. Quaedam etiam nigrities est, quae non sentitur, & serpit, ac si sustinuimus, vsque ad vesicam tendit, neq; succur-

* genus cancri

* ibi oriri

ri postea potest. Si id in summa glande circ... fistulam vrinæ est, prius in ea tenue specı... lum demittendum est, ne claudatur: dein... de id ferro adurendum. Si verò altè pene... trauit, quicquid occupatum est præcidend... est. Cæterùm eadem, quæ in alijs cancri... facienda sunt.

De Carbunculo, qui in cole nascitur.

O*Ccallescit etiam in cole interdum ali... quid, idq; omni penè sensu caret, quod... ipsum quoque excidi debet: Carbunculu... autem ibi natus, vt primùm apparet, auri... culario clystere eluendus est. Deinde ips... quoque medicamentis vrendus, maximeq... chalcitide cum melle, aut ærugine cum cocto... melle*. Vbi is excidit, liquidis medicamen... tis vtendum est, quæ ad * ora vlceris com... ponuntur.*

*aut ouil lo stercore & contrito cum eodē melle. Vbi is

De Testiculorum morbis, & eorum curatione.

I*N testiculis verò, si qua inflammatio sine... ictu orta est, sanguis ex talo mittēdus est... à cibo abstinendum, imponendum * ex faba... farina ex mulso cocta, cum cumino contri... to ex melle cocto. Aut contritum cuminum... cum cerato ex rosa facto. Aut lini semen... frictum, contritum, & in mulso coctum,... aut tritici farina ex mulso cocta cum cu... presso, aut lilij radix contrita. *Aut si ij... dem induruerunt, imponi debet lini vel...*

*oras

*cataplasma ex faba far. e. m. c. c. c. contrito & ex m. cocto.

*At si

faeni-

Fænigræci semen ex mulso coctum, aut ex cyprino ceratum: aut simila ex vino contrita, cui paulum croci sit adiectum. Si vetustior iam durities est, maximè proficit cucumeris agrestis radix ex mulso cocta, deinde contrita. Si ex ictu tument, sanguinem mitti necessarium est, magisq; si etiam liuent. Imponendum verò vtrumlibet ex his, quæ cum cumino componitur, supraq; proposita sunt. Aut ea compositio quæ habet nitri cocti P. I. ✱. *resinæ pineæ, gummi, singulorum P. II.* ✱. *vuæ taminiæ sine seminibus P. IIII.* ✱. *mellis quantum satis sit ad ea cogenda. Quòd si ex ictu testiculis aliquid* * *desit, fere quoque increscit, neque aliter succurri potest, quàm si inciso scroto, & pus emissum, & ipse testiculus excisus est.*

*hasit, f. pus quoq;

De Rhagadiis, & Condylomate, & Hæmorrhoidibus, aliisq; ani morbis, & curationibus eorum: & primo de Rhagadiis.

ANus quoque multa tædijq; plena mala recipit, * *nec in se multum* * *abhorrentes curationes habet. At primùm in eo sæpe, & quidem pluribus locis, cutis* * *exciditur, Ῥαγάδια Græci vocant. Id si recens est, quiescere homo debet & in aqua calida desidere. Columbina quoque oua coquenda sunt, & vbi indurauerunt purganda; deinde alterum iacere in aqua bene ca-*

*nec nō in
*abhorrendas
*scinditur

lida debet, altero calido foueri locus, sic v
inuicem vtroque aliquis vtatur. Tum te
trapharmacum, aut rhypodes rosa diluen
dum est, aut * hyssopum recens miscendum
cum cerato liquido ex rosa facto. Aut ei
dem cerato liquido plumbum elotum adij
ciendum. Aut resinæ terebinthinæ myrrha
aut spumæ argenti vetus oleum. * Et quo
libet ex his id perungendum. Si quicquid
læsum est, extrà est, neque intus recondi
tum, eodem medicamento tinctum lina
mentum superdandum est, & quicquid an
tè adhibuimus cerato contegendum. In ho
autem casu neque acribus cibis vtendum
neque asperis, nec aluum comprimentibus
* ne aridum quidem quicquam satis vtile
est, nisi admodum paulum. Liquida, lenia,
pinguia, glutinosa meliora sunt. Vino len
vti nihil prohibet.

* æsypum

* E quo l.

* nec

De Condylomate.

Condyloma autem est tuberculum, quod
ex quadam inflammatione nasci solet.
Id vbi ortum est, quod ad quietem, cibos
potionesque pertinet, eadem seruari debent
quæ proximè scripta sunt. Iisdem etiam
ouis rectè tuberculum id fouetur. Sed de
sidere antè homo in aqua debet, in qua ver
benæ decoctæ sunt ex reprimentibus. Tum
rectè imponitur & lenticula cum exigu
mell

mellis parte, & sertula campana ex vino cocta, & rubi folia contrita cum cerato ex rosa facto, & cum eodem cerato contritum vel cotoneum malum, vel malicorij ex vino cocti pars interior, & chalcitis* cocta atque contrita, deinde * hyssopo ac rosa excepta. Et ex ea compositione, quæ habet thuris P. I. ✱. aluminis scissilis P. II. ✱. cerussæ P. VIII. ✱. spumæ argenti P. V. ✱. Quibus dum teruntur, inuicem rosa & vinum instillatur. Vinculum autem ei loco linteolum, aut panniculus quadratus est, qui ad duo capita duas ansas, ab altera verò parte totidem fascias habet: quúmque subiectus est, ansis ad ventrem datis à posteriore parte in eas adductæ fasciæ coniiciuntur, atque ubi artatæ sunt, dexteriori sinistra, sinisteriori dextra procedit, circundatæque circa aluum inter se nouissimè nodo deligantur. Sed si vetus condyloma indurnit, neque sub his curationibus desidit, aduri medicamento potest, quod ex his constat, æruginis P. II. ✱. myrrhæ P. IIII. ✱. gummi P. VIII. ✱. thuris P. XII. ✱. stibis, papaueris lacrymæ, acaciæ, singulorum P. XVI. quo medicamento quidam etiam vlcera, de quibus proximè dixi, renouant. Si * hoc parum in condylomate proficit, adhiberi possunt etiam vehementius adurentia. Vbi consum-

*vsta
*æsypo ac ros. i. roseaco.
*id nondum in

ptus est tumor, ad medicamenta lenia transeundum est.

De Hæmorrhoidibus.

*tanq. ca.

TErtium autem vitium est, ora venarum * tanquam ex capitulis quibusdam surgentia, quæ sæpe sanguinem fundunt, αἱμοῤῥοΐδας Græci vocant. Idq; etiã in ore vulua fœminarum incidere consueuit. Atque in quibusdam parum tutò supprimitur, qui sanguinis profluuio imbecilliores non fiunt. Habent enim purgationem hanc, non morbum. Ideoq; curati quidam cum * sanguinis exitum non haberent, inclinata in præcordia ac viscera materia, subitis & grauissimis morbis correpti sunt. Si cui vero id nocet, is desidere in aqua ex verbenis debet: imponere maximè mali corium cum aridis rosæ folijs contritum: aut ex his aliqua quæ sanguinem supprimunt. Solet autem * oriri inflammatio, maximè vbi dura aluus eum locum læsit. Tunc in aqua dulci desidendum est, & id fouendum ouis, imponendi vitelli cum rosæ folijs ex passo * subacto: idq; si intus est, digito illinendum: si extrà, super illitum panniculum imponendum est. Ea quoque medicamenta, quæ recentibus scissuris posita sunt, hic idonea sunt. Cibis vero in hoc casu ijs dem, quibus in prioribus, vtendum est. S

*sanguis ex. n habe res.

*ibi oriri

*subactu:

ist

*ista parum iuuant, solent imposita medicamenta adurentia, ea capitula absumere. At si iam vetustiora sunt, sub auctore Dionysio inspergenda sandaraca est, deinde imponendum, quod ex his constat: Squamæ æris, auripigmenti singulorum P. V. *. saxi calcis P. VIII. *. postero die acu compungendum. Adustis capitulis fit cicatrix, quæ sanguinem fundi prohibet. Sed quoties is suppressus est, ne quid periculi afferat, multa exercitatione digerenda materia est. Prætereaq; & viris & fœminis, quibus menstrua non proueniunt, interdum ex brachio sanguis mittendus est.*

Si anus vel os vuluæ procidit, qua curatione vtendum sit.

AT *si anus ipse, vel os vuluæ procidit (nam id quoque interdum fit) considerari debet purúmne id sit, quod prouolutum est, an humore mucoso * circundatum. Si purum est, in aqua desidere homo debet, aut salsa, aut cum verbenis, vel malicorio incocta. Si humidum, vino austero subluendum est, illinendumq; fæce vini combusta. Vbi vtrolibet modo curatum est, intus reponendum est, imponendaq; plantago contrita, vel folia salicis in aceto cocta, tū linteolum, & super lana æquè deliganda, cruribus inter se deuinctis.*

* circundetur

De vlcere fungo simili in ano.

FVngo quoque simile vlcus in eadem sede nasci solet. Id, si hyems est, egelida: si aliud tempus, frigida aqua fouendum est: deinde * spuma æris inspergenda, supraq; ceratum ex myrteo factum, cui paulum * squamæ fuliginis, calcis sit adiectum. Si id hac ratione non tollitur, vel medicamentis vehementioribus, vel ferro adurendum est.

* squama
* æris squama, thuris ful. & cal. s adiectũ, si hac rat.

De digitorum vlceribus.
CAP. XIX.

DIgitorum autem vetera vlcera commodißime curantur, aut lycio, aut myrrha cocta, quum vtrilibet vinum adiectum est. In ijsdem recedere ab vngue caruncula cum magno dolore consueuit, πτερύγιον Græci appellant. Oportet alumen melinum rotundũ in aqua liquare, donec mellis craßitudinem habeat: tum quantum eius aridi fuit, tantundem mellis infundere & * radiculam miscere, donec similis croco colore fiat, eoq; illinere. Quidam ad eundẽ vsum decoquere simul * maluam solent, quũ paria pondera aluminis aridi mellis miscuerint. Si hac ratione ea non exciderunt, excidenda sunt: deinde digiti fouendi aqua ex verbenis, imponendumq; super medicamentum ita factum: Chalcitis, malicorium, squama

* rudicula
* malunt: cuum

squama æris excipiuntur fico pingui leniter
cocto ex melle. Aut chartæ combustæ, auri-
pigmenti, sulphuris ignem non experti par
modus cerato miscetur ex myrteo facto. Aut
æruginis rasæ P.I *. * squamæ P. II. *. mel-
lis cyatho coguntur, aut pares portiones mi-
scentur, saxi calcis, chalcitidis, auripi-
gmenti. Quicquid horum impositum est, te-
gendum linteolo aqua madefacto est, tertio
die digitus resoluendus est. Si quid aridi
est, iterum excidendum, similisque adhibenda
curatio est. Si non vincitur, purgandus
scalpello, tenuibusque ferramentis aduren-
dus est, & sicut reliqua usta curandus est.
At ubi scabri vngues sunt, circumaperiri
debent, qua corpus contingunt, tunc super
eos ex hac compositione * æquè imponi san-
daracæ, sulphuris, singulorum P. II. *. nitri,
auripigmenti, singulorum * P. II. resinæ
liquidæ P. VIII. *. Tertióque id die resol-
uendum est. Sub quo medicamento vi-
tiosi vngues cadunt, & in eo-
rum locum meliores * re-
nascuntur.

*

* squama æris

* aliquid

* alias P. IIII.

* nascuntur.

LIBER VII.

De Chirurgica, & qui in ea claruerint, & qua-
lis esse Chirurgus debeat, & quid in hoc li-
bro describatur.

TERTIAM *esse medicinæ partem, quæ manu curet, & vulgo notum, & a me propositum est. Ea non quidem medicamenta atque victus rationem omittit, sed manu tamen plurimum præstat, estque eius effectus inter omnes medicinæ partes euidentissimus. Siquidem in morbis quum multum fortuna conferat, eadémque sæpe salutaria, sæpe vana sint, potest dubitari secunda valetudo medicinæ, an corporis beneficio contigerit. In his quoque, in quibus medicamentis maxime nitimur, quamuis profectus euidentior est, tamen sanitatem & per hæc frustra quæri, & sine his reddi sæpe manifestum est. Sicut in oculis quoque deprehendi potest, qui à medicis diu vexati, sine his interdum sanescunt. At in ea parte, quæ manu curat, euidens est, omnem profectum, vt aliquid ab aliis adiuuetur, hinc tamen* plurimum *trahere. Hæc autem*

* vt plur.

*em pars quum ſit vetuſtiſsima, magis amen ab illo parente omnis medicinæ Hippocrate, quàm à prioribus exculta eſt. Deinde posteaquam diducta ab alijs habere profeſſores ſuos cœpit, in Aegypto quoque increuit, Philoxeno maximè auctore, qui pluribus voluminibus hanc partem diligentiſsimè comprehendit. Gorgias quoque & Soſtratus, & * Hieron, & Apollonij duo, & Ammonius Alexandrinus, multique alij celebres viri, ſinguli quædam repererunt. Ac Romæ quoque non mediocres profeſſores, maximéque nuper Tryphon pater, & Euelpiſtus, * &, vt ex ſcriptis eius intelligi poteſt, horum eruditiſsimus Meges, quibuſdam in melius mutatis, aliquantum ei diſciplinæ adiecerunt. Eſſe autem chirurgus debet adoleſcens, aut certè adoleſcentiæ propior, manu ſtrenua, ſtabili, nec vnquam intremeſcente, eaq́ non minus ſiniſtra, quàm dextra promptus, acie oculorum acri, claraq́, animo intrepidus, immiſericors, ſic vt ſanari velit eum, quem accipit, non vt clamore eius motus, vel magis quàm res deſiderat, properet, vel minus quàm neceſſe eſt, ſecet: ſed perinde faciat omnia, ac ſi nullus ex vagitibus alterius affectus oriatur. Poteſt autem requiri, quid huic parti propriè ven-*

* Herouis,

* Phlegatis filius, &, vt

dicandum ſit, quia vulnerum quoque vlcerumq́ multorum curationes, quas alibi executus ſum, chirurgi ſibi vendicant. Ego eundem quidem hominem poſſe omnia iſta præſtare concipio. Atque vbi ſe diuiſerunt, eum laudo, qui quamplurimum percipit. Ipſe autem huic parti ea reliqui, in quibus vulnus facit medicus, non accipit, & in quibus vulneribus vlceribúſve plus perfici manu, quàm medicamento credo: tum quicquid ad oſſa pertinet, quæ deinceps exequi adgrediar, dilatiſq́ in aliud volumen oßibus, in hoc cætera explicabo: prapoſitiſq́ his, quæ in qualibet parte corporis fiunt, ad ea quæ proprias ſedes habent, tranſibo.

De Luxatis.

CAP. I.

LVxata igitur, in quacunque parte corporis ſunt, quamprimum ſic curari debent, vt quà dolor eſt, ea ſcalpello cutis crebro incidatur, detergaturq́ eodem aduerſo profluens ſanguis. Quòd ſi paulò tardius ſubuenitur, iamq́ etiam rubor eſt, qua rubet corpus, ſi tumor quoque acceßit, quacunque is eſt, * id optimum auxilium eſt. Tum ſuperdanda reprimentia ſunt: maximeq́ lana ſuccida ex aceto & oleo. Quòd ſi leuior is caſus eſt, poſſunt etiam ſine ſcalpello impoſita eadem mederi. Et ſi nihil aliud*

*detergaturq́

*id idem

liud est, cin is quoque maximè ex sarmentis. Si is non est, quilibet alius ex aceto, vel etiam ex aqua coactus.

De his quæ per se intumescunt, quomodo excidenda, & curanda sint.

CAP. II.

*VErùm hoc quidem promptum est. In his autem negotium maius est, quæ per se vitio intus orto intumescunt, & ad suppurationem spectant. Ea omnia genera abscessuum esse aliàs proposui, medicamentaq; eis idonea executus sum. Nunc superest, vt dicam in iisdem quæ manu fieri debeant. Ergo priusquam indurescant, cutem incidere, cucurbitulam accommodare oportet, quæ quicquid illuc malæ corruptæq; materiæ coït, extrahat, idq; iterum tertioq; rectè fit, donec omne indicium inflammationis * excidat. Neque tamen fas non est, nihil * cucurbitula agere. Interdum enim, sed raro, quicquid abscedit, velamento suo includitur, id antiqui tunicam nominabant. Meges, quia tunica omnis neruosa est, dicit non nasci sub eo vitio neruum, quo caro consumeretur, sed subiecto iam vetustiore pure callum circundari. Quod ad curationis rationem nullo loco pertinet, quia quicquid dixi, si tunica est, idem si callus est, fieri debet. Neque vlla res prohibet,*

* *excedat.*
* *cucurbitulam*

Tunica.

*etiam si callus est, tamen quia cingit, tunicam nominari. Tum pure quoque maturior hæc interdum esse consueuit. Ideoq; quod sub ea est, extrahi per cucurbitulam non potest. Sed facile id intelligitur, vbi nihil admota illa mutauit. Ergo siue id incidit, siue iam durities est, in hac auxilij nihil est. Et vt aliàs scripsi, vel auertenda cōcurrens eò materia, vel digerenda, vel ad maturitatem perducenda est. Si priora contigerunt, nihil præter ea necessarium est. Si pus maturuit in alis quidem & in inguinibus, raro secandum est. Item vbicunque mediocris abscessus est. Item quoties in summa cute, vel etiam carne vitium est, nisi festinare * curantis imbecillitas cogit. Satisque est * cataplasmata efficere, vt per se pus aperiatur. Nam fere sine cicatrice potest esse is locus, qui expertus ferrum non est. Si autem altius malum est, considerari debet neruosúsne is locus sit, an nō sit. Nā si sine neruis est, candenti ferramento aperiri debet. Cuius hæc gratia est, quòd exigua plaga diutius ad pus euocandum patet, paruaq; postea cicatrix fit. At si nerui iuxtà sunt, * in his periculum est, ne vel distendantur hi, vel membrum debilitent. Necessaria verò opera scalpelli est. Sed cætera*

etiam

* cubantis

* cataplasmatis

* in hoc

etiam subcruda aperiri possunt. Inter neruos vero vltima expectanda maturitas est, quæ cutem extenuet, eique pus iungat, quò propius reperiatur. Itémque * aliam rectam * plagam desiderant in * carne, quia fere vehementer cutem * extenuat, tota ea super pus excidenda est. Semper autem vbi scalpellus admouetur, id agendum est, vt & quamminimæ, & quàm * parcißimæ plagæ sint: cum eo tamen vt necessitati succurramus & in modo & in numero. Nam maiores sinus, latius interdum etiam duabus aut pluribus lineis incidendi sunt. Dandaq́; opera, vt imus sinus exitum habeat, ne quis humor intus subsidat, qui proxima & adhuc sana rodendo sinuet. Est etiam in rerum natura, vt cutis latiùs excidenda sit. Nam vbi post longos morbos totus corporis habitus vitiatus est, lateq́; se sinus *diffudit, & in eo pars cutis pallet, scire licet eam iam emortuam esse, & inutilem futuram. Ideoq́; excidere commodius est, maximè si circa articulos maiores id euenit, cubantemq́; ægrum fluens aluus* exercuit, neque per alimenta quicquam corpori accedit. Sed excidi ita debet, vt plaga ad similitudinem myrtei folij fiat, quo facilius sanescat. Idq́; perpetuum est, *Vbicunq́; medicus ex quacunque caussa cutem excidit, pure

*alia
*solum pl.
* cute: alia, quia
*extenuāt
* paucissima
* suffudit
*exhaurit, al. exhausit,
*vb. m. & quac. de can. c. excidat.
Pure

effuso in alis vel inguinibus, linamento opus non est. Spongia ex vino imponenda est. In cæteris partibus si æquè ea linamenta supervacua sunt, purgationis caussa paulum mellis infundendum, dein glutinantia super danda. Si illa necessaria sunt, super ea quoq; similiter dari spongia eodem modo ex vino expressa debet. Quando autem linamentis opus sit, quando non sit, alias dictum est. Cætera eadem, incisa suppuratione, facienda sunt, quæ vbi per medicamenta rupta est facienda esse proposui.

De bonis malisve signis exulceratorum.

CAP. III.

*PRotinus autem quantum curatio efficiat, quantumq; aut sperari aut timeri debeat, ex quibusdam signis intelligi potest, feréque iisdem quæ in vulneribus exposita sunt. Nam bona signa sunt, somnum capere, facile spirare, siti non confici, cibum non fastidire, si febricula fuit, ea vacare. Itemq; habere pus album, * leue, non fœdi odoris. Mala sunt, vigilia, spiritus grauitas, sitis, cibi fastidium, febris, pus nigrum, aut feculentum, & fœdi odoris. Item procedente curatione eruptio sanguinis: aut si antequam sinus carne impleatur, oræ * carnosæ fiunt. Illa quoque ipsa carne hebete nec firma, deficere tamen animam,*

*lene

*callosa fiunt, il. q. t. c. h. n. fir ma. Desi- nis: aut si a- cere: t. a. vel in ipsa

*mam, vel ipsa curatione vel postea, pessimum omnium est. Quinetiam morbus ipse siue subito solutus est, dein suppuratio exorta est, siue effuso pure permanet, non iniuste terret. Estq; inter causas timoris, si sensus in vulnere rodentium non est. Sed vt hæc ipsa fortuna huc illúcve *discernit, sic medici partium est, eniti ad *reperiendam sanitatem. Ergo quoties vlcus *resiluerit, eluere id: si reprimendus humor videbitur, vino ex aqua pluuiali misto, vel aqua in qua lenticula cocta sit, debebit. Si purgandum erit, mulso: rursúmq; imponere eadem. Vbi iam repressus videbitur humor, vlcúsque purum erit, produci carnem conueniet, & foueri vulnus pari portione vini ac mellis, supérque imponi spongia ex vino & rosa tincta. Per quæ quum caro producatur, plus tamen (vt alias quoque dixi) victus ratio eo confert, id est solutis iam febribus & cibi cupiditate reddita, balneum rarum, quotidiana, sed lenis, gestatio, cibi potionésque corpori reficiendo *. Aptéque omnia quæ per medicamenta suppuratione quoque rupta sequuntur, sed quia magno malo vix sine ferro mederi licet, in hunc locum reseruata sunt.*

*discernit.
* recuperandam.
*resilierit.
* aptès.
Quæ o. p. m. s. q. rupta seq.

De fistulis.

CAP. IIII.

ADuersus fistulas quoque si altius penetrant, vt ad vltimas demitti colly rium non poßit, si tortuosæ sunt, si multiplices, maius in manu quàm in medicamentis præsidium est, minusq; operæ est, si sub cute transuersæ feruntur, quàm si *rectè intus tendunt. Igitur si sub cute transuersa fistula est, demitti specillum debet, supraq; id ea incidi: si flexus reperiuntur, hi quoque simul specillo & ferro * persequendi sunt. Idemq; faciendum, si plures se quasi rami li ostendunt. Vbi ad fines fistulæ ventũ est, excidendus ex toto callus est, supérque fibulæ dandæ, & medicamentum quo glutinetur. At si recta subter tendit, vbi, quo maximè ferat, specillo exploratum est, *excidis sinus debet, dein fibula oris cutis iniÿcienda est, & æquè glutinantia medicamenta superdanda sunt. Aut si corruptius vlcus quod interdum osse vitiato fit, vbi quoque curatum est, pus mouentia. Solent autem inter costas fistulæ subter* exire: quod vbi incidit, eo loco costa ab vtraque parte decidenda & eximenda est, ne quid intus corruptum relinquatur: solent *vbi criostas transierunt, septum id, quod transuersum à superioribus visceribus intestina discernit violar

*recta

*persecando

*incidi

*ire:

*autẽ vbi

violare. Quod intelligi & ex loco, & ex magnitudine doloris potest, & quia nonnunquam spiritus eo cum humore quasi bullante prorumpit, maximéque si hunc ore ille continuit. In eo medicamini locus nullus est. In cęteris verò, quę circa costas sanabilia sunt, pinguia medicamenta inimica sunt, cęteris quę ad vulnera accommodantur, utilicet. Optimè tamen sicca linamenta, vel, si purgandum aliquid videtur, in melle tincta imponuntur. Ventri nullum os subest, sed ibi perniciosę admodum fistulę fiunt, adeò ut Sostratus insanabiles esse crediderit. Id non ex toto ita se habere usus ostendit. Et quidem (quod maximè mirum videri potest) tutior fistula est contra iecur, & lienem, & ventriculum, quàm contra intestina: non quo perniciosior res ibi sit, sed quo alteri periculo locum faciat. Cuius experimento moti quidam auctores* parum modum rei cognouerunt. Nam venter sæpe etiam telo perforatur, prolapsaque intestina conduntur, & oras vulneri suturę cõprehendunt, quod quemadmodum fiat mox indicabo. Itaq; etiam ubi tenuis fistula abdomen perrumpit, excidere eã licet, suturáque oras coniungere. Si verò ea fistula intus patuit, excisa necesse est latius foramẽ relinquat, quod nisi magna vi utiq; ab interiore

*scripserunt, parum tamẽ mod.

parte sui non potest, quæ quasi membranæ quadam finit abdomen, quam περιτόναιον Græci vocant. Ergo ubi aliquis ingredi ac moueri cœpit, rumpitur illa sutura, atque intestina soluuntur. Quo fit, vt pereundum homini sit. Sed non omni modo res ea desperationem habet. Ideóque tenuioribus fistulis adhibenda curatio est.

De ani fistulis.

PRopriam etiamnum animaduersionem desiderāt *ea, quæ in ano sunt. In *hac demisso specillo, ad vltimum eius caput incidi cutis debet, dein nouo foramine specillum educi lino sequente, quod in aliam eius partem ob idipsum perforatam conie-ctum sit. Ibi linum prehendendum, vinciendumq; cum altero capite est, vt laxè cutem, quæ super fistulam est, teneat. Idq; linum esse debet crudum, & duplex triplexve, sic tortum vt unitas facta sit. Interim autem licet negotia agere, ambulare, lauari, cibum capere perinde atque sanissimo. Tantummodo id linum bis die saluo nodo ducendum est, sic vt subeat fistulam pars quæ *superior fuerit. Neque committendum est, vt id linum putrescat. Sed tertio quoq; die nodus resoluendus est, & ad caput alterū recens linum alligandum, eductóq; vetere, id in fistula cum simili nodo relinquendum.

*ea.
*hanc, al. hac
*exterior

Si

*Sic enim id paulatim cutem quæ suprà fistulam est, incidit, simulq; & id sanescit, quod à lino relictum est, & id quod ab eo mordetur, inciditur. Hæc ratio curationis longa, sed sine dolore est. Qui festinat, astringere cutem lino debet, quo celerius secet, noctuq; *penicillo tenuia quædam intus demittere, vt cutis hoc ipso extenuetur, quo extenditur. Sed hæc dolorem mouent. Adijcitur celeritati* sic, vt tormento quoque, si & linum & id quod ex penicillo est, aliquo medicamento illinitur, ex his quibus callū exedi posunt. Poterit tamen fieri vt ad scalpelli curationem etiam illo loci veniendū sit, si intus fistula fert, si multiplex est. Igitur in hæc genera demisso specillo duabus lineis incidenda cutis est, vt media inter eas habenula tenuis admodum eijciatur, ne protinus * ora coëant, sitq; locus aliquis linamentis, quæ quam paucissima superinijcienda sunt, omniaq; eodem modo facienda, qui in abscessibus positus est. Si verò ab vno ore plures sinus erunt, * rectè fistula scalpello erit incidenda, ab eo cætera quæ iam patebunt lino excipiendæ: si intus aliqua procedet, quò ferrum tuto peruenire nō poterit, collyrium demittendum erit. Cibus autem in omnibus eiusmodi casibus, siue manu siue medicamentis agetur, dari*

*ex pen.

*sicut

*ora

*recta

debet humidus, potio liberalis, diúque aqua: vbi iam caro increscit, tum demum & balneis raris vtendum erit, & cibis corpus implentibus.

De telis è corpore extrahendis.

CAP. V.

TEla quoque quæ illata corporibus intus hæserunt, magno negotio sæpe eijciuntur. Súntque quædam difficultates ex generibus eorum, quædam ex his sedibus, in quas illa penetrarunt. Omne autem telum extrahitur, aut ab ea parte qua venit, aut ab ea in quam tetendit. Illic viam quæ redeat, ipsum sibi fecit. Hic à scalpello accipit. Nam contra mucronem caro inciditur. Sed si nō altè telum insedit, & in summa carne est, aut certè magnas venas & loca neruosa non transiit, nihil melius est, quàm quà venit, id euellere. Si verò plus est, per quod telo reuertendum, quàm quod perrumpendum est: iamq́ue venas neruosq́ue id transit, cōmodius est aperire quod superest, *itaq́ue extrahere. Nam & propius petitur, & tutius euellitur, & in maiore membro si medium mucro transiit, facilius sanescit quod peruium est, quia vtrinque medicamento souetur. Sed si retro telum recipiendū est, amplianda scalpello plaga est, quo facilius id sequatur, quoq́ue minor oriatur inflamma-*

* transijt, * eaq́ue al. ac ita

flammatio: quæ maior fit, si ab illo ipso telo dum redit, corpus laniatur. Item si ex alia parte vulnus aperitur, laxius esse debet, quàm vt telo postea transeunte amplietur. Summa autem vtraque * parte ita habenda cura est, ne neruus, ne vena maior, ne arteria incidatur. Quorum vbi aliquid detectum est, excipiendum hamo retuso est, abducendúmque scalpello. Vbi autem satis incisum est, telum eximendum est, tum quoque eodem modo & eadem cura habita, ne * sub eo quod eximetur, aliquid eorum lædatur, quæ tuenda esse proposui. Hæc communia sunt. Propria quædam in singulis telorũ generibus * subijcienda sunt, quæ protinus subijciam. Nihil tam facile in * corpore quàm sagitta conditur, eademq; altißimè * insidit. Hæc autem eueniunt, & quia magna vi fertur illa, & quia ipsa * in angusto est. Sæpius itaq; ab altera parte, quam ex qua venit, recipienda est, præcipueq; quia fere spiculis cingitur, quæ magis laniant, si retro, quàm si contra trahuntur. Sed inde aperta via, caro diduci debet ferramento ad similitudinem facto Græcæ literæ ψ. Deinde vbi apparuit, si * mucro, si arundo inhæret, propellẽda est, donec ab altera parte adprehendi & extrahi poßit. Si iam illa decidit, solumq; intus ferrum est, mucro vel

* parte hab.

* ab eo

* adijcien.

* corpus

* incedit.

* angusta est,

* mucroni arundo

digitis adprehendi vel * forfice, atque ita educi debet. Neque alia ratio extrahendi est, vbi ab ea parte qua venit, euelli magis placuit. Nam ampliato vulnere, aut arundo, si inest, euellenda est: aut si ea non est, ferrum ipsum. Quod si spicula apparuerunt, eaq; breuia & tenuia sunt, * forfice ibi comminui debent, vacuumq; ab his telum educi: si ea maiora valentioraq; sunt, * fissis scriptorijs calamis contegenda, ac ne quid lacerent, sic euellenda sunt. Et in sagittis quidem hæc obseruatio est. Latum vero telũ si conditum est, ab altera parte educi non expedit, ne ingenti vulneri ipsi quoq; ingens vulnus adijciamus. Euellendum est ergo genere quodam ferramenti, quod Diocleum Græci graphiscum vocant, quoniam auctorem Dioclem habet, quem inter priscos maximósque medicos fuisse iam posui. Lamina vel ferrea vel ænea etiam ab altero capite duos vtrinque deorsum conuersos vncos habet, ab altero duplicata lateribus *, leuitérque extrema in eam partem inclinata, quæ sinuata est, insuper ibi etiam parte inclinata, quæ perforata est. Hæc iuxta telum transuersa dimittitur. Deinde vbi ad imum mucronem ventum est, paulum torquetur, vt telum foramine suo excipiat. Quũ in cauo mucro est, ilico duo digiti subiecti

*forcipe
*forcipe
*fixis
*extrema, leuiterq; in

iecti

*iecti partis alterius vncis, simul & ferramentum id extrahunt & telum. Tertium genus telorum est, quod interdum euelli debet, plumbea glans, aut lapis, aut simile aliquid, quod perrupta cute, integrum intus insedit. In omnibus his latius vulnus aperiendum, idq; quod inest, eà quà venit, forfice extrahendum est. Accedit verò aliquid difficultatis sub omni ictu, si telum vel ossi inhæsit, vel in articulo se inter duo ossa demersit, in osse vsque eo mouendum est, donec is locus laxetur, qui mucronem momordit, & tum vel manu vel forfice telum extrahendum est, quæ ratio in dentibus quoq; eijciendis est. Et vix vnquam ita telum non sequitur. Sed si morabitur, excuti quoque *ictum aliquo ferramento poterit. Vltimum est, vbi non euellitur, terebra iuxta forare, ab eo quoque foramine ad speciem literæ ⚓ contra telum os excidere, sic vt lineæ quæ *deducuntur, ad telum spectent: eo facto id necesse est labet, & facile auferatur. Inter duo verò ossa si per ipsum articulum perruperit, circa vulnus duo membra fascijs habenisue deliganda, & per has in diuersas partes diducenda sunt, vt neruos distendant. Quibus extentis laxius inter ossa spatiũ est, vt sine difficultate telũ recipiatur. Illud videdũ est, sicut in alijs locis posui, ne*

* victum

* diducuntur,

quis neruus, aut vena, aut arteria à telo lædatur, dum id extrahitur, eadem scilicet ratione quæ suprà posita est. At si venenato quoque telo quis ictus est, ijsdem omnibus, si fieri potest, etiam festinantius actis adijciẽda curatio est, quæ vel epoto veneno, vel à serpente ictis adhibetur. Vulneris autem ipsius extracto telo medicina non alia est, quàm quæ esset, si corpore icto nihil inhæsisset. De qua satis alio loco dictum est.

De Gangliis, & Meliceride, & Atheromate, & Steatomate capitis tuberculis.

CAP. VI.

Hæc venire in qualibet parte corporis possunt. Reliqua certas sedes habent, de quibus dicam, orsus à capite. In hoc multa variaque tubercula oriuntur, γαγγλία, μελικηρίδας, *&* ἀθερώματα *nominaui, alijsque etiamnum vocabulis quædam alij discernunt, quibus ego* στεατώματα *quoque adijciam. Quæ quamuis & in ceruice & in alis & in lateribus oriri solent, per se tamen non posui, quum omnia ista mediocres differentias habeant, ac neque periculo terreant, neque diuerso genere curentur. Omnia autem ista & ex paruulo incipiunt, & diu paulatimque increscunt, & tunica sua includuntur. Quædam ex his dura ac renitentia, quædam mollia cedentiaque*

*tiaq; sunt: quædam spatio nudantur, quædam tecta capillo suo permanent, fereq; sine dolore sunt. Quid intus habeant, vt coniectura præsagiri potest, sic ex toto cognosci, nisi quũ * eiecta sunt, non potest. Maximè tamen in his quæ renituntur, aut lapillis quædam similia, aut concreti confertiq; pili reperiuntur. In his verò quæ cedunt, aut melli simile aliquid, aut tenui pulticulæ, aut quasi rasæ cartilagini, aut carni hebeti & cruentæ, quibus * aliqui colores esse consuerunt, fereq; ganglia renituntur. Atheromati subest quasi tenuis pulticula. Meliceridi liquidior humor, ideoq; pressus circumfluit. Steatomati pingue quiddam, idq; latissimè patere consueuit, resoluitq; totam cutem superpositam, sic, vt ea labet, quum in cæteris sit adstrictior. Omnia derasa antè, si capillis conteguntur, per medium oportet incidere: sed steatomatis tunica quoque secanda est, vt effundatur quicquid intus coit: quia non facilè à cute, * subiecta carne, ea separetur, in cæteris ipsa tunica inuiolata seruanda est. Protinus autem alba & intenta se ostendit. Tum scalpelli manubriolo diducenda à cute & à carne est, eijciendaq; cum eo quod intus tenet. Si quando tamen ab inferiore parte tunicæ musculus inhæsit, ne is læ-*

* excecta

* alij

* & sub c. ea separaretur.

datur, superior pars illius decidenda, alia ibidem relinquenda est. Vbi tota exempta est, committendæ oræ, fibulaq; his iniicienda, & super medicamentum glutinans dandum est. Vbi vel tota tunica, vel aliquid ex ea relictum est, pus mouentia adhibenda sunt.

De oculorum vitiis, quæ scalpello & manu curantur.

CAP. VIII.

*Sed ut hæc neque genere vitij, neque ratione curationis, inter se multum distãt, sic in oculis, quæ manum postulant, & ipsa diuersa sunt, & aliter aliterque curantur. Igitur in superioribus palpebris vesicæ nasci solent pingues grauesque, quæ vix attollere oculos sinunt, leuesque pituitæ cursus, sed aßiduos in oculis mouent. Fere vero in pueris nascuntur. Oportet compresso digitis duobus oculo, atque ita cute intenta, scalpello *transuersam lineam incidere, suspensa leuiter manu, ne vesica ipsa vulneretur, & ut *locus ei patefactus est, ipsa prorumpat, tum digitis eam apprehendere oportet, & euellere. Facile autem sequitur. Dein superungi collyrio debet ex his aliquo, quo lippientes oculi superinunguntur, paucißimisq; diebus cicatricula inducitur. Molestius est, vbi incisa vesica est. Effundit enim*

*transuersa

* quà locus

nim

nim humorem, neque poſtea, quia tenuis admodum eſt, poteſt colligi. Si forte id incidit, eorum aliquid imponendum eſt, quæ puri mouendo ſunt.

De Crite tuberculo palpebrarum.

IN eadem palpebra ſuper pilorum locum, tuberculum paruulum naſcitur, quod à ſimilitudine ordei, à Græcis κριθὴ nominatur. Tunica quiddam, quod difficulter matureſcit, comprehenſum eſt. Id vel calido pane, vel cera ſubinde calefacta foueri oportet, ſic ne nimius is calor ſit, ſed facile ea parte ſuſtineatur. Hac enim ratione ſæpe diſcutitur, interdum concoquitur. Si pus ſe oſtendit, ſcalpello diuidi debet, & quicquid intus humoris eſt exprimi. Eodem deinde vapore poſtea quoque foueri, & ſuper inungi, donec ad ſanitatem perueniat.

De Chalaziis palpebrarum.

ALia quoque quædam in palpebris huic non diſsimilia naſcuntur, ſed neque vtique figuræ eiuſdem, & mobilia ſimul atque digito huc vel illuc impelluntur. Ideoq; ea χαλάζια vocant. Hæc incidi debent, ſi ſub cute ſunt, ab exteriore parte: ſi ſub cartilagine, ab interiore. Dein ſcalpelli manubriolo * diducenda ab integris partibus ſunt. Ac ſi intus plaga eſt, inungendum*

*nec

*deducenda.

primò lenibus, deinde acrioribus. Si extrà, superdandum emplastrum, quo id glutinetur.

De vngue oculorum, quod πτερύγιον à Græcis vocatur.

VNguis verò, quod pterygion Græci vocant, est membranula neruosa oriens ab angulo, quæ nonnunquam ad pupillam quoque peruenit, eique officit. Sæpius à narium, interdum etiam à temporum parte nascitur. Hunc recentem non difficile est discutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur. Si inueterauit, iamq; ei craßitudo quoque acceßit, excidi debet. Post abstinentiam verò vnius diei, vel aduersus in sedili contra medicum is homo collocandus est, vel sic auersus, vt in gremium eius caput resupinus effundat. Quidam si in sinistro oculo vitium est, aduersum: si in dextro, resupinum collocari volunt. Alteram autem palpebram à ministro diduci oportet, alteram à medico. Sed ab hoc, si ille aduersus est, inferiorem: si supinus, superiorem. Tum idem medicus hamulum acutum paulum mucrone intus recuruato subijcere extremo vngui debet, eumq; infigere, atque eam quoq; palpebram tradere alteri, ipse hamulo apprehenso leuare vnguem, eumq; acu traijcere linum trahen-

*trahente. Deinde acum ponere, lini duo capita apprehendere, & per ea erecto vngue, si qua parte oculo inhæret, manubriolo scalpelli diducere, donec ad angulum veniat. Deinde inuicem modò remittere, modò attrahere, vt sic & initium eius, & finis anguli reperiatur. Duplex enim periculum est, ne vel ex vngue aliquid relinquatur, quod exulceratum vix vllam recipiat curationem, vel ex angulo quoque caruncula abscindatur, quæ si vehementius vnguis ducitur, sequitur. Ideóque decipit: ac si abscissa est, * patescit foramen, per quod postea semper humor descendit, * ῥυάδα Græci vocant. Verus ergo anguli finis vtique noscendus est, qui vbi satis constitit, non nimium adducto vngue scalpellus adhibendus est, deinde excidenda ea membranula, ne quid ex angulo lædatur. Eo deinde ex melle linamentum superdandum est, supráque linteolum, & aut spongia, aut lana succida; proximísque diebus diducendus quotidie oculus est, ne cicatrice inter se palpebræ glutinentur. Siquidem id quoque tertium periculum accedit, eodemq́ue modo linamentum imponendum, ac nouissime inungendum collyrio, quo vlcera ad cicatricem perducuntur. Sed ea curatio * vere esse debet, aut certè ante hyemem.*

* patefit al. patefecit

* ῥυπάδα

De qua re ad plura loca pertinente semel dixisse satis erit. Nam duo genera curationum sunt. Alia in quibus eligere tempus non licet: sed vtendum est eo, quod incidit, sicut in vulneribus, & in fistulis. Alia in quibus nullus dies vrget, & expectare tutißimum & facile est: sicut euenit in ijs, quæ & tardè increscunt, & dolore non cruciant, in his ver expectandum est. Aut si quid magis preßit, melior tamen autumnus vel æstas, quam hyems est. Atque is ipse medius, iam fractis æstatibus, nondum ortis frigoribus. Quo magis autem necessaria pars erit, quæ tractabitur, hoc quoque maiori periculo subiecta est, & sæpe quo maior plaga facienda, eo magis hæc temporis ratio seruabitur.

De Encanthide tuberculo.

E*X curatione vero vnguis, vt dixi, vitia nascuntur, quæ ipsa alijs quoq; de caussis oriri solent. Interdum enim fit in angulo parum vngue exciso, vel aliter tuberculum, quod palpebras parum diduci patitur, ἐγκανθὶς Græcè nominatur. Excidi hamulo & circuncidi debet, hîc quoque diligenter temperata manu, ne quid ex ipso * abscindat. Tum exiguum linamentum respergendum est, vel cadmia, vel atramento sutorio, inq; eum angulum diductis palpebris*

**abscindatur*

palpebris inserendum, supraq; eodem modo deligandum, proximisq; diebus similiter nutriendum, tantùm ut primis aqua egelida, vel etiam frigida foueatur.

De Ancyloblepharo oculorum vitio.

*INterdum inter se palpebræ coalescunt, apeririq; non potest oculus. Cui malo solet etiam illud accedere, vt palpebræ cum albo oculi cohærescant: scilicet quum in vtroque fuit vlcus negligenter curatum. Sanescendo enim quod diduci potuit & debuit, * glutinabit, ἀγκυλοβλέφαρον sub vtroque vitio Græci vocant. Palpebræ tãtùm inter se cohærentes, non difficulter diducuntur, sed interdum frustra, nam rursus glutinantur. Experiri tamen oportet, quia bene res sæpius cedit. Igitur aduersum specillum inserendum, diducendaque eo palpebræ sunt, deinde exigua penicilla interponenda, donec exulceratio eius loci finiatur. * Aut vbi albo ipsius oculi palpebra inhæsit, Heraclides Tarentinus auctor est, aduerso scalpello subsecare magna cum moderatione, vt neque ex oculo, neq; ex palpebra quicquam abscindatur, ac, si necesse est, ex palpebra potius. Post hæc inungatur oculus medicamentis, quibus aspritudo curatur, quotidieq; palpebra * vertatur, non solùm vt vlceri medicamẽtũ inducatur, sed*

* glutinauit.

* At

* euertatur.

etiam ne rursus inhæreat, ipsique * etiam praecipiatur, ut sæpe eam duobus digitis attollat. Ego sic restitutum esse neminem memini. Meges se quoque multa tentasse, neque unquam profuisse, quia semper iterum oculo palpebra inhæserit, memoriæ prodit.

* agro etiam

De Aegilope, fistula oculorum.

ETiamnum in angulo, qui naribus propior est, ex aliquo vitio quasi parua fistula aperitur, per quam pituita aßiduè distillat, αἰγίλωπα Græci vocant, idq; aßiduè male habet oculum, nonnunquam etiam exeso osse usque ad nares penetrat, idq; interdum naturam carcinomatis habet. Vbi intentæ venæ, & * recuruatæ sunt, * color pallet, cutis dura est, & leui tactu irritatur, inflammationemq; in eas partes, quæ coniunctæ sunt, euocat. Ex his eos qui quasi carcinoma habent, curare periculosum est. Nam mortem quoque ea res maturat. * Ea verò quibus ad nares tendit, superuacuum: neq; enim sanescunt. At quibus id in angulo est, potest adhiberi curatio, * quum * eam non ignotum sit esse difficilem, quantoq; angulo propius id foramen est, tanto difficilior est, quoniam perangustum est in quo versari manus poßit. Recenti tamen re mederi facilius est. Sed hamulo summ

* æquatæ
* colore pallent,
* Eos
* quamuis
* eo, ne

*summum eius foraminis excipiendum, deinde totum id cauum, sicut in fistulis dixi, vsque ad os excidendum, oculoq; & cæteris iunctis partibus bene obtectis, os ferramento adurendum est vehementius. Quod si iam carie vexatum est, quo craßior * his squama accedat, quidam adurentia imponunt, vt atramentum sutorium, vel chalcitidem, vel æruginem rasam. Quod & tardius & non idem facit. Osse adusto curatio sequitur eadem, quæ in cæteris vstis.*

* huic sq. abscedat

De Pilis palpebrarum oculum irritantibus.

P*ili vero, qui in palpebris sunt, duabus de caußis oculum irritare consueuerunt. Nam modò palpebræ superioris summa cutis relaxatur, & procidit: quo fit, vt eius pili ad ipsum oculum conuertantur, quia non simul cartilago quoque se remisit. Modò sub ordine naturali pilorum alius ordo subcrescit, qui protinus intus ad oculum tendit. Curationes verò hæ sunt. Si pili nati sunt, qui non debuerunt, tenuis acus ferrea ad similitudinem hastæ lata, in ignem coniicienda est. Deinde candens sublata palpebra sic, vt eius perniciosi pili in cōspectum curantis veniant, * sub ipsis pilorum radicibus ab angulo immittenda est, vt ea tertiā partem palpebræ * transsuat. Deinde iterum tertioq; vsque ad alterum an-*

* super.

* transcat

gulum. Quo fit, vt omnes pilorum radices adustæ emoriantur. Tum superimponendum medicamentum est, quod inflammationem prohibeat, atque vbi crustæ exciderunt, ad cicatricem perducendum. Facillimè autem id genus sanescit: quidam aiunt acu transsui iuxta pilos in exteriorem partem palpebræ oportere, eamq; trāsmitti duplicem capillum muliebrem ducentem: atq; vbi acus transijt, in ipsius capilli sinū, quà duplicatur, pilum esse inijciendū, & per eū in superiorē palpebræ partem attrahendū, ibiq; corpori adglutinandum & imponendū medicamentum, quo foramen quoq; glutinetur: sic enim fore, vt is pilus in exteriorem partem postea spectet. Id primùm fieri non potest, nisi in pilo longiore, quum fere breues eo loco nascantur. Deinde si plures pili sunt, necesse est longum tormentum, quum toties acus trāsuet, magnam inflāmationem moueat. Nouissimè quum humor aliquis ibi subsit, oculo & antè per pilos, & tum per palpebræ foramina affecto, vix fieri potest, vt gluten, quo vinctus est pilus, non resoluatur. Eoq; fit, vt is eò vnde vi abductus est, redeat. Ea verò curatio, quæ palpebræ laxioris ab omnibus frequentatur, nihil habet dubij. Siquidem oportet cōtecto oculo mediam palpebræ cutem, siue ea superior, siue inferior*

* ferrum

est,

est, apprehendere digitis, ac leuare, tum cõsiderare quantulo detracto futurum sit, vt naturaliter se habeat. Siquidem hic quoque duo pericula circunstant: si nimium fuerit excisum, ne contegi oculus non possit: si parum, ne nihil actum sit, & frustra sectus aliquis sit. * Quà deinde incidendum videbitur, per duas lineas atramento notandum est, sic vt de * interiore quæ pilos continet, & propiore ei linea aliquid relinquatur, quod apprehendere acus postea possit. His constitutis scalpellus adhibendus est, & si superior palpebra est, antè: si inferior, postea protinus ipsis pilis incidendum, initiumq; faciẽdum in sinistro oculo, ab eo angulo qui tempori: in dextro, ab eo qui naribus propior est, idq; quod inter duas lineas est, excidendum. Deinde oræ vulneris inter se simplici sutura committendæ, operiendúsque oculus est: & si parum palpebra descendet, laxanda vtique: si nimium, aut adstringenda, aut etiam rursus tenuis habenula ab vlteriore ora excidenda. Vbi secta est, aliæ suturæ adijciendæ, quæ supra tres esse non debent. Præter hæc in superiore palpebra sub pilis ipsis incidenda linea est, vt ab inferiore parte diducti pili sursum spectent. Idq; si leuis inclinatio est, etiam solum satis

* Quod
* inferiore

tuetur. Inferior palpebra eo non eget. His factis, spongia ex aqua frigida expressa superdeliganda est. Postero die glutinans emplastrum inijciendum. Quarto sutura tollenda est, & collyrio, quod inflammationes reprimit, superinungendum.

De Lagophthalmo oculorum.

Nonnunquam autem nimium sub hac curatione excisa cute euenit, vt oculus non contegatur. Idq; interdum etiam alia de caussa fit, λαγώφθαλμον Græci appellant. In quo si nimium palpebræ deest, nulla id restituere curatio potest. Si exiguum, mederi licet: paulum infra supercilium cutis incidenda est lunata figura, cornibus eius deorsum spectantibus. Altitudo esse plagæ vsque ad cartilaginem debet, ipsa illa nihil læsa. Nam si ea incisa est, palpebra concidit, neque attolli postea potest. Cute igitur tantùm diducta fit, vt paulum in ima oculi ora descendat, hiante scilicet super plaga, in quam linamentum coniiciendum est, quod & coniungi diductā cutem prohibeat, & in medio carunculam citet: quæ vbi eum locum impleuit, postea rectè oculus operitur.*

Intus

De Ectropio.

Vt superioris autem palpebræ vitium est, quod parum descendit, ideoq; oculum

lum non contegit, sic inferioris, quòd parum sursum attollitur, sed pendet & hiat, neque potest cum superiore committi. Atque id quoque euenit interdum ex simili vitio curationis, interdum etiam senectute, ἐκτρόπιον Græci vocant. Si ex mala curatione est, eadem ratio medicinæ est, quæ suprà posita est, plagæ tantùm cornua ad maxillas, non ad oculum conuertenda sunt. Si ex senectute est, tenui ferramento id totum extrinsecus adurendum est, deinde melle inungendum, & quarto die vapore aquæ calidæ fouendum, inungendumq; medicamentis ad cicatricem perducentibus.

De Staphylomate oculi.

H*Aec fere circa oculum in angulis palpebrisq; incidere consueuerunt. In ipso autem oculo nonnunquam summa attollitur tunica, siue ruptis intus membranis aliquibus, siue laxatis, & similis figura acino fit. Vnde id σταφύλωμα Græci vocant. Curatio duplex est. Altera ad ipsas radices per medium transsuere acu duo lina ducente. Deinde alterius lini duo capita ex superiore parte, alterius ex * interiore adstringere inter se, quæ paulatim secando id excidunt. Altera in summa parte eius ad lenticulæ magnitudinem excidere, deinde spodium aut cadmiam infricare. Vtro-*

* inferiore

libet autem facto, album oui lana excipiendum & imponendum, posteaq; vapore aquæ calidæ fouendus oculus, & lenibus medicamentis ungendus est.

De Clauis oculorum.

CLaui autem vocantur callosa in albo oculi tubercula, quibus nomen à figuræ similitudine est. Hos ad imam radicem perforare acu commodissimum est, infraq; eam excidere, deinde lenibus medicamentis inungere.

De natura oculorum, & eorum suffusione.

SVffusionis iam aliàs feci mentionem, quia quum recens incidit, medicamentis quoque sæpe discutitur. Sed ubi vetustior facta est, manus curationem desiderat, quæ inter subtilissimas haberi potest. De qua antequam dico, paucis ipsius oculi natura indicanda est. Cuius cognitio, cùm ad plura loca pertineat, tum vel præcipuè ad hunc pertinet. Is igitur summas habet duas tunicas, ex quibus superior à Græcis κερατοειδὴς vocatur. Ea qua parte alba* est, satis crassa, pupillæ loco extenuatur. Huic inferior adiuncta est media parte, qua pupilla est, modico foramine concaua, circà tenuius, ulterioribus partibus ipsa quoque plenior, quæ * ῥαγοειδὴς à Græcis nominatur. Hæ*

duæ

*Eaq; *est s. crassa pup.

*χοροειδὴς

duæ tunicæ quum interiora oculi cingant, rursus sub his coëunt, extenuatæq;, & in vnum coactæ; per foramen, quod inter ossa est, ad membranam cerebri perueniunt, eiq; inhærescunt. Sub his autem, qua parte pupilla est, locus vacuus est: deinde infrà rursus tenuißima tunica, quam Herophilus ἀραχνοειδῆ nominauit. Ea media subsidit, eiq; cauo continet quiddam, quod à vitri similitudine ὑαλοειδὲς Græci vocant. Id neq; liquidum, neq; aridum est, sed quasi concretus humor, ex cuius colore pupillæ color vel niger est, vel cæsius, quum summa tunica tota alba sit. Id autem superueniens ab interiore parte membranula includit, sub his gutta humoris est, oui albo similis, à qua videndi facultas proficiscitur, κρυσταλλοειδὴς à Græcis nominatur. Igitur vel ex morbo, vel ex ictu concrescit humor sub duabus tunicis, qua locum vacuum esse proposui: isq; paulatim indurescens interiori potentiæ se opponit. *Vitijq; eius plures species sunt, quædam sanabiles, quædam quæ curationem non admittunt. Nam si exigua suffusio est, si immobilis, colorem verò habet marinæ aquæ, vel ferri nitentis, & à latere sensum aliquem fulgoris relinquit, spes superest. Si magna est, si nigra pars oculi* amissa naturali figura* in aliam vertit, si*

*eaq; al. sinoq;

*Vitij eius

* in al.

vertitur

suffusioni color cæruleus est, aut auro similis, si labat, & hac atque illac mouetur, vix vnquam succurritur. Fere verò peior est, quo ex grauiore morbo, maioribúsve capitis doloribus, vel ictu vehementiore orta est. Neque idonea * curatio, si senilis ætas est, quæ sine nouo vitio tamen aciem hebetem habet. At ne puerilis quidem, sed inter hæc media ætas. Oculus quoque curationi neque exiguus, neque concauus satis opportunus est, atque ipsius suffusionis quædam maturitas est. Expectandum igitur est donec iam non fluere, sed * durities quædam concreuisse videatur. Ante curationem autem medico cibo vti, bibere aquam triduo debet, pridie ab omnibus abstinere. Post hæc in aduerso sedili collocandus est loco lucido, *lumine aduerso, sic vt contrà medicus paulo altius sedeat. A posteriore autem parte caput eius, qui curabitur, minister contineat,* & immobile id præstet. Nam leui motu eripi acies in perpetuum potest. Quin etiam ipse oculus qui curabitur, immobilior faciendus est, super alterum lana imposita & deligata. Curari verò sinister oculus dextra manu, dexter sinistra debet. Tum acus admouenda* est, aut acuta, aut fortè non nimium tenuis: eaque demittenda. Sed recta est per summas duas tuni-

cas

* curationi,

*duritie quadam

* lumini aduersus, sic vt contra medicum

*vt

*est acuta, aut certò non demittenda, sed recta est, per

cas medio loco inter nigrum oculi & angulum tempori propiorem è regione mediæ suffusionis, sic ne qua vena lædatur. Neque autem timidè demittenda est, quia inani loco excipitur. Ad quem quum ventum est, ne mediocriter quidem peritus falli potest, quia prementi nihil renititur. Vbi eò ventum est, inclinanda acus ad ipsam suffusionem est. Leuiterq́; ibi verti & paulatim eam deducere infra regionem pupillæ debet: vbi deinde eam transit, vehementius imprimi vt inferiori parti insidat. Si hæsit, curatio expleta est. Si subinde redit, eadem acu magis cōcidenda, & in plures partes dißipanda est, quæ singulæ & facilius conduntur, & minus* latè officiunt. Post hæc educenda acus recta est, imponendumq́; est lana molli exceptum oui album, & supra, quod inflammationem coërceat, atque ita deuinciendū. Post hæc opus est quiete, abstinentia, lenium medicamentorum inunctionibus, cibo, qui postero die satis maturè datur, primum liquido, ne maxillæ laborent, deinde, inflammatione finita, tali, qualis in vulneribus propositus est. Quibus vt aqua quoque diutius bibatur, necessariò accedit.*

*parte

*latius

De Pituita oculorum.

DE *pituitæ quoque tenuis cursu, qui oculos infestat, quatenus medicamentis*

agendum est, iam explicui. Nunc ad ea veniam, quæ curationem ex manu postulant. Animaduertimus autem quibusdam nunquam siccescere oculos, sed semper humore tenui madere, quæ res aspritudinem continuat, ex leuibus momentis inflammationes & lippitudines excitat, totam denique vitam hominis infestat. Idque in quibusdam nulla ope adiuuari potest, in quibusdam sanabile est. Quod primum discrimen est, nosse oportet, vt alteri succurratur, alteri manus non iniiciatur. Ac primum superuacua curatio est in his qui ab infantibus id vitium habent, quia necessario mansurum est vsque mortis diem. Deinde non *necessario etiam in his, quibus non multa, sed acris pituita est. Siquidem manu nihil adiuuantur, medicamentis, & victus ratione, quæ craßiorem pituitam reddit, ad sanitatem perueniunt. Latæ etiam capita vix medicinæ *patent. Tum interest venæ pituitam emittant, quæ inter caluariam & cutem sunt, an quæ inter membranam cerebri & caluariam. Superiores ferè per tempora oculos rigant, inferiores per eas membranas, quæ ab oculis ad cerebrum tendunt. Potest autem adhiberi remedium his, quæ supra os fluunt, non potest his, quæ sub osse. Ac ne his quidem succurritur, quibus*

pituita

[Margin notes: *& ; *necessaria ; *parent.]

pituita utrinque descendit, quia leunta altera parte, nihilominus altera infestat. Quid sit autem, hac ratione cognoscitur. Raso capite ea medicamenta, quibus in lippitudine pituita suspenditur, à supercilijs usque ad verticem illini debent. Si sicci oculi esse cœperunt, apparet per eas venas, quæ sub cute sunt, irrigari. Si nihilominus madent, manifestum est sub osse descendere. Si est humor, sed leuior, duplex vitium est. Plurimi tamen ex laborantibus reperiuntur, quos superiores venæ exerceant, ideóque pluribus etiam opitulari licet. Idque non in Græcia tantummodo, sed in alijs quoque gentibus celebre est, adeò ut nulla medicinæ pars magis per nationes* quoque exposita sit. Reperti in Græcia sunt, qui nouem lineis cutem capitis inciderent, duabus in occipitio rectis, una super eas transuersa, dein duabus super aures, una inter eas item transuersa, tribus inter verticem & frontem rectis. Reperti sunt, qui à capite* rectè eas lineas ad tempora*diducerent, cognitisq; ex motu maxillarũ musculorum initijs, leuiter super eos cutem inciderent, *inductisq; per retusos hamos oris inserent linamẽta, ut neq; inter se cutis antiqui fines cõmitterentur, & in medio caro incresceret, quæ venas

* quasque

*rectas vel rectà

* deducerent,

*diductisq;

ex quibus humor ad oculos transiret, adstringeret. Quidam etiam atramento duas lineas duxerunt, à media aure ad mediam alteram aurem, deinde à naribus ad verticem. Tum vbi lineæ committebantur, scalpello inciderunt, & *post sanguine fuso, os ibidem adusserunt. Nihilominus autem & in temporibus, & inter frontem atque caluariam eminentibus venis idem candens ferrum admouerunt. Frequens curatio est, venas in temporibus adurere, quæ fere quidem in eiusmodi malo tument, sed tamen vt inflentur, magisq; se ostendant, ceruix ante modicè deliganda est: tenuibusq; ferramentis & retusis venæ adurendæ, donec in oculis pituitæ cursus conquiescat. Id enim signum est quasi excæcatorum itinerum, per quæ humor ferebatur. * Valentior tamē medicina est, vbi tenues conditæq; venæ, ideoq; legi non possunt. Eodem modo ceruice deligata, retentoq; ab ipso spiritu, quo magis venæ prodeant, atramento notare eas contra tempora & inter *ceruicem, ac frontem, deinde ceruice resoluta, quà notæ sunt, venas incidere, & sanguinē mittere. Vbi satis fluxit, tenuibus ferramētis adurere. Contra tempora quidem, timidè, ne subiecti musculi, qui *maxillas tenēt, sentiant: inter frontem verò & verticem vehe-

*post sanguinē effusum

*Violētior

*verticem ac frontem oportet, deinde

*maxillā

vehementer, ut sic squama ab osse recedat. Efficacior tamen etiamnum est Afrorum curatio, qui verticem usque ad os adurunt, sic ut squamam remittat. Sed nihil melius est, quàm quod in Gallia quoq; Comata fit, ubi venas in temporibus & in superiore capitis parte legunt. Adusta quomodo curanda sint, iam explicui. Nūc illud adijcio, neq; ut crustæ decidant, neq; ut ulcus impleatur adustis venis esse properandum, ne vel sanguis erumpat, vel cito pus supprimatur, quum per hoc siccescere eas partes opus sit, per illud exhauriri opus non sit, si quando tamen sanguis eruperit, infricanda medicamenta esse, quæ sic sanguinem supprimant, ne adurant. Quemadmodum autem venæ deligendæ sint, quidq; lectis his faciendū sit, quū venero ad crurū varices, dicam.

De aurium morbis, qui manu & scalpello curantur.

CAP. VIII.

VErùm ut oculi multiplicem curationē, etiam manus exigunt: sic in auribus admodum pauca sunt, quæ in hac medicinæ parte tractentur. Solet tamen euenire vel à prima natali die protinus, vel postea facta exulceratione, deinde per cicatricem aure repleta, ut foramē in ea nullum sit, ideóque audiendi usu careat. Quod ubi incidit,

ſpecillo tentandum eſt, alténe id repletum, an in ſummo tantùm glutinatum ſit. Nam ſi altè eſt, prementi non cedit: ſi in ſummo, ſpecillum protinus recipit. Illud attingi non oportet, ne ſine effectus ſpe diſtentio oriatur neruorum, & ex ea mortis periculum ſit. Hoc facile curatur. Nam quà cauum eſſe debet, vel medicamentum aliquod imponendum eſt ex adurentibus, vel candente ferro aperiendum, vel etiam ſcalpello incidendum. Quumq́; id patefactum, & iam vlcus purum eſt, inijcienda cò pinna eſt, illita medicamento cicatricem inducente: circaq́; idem medicamentum dandum, vt cutis circa pinnum ſaneſcat: quo fit vt ea remota, poſtea facultas audiendi ſit. At vbi aures in viro pùta, perforatæ ſunt, & offendunt, traijcere id cauum celeriter candente acu ſatis eſt, vt leniter eius ora exulcerentur, aut etiã adurente medicamento idem exulcerare, poſtea deinde imponere id quod purget, tum quod eũ locũ repleat, & ſic cicatricem inducat. Quòd ſi magnum id foramen eſt (ſicut ſolet eſſe in his, qui maiora pondera auribus geſſerunt) incidere quod ſupereſt ad extremum oportet: ſuprà deinde oras ſcalpello exulcerare, & poſtea ſuere, ac medicamentum, quo id glutinetur, imponere. Tertium eſt, ſi quid ibi curtis

eſt,

est, sarcire: quæ res quum in labris quoque & naribus fieri possit, eandem etiam rationem habeat, simul explicanda est.

Curta in auribus, labrisque ac naribus, quomodo sarciri & curari possint.

CAP. IX.

C*Vrta igitur in his tribus, ac si qua parua paria sunt, curari possunt. Si qua maiora sunt, aut non recipiunt curationem, aut ita per hanc ipsam deformantur, vt minus indecora antè fuerint. Atq; in aure quidem & naribus deformitas sola timeri potest. In labris vero si nimium contracta sunt, vsus quoque necessarij iactura fit, quia minus facile & cibus assumitur, & sermo explicatur. Neque enim creatur ibi corpus, sed ex vicino adducitur: quod in leui * mutatione, & nihil eripere, & fallere oculum potest: in magna non potest. Neque senile autem corpus, neq; quod mali habitus est, neque in quo difficulter vlcera sanescunt, huic medicinæ idoneum est, quia nusquam celerius cancer occupat, aut difficilius tollitur. Ratio curationis eiusmodi* est. Id quod *curatum est in quadratum redigere, ab interioribus eius angulis lineas transuersas incidere, quæ citeriorem partem ab vlteriore ex toto diducant: deinde *ea quæ sic *reposuimus, in vnum adducere,*

*mutilatione

curtum al. curtatum. al. curandum

resoluimus.

*Si non satis iunguntur, vltra lineas, quas antè fecimus, alias duas lunatas, & ad plagam conuersas immittere, quibus summa tantùm cutis diducatur. Sic enim fit, vt facilius quod adducitur, sequi poßit: quod non vi cogendum est, sed ita adducendum, vt ex facili subsequatur, & * dimissum non multum recedat. Interdum * autem ab altera parte cutis haud omnino adducta, deformem quem reliquit locum, reddit. Huiusmodi loci altera pars incidenda, altera intacta habenda est. Ergo neque ex imis auribus, neque ex medio naso * imis venarum partibus, neque ex angulis labrorum quicquam attrahere tentabimus. Vtrinque autem petemus, si quid summis auribus, si quid imis,* si quid aut medio naso, aut medijs naribus, aut medijs labris deerit. Quæ tamen interdum etiam duobus locis * curata esse consuerunt. Sed eadem ratio curandi est. Si cartilago in eo quod incisum est eminet, excidenda est. Neque enim aut glutinatur, aut acu tutò traijcitur. Neque longè tamen excidi debet, ne inter duas oras liberæ cutis, vtrinque coitus puris fieri poßit. Tum iunctæ oræ inter se suendæ sunt, vtrinque cute apprehensa, & quà priores lineæ sunt, eà quoque suturæ inijciendæ sunt. Siccis locis,*

vt in

* demißũ

* tamen

* imisve narium al. genarũ

* hę quinque voces irrepserunt è margine.

* curta

ut in naribus, illita spuma argenti satis proficit. In ulteriores verò lunatasq; plagas linamentum dandum est, ut caro increscens, vulnus impleat, summaq; cura quod ita sutum est, tuendum esse, apparere ex eo potest, quod de cancro suprà posui. Ergo etiam tertio quoque die souendum erit vapore aquæ calidæ, rursusq; idem medicamentum inijciendum, fereq; septimo die glutinatum est. Tum suturæ eximi, & ulcus ad sanitatem perduci debent.

De Polypi curatione per ferrum.
CAP. X.

POlypum verò, qui in naribus nascitur, præcipuè ferro curari iam aliàs posui. Ergo etiam hunc ferramento acuto in modum spathæ facto resoluere ab osse oportet: adhibita diligentia, ne infrà cartilago lædatur, in qua difficilis curatio est. Ubi abscissus est, unco ferramento extrahendus est. Tum implicitum linamentum, vel aliquid ex penicillo respergendum est medicamento, quo sanguis supprimitur, eoq; nares leniter implendæ. Sanguine suppresso, linamento *vulnus purgandum est. Ubi purum est, eo *ulcus seu pinna eodem modo, quo in aure suprà positum est, medicamento illita, quo cicatrix inducitur, intus demittenda, donec ex toto id sanescat.

*ulcus seu
*positum

De Ozæna.

CAP. XI.

ID autem vitium, quod ὄζαινα à Græcis vocatur, si medicamentis non cederet, quemadmodum manu curandum esset, apud magnos Chirurgos non reperi. Credo, quia res rarò ad sanitatem satis proficit, quum aliquod in ipsa curatione tormentum habeat. Apud quosdam tamen positum est, vel sutilem fistulam, vel enodem scriptorium calamum in narem esse conijciendum, donec sursum ad os perueniat: tum per id tenue ferramentum candens dandum esse ad ipsum os, deinde adustum locum purgandum esse ærugine & melle. Vbi purus est, lycio ad sanitatem perducendum. Vel narem incidendam esse ab ima parte ad os, ut & conspici locus possit, & facilius candens ferramentum admoueri. Tum sui narem debere, & adustum quidem vlcus eadē ratione curari. Suturam vero illini vel spuma argenti, vel alio glutinante.*

* subtilem

De oris vitiis, quæ manu & ferro curantur.

CAP. XII.

De Dentibus.

IN ore quoque quædam manu curantur. Vbi in primis dentes nonnunquam mouentur, modò propter radicum imbecillitatem, modò

modò propter gingiuarum* arescentium vitium. Oportet in vtrolibet candens ferramentum gingiuis admouere, vt leuiter attingat, nō vt* incidat. Adustæ gingiuæ melle illinendæ, & mulso eluendæ sunt. Vt puræ vlcera esse cœperunt, arida medicamenta infricanda sunt ex his quæ reprimunt. Si verò dens dolores mouet, eximiq; eū, quia medicamenta nihil adiuuant, placuit, circumradi debet, vt gingiua ab eo resoluatur. Tū is concutiendus est. Eaq; facienda, donec bene moueatur. Nam dens hærens cum summo periculo euellitur, ac nonnunquam maxilla loco mouetur. Idq; etiam maiore periculo in superioribus dentibus fit, quia potest tempora oculósve concutere. Tum, si fieri potest, manu, si minus,* forfice, dens excipiendus est. Ac si exesus est, antè id foramen vel linamento, vel bene accommodato plumbo replendum est, ne sub forfice confringatur. Recta verò forfex ducenda est, ne inflexis radicibus os* earum, cui dens inhæret, parte aliqua frangatur. Neque ideo nullum eius rei periculum est, vtique in dentibus breuibus, qui ferè longiores radices habent. Sæpe enim forfex quum dentem comprehendere non poßit, aut frustra comprehendat, us gingiuæ prehendit & frangit. Protinus autem vbi plus sanguinis profluit, scire

*madescentium

*insidat

*forcipe. & sic in reliquis.

*rarum

licet, aliquid ex osse fractum esse. Ergo specillo conquirenda est testa, quæ recesſit, & volsella protrahenda est. Si non sequitur, incidi gingiua debet, donec labans ossis testa recipiatur. Quod si* fractum statim non est, * indurescit extrinsecus maxilla, vt is hiare non posſit. Sed imponendum calidum ex farina * & fico cataplasma est, donec ibi pus moueatur. Tum incidi gingiua debet. Pus quoq; multum profluens, ossis fracti nota est. Itaque etiam tum id extrahi conuenit. Nonnunquam etiam eo læso, fistula fit, quæ eradi debet. Dens autem scaber, qua parte niger est, radendus est, illinendusq; rosæ flore contrito, cui gallæ quarta pars, & altera myrrhæ sit adiecta. Continendúmque ore crebro vinum meracum. Atque in eo casu velandum caput, ambulatione multa, frictione capitis, cibo non acri vtendum est. At si ex ictu, vel alio casu aliqui labant dentes, auro cum his qui bene hærent vinciendi sunt. Continendaq; ore reprimentia, vt vinum in quo malicorium decoctum, aut in quo galla candens coniecta sit. Si quando etiã in pueris alter dens nascitur quam prior excidat, is qui cadere debuit, circum purgandus & euellendus est, is * qui natus est in locum prioris quotidie digito adurgendus.

*factum *intumescit; *aut *autem qui

gendus, donec ad iustam magnitudinem perueniat. Quotiescunque dente exempto radix relicta est, protinus ea quoque ad id facta * forfice, quam rhizan Græci vocant, eximenda est. Tonsillas autem, quæ post inflammationes induruerunt, ἀντιάδες autem à Græcis appellantur, quum sub leui tunica sint, oportet digito circumradere & euellere: si ne sic quidem resoluuntur, hamulo excipere, & scalpello excidere, tum vlcus aceto eluere, & illinere vulnus medicamento, quo sanguis supprimatur.

* forcipe, quam ῥιζάγραν

De Vua.

VVa si cum inflammatione descendit, doloriq; est, & subrubicundi coloris, præcidi sine periculo non potest. Solet enim multum sanguinem effundere. Itaque melius est his vti, quæ aliàs proposita sunt. Si verò inflammatio quidem nulla est, nihilominus autem ea vltra iustum modum à pituita * deducta est, & est tenuis, acuta, alba, præcidi debet. Itemq; si ima, liuida, & crassa, * summa tenuis est. Neque quicquã commodius est, quàm volsella prehendere, sub eaq; quod volumus excidere. Neque enim vllum periculum est, ne plus minúsve præcidatur, quum liceat tantùm infra volsellam relinquere, quantum inutile esse manifestum est, idq; præcidere quo longior vua

* diducta

* summa verò, ten.

est, quàm esse naturaliter debet. Post curationem eadem facienda sunt, quæ in tonsillis proximè posui.

De Lingua.

Lingua verò quibusdam cum subiecta parte à primo natali die iuncta est, qui ob id ne loqui quidem possunt. Horum extrema lingua volsella prehendenda est, sub eaq; membrana incidenda, magna cura habita, ne venæ quæ iuxtà sunt, violentur, & profusione sanguinis noceant. Reliqua curatio vulneris in prioribus posita est. Et plerique quidem vbi consanuerunt, loquuntur. Ego autem cognoui, qui succisa lingua quum abundè super dentes eam premeret, non tamen loquendi facultatem consecutus est. Adeò in medicina etiam vbi perpetuum est, quod fieri debet, non tamen perpetuum est, id quod sequi conuenit.*

* premeret

De Abscessu sub lingua.

*SVb lingua quoque interdum aliquid abscedit, quod fere consistit in tunica, doloresq; magnos * mouet: quod si exiguum est, incidi semel satis est: si maius, summa cutis vsque ad tunicam excidenda est, deinde vtrinque oræ hamulis excipiendæ, & tunica vndique circumdata liberanda est: magna diligentia per omnem curationem habita, ne qua maior vena incidatur.*

*non mouet:

De

De Labris.

Labra autem sæpe finduntur, eaq; res habet cum dolore etiam hanc molestiã, quod sermo prohibetur, qui subinde eas rimas cum dolore diducendo sanguinẽ citat. Sed has, si in summo sunt, medicamentis curare commodius est quæ ad vlcera oris fiunt. Si verò altius descenderunt, necessarium est tenui ferramento adurere, quod spathæ simile quasi transcurrere, non imprimi debet. Postea facienda eadem sunt, quæ in auribus adustis exposita sunt.

De Ceruicis vitiis, & curatione.

CAP. XIII.

At in ceruice inter cutem & asperam arteriam tumor increscit, βρογχοκήλην Græci vocant, quo modò caro hebes, modò humor aliquis melli aquæve similis includitur, interdum etiam minutis oßibus pili immisti. Ex quibus quicquid est, quod tunica continetur, potest adurentibus medicamentis curari, quibus summa cutis cum superiecta tunica * exeritur. Quo facto, siue humor est, profluit: siue quid densius, digitis educitur, tum vlcus sub linamentis sanescit. Sed scalpelli curatio breuior est. Medio * tumore vna linea inciditur vsq; ad tunicam. Deinde vitiosus sinus ab integro corpore digito separatur, totusq;

*exeditur al. exuritur.

*tumor

*cum velamento ſuo eximitur. Tum aceto, cui vel ſalem vel nitrum aliquis adiecit, eluitur, oraq́ue una ſutura iunguntur, cæteráque eadem quæ in aliis ſuturis ſuperiniciuntur. Leniter deinde, ne ſauces vrgeat, deligatur: ſi quando autem tunica eximi non potuerit, intus inſpergenda adurentia, *linamentiſque id curandum eſt, cæteris pus mouentibus.*

*linamentis, idq́ue

De Vmbilici vitiis.

CAP. XIIII.

SVnt etiam circa Vmbilicum plura vitia, de quibus propter raritatem inter auctores parum conſtat. *Veriſimile eſt autem id à quoque prætermiſſum, quod ipſe non cognouerat, à nullo id, quod non viderat, fictum. Commune omnibus eſt, vmbilicum indecorè prominere. Cauſſæ requiruntur. Meges tres has poſuit. Modò inteſtinum eo irrumpere, modo omentum, modò humorem. Soſtratus nihil de omento dixit. Duobus iiſdẽ adiecit, carnem ibi interdum increſcere, eamq́ue modò integram eſſe, modò carcinomati ſimilem. Gorgias ipſe quoque omenti mentionem omiſit. Sed eadem tria cauſatus, ſpiritum quoque interdum eò dixit irrumpere. Hieron omnibus his quatuor poſitis, & omenti mentionem habuit, & eius quod ſimul & omentum & inteſtinum habue-*

*buerit. Quid autem horũ sit, his indicijs cognoscitur. Vbi intestinum prolapsum est, tumor neq; durus, neq; mollis est, omni frigore *cominuitur: non solùm sub omni calore, sed etiã retento spiritu crescit. Sonat interdum, atq; ubi resupinatus est aliquis, delapso intestino ipse desidit. Vbi vero omentum est, cætera similia sunt, tumor mollior ab *ima parte, *latus extenuatũ in ventrem est, si quis apprehẽdit, elabitur. Vbi utrumq; est, indicia quoq; mista sunt, & inter utrunq; mollities. At caro durior est, semperq; etiam resupinato corpore tumet, prementiq; non cedit, prioribus facile cedentibus. Si vitiosa est, easdem notas habet, quas in carcinomate exposui. Humor autem si premitur, circumfluit. At spiritus pressus cedit, sed protinus redit, resupinato quoq; corpore tumorẽ in eadem figura tenet. Ex his id quod ex spiritu vitium est, medicinam non admittit. Caro quoq; carcinomati similis cum periculo tractatur. Itaq; omittenda est. Sana excidi debet, idq; vulnus linamentis curari. Humorem quidam vel inciso summo tumore effundunt, & vulnus* ijsdem linamentis curant. In reliquis variæ sententiæ sunt. Ac resupinandum quidem corpus esse res ipsa testatur, ut in * uterũ siue intestinum, siue omentum est, delabatur. Sinus verò umbi-*

*non imminuitur:

*una

*latus, extenuatus in verticẽ est:

*ijdem

*ventrem

lici tum vacuus à quibusdam duabus regulis* exceptus est, vehementerq; earum capitibus deligatis, ibi emoritur. A quibusdam * ad imum acu traiectatur, duo lina ducente, deinde vtriusque lini duobus capitibus diuersæ partes astringuntur. Quod in vna quoque oculi fit. Nam* sic id quod supra vinculum est, moritur. Adiecerunt quidam, vt antequam vincirent, summum vna linea inciderent, exciderentq; quo facilius digito demisso, quod illuc irrupisset, depellerent, tum deinde* vinxerunt. Sed abundè est, iubere spiritum continere, vt tumor quantus maximus esse potest, se ostẽdat, tum imam basim eius atramento notare, resupinatoq; homine digitis tumorem eum premere, vt si quid delapsum non est, manu cogatur. Post hæc vmbilicum attrahere, & quà nota atramenti est, lino vehementer astringere. Deinde partem superiorem aut medicamentis, aut ferro adurere donec emoriatur, atq; vt cætera vsta vlcus nutrire. Idq; non solùm, vbi intestinum vel omentum vel vtrunq; est, sed etiã vbi humor est, optimè proficit. Sed antè quædam visenda sunt, ne quod ex vinculo periculum sit. Nam curationi neque infans, neque aut robustus annis, aut senex aptus est, sed à septimo fere anno ad quartumdecimũ.

Deinde

*excipitur

*id vitiũ

*sic adstricta, id quod infra

* vincirẽt

Deinde ei corpus idoneum est id, quod integrum est. At quod mali habitus est, quodq; papulas, impetigines, similiaq; habet, idoneum non est. Leuibus quoque tumoribus facile subuenitur. At in eorum, qui nimis magni sunt, curatione periculum est. Tempus autem anni & autumnale, & hybernum vitandum est. Ver idoneum maximè est. Ac prima æstas non aliena est. Præter hæc abstinere pridie debet, neque id satis est: sed aluus quoque ei ducenda est, quo facilius omnia quæ excesserunt, intra aluum considant.

Quomodo aqua hydropicis emittatur.
CAP. XV.

AQuam his qui hydropici sunt emitti oportere alias dixi. Nunc quemadmodum id fiat, dicendum. Quidam autem sub vmbilico fere quatuor interpositis digitis à sinistra parte. Quidam ipso vmbilico perforato, facere consueuerunt. Quidam cute primùm adusta, deinde interiore abdomine inciso, quia quod per ignem diuisum est, minus celeriter coit. Ferramentum autem demittitur, magna cura habita, ne qua vena incidatur. Id tale esse debet, vt ferè tertiam digiti partem latitudo mucronis impleat. Demittẽdumq; ita est, vt membranã quoq; transeat, qua caro ab interiore

parte finitur, eò tum plumbea aut ænea fistula inijcienda est, vel recuruatis in exteriorem partem labris, vel in media circumsurgente* quodam nodo, ne tota intus delabi poßit, huius ea pars quæ intrà, paulo longior esse debet, quàm quæ extra, vt vltra * vlteriorem membranam procedat. Per hanc effundendus humor est. Atque vbi maior pars eius euocata est, cludenda demisso linteolo fistula est, & in vulnere, si id vstum non est, relinquenda. Deinde per insequentes dies circa singulas heminas emittendum, donec nullum aquæ vestigium appareat. Quidam tamen etiam non vsta cute protinus fistulam recipiunt, & super vulnus spongiam expressam deligant. Deinde, postero die rursus fistulam demittunt, quod recens vulnus paulum diductum patitur, vt si quid humoris superest, emittatur. Idq́ue bis ita fecisse contenti sunt.*

*medio
* quadam
mora.
*interiorē

De intestinorum vulneratorum curationibus.

CAP. XVI.

NOnnunquam autem venter ictu aliquo perforatur, sequiturq́ue vt intestina euoluantur. Quod vbi incidit, protinus considerandum est, an integra ea sint, deinde an his color suus maneat. Si tenuius intestinum perforatum est, nihil profici posse iam

...am retuli. Latius intestinum sui potest, nō ...uod certa fiducia sit, sed quod dubia spes ...erta desperatione sit potior. Interdum e-...im glutinatur. Tum si vtrumlibet inte-...inum liuidum, aut pallidum, aut nigrum ...t, quibus illud quoque necessario accedit, ...t sensu careat, medicina omnis inanis est. ...i verò adhuc ea sui coloris sunt, cum ma-...na festinatione succurrendum est. Momen-...o enim alienantur externo & insueto spi-...tu circundata. Resupinandus autem homo ...t coxis erectioribus. Et si angustius vulnus ...t, quàm vt intestina commodè refundan-...ur, incidendum est donec satis pateat. Ac ...iam sicciora intestina sunt, perluenda a-...ua sunt, cui paulum admodum olei sit ad-...ctum. Tum minister oras vulneris leuiter ...ducere manibus suis, vel etiam duobus ...amis membranæ interiori iniectis debet ...edicus priora semper intestina quæ poste-...oræ prolapsa sunt, condere, sic vt orbium ...gulorum locum seruet. Repositis omnibus, ...iter homo concutiendus est. Quo fit, vt per ...singula intestina in suas sedes diducan-...r, & inibi *cōcidant. His conditis omentū* ...oq; considerandum est, ex quo si quid iam ...rri & emortui est, forfice excidi debet. ...quid integrū est, *leuiter super intestina* ...duci: sutura autem neque summæ cutis,*

* consīdāt

* leniter

* deduci

neque interioris membranæ per se satis proficit, sed vtriusque. Et quidem duobus liinis * vincienda est spißior, quàm alibi: quia & rumpi facilius motu ventris potest, & non æquè magnis inflammationibus pars ea exposita est. Igitur in duabus acubus fila traijciēda, eaq́; duabus manibus tenenda, & prius interiori membranæ sutura inijcienda est, sic vt sinistra manus in dexteriore ora, dextra in sinisteriore à principio vulneris orsa, ab interiori parte in exteriorem acum immittat. Quo fit, vt ab intestinis ea pars semper acuum longè * sit, quæ retusa est. Semel vtraque parte traiecta permutandæ acus inter manus sunt, vt ea sit in dextra, quæ fuit in sinistra, ea veniat in sinistram, quam dextra continuit. Iterumq́; eodem modo per oras immittendæ sunt. Atque ita tertio & quarto, deincepsq́; permutatis inter manus acubus includenda plaga. Posthac eadem fila, eædemq́; acus ad cutem transferendæ. Similiq́; ratione ei quoque parti vtraque sutura inijcienda, semper ab interiore parte acubus venientibus, semper inter manus traiectis. Dein glutinantia inijcienda. Quibus aut spongiam, aut succidam lanam ex aceto * impreßam accedere debere manifestius est, quàm vt sem-

pe

*faciendavel inijcienda

*sit quæ acuta, propinqua quæ ret. e.

per dicendum sit. Impositis his leuiter deligari venter debet.

De interiore parte abdominis rupta, & qua ratione curanda sit.

CAP. XVII.

*INterdum tamen vel ex ictu aliquo, vel retento diutius spiritu, vel sub graui fasce interior abdominis membrana, superiore cute integra, rumpitur. Quod fœminis quoque ex vtero sæpe euenire consueuit, fitq; præcipuè circa ilia, sequitur autem quum superior caro mollis sit, vt non satis intestina contineat, hisq; intenta cutis indecorè intumescat. Atque id quoque aliter ab alijs curatur. Quidam enim per acum duobus linis ad imam basim immissis, sic vtrinque deuinciunt, quemadmodum & in vmbilico, & in vua positum est, vt quicquid * super vinculum est, emoriatur: quidam medium tumorem excidunt, ad similitudinem myrtacei folij, quod semper eodem modo seruandum esse iam posui, & tum oras sutura iungunt. Commodissimum est autem resupinato corpore, experiri manu, qua parte is tumor maximè cedat, quia necesse est ea parte rupta membrana sit, quaq; integra est, ea magis obnitatur: tum * qua rupta videbitur, * immittendæ scalpello * duæ tunicæ sunt, vt exciso medio inte-*

*supra

*incidenda

*duæ linea.

rior membrana vtrinque recentem plagam habeat, quia quod vetus est, sutura non coit, loco patefacto. Si qua parte membrana non nouam plagam, sed veterem habet. tenuis excidenda habena est, quæ tantum ora eius exulceret. Cætera, quæ ad suturæ reliquam curationem pertinent, supra comprehensa sunt.

De Varicibus ventris.

PRæter hæc euenit, vt in quorundam ventribus varices sint, quarum quia nulla alia curatio est, quàm quæ in cruribus esse consueuit, tum eam partem explanaturus, hanc quoque eò differo.

De Testiculorum natura, & morbis eorum.

CAP. XVIII.

*VEnio autem ad ea, quæ in naturalibus partibus circa testiculos oriri solent, quæ quo facilius explicem, prius ipsius loci natura paucis proponenda est. Igitur testiculi simile quiddam * medullis habent. Nam sanguinem emittunt, & omni sensu carent. Dolent autem in ictibus & inflammationibus tunicæ, quibus hi continentur. Dependent verò ab inguinibus per singulos neruos, quos κρεμαστῆρας Græci nominant, cum quorum vtroque bina descendunt & venæ & arteriæ. Hæ autem tunica conteguntur tenui, neruosa, sine sanguine,*

* glãdulis

alba,

alba, quæ * ἐρυθροειδὴς à Græcis nominatur: super eam valentior tunica est, quæ interiori vehementer ima parte inhæret, Darton Græci vocant. Multa deinde membranula venas & arterias, eosq; neruos comprehendunt. Atque inter duas quoque tunicas superioribus partibus leues, paruulaque sunt. Hactenus propria vtriq; testiculo & velamenta & auxilia sunt. Communis deinde vtriq;, omnibusq; interioribus sinus est, qui iam conspicitur a nobis, ὄσχεον Græci, scrotum nostri vocant, isq; ab ima parte medijs tunicis leuiter innexus est, à superiore tantum circundatus est. Sub hoc igitur plura vitia esse consuerunt. Quæ modò ruptis tunicis, quas ab inguinibus incipere proposui, modò his integris fiunt. Siquidem interdum vel ex morbo primùm inflammatur, deinde postea pondere abrumpitur, vel ex ictu aliquo protinus rumpitur tunica, quæ diducere ab inferioribus partibus intestina debuit, tum pondere eò deuoluitur, aut omentum, aut etiam intestinum. Atque ibi reperta via, paulatim ab inguinibus in inferiores quoque partes * demissum, subinde neruosas tunicas, & ob id eius rei patientes diducit, ἐντεροκήλην, & ἐπιπλοκήλην Græci vocant, apud nos indecorum, sed commune his Herniæ nomen est. Deinde, si

*ἐλαφροειδὴς

Scrotum

*nisum

Hernia

descendit omentum, nunquam in scroto
tumor tollitur, siue inedia fuit, siue cor-
pus huc illúcve conuersum, aut aliquo mo-
do collocatum. Itémque si retentus est spi-
ritus, non magnopere increscit, tactu verò
inaequalis est, & mollis, & lubricus. At si
*intestinum quoque descendit,*tumor is sine*
inflammatione modo minuitur, modo in-
crescit. Estq; fere sine dolore, & quum con-
quiescit aliquis, aut iacet, interdum ex to-
*to * desidit, interdum sic * diuiditur, vt in*
*scroto exiguae reliquiae maneant. *At si*
clamore & satietate, & si sub aliquo pon-
dere is homo nixus est, crescit, frigore om-
ni contrahitur, calore diffunditur. Estq;*
tum scrotum & rotundum, & tactu leue,
idque quod subest, lubricum est: si pres-
sum est, ad inguen reuertitur, demissúm-
que iterum cum quodam quasi murmure
deuoluitur. Et id quidem in leuioribus ma-
lis euenit. Nonnunquam autem, stercore
**accepto vastius tumet, retroq; compelli*
non potest: affertq; tum dolorem & scroto,
& inguinibus, & abdomini: nonnunquam
stomachus quoque affectus, primùm ruffam
bilem per os reddit, deinde viridem, quibus-
dam etiam nigram. Integris verò membra-
*nis interdum eam partem humor * distrin-*
git. Atque eius quoque species duae sunt.
Nam

**humor his.*
**desinit.*
**discutitur,*
**At clã.*
**distenditur.*
**concepto*
**distendit.*

*Nam vel inter tunicas is increscit, vel in membranis, quæ ibi circa venas & arterias sunt, ubi hæ grauatæ occaluerunt. Ac ne ei quidem humori, qui inter tunicas est, una sedes est. Nam modò inter summam & mediam, modò inter mediam & imam consistit. Græci communi nomine quicquid est, ὑδροκήλην appellant: nostri, ut scilicet nullis discriminibus satis cognitis, hoc quoque sub eodem nomine, quo *priora habent. Signa autem quædam * propiora communia sunt, quædam propria. Communia, quibus humor deprehenditur. Propria, quibus locis humorem subesse dicimus: si tumor est, nunquam ex toto se remittens, sed interdum leuior, aut propter famem, aut propter febriculam, maximéque in pueris, isq; moris est, si non nimius humor subest. At si is vehementer increuit, renititur sic, ut uter repletus, & arte astrictus. Venæ quoque in scroto inflantur, & si digito preßimus, cedit humor, circumfluénsque id quod non premitur, attollit, & tanquam in vitro cornúve per scrotum apparet, isq; (quantum in ipso est) sine dolore est. Sedes autem eius sic deprehēditur: Si inter summam mediamq; tunicam est, quū digitis duobus preßimus, paulatim humor inter eos reuertēs subit, scrotū ipsius albidius*

est. Si ducitur, aut nihil, aut paruulum
intenditur, testiculus ea parte neque* visu,
neque tactu sentitur. At si sub media tuni-
ca est, intentum scrotum magis se attollit,
adeo, ut superior coles sub tumore eo deli-
tescat. Præter hæc æquè integris tunicis ra-
mex innascitur κιρσοκήλην Græci appel-
lant, quum venæ intumescunt. Hæ quoque
intortæ conglomerat æque ad superiorem
partem, vel ipsum scrotum implent, vel
mediam tunicam, vel imam. Interdum e-
tiam sub ima tunica circa ipsum testicu-
lum neruumq; eius increscunt. Ex his eæ
quæ in ipso scroto sunt, oculis patent: hæ ve-
ro quæ mediæ imæve tunicæ insident, ut
magis conditæ, non æquè quidem cernuntur,
sed tamen etiam visui subiectæ sunt, præ-
terquã quod & tumoris aliquid est, pro ve-
narum magnitudine & modo: & id
prementi magis renititur, ac per ipsos
venarum toros inæquale est: & qua par-
te id est, testiculus magis iusto depen-
det. Quum verò etiam super ipsum testi-
culum neruumq; eius, id malum increuit
aliquanto longius testiculus ipse descendit
minorq; altero fit, utpote alimento amisso.
Raro, sed aliquando caro quoque inter tu-
nicas increscit, σαρκοκήλην Græci vocant
Interdum etiam ex inflammatione tume
ipsi

*nisu, vel nixu.

ipse testiculus, ac febres quoque adfert, & nisi celeriter ea inflammatio conquieuit, dolor ad inguina atq; ilia peruenit, parte'sq; hæ intumescunt: neruus ex quo testiculus dependet, plenior fit, simulq; indurescit: super hæc inguen quoque nonnunquam varices implent. βουβωνοκήλην appellant.

De testiculorum curationibus communibus, & primò de incisione & curatione inguinis, vel scroti.

CAP. XIX.

His cognitis, de curatione dicendum est, in qua quædam communia omnium sunt, quædam propria singulorum. Priùs de communibus dicam. Loquar autem nunc de his, quæ scalpellum desiderant. Nam quæ vel sanari non poßint, vel aliter nutriri debeant, dicendum erit, simul ad species singulas venero. Inciditur autem interdum inguen, interdum scrotum. In vtraque curatione, homo ante* triduum bibere aquam, pridie abstinere etiam à cibo debet, ipso autem die collocari supinus: deinde si inguen incidendum est, idq; iam pube contegitur, antè radendum est, & tum extento scroto, vt cutis inguinis intenta sit, id incidendum sub imo ventre, qua cum abdomine tunicæ inferiores committuntur. Aperiendum autem audacter est, donec*

*ac ad

*triduo

summa tunica, quæ ipsius scroti est, inci-datur, perueniaturq́; ad eam, qua media est plaga facta. Foramen deorsum versus subest. In id demittendus est sinistræ ma-nus digitus index, vt diductis interuenien-tibus membranulis* simul laxet. Minister autem sinistra manu comprehenso scroto, sursum versus eum debet extendere, & quammaximè ab inguinibus abducere: primum cum ipso testiculo, dum medicus omnes membranulas, quæ super mediam tunicam sunt, si digito deducere non potest, scalpello abscindat. Deinde sine eo, vt is* delapsus ipsi plagæ iungatur, digitóque inde promatur, & super ventrem cum dua-bus suis tunicis collocetur. Inde si qua vi-tiosa sunt, circuncidenda sunt. In qui-bus quum multæ venæ discurrant, tenuio-res quidem præcidi protinus possunt: ma-iores verò ante longiore lino deligandæ sunt, ne periculosè sanguinem fundant. Sin media tunica vexata erit, aut sub ea malũ increuerit, excidenda erit, sic, vt altè ad ipsum inguen præcidatur. Infrà tamen non tota demenda est. Nam quod ad ba-sim testiculi vehementer cum ima tunica connexum est, excidi sine summo periculo non potest. Itaque ibi relinquendum est. Idem in ima quoque tunica, si læsa est, fa-*

cien-

*quamed. est, Plaga facta for.

*sinum

*elapsus

ciendum est. Sed non à summa inguinis plaga, verùm infrà paulum ea abscindenda, ne læsa abdominis membrana inflammationes moueat. Neque tamen nimium ex ea sursum relinquendum est, ne postea sinuetur, & sedem eidem malo præstet. Purgatus ita testiculus per ipsam plagam, cum venis & arterijs, & neruo suo* leuiter demittendus est, videndumq; ne sanguis in scrotum descendat, neve concretus aliquo loco maneat. Quæ ita fient, si venis vinciendo medicus prospexerit: lina quibus capita earum continebuntur, extra plagam dependere debebunt, quæ pure orto sine vllo dolore excident. Ipsi autem plagæ inijciendæ duæ fibulæ sunt, & insuper medicamentum quo* glutinentur. Solet interdum ab altera ora necessarium esse aliquid excidi, vt cicatrix maior & latior fiat. Quod vbi incidit, linamenta super non* fulcienda, sed leuiter tantum ponenda sunt, supraq; ea quæ inflammationem repellant, id est, ex aceto vel lana succida vel spongia. Cætera eadem quæ vbi pus moueri debet, adhibenda sunt. At quum* infrà incidi oportet, resupinato homine subijcienda sub scroto sinistra manus est, deinde id vehementer apprehendendum, & incidendum. Si paruulum est quod*

*itaque
*leniter
*glutinetur.
*farcienda
*inguen

nocet, modicè, vt tertia pars integra ad sustinendum testiculum infrà relinquatur. Si maius est, etiam amplius, vt paulum tantummodo ad imum, cui testiculus insidere possit, integrum maneat. Sed primo rectus scalpellus, quàm leuissima manu teneri debet, donec scrotum ipsum diducat. Tum inclinandus mucro est, vt* transuersa membrana secet, quæ inter summam mediamq; tunicam sunt. At si vitium in proximo est, mediam tunicam attingi non oportet. Si sub illa quoque conditur, etiam illa incidenda est, sic vt tertia quoque, si illa vitium tegit. Vbicunque repertum malum est, ministrum ab inferiore parte exprimere moderatè scrotum oportet, medicum digito, manubriolo, vel scalpello diductam inferiorem partem tunicæ extrà collocare: deinde eam ferramento, quod ad similitudinem curuum vocant, incidere, sic vt in eandem intrare duo digiti, index & medius, possint. His deinde *contectis, excipienda reliqua pars tunicæ, & inter digitos scalpellus immittendus est, eximendumque aut effundendum quicquid est noxium. Quancunque autem tunicam quis violauit, illam quoq; debet excidere, ac mediam quidem (vt supra dixi) quàm altißimè ab inguine, imam autem paulo infrà. Cæterùm

*transuersas membranas

*confectis

*antequam excidantur, hæ quoque vinciri lino * summè debent, & eius lini capita extra plagam relinquenda sunt, sicut in * alijs quoque venis, quæ id requisierint. Eo facto testiculus intus reponendus est, oræq; scroti suturis inter se committendæ, neque paucis, ne parum glutinentur, & longior fiat curatio, neque multis, ne inflammationem augeant. Atque hîc quoque videndum est, nequid in scroto sanguinis maneat. Tum imponenda glutinantia sunt. Si quando autem in scrotum sanguis defluxit, aliquidve concretum ex eo decidit, incidi subter id debet, purgatoq; eo spongia acri aceto madens circundari. Deligatur autem vulnus omne quod ex his caussis factum est. Si dolor nullus est, quinque primis diebus non est resoluendum, sed bis die tantùm aceto * irroranda lana vel spongia. Si dolor est, tertia die resoluendum, & vbi fibulæ sunt, hæ incidendæ, vbi linamentum, id mutandum est: rosaq; & vino madefaciendum id, quod imponitur. Si inflammatio increscit, adijciendum prioribus cataplasma ex lenticula & melle, vel ex malicorio, quod in austero vino coctum sit, vel ex his mistis. Si sub his inflammatio non conquierit, post diem quintum multa calida aqua vulnus fouendum, donec scro-*

* summa

* illis

* irrorandum

*tum ipſum & extenuetur, & rugoſius fiat. Tum imponendum cataplaſma ex triticea farina, cui reſina pinea adiecta ſit. Quæ ipſa ſi robuſtus curatur, ex aceto: ſi tener, ex melle coquenda ſunt. Neque dubium eſt, quodcunque * initium fuit, ſi magna inflammatio eſt, quin ea, quæ pus mouent, imponenda ſint. Quòd ſi pus ipſo ſcroto ortum eſt, paulum id incidi debet, vt exitus detur. Linamentumq; eatenus imponendum eſt, vt foramen tegat. Inflammatione finita, propter neruos * priore cataplaſmate, dein cerato vtendum eſt. Hæc propriè ad eiuſmodi vulnera pertinent. Cætera & in curatione, & in victu ſimilia his eſſe debent, quæ in alio quoque vulnerum genere præcepimus.*

* vitium

* propiore

De inteſtini curatione.

CAP. XX.

H*Is propoſitis, ad ſingulas ſpecies veniendum eſt: ac ſi cui paruulo puero inteſtinum deſcendit, ante ſcalpellum experienda iunctura eſt. Faſcia eius rei cauſa fit, cui imo loco pila aſſuta eſt ex panniculis facta, quæ ad repellendum inteſtinum ipſi illi ſubijcitur, deinde reliqua faſciæ pars arctè circundatur, ſub quo ſæpe & intus compellitur inteſtinum, & inter ſe tunicæ glutinantur. Rurſus ſi ætas proceſsit,*

multum

multumq; intestini descendisse ex tumore magno patet, adijciunturq; * dolor & vomitus, quæ ex stercore, & ex cruditate eò delapso ferè accidunt, scalpellum adhiberi sine pernicie non posse manifestum est. Leuandum tantummodo malum; & per alias curationes extrahendum est. Sanguis mitti ex brachio debet, deinde, si vires patiuntur, imperanda tridui abstinentia est: si minus, certè pro vi corporis quàm * longißimè. Eodem verò tempore superhabendum cataplasma ex lini semine, quod antè aliquis ex mulso decoxerit. Post hæc, & farina hordeacea cum resina inijcienda, & is demittendus in solium aquæ calidæ, cui oleum quoque adiectum sit, dandúmque aliquid cibi * lenis calidi. Quidam etiam aluum ducunt. Id ducere aliquid in scrotum potest, educere ex eo non potest. Per ea verò, quæ suprà scripta sunt, leuato malo, si quando aliàs dolor reuerterit, eadem erunt facienda. Sine dolore quoque, si multa intestina prolapsa sunt, secari superuacuum est, non quòd excludi à scroto non poßint, nisi tamẽ id inflammatio prohibuit, sed quò repulsa inguinibus immorentur, ibique tumorem excitent, atque ita fiat mali non finis sed mutatio. At in eo quem scalpello curari oportebit, simulatque ad mediã

*dolores

*longißima.

*lenis

tunicam vulnus in inguine factum peruenerit, duobus hamulis ea iuxta ipsas oras apprehendi debebit, dum eductis omnibus membranulis medicus eam liberat. Neque enim * cum periculo læditur, quæ excidenda est, quum intestinum esse nisi sub ea non possit. Vbi * deducta autem erit, ab inguine vsque ad testiculum incidi debebit, sic, ne * ipse lædatur, tum excidi. Ferè tamen hanc curationem puerilis ætas, & modicum malum recipit. Si vir robustus est, maiusq; id vitium est, extrahi testiculus non debet, sed in sua sede permanere. Id hoc modo fit. Inguen eadem ratione vsque ad mediam tunicam scalpello aperitur, eaq; tunica eodem modo duobus hamis excipitur, sic vt à ministro testiculus eatenus contineatur, ne per vulnus exeat: tum ea tunica deorsum versus scalpello inciditur, sub eaq; index digitus sinistræ manus ad imum testiculum demittitur, eumq; ad plagam compellit. Deinde dextræ manus duo digiti, pollex atque index, venam & arteriam & neruum, tunicamq; eorum à superiore tunica diducunt. Quòd si aliqua membranulæ prohibent, scalpello resoluuntur, donec ante oculos tota iam tunica sit. Excisis quæ excidenda sunt, repositoq; testiculo, ab ora quoque eius vulneris, quod in inguine est, demenda

* non nisi cum
* incidenda
* diducta
* is ipse

demenda habenula paulò latior est, quo maior plaga sit, & plus creare carnis possit.

De Omenti curatione.

CAP. XXI.

*AT si omentum descendit, eodem quidem modo, quo suprà scriptum est, aperiendum inguen, diducendæq; tunicæ sunt. Considerandum autem est, maiórne is modus, an exiguus sit. Nam quod paruulum est, super inguen in aluum vel digito vel auerso specillo repellendum est. Si plus est, sinere oportet dependere, quantum ex vtere prolapsum est, idq; adurentibus medicamentis illinere, donec emoriatur & excidat. Quidam hîc quoque duo lina acu traiiciunt, binisq; singulorum capitibus diuersas partes astringunt. Sub quo æquè, sed tardius emoriatur. Adiicitur tamen hîc quoque celeritati, si omentum super vinculum illinitur medicamentis quæ sic exedũt, ne erodant, * σηπτικὰ Græci vocant. Fuerunt etiam qui omentum forfice præciderent, quod in paruulo non est necessarium. Si maius est, potest profusionem sanguinis facere. Siquidem omentum quoque venis quibusdam etiam maioribus illigatum est. Neque verò si * discusso ventre id prolapsum forfice præciditur, quum & emortuũ sit,*

* σηπτικὰ

* discisso

& aliter tutius auelli non poßit, inde huc exemplum transferendum est. Vulnus autem curari, si relictum omentum est, sutura debet. Si id amplius * fuit, & extra emortuum est, excisis oris, sicut suprà propositum est. Si verò humor intus est, incidendum est, in pueris quidem inguen, nisi in his quoque liquoris eius maior modus prohibet: in viris verò & vbicumque multus humor subest, scrotum. Deinde si inguen incisum est, eò protractis tunicis humor effundi debet. Si scrotum, & sub hoc protinus vitium est, nihil aliud quàm humor est effundendus, abscindendæq; membranulæ sunt, si quæ eum continuerunt: deinde eluendum id ex aqua, quæ vel salem adiectum, vel nitrum habeat: si sub media, imáve tunica, totæ hæ extra scrotum collocandæ excidendæq; sunt.*

* reductũ
* fluit

De Ramicis curatione.

CAP. XXII.

RAmex autem, si super ipsum scrotum est, adurendus est tenuibus & acutis ferramentis, quæ ipsis venis infigantur, cum eo ne amplius quàm has vrant, maximeq; vbi inter se implicatæ glomerantur, eo ferrum id admouendum est, tum super farina ex aqua frigida subacta iniicienda est,

*est, vtendumq; eo vinculo, quod idoneũ esse ani curationibus posui. Tertio die lenticula cum melle imponenda est, pòst eiectis crustis vlcera melle purganda, rosa implenda, ad cicatricem aridis linamentis perducenda sunt. Quibus verò super mediam tunicam venæ tument, incidendum inguen est, atq; tunica promouenda, ab eaq; venæ digito vel manubriolo scalpelli separandæ. Quæ parte verò inhærebunt, & ab superiore & ab inferiore parte lino vinciendæ, tum sub ipsis vinculis præcidendæ, reponendusq; testiculus est. At vbi supra tertiam tunicam ramex insedit, mediam excidi necesse est. Deinde, si duæ trésve venæ tument, & ita pars aliqua obsidetur, vt maiore * vitio vacet, idem faciendum quod suprà scriptum est, vt ab inguine & à testiculo deligatæ venæ præcidantur, isq; condatur. Sin totum id ramex obsederit, per plagam demittendus digitus index erit, subijciendúsque venis, sic vt paulatim protrahat æquè adducendo, donec is testiculus par alteri fiat. Tum fibulæ oris sic * vinciendæ, vt simul eas quoque venas comprehendant. Id hoc modo fit: Acus ab exteriore parte oram vulneris perforat. Tum non per ipsam venam, sed per membranam eius immittitur, per eamq; in alteram oram compel-*

*sui parte vit.

*inijcienda.

*litur. Venæ vulnerari non debent, ne sanguinem fundant. Membrana semper inter has venas est, ac neque periculum affert, & * filo comprehensas illas abundè tenet. Itaque etiam satis est, duas fibulas esse: tum venæ quæcunque protracta sunt in ipsum inguen, * aduerso specillo comprehendi debent: soluendi fibulas tempus inflammatione finita & purgato vulnere est, * ut * vena simul & oras & venas cicatrix deuinciat. Vbi vero inter imam tunicam & ipsum testiculum neruúmque eius ramex ortus est, vna curatio est, quæ totum testiculum abscindit. Nam neque ad generationem quicquam is confert, & omnibus indecorè, quibusdam etiam cum dolore dependet. Sed tum quoque inguen incidendum, media tunica promenda, atque excidenda est: idem in ima faciendum, neruúsque ex quo testiculus dependet, præcidendus. Post id venæ & arteriæ ad inguen lino deligandæ, & infra vinculum abscindendæ sunt.*

* filum
* auerso specillo cōpelli d.
* &
* ima

De Carne quæ inter tunicas testiculorum concreuit, & de neruo indurato.

CAP. XXIII.

CAro quoq;, si quando inter tunicas concreuit, nihil dubij est, quin eximenda sit, sed id ipso scroto inciso fieri commodius est.

est. At si neruus induruit, curari res neque manu neque medicamento potest. Vrgent enim febres ardentes, & aut virides aut nigri vomitus: præter hæc ingens sitis, & linguæ aspritudo, fereq́ à die tertio spumās bilis aluo cum rosione redditur. Atque neque assumi facile cibus, neque contineri potest, neque multo pòst extremæ partes frigescunt, tremor oritur, manus sine ratione extenduntur, deinde in fronte frigidus sudor, eúmque mors sequitur.

De Ramice inguinis. CAP. XXIIII.

VBi verò in ipso inguine ramex est, si tumor modicus est, semel incidi: si maior, duabus lineis debet, vt medium excidatur: deinde non extracto testiculo, sicut intestinis quoque prolapsis interdum fieri docui, colligendæ venæ, vinciendæq́ vbi tunicis inhærebunt, & sub his nodis præcidendæ sunt. Neque quicquam noui curatio vulneris eius requirit.

Ad tegendam glandem colis, si nuda est. CAP. XXV.

AB his ad ea transeandum est, quæ in cole ipso fiunt, in quo si glans nuda est, vultq́ aliquis eam decoris caussa tegere, fieri potest, sed expeditius in puero quàm in viro. In eo cui id id naturale est, quam

in eo, qui quarundam gentium more circuncisus est. In eo cui glans parua, iuxtáque eam cutis, spatiosior vero ipse coles est, quàm in quo contraria his sunt. Curatio autem eorum, quibus id naturale est, eiusmodi est: Cutis circa glandem* apprehenditur & extenditur, donec illam ipsam condat, ibique deligatur. Deinde iuxta pubem in orbem tergus inciditur, donec coles nudetur, magnaq; cura cauetur ne vel vrinæ iter, vel venæ, quæ ibi sunt, incidantur. Eo facto cutis ad vinculum inclinatur, nudaturq; circa pubem velut circulus, * eoq; linamenta dantur, vt caro increscat & id impleat, satisq; velamenti suprà latitudo plagæ* præstat. Sed donec cicatrix sit, vinctum esse id debet in medio tantùm relicto exiguo vrinæ itinere. At in eo qui circuncisus est, sub circulo glandis scalpello diducenda cutis ab interiore cole est. Non ita* dolet, quia summo soluto, diduci deorsum vsq; ad pubem manu potest. Neq; ideo sanguis profluit. Resoluta autem cutis rursus extenditur vltra glandem. Tum multa frigida aqua fouetur, *emplastrumq; circà datur, quod valentem inflammationem reprimat, proximisq; diebus vt propè à fame victus est, ne forte eam partem satietas excitet. Vbi iam sine inflãmatione est, deligari debet à pube vsq;

* prehenditur.

* super eoq;

* præstet.

* verò dol.

* emplastroq; circundatur, quod valenter

vsq; circulum. Super glandem autem aduerso emplastro imposito induci. Sic enim fit, vt inferior pars glutinetur, superior ita sanescat, ne inhæreat.

Quomodo glans penis contecta aperiri possit.

Contrà si glans ita contecta est, vt nudari non possit, quod vitium Græci φίμωσιν appellant, aperienda est. Quod hoc modo fit: Subter à summa ora cutis inciditur recta linea vsque ad frænum, atque ita superius tergus relaxatum cedere retro potest. Quòd si parum sic profectum est, aut propter angustias, aut propter duritiem tergoris, protinus triangula forma cutis ab inferiore parte excidenda est, sic vt vertex eius ad frænum basis in tergo extremo sit. Tum superdanda linamenta sunt, aliaq; medicamenta quæ ad sanitatem perducãt. Necessarium autem est donec cicatrix sit conquiescere. Nam ambulatio atterendo vlcus sordidum reddit.

Infibulandi ratio.

Infibulare quoque adolescentulos interdum vocis, interdum valetudinis caussa quidã consuerunt. Eiusq; hæc ratio est. Cutis quæ super glandem est extenditur, notaturq; vtrinque à lateribus atramento quà

*perforatur, deinde remittitur. Si super glandem notæ reuertuntur, nimis apprehensum est, & *vltrà notari debet. Si glans ab his libera est, is locus idoneus fibulæ est. Tum quà notæ sunt, cutis acu filum ducente transsuitur, eiusq; fili capita inter se deligantur, quotidieq; id mouetur, donec circa foramina cicatriculæ fiant. Vbi hæ confirmatæ sunt, exempto filo fibula *additur, quæ quo melior, eo leuior est. Sed hoc quidem sæpius inter superuacua, quàm inter necessaria est.

* perforetur.
* infrà
* inditur, quæ quo leuior, eo melior est.

De vrinæ reddendæ difficultate, & de Calculo, curationibusque eorum.

CAP. XXVI.

Res verò interdum cogit *emoliri manu vrinam, quum illa non redditur, aut quia senectute iter eius collapsum est, aut quia calculus, vel concretum aliquid ex sanguine intus se opposuit. At mediocris quoq; inflammatio sæpe eam reddi naturaliter prohibet. Idq; non in viris tantummodo, sed fœminis quoq; interdum necessarium est. Ergo æneæ fistulæ fiunt, quæ vt omni corpori ampliori minoriq; sufficiant, ad mares tres, ad fœminas duæ medico habendæ sunt. Ex virilibus maxima decem & quinque est digitorum: media, duodecim: minima, nouem. Ex muliebribus, maior nouem: minor, sex.

* emollire

sex. Incuruas verò esse eas paulum, sed magis viriles oportet, * leuesq; admodum: ac neq; nimis plenas, neq; nimis tenues. Homo tum resupinus, eo modo quo in curatione ani figuratur, super subsellium aut lectum collocandus est. Medicus autem à dextro latere sinistra quidem manu colem masculi continere, dextra vero fistulam demittere in iter vrinæ debet. Atque vbi ad ceruicem vesicæ ventum est, simul cum cole fistulam inclinatam in ipsam vesicam compellere, eamq; vrina reddita recipere. Fœmina breuius vrinæ similiter & rectius iter habet, quod mammulæ simile inter imas oras super naturale positum, non minus sæpe auxilio eget, * aliquanto minus difficultatis * exigit. Nonnunquam etiam prolapsus in ipsam fistulam calculus, qui subinde ea extenuatur, non longè ab exitu inhærescit. Eum si fieri potest: oportet * vellere, vel auriculario specillo, vel eo ferramento, quo in sectione calculus protrahitur. Si id fieri non potuit, cutis extrema quamplurimum attrahenda, & condita glande lino vincienda est, deinde à latere recta plaga coles incidendus, & calculus eximendus est, tum cutis remittenda. Sic enim fit, vt incisum colem integra pars cutis contegat, & vrina naturaliter profluat.

*lauesq;
*sed aliq.
*exhibet.
*euellere,

Quæ curatio calculosis adhibeatur.

*QVum vesicæ verò calculique facta mentio sit, locus ipse exigere videtur, vt subijciam quæ curatio calculosis, quum aliter succurri non potest, adhibeatur. Ad quam festinare, quum præceps sit, nullo modo conuenit: ac neque in omni tempore, neque in omni ætate, neque in omni vitio id experiendum est, sed solo vere, in eo corpore, quod iam nouem annos, nondum quatuordecim excessit, & si tantum mali subest, vt neque medicamentis vinci possit, neque etiam trahi posse videatur, quo minus interposito aliquo spatio interimat. Non quo * interdum etiam temeraria medicina proficiat, sed quo sæpius vtique in hoc fallat, in quo plura & genera & tempora periculi sunt. Quæ simul cum ipsa curatione proponam. Igitur vbi vltima experiri statutum est, antè aliquot diebus victu corpus præparandum est, vt modicos, vt salubres cibos, vt minime glutinosos assumat, vt aquam bibat. Ambulandi verò inter hæc exercitatione vtatur, quo magis calculus ad vesicæ ceruicem descendat. Quod an inciderit, digitis quoque, sicut in curatione docebo, demissis cognoscitur. Vbi eius rei fides est, pridie is puer in ieiunio continendus est, & tum loco calido*

*tamen nō

*lido curatio adhibenda, quæ hoc modo ordinatur: Homo præualens & peritus in sedili alto considit, supinúmque eum & aduersum super genua sua coxis eius collatis comprehendit, reductisq; eius cruribus, ipsum quoque iubet manibus ad suos poplites datis eos quàm maximè poßit attrahere, simúlque ipse sic eos continet. Quòd si robustius corpus eius est qui curatur, duobus sedilibus iunctis duo valentes insidunt, quo & sedilia & interiora crura inter se * deligantur, ne diduci poßint. Tum is super duorum genua eodem modo collocatur, atque alter prout consedit sinistrum crus eius, alter dextrum, simúlque ipse poplites suos attrahit. Siue autem vnus, siue duo continent, super humeros eius suis pectoribus incumbunt. Ex quibus euenit, vt inter ilia sinus super pubem sine vllis rugis sit extentus, & in angustum compulsa vesica, facilius calculus capi poßit. Præter hæc etiamnum à lateribus duo valentes obijciuntur, qui circunstantes * leuare vel vnum vel duos, qui puerum continent, non sinunt. Medicus deinde diligenter vnguibus circuncisis, * atque sinistra manu duos eius digitos, indicem & medium, leniter prius vnum, deinde alterum in anum eius demittit, dextráqui*

* deligentur.

* leuari al. ableuari. al. labare.

* sedet, atque sinistræ manus duos digitos

digitos super imum abdomen leniter imponit, ne si vtrinque digiti circa calculum vehementer concurrerint, vesicam lædant. Neque verò festinanter in hac re, vt in plerisque, agendum est, sed ita vt quammaximè id tuto fiat. Nam læsa vesica neruorum distentiones cum periculo mortis excitat. Ac primùm circa ceruicem quæritur calculus. Ibi repertus minore negotio expellitur. Et ideo dixi, ne curandum quidem, nisi quum hoc indicijs suis cognitum est. Si vero aut ibi non fuit, aut recessit retro, digiti ad vltimam vesicam dantur, paulatímque dextra quoque manus eius vltrà translata subsequitur. Atque vbi repertus est calculus, qui necesse est in manus incidat, eo curiosius deducitur, quo minor * leuiórque est, ne effugiat, id est, ne sæpius agitanda vesica sit. Ergo vltra calculum dextra semper manus eius opponitur, * sinistræ digiti deorsum eum compellunt, donec ad ceruicem perueniatur. In quam si oblongus est, sic compellendus est, vt pronus exeat: si planus, sic, vt transuersus sit: si quadratus, vt duobus angulis sedeat: si alterà parte plenior, sic vt prius ea, qua tenuior sit, euadat. In rotundo nihil interesse ex ipsa figura patet, nisi si* leuior altera parte est, vt ea antecedat.

* læuiorq́ue

* sinistra digitus eũ compellit,

* læuior

tecedat. Quum iam eo venit, ut incidi super vesicæ ceruicem iuxta anum cutis plaga lunata usque ad ceruicem vesicæ* debeat, cornibus ad coxas spectantibus paulum, deinde ea parte qua strictior ima plaga est, etiamnum sub cute altera transuersa plaga facienda est, qua ceruix aperiatur, donec urinæ iter pateat, sic ut plaga paulo maior, quàm calculus sit. Nam qui * metu fistulæ, quam illo loco *ἐρύθρον Græci vocant, parum patefaciunt, cum maiore eodem periculo reuoluuntur, quia calculus iter, quum vi premitur, facit, nisi accipit. Idque enim perniciosius est, si figura quoque calculi vel aspritudo aliquid eò contulit. Ex quo & sanguinis profusio, & distentio neruorum fieri potest. Quæ si quis euasit, multo tamen patentiorem fistulam habiturus est, rupta ceruice, quàm habuisset incisa. Quum verò patefacta est, in conspectum calculus venit, in cuius corpore nullum discrimen est. Ipse si exiguus est, digitis ab altera parte propelli, ab altera protrahi potest. Si maior, iniiciendus à superiore ei parte uncus est, eius rei caussa factus. Is est ad extremum tenuis, in semicirculi speciem retusæ latitudinis, ab exteriori parte *leuis, qua corpori iungitur, ab interiori asper, qua calcu-*

*venit, incidi
*debet,
*meatum
*χοιράδα vel ἐρυάδα.
lenis,

*lum attingit. Isque longior potius esse debet. Nam breuis extrahendi vim habet. Vbi iniectus est, in vtrunque latus inclinandus est, vt appareat calculus, & teneatur, quia si apprehensus est, ille simul inclinatur. Ideóque eo * minimo opus est, ne quum adduci vncus cœperit, calculus intus effugiat, hic in oram vulneris incidat, eámque conuulneret. In qua re quod periculum esset, iam suprà proposui. Vbi satis teneri calculum patet, eodem penè momento triplex motus adhibendus est, in vtrunque latus, deinde extra, sic tamen vt leniter id fiat, paulúmque primò calculus attrahatur: quo facto, attollendus vncus extremus est, vti intus magis maneat, faciliúsque illum producat. Quòd si aliquando à superiore parte calculus parum commodè comprehendatur, à latere erit apprehendendus. Hæc est simplicissima curatio. Sed varietas rerum quasdam etiamnum animaduersiones desiderat. Sunt enim quidam non asperi tantummodo, sed spinosi quoque calculi, qui per se quidem delapsi in ceruicem, sine vllo periculo eximuntur. In vesica vero non tutò vel hi conquiruntur, vel attrahuntur, quoniam vbi illam conuulnerarunt, ex distentione neruorum mortem maturant: multóq; magis, si*

* minimè

*ſpina aliqua veſicæ inhæret, eámque quum duceretur, duplicauit. Colligitur autem eo, quòd difficilius vrina redditur, in ceruice calculum eſſe: eo quòd cruenta deſtillat, illum eſſe ſpinoſum, maximeq́; id ſub digitis quoque experiendum eſt, neque adhibenda manus, niſi id conſtitit. Ac tum quoq; leniter intus digiti obijciendi, ne violenter promouendo conuulnerent, tum incidendum. Multi hîc quoque ſcalpello vſi ſunt. Meges (quoniam is infirmior eſt, poteſtq́; in aliqua prominentia incidere, inciſoq́; ſuper illam corpore, qua cauum ſubeſt, non ſecare, ſed relinquere, quod iterum incidi neceſſe ſit) ferramentum fecit rectum, in ſumma parte labroſum, in ima ſemicirculatum acutúmque. Id receptum inter duos digitos indicem ac medium ſuper pollice impoſito ſic deprimebat, vt ſimul cum carne, ſi quid ex calculo prominebat, incideret. Quo * quum ſequebatur, vt ſemel quantum ſatis eſſet, aperiret. Quocunque autem modo ceruix ea parte facta eſt, leniter extrahi, quod aſperum eſt, debet, nulla propter feſtinationem vi admota.*

*conſequebatur.

Signa calculorum, vel arenoſorum, vel mollium.

A*T calculus arenoſus, & antè manifeſtus eſt, quoniam & vrina quæ red-*

ditur, arenosa est: & in ipsa curatione, quoniam inter subiectos digitos neque æquè *leniter renititur, & insuper dilatatur. Item mollis calculus, & ex pluribus minutisq; sed inter parum astrictis compositus *indicatur, in se attrahens quasdam quasi squamulas. Hos omnes leniter permutatis subinde digitorum vicibus sic oportet *abducere, ne vesicam lædant, néve intus aliqua dißipatæ reliquiæ maneant, quæ postmodum curationi difficultatem faciant. Quicquid autem ex his in conspectum venit, vel digitis vel unco eximendum est. At si plures calculi sunt, singuli protrahi debent, sic tamen, ut si quis exiguus superérit, potius relinquatur. Siquidem in vesica difficulter inuenitur, inuentusq; celeriter effugit. Ita longa inquisitione vesica læditur, excitatq; inflammationes mortiferas, adeò ut quidam secti, quum diu frustraq; per digitos vesica esset agitata, decesserint. Quibus accedit etiam quòd exiguus calculus, ad plagam vrina postea *promouente, excidit. Si quando autem is maior, non videtur, nisi rupta ceruice, extrahi posse, findendus est. Cuius repertor Ammonius, ob id Lithotomos cognominatus est. Id hoc modo fit. Vncus iniicitur calculo, sic ut facile eum *concußum quoque teneat, ne is retro re-

*sed len.

* indicatur, de se abstrahens

* adducere.

*promouetur, & excidit.

* cõcussus

uolua-

*uoluatur. Tum ferramentum adhibetur craßitudinis modicæ, prima parte tenui, sed retusa, quod admotum calculum ex altera parte ictum findit: magna cura habita ne aut ad ipsam * vesicam per ferramentum perueniat, aut calculi fractura ne quid incidat.*

* vesicam seq.

De Calculis fœminarum.

HAE *verò curationes in fœminis quoque similes sunt, de quibus * tamen parum propriè quædam dicenda sunt. Siquidem in his vbi paruulus calculus est, scalpellus superuacuus est, quia * is vrinam in ceruicem non compellit, quæ & breuior, quàm in maribus, & laxior est. Ergo & per se sæpe excidit, & si in primo quod est angustius inhæret, eodem tamen vnco sine vlla noxa educitur. At in maioribus calculis necessaria eadem curatio est. Sed virgini subijci digiti tanquam masculo, mulieri per naturalia eius debent. Tum virgini quidem sub ima sinisteriore ora. Mulieri verò inter vrinæ iter & os pubis incidendum est, sic vt vroque loco plaga transuersa sit: neque terreri conuenit si plus ex muliebri corpore sanguinis profluit.*

*parùm propriè, tamẽ quædam

* cum vrina in ceruicem cõpellit.

Quæ curatio calculo euulso habenda sit.

*Calculo euulso, si valens corpus est, neque magnopere vexatum, sinere oportet sanguinem fluere, quo minor inflammatio oriatur. Atque ingredi quoque eum paulum non alienum est, vt excidat, siquid intus concreti sanguinis mansit. Quod si per se non destitit, rursus ne vis omnis intereat, supprimi debet. Idq́ protinus in imbecillioribus ab ipsa curatione faciendum est. Siquidem vt distentione neruorum periclitatur aliquis, dum vesica eius agitatur: sic alter metus * excipitur remotis medicaminibus, ne tantum sanguinis profluat vt occidat. Quod ne incidat, desidere is debet in acre acetum, cui aliquantum salis sit adiectum. Sub quo & sanguis fere conquiescit, & astringitur vesica, ideoq́ minus inflammatur. Quod si parum proficit, agglutinanda cucurbitula est, & inguinibus & coxis, & super pubem. Vbi iam satis vel euocatus est sanguis, vel prohibitus, resupinus collocandus est, sic vt caput humile sit, coxæ paulum excitentur: ac super * vlcus imponendum est duplex aut triplex linteolum, aceto madens. Deinde interpositis duabus horis, in solium is aquæ calidæ resupinus demittendus est, sic, vt à genibus ad*

*excipit

*vulnus

umbi-

umbilicum* aqua teneat, cætera veſtimen-
tis circundata ſint, manibus tantummodo
pedibúſque nudatis, vt & minus digera-
tur, & ibi diutius maneat. Ex quo ſudor
multus oriri ſolet, qui ſpongia ſubinde *fa-
cile detergendus eſt, finiſque eius fo-
menti eſt, donec infirmando offendat. Tum
multo is oleo perungendus, inducendúſque
*hapſus lanæ mollis, tepido oleo repletus,
qui pubem & coxas & inguina, & pla-
gam ipſam contectam eodem ante ſe lin-
teolo protegat: isq; ſubinde oleo tepido ma-
defaciendus eſt, vt neque frigus ad veſicam
admittat, & neruos leniter molliat. Qui-
dam cataplaſmatis calefacientibus vtun-
tur. Ea plus pondere nocent, *quæ veſicam
vrgendo vulnus irritant, quàm calore pro-
ficiunt. Ergo ne vinculum quidem vllum
neceſſarium eſt. Proximo die, ſi ſpiritus dif-
ficilius redditur, ſi vrina non excedit, ſi lo-
cus circa pubem maturè intumuit, ſcire
licet in veſica ſanguinem concretum re-
manſiſſe. Igitur demiſſis eodem modo di-
gitis leniter pertractanda veſica eſt, &
diſcutienda ſi qua coierunt. Quo fit, vt
per vulnus poſtea procedant. Non alienum
etiam eſt, auriculario clyſtere acetum nitro
miſtum per plagam in veſicam compellere.
Nam ſic quoque diſcutiuntur, ſi qua cruen-

* in aqua

*in facie

* Hapſus id latinis dici videtur, Græcis πίλημα, quod Suidas exponit σκέπασμα, Heſychius ζώνην: ſignificat autē vel ſacculum, crumenam, vel huiuſmodi aliquid, aut tectoriū, aut velamen, aut cingulū ſacculi, aut crumenæ modo factum.

*quia

ta coierunt. Eaq; facere etiam primo die conuenit. Si timemus, ne quid intus sit, maximeq; ubi ambulando id elicere imbecillitas prohibuit, cætera eadem facienda sunt: ut demittatur in solium, ut eodem modo panniculus, eadem lana superinijciatur. Sed neque sæpe, neque tandiu in aqua calida puer habendus, quàm adolescens est: infirmus, quàm valens: leui, quàm grauiore inflammatione adfectus: is cuius corpus digeritur, quàm is cuius astrictum est. Inter hæc vero si somnus est, & æqualis spiritus, & madens lingua, & sitis modica, & venter * imus, sed & mediocris est cum febre modica dolor, scire licet rectè procedere curationem. Atque in his inflammatio fere quinto vel septimo die finitur. Qua leuata, solium superuacuum est. Supini tantummodo vulnus aqua calida fouendum est, ut si quid *urina rodet, abluatur. Imponenda autem medicamenta sunt pus mouentia, & si purgandum vlcus videbitur, melle linendum. Id si rodet, rosa temperabitur. Huic curationi aptissimum videtur Enneapharmacum emplastrum. Nam & seuum habet ad pus mouendum, & mel ad vlcus repurgandum: medulla etiam, maximeq; vitulina, quod in id ne fistula relinquatur præcipuè

*imus sedet, medio-cris & cūre
*vrina

cipuè proficit. Linamenta verò tum super vlcus non sunt necessaria, super medicamentum ad id continendum, rectè imponuntur. At vbi vlcus purgatum est, puro linamento ad cicatricem perducendum est. Quibus temporibus tamen, si felix curatio non fuit, varia circa pericula oriuntur. Quæ præsagire protinus licet, si continua vigilia est, si spiritus difficultas, si lingua arida est, si sitis vehemens, si venter imus tumet, si vulnus hiat, si transiliens vrina id non rodit, si similiter ante tertium diem quædam liuida excidunt, si is aut nihil, aut tardè respondet, si vehementes dolores sunt, si post diem quintum magnæ febres vrgent, & fastidium cibi permanet, si cubare in ventrem iucundius est. Nihil tamen prius est, distentione neruorum, & ante nonum diem vomitu bilis. Sed quum inflammationis sit metus, succurri abstinentia modicis & tempestiuis cibis, inter hæc fomentis, de quibus suprà scripsimus, oportet.*

* transfluens

De cancro qui excisa vesica nascitur, & qua curatione vti deceat.

CAP. XXVII.

PRoximus cancri metus est: is cognoscitur, si & per vulnus, & per ipsum colem fluit sanies mali odoris, cúmque eo quædam*

* ea

à concreto sanguine non abhorrentia, tenuésque caruncula * lanulis similes: præter hæc si oræ vulneris aridæ sunt, si dolent inguina, si febris non desuit, eáque in noctem augetur, si inordinati horrores accedunt. Considerandum autem est, in quam partem cancer is tendat. Si ad colem, indurescit is locus, & rubet, & tactu dolorem excitat, testiculíque intumescunt. Si in ipsam vesicam, ani dolor sequitur, coxæ durescunt, non facile crura extendi possunt. At si in alterutrum latus, oculis id expositum est, paréstque vtrinque easdem notas, sed minores habet. Primùm autem ad rem pertinet, corpus rectè iacere, vt superior pars semper * eadem sit, in quam vitium fertur: ita si ad colem it, supinus is collocari debet: si ad vesicam, in ventrem: si in latus, in id quod integrius est. Deinde vbi ventum fuerit ad curationem, homo in aquam demittetur, in qua marrubium decoctum sit, aut cupressus, aut myrtus, idémque humor clystere intus * adijcietur. Tum superponetur lenticula cum malicorio mista, quæ vtraque ex vino decocta sint: vel rubus aut oleæ folia eodem modo decocta, aliáque medicamenta, quæ ad cohibendos purgandósque cancros proposuimus, ex quibus, si qua erunt arida, per scriptorium

* lanulis al. squamulis.

* ea sit.

* injicietur

ptorium calamum inspirabuntur. Vbi stare cœperit cancer, mulso vulnus eluetur. Vitabiturq; eo tempore ceratum, quod ad * recipiendum id malum corpus emollit, potius plumbum elotum cum vino inungetur, superq; idem linteolo illitum imponetur. Sub quibus peruenire ad sanitatem potest, cum eo tamen quòd non ignoremus, orto cancro sæpe affici stomachum, cui cum vesica quoddam consortium est, exq; eo fieri, vt neque retineatur cibus, neque si quis retentus est, concoquatur, neque corpus alatur: ideóque ne vulnus quidem aut purgari, aut ali possit, quæ necessariò mortem maturant: sed vt his succurri nullo modo potest, sic à primo tamen * diu tenenda ratio curationis est. In qua quædam obseruatio ad cibum quoque potionemq; pertinens necessaria est. Nam cibus inter principia non nisi humidus dari debet. Vbi vlcus purgatum est, ex media materia olera & salsamenta semper aliena sunt. Potione opus est non*modica. Nam si parum bibitur, accenditur vulnus, & vigilia vrget, & vis corporis minuitur. Si plus æquo assumitur, subinde vesica impletur, eoq; irritãtur. Non nisi aquam autem bibendam esse manifestius est, quàm vt subinde dicendum sit. Solet verò sub eiusmodi victu * ve-

*decipiendum

*die

* inmodica.

*euenire.

nire, vt aluus non reddatur. Hæc aqua ducenda est, in qua vel fœnum græcum, vel malua decocta sit. Idem humor rosa mistus in ipsum vulnus auriculario clystere *agendus est, vbi id rodit vrina, neque purgari patitur. Fere vero primò per vulnus exit hæc, deinde eo sanescente diuiditur, & pars per colem descendere incipit, donec ex toto plaga claudatur, quod interdum tertio mense, interdum non ante sextum, nonnunquam exacto quoque anno fit. Neque desperari debet solida glutinatio vulneris: nisi vbi aut vehementer rupta ceruix est, aut ex cancro multæ magnæque caruncula, simúlque neruosa aliqua exciderunt. Sed vt vel nulla ibi fistula, vel exigua admodum relinquatur, summa cura prouidendum est. Ergo quum iam ad cicatricem vulnus * tendit, extentis iacere feminibus & cruribus oportet, nisi tamen molles, arenosive calculi fuerunt. Sub his enim tardius vesica purgatur. Ideóque diutius plagam patere necessarium est, & tum demum vbi iam nihil tale extra fertur, ad cicatricem perduci: quod si antequam vesica purgata est, oræ se glutinarunt, dolorque & inflammatio redierunt, vulnus digitis vel* aduerso specillo diducendum est, vt torquentibus exitus detur, hisque effusis tum

*adigendus

*intendit,

*auerso

diu-

diutius *pura vrina descendat. Tum demũ quæ cicatricem inducant, imponenda sunt, *extendiq́; vt suprà docui, pedes quàm maximè *vincti. Quod si fistulæ metus ex his causis, quas proposui, subesse videbitur, quo facilius claudatur ea, vel certè coangustetur, in anum quoque danda plumbea fistula est: extentisq́; cruribus, femina taliq́; inter se deliganda sunt, donec qualis futura est, cicatrix sit.*

*supra

*extendendiq́;

*icti, al. iuncti.

Si naturalia fœminarum concubitum non admittunt, quomodo curari conueniat.

CAP. XXVIII.

*ET hoc quidem commune esse maribus & fœminis potest. Propriè verò quædam ad fœminas pertinent, vt in primis quòd earum naturalia nonnunquam inter se glutinatis oris, concubitum non admittunt. Idq́; interdum euenit protinus in vtero matris, interdum exulceratione in his partibus facta, & per malam curationem his oris sanescendo iunctis. Si ex vtero est, membrana ori vuluæ opposita est. Si ex vlcere, caro id repleuit. Oportet autem membranam duabus lineis inter se transuersis incidere ad similitudinem litteræ X, magna cura habita, ne vrina iter violetur. Deinde vndiq́; eam membranã excidere: *ac si caro increuit, neceßarium est recta linea patefa-*

*at

cere. Tum ab ora vel volsella vel hamo apprehensam tanquam habenulam excidere: & intus implicitum in longitudinem linamentum, λημνίσκον Græci vocant, in aceto tinctum demittere, supráque succidam lanam aceto madentem deligare. Tertio die soluere* vlcus, & sicut alia vlcera curare. Quumq; iam ad sanitatem tendet, plumbeam fistulam medicamento cicatricē inducente illinere, eamq; intus dare. Supráque idem medicamentum iniicere, donec ad cicatricem plaga perueniat.

*& vlcus sicut

Qua curatione partus emortuus ex vtero excutiatur.

CAP. XXIX.

Ubi* concipit autem aliqua, si iam propè maturus partus intus emortuus est, neq; excidere per se potest, adhibenda curatio est, quæ numerari inter difficillimas potest. Nam & summam prudentiam moderationemq; desiderat, & maximum periculum affert. Sed ante omnia vulua natura mirabilis, quum in multis aliis, tum in hac re quoq; facile cognoscitur. Oportet autem ante omnia resupinam mulierem transuerso lecto sic collocare, vt feminibus eius ipsius ilia comprimātur. Quo fit, vt & imus venter in conspectu medici sit, & infans ad os vuluæ cōpellatur, quæ emortuo partu id cōprimit,

*concepit

*primit, ex interuallo verò paulum *dehisce-
re. Hac occasione vsus medicus, vnctæ ma-
nus indicem digitum primùm debet insere-
re, atque ibi continere, donec iterum * ad os
aperiatur, rursusq; alterum digitum demit-
tere debebit, & per easdem occasiones a-
lios, donec tota esse intus manus poßit. Ad
cuius rei * facultatem multum confert, &
magnitudo vuluæ, & vis neruorum eius, tum
& corporis totius habitus, & mentis etiam
robur, quum præsertim intus nonnunquam
etiam duæ manus dari debeant. Pertinet
etiam ad rem quàm calidißimum esse imum
ventrem, & extrema corporis, neque *cum
inflãmatione incepisse, sed recenti re proti-
nus adhiberi medicinam. Nam si corpus
iam intumuit, neque demitti manus, neque
educi infans, nisi ægerrimè potest, sequi-
túrque sæpe cum vomitu & cum tremore
mortifera neruorum distentio. Verùm
intus emortuo corpori manus iniecta pro-
tinus habitum eius sentit. Nam aut in
caput, aut in pedes conuersum est, aut in
transuersum iacet, fere tamen sic vt vel
manus eius vel pes in propinquo sit. Me-
dici verò propositum est, vt eum manu diri-
gat, vel in *caput, vel etiam in pedes, si fortè
aliter compositus est: ac si nihil aliud est, ma-
nus vel pes apprehẽsus, corp⁹ rectius reddit:*

*dehiscit
*os adaperiatur,
*facilitatem
*dum inflammationem cœpisse,
*manus,

*nam manus in caput, pes in pedes eum conuertet. Tum si caput proximum est, demitti debet vncus vndique lęuis, acuminis breuis, qui vel oculo, vel auri, vel ori, interdum etiam fronti rectè inijcitur, deinde attractus infantem educit, neque tamen quolibet is tempore extrahi debet. Nam si compreßo vuluæ ore id tentatum est, non emittente eo infans abrumpitur, & vnci acumen in ipsum os vuluæ delabitur: sequitúrque neruorum distentio, & ingens periculum mortis. Igitur compressa vulua, conquiescere: hiante, leniter trahere oportet, & per has occasiones paulatim eum educere. Trahere autem dextra manus vncum, sinistra intus posita infantem ipsum, simúlque dirigere eum debet. Solet etiam euenire, vt is infans humore distendatur, éxque eo profluat fœdi odoris sanies. Si quid tale est, indice digito corpus illud forandum est, vt effuso humore extenuetur. Tum id leniter per ipsas manus recipiendum est, nam vncus iniectus * facile hebeti corpusculo elewabitur. In quo quid periculi sit, suprà positum. Sed in pedes quoque conuersus infans non difficulter extrahitur, quibus apprehensis per ipsas manus commodè educitur. Si verò transuersus est, neque dirigi potuit,*

* *enecti corp. facile elabitur.*

tuit, vncus alæ iniiciendus, paulatimq; attrahendus est. Sub quo fere ceruix replicatur, retroq; caput ac reliquũ corpus spectat. Remedio est, ceruix præcisa, vt separatim vtraq; pars auferatur. Id vnco fit, qui priori similis in * interiorem tantùm partem per totam aciem exacuitur. Tum id agendum est, vt ante caput, deinde reliqua pars auferatur, quia fere maiore parte extracta, caput in vacuam vuluam prolabitur, extrahiq; sine summo periculo nõ potest: si tamen id incidit, super ventrem mulieris duplici panniculo iniecto, valens homo non imperitus à sinistro latere eius debet assistere, & super imum ventrem eius duas manus imponere, alteraq; alterã premere. Quo fit, vt illud caput ad os vuluæ compellatur. Idque eadem ratione qua supra posita est, vnco extrahitur. At si pes alter iuxta repertus est, alter retro cum corpore est, quicquid *protractum est, paulatim abscindendum est: & si clunes os vuluæ vrgere cœperunt, iterum retro repellendæ sunt, conquisitusq; pes eius adducendus. Aliæq; etiamnum difficultates faciunt, vt qui solidus non exit, concisus eximi debeat. Quoties autem infans protractus est, tradendus ministro est. Is eum supinis manibus sustinere, medicus deinde sinistra manu leniter trahere vm-

* interiore
l. parte p.
l. acie

*prolapsum

bilicum debet, ita ne abrumpat, dextraq; eum sequi usq; ad eas, quas secundas vocant, quod velamentum infantis intus fuit, hisq; ultimis apprehensis venulas membranulasque omnes eadem ratione manu diducere à vulua, totumq; illud extrahere, & si quid intus praeterea concreti sanguinis remanet. Tum compressis in unum feminibus illa in conclaui collocanda est, modicum calorem sine ullo perflatu habente. Super imum ventrem eius imponenda lana succida in aceto & rosa tincta. Reliqua curatio talis esse debet, qualis in inflammationibus, & in his vulneribus, quae in neruosis locis sunt, *adhibeatur.

Secundę.

*adhibetur.

De Ani vitiis, & eorum curatione.

CAP. XXX.

ANi quoque vitia, ubi medicamentis non vincuntur, manus auxilium desiderant. Ergo, si qua scissa in eo vetustate induruerunt, iamque callum habent, commodissimum est ducere aluum, tum spongiam calidam admouere, ut relaxentur illa, & foras prodeant. Ubi in conspectu sunt, scalpello singula excidere, & ulcera *renouare, deinde imponere linamentum molle, & super linteolum illitum melle, locumq; eum molli lana implere, & ita uincire altero die, deincepsq; caeteris lenibus medi-

*remouere

medicamentis uti, quæ ad recentia eadem vitia necessaria esse alias proposui, & utique per primos dies sorbitionibus eum sustinere, paulatim deinde cibis adijcere aliquid, generis tamen eius, quod eodē loco præceptum est. Si quando autem ex inflammatione pus in his oritur, ubi primum id apparuit, incidendum est, ne anus ipse suppuret. Neq; tamen ante properandum est: nam si crudum incisum est, inflammationis multum accedit, & puris aliquanto amplius concitatur. His quoque vulneribus, lenibus cibis, ijsdemq; medicamentis opus est.

De condylomatum curatione.

AT tubercula, quæ condylomata appellantur, ubi induruerunt, hac ratione curantur: Aluus ante omnia ducitur, tum volsella tuberculum apprehensum iuxtà radices exciditur. Quod ubi factum est, eadem sequuntur, quæ supra post curationem adhibenda esse proposui. Tantummodo si quid increscit, squama æris coërcendum est. Ora etiam venarum fundentia sanguinem sic tolluntur: Ubi sanguini qui effluit, sanies adijcitur, aluus* acrius ducitur, quo magis* ora promoueantur. Eoq; fit, ut* omnia vela, quasi capitula conspicua sint. Tum si capitulum exiguū est, est, basimq; tenuem habet, astringendum

*acrioribus
*ora
*omnes venæ. al. omnia venarum

lino paulum suprà est, quàm vbi cum ano cõmittitur. Imponenda spongia* aqua calida est, donec id* libeat. Deinde aut vngue, aut scalpello supra nodum id exulcerandũ est. Quod nisi factum est, magni dolores subsequuntur, interdum etiam vrinæ difficultas. Si id maius est, & basis latior, hamulo vno aut altero excipiendum est, paulumq; suprà basim incidendum; neq; relinquendum quicquam ex eo capitulo, neq; quicquam ex ano demendum est. Quod consequitur is, qui neq; nimium, neq; parum hamos ducit. Quà incisum est, acus debet immitti, infraq; eam lino id capitulũ alligari: si duo triave sunt. imum quodq; primum curandum est. Si plura, non omnia simul, ne tempore eodẽ vndiq; teneræ cicatrices sint: si sanguis profluit, excipiendus est spongia, deinde linamentum imponendum. Vngenda femina & inguina, & quicquid iuxta vlcus est, ceratumq; superdandum est. Farina ordeacea calida implendus is locus est: sic deligandus est. Postero die is desidere in aqua calida debet, eodemq; cataplasmate foueri. Ac bis die, & ante curationem, & post eam, ceruices ac femina liquido cerato perungenda sunt, tepidoq; is loco continendus. Interpositis quinq; aut sex diebus, auriculario specillo linamenta educenda. Si capitula simul

non

*ex aqua
*doleat.

non exciderunt, digito promouenda. Tum lenibus medicamentis, iisdemque, quæ alibi posui, vlcera sanitatem perducenda. Finito vitio, quemadmodum agendum esset, iam alias superius exposui.

De varicum curatione.
CAP. XXXI.

*AB his ad crura proximus transitus est, in quibus orti varices non difficili ratione tolluntur. Huc autem & earum venularum quæ in capite nocent, & eorum varicum qui in ventre sunt, curationem distuli: quoniam vbique eadem est. Igitur vena omnis, quæ noxia est, aut adusta tabescit, aut manu exciditur. Si recta est, si quamuis transuersa, tamen simplex, si modica est, melius aduritur. Si curua est, & velut in orbes quosdam implicatur, pluresque inter se inuoluuntur, vtilius eximere est. Adurendi ratio hæc est: Cutis superinciditur, tum patefacta vena tenui & retuso ferramēto candente modicè premitur, vitaturque, ne plagæ ipsius oræ adurantur quas reducere hamulis facile est. Id interpositis fere quaternis digitis per totum varicem fit, & tum superimponitur medicamentum, quo adusta sanantur. *At exciditur hoc modo: Cute eadem ratione super venam incisa, hamulo oræ excipiuntur, scalpelloque undique à corpo-*

*Excidendi ratio hæc est.

re vena diducitur, caueturq́; , ne inter hæc ipsa lædatur, eiq́; retusus hamulus subijcitur,* impositoq́; eodẽ fere spatio quod supra positum est, in eadem vena idem fit, quæ quo tendat, facile hamulo extento cognoscitur. Vbi iam idem, quacunque varices sunt, factum est, vno loco adducta per hamulum vena præciditur, deinde quà proximus hamus est, attrahitur & euellitur,* ibi rursus abscinditur. Ac sic vndique varicibus crure liberato, tum plagarum ora committuntur, & super emplastrum glutinans inijcitur.

*interpositoq́;

*ibiq́;

Curatio digitorum cohærentium.

CAP. XXXII.

AT si digiti vel in vtero protinus, vel propter communem exulcerationẽ postea cohæserunt, scalpello diducuntur, dein separatim vterq́; non pingui emplastro circundatur. Atq́; ita per se vterq; sanescit. Si verò fit vlcus in digito, posteaq́; malè inducta cicatrix curuum eum reddit, primùm malagma tentandum est. Dein, si id nihil prodest (quod & in veteri cicatrice, & vbi nerui læsi sunt, euenire consueuit) videre oportet, neruine id vitium, an cutis sit. Si nerui est, attingi non debet, neque enim sanabile est: si cutis, tota cicatrix excidenda est, quæ ferè callosa efficit, vt extendi digitũ non patiatur, tum rectus sic ad nouam cicatricem perducendus est.

De

De Gangrænæ curatione.
CAP. XXXIII.

*Gangræna inter vngues alasq; aut inguina nasci, & si quando medicamenta vincuntur, membrum præcidi oportere, alio loco mihi dictum est. Sed id quoq; cum periculo summo fit. Nam sæpe in ipso opere, vel profusione sanguinis, vel animæ defectione moriuntur. Verùm hic quoq; nihil interest an satis tutum præsidium sit, quod vnicum est. Igitur inter sanam vitiatamq; partem incidenda scalpello caro vsq; ad os est: sic vt neq; contra ipsum articulum id fiat: & potius ex sana parte aliquid excidatur, quàm ex ægra relinquatur. Vbi ad os ventum est, reducenda ab eo sana caro, & circa os subsecanda est, vt ea quoque parte aliquid*os nudetur: dein id serrula præcidendum est, quàm proximè sanæ carni etiã inhærenti: ac tum frons ossis quam serrula exasperauit, *leuanda est, supraq; inducenda cutis, quæ sub eiusmodi curatione laxa esse debet, vt quàm maximè vndiq; os contegat. Quo cutis inducta non fuerit, id linamentis erit contegendum, & super id spongia ex aceto deliganda. Cætera postea sic facienda, vt in vulneribus, in quibus pus moueri*debet, præceptum est.*

* ossis

* leuandaq;

* non debet.

LIBER VIII.

*ossium totius

De positu & figura* totius humani corporis.

CAP. I.

SVPEREST *ea pars quæ a ossa pertinet, quæ quo facilius accipi poßit, prius positus, figurásque eorum indicabo. Igitur caluaria incipit ex interiore parte concaua, extrinsecus gibba, vtrinque læuis, & quà cerebri membranam contegit, & quà cute capillum gignente contegitur. Eaque simplex ab occipitio & temporibus, duplex vsque in verticem à fronte est. Ossáque eius ab exterioribus partibus dura, ab interioribus, quibus inter se connectuntur, molliora sunt. Intérque ea venæ discurrunt, quas his alimentum subministrare credibile est: raro autem caluaria solida sine suturis est. Locis tamen æstuosis facilius inuenitur. Et id caput firmißimum, atque à dolore tutißimum est: ex cæteris, quo suturæ pauciores sunt, eo capitis valetudo commodior est. Neque enim certus earum* nume-

*numerus est, sicut ne locus quidem. Ferè tamen duæ super aures, tempora à superiore capitis parte discernunt. Tertia ad aures per verticem tendens occipitium à summo capite diducit. Quarta ab eodem vertice per medium caput ad frontem procedit, eáque modò sub imo capillo desinit; modò frontem ipsam secans, inter supercilia finitur. Ex his cætera quidem suturæ in vnguem committuntur. Hæ verò quæ super aures transuersæ sunt, totis oris paulatim extenuantur, atque ita *inferiora ossa superioribus leniter * insidunt. Crassissimum verò in capite os post aurem est, * quia capillus, vt verisimile est, ob idipsum non gignitur. Sub his quoque musculis qui tempora * connectunt, os* medium in interiorem partem * inclinatam positum est. At facies suturam habet maximam, quæ à tempore incipiens, per medios oculos naréſque transuersa peruenit ad alterum tempus. A qua breues duæ sub interioribus angulis deorsum spectant. Et malæ quoq; in summa parte singulas transuersas suturas habent. A mediisq; naribus aut superiorum dentium* gingiuis per mediũ palatum vna procedit, aliaq; transuersa idem palatum secat. Et suturæ quidem in plurimis hæ sunt. Foramina autem intra caput*

* infrinie-ra
* insident.
al. incidũt
* quà
* cõtegunt.
* malarũ
* inclina-tum
* maxillæ

*maxima oculorum sunt, deinde narium, tam quæ in auribus habemus. Ex his quæ oculorum sunt, recta simpliciáque ad cerebrum tendunt. Narium duo foramina osse medio discernuntur. Siquidem*hæc primùm à superciliјs angulisque oculorum osse inchoantur ad tertiam fere partem: deinde in* cartilagine versæ, quo propius ori descendunt, eo magis caruncula quoque molliuntur. Sed ea foramina, quæ * à summis ad imas nares simplicia sunt, ibi rursus in bina itinera diuiduntur. Aliaq; ex his ad fauces peruia spiritum & reddunt & accipiunt, alia ad cerebrum tendunt. In ultima parte in multa & tenuia foramina dissipantur, per quæ sensus odoris nobis datur. In aure quoque primo rectum & simplex iter procedendo flexuosum fit, quod ipsum iuxta cerebrum in multa & tenuia foramina diducitur, per quæ facultas audiendi est: iuxta ea duo paruuli quasi sinus sunt, supérque eos finitur os, quod transuersum à genis tendens ab inferioribus ossibus sustinetur, iugale appellari potest, ab eadem similitudine, à qua id Græci ζυγῶδες appellant. Maxilla verò est molle os, eaque vna est, cuius eadem & media & etiam ima pars mentum est, à quo vtrinque procedit ad tempora, solaq; ea*

*hæ

* cartilaginem

*ab imis ad summas.

Iugale.

moue-

*mouetur. Nam malæ cum toto osse, quod superiores dentes*exigit, immobiles sunt. Verùm ipsius maxillæ partes extremæ quasi bicornes sunt. Alter processus intrà latior, vertice ipso tenuatur, longiúsque procedens sub osse iugali subit, & super id temporum musculis illigatur. Alter breuior & rotundior, & in eo sinu qui iuxta foramina auris est, cardinis modo fit: ibique huc & illuc se inclinans maxillæ *facultatem motus præstat. Duriores osse dentes sunt, quorum pars maxillæ, pars item superiori ossi malarum hæret. Ex his quaterni primi quia secant, * τμικοὶ à Græcis nominantur, hi deinde quatuor caninis dentibus ex omni parte cinguntur. Vltra quos vtrinque fere maxillares quaterni sunt, præterquàm in his in quibus tres vltimi, qui serò gigni solent, non increuerunt. Ex his priores singulis radicibus, maxillares vtique binis, quidam etiam ternis quaternísve nituntur. Fereq; longior radix breuiorem dentem edit, rectiq; dentis recta etiam radix, curui flexa est: ex eadem radice in pueris nouus dens subit, qui multo sæpius priorem expellit, interdum tamen supra infráve eum se ostendit. Caput autem spina excipit. Ea constat ex vertebris quatuor & viginti. Septem in cer-*

*excipit,

*facilita-

*τεμνικοὶ

Canini.

Maxillares.

*uice sunt, duodecim ad costas, reliqua quinque sunt proxima costis. Hæ teretes breuésque ab vtroque latere, processus duos exigunt: *mediæ perforatæ, quà spinæ medulla cerebro commissa descendit, circà quoque * per duos processus tenuibus cauis peruiæ, per quæ à membrana cerebri similes membranulæ deducuntur. Omnesq; vertebræ, exceptis tribus summis, à superiore parte in ipsis processibus parum desidentes sinus habent, ab inferiore alios deorsum versus processus exigunt. Summa igitur protinus caput sustinet, per duos sinus receptis exiguis eius processibus. Quo fit, vt caput sursum deorsum * versus * tuberibus exasperetur, secunda superiori parti * inferiore. Quod ad circuitum pertinet, pars summa angustiore orbe finitur. Itaque superior summæ circundata, in latera quoque caput moueri sinit. Tertia eodem modo secundam excipit. Ex quo facilis ceruici mobilitas est. Ac ne * sustinere quidem caput posset, nisi vtrinque recti valentésque nerui collum continerent, quos * κορώνας Græci appellant. Siquidem horum inter omnes flexus alter semper intentus vltra prolabi superiora non patitur. Iamq; vertebra tertia tubercula quæ inferiori inserantur, * excipit. Cæteræ processibus*

*medio
*subter
*versum
*moueatur, & tuber.
*insiritur
*sustinere
*Sic quidem hos neruos Ludouicus Cælius dicédos esse cõtendit, tamẽ Her mo. Barb. Tenontas appellandos putauit.
*exigit.

sibus deorsum spectantibus, in inferiores insinuantur, ac per sinus quos vtrinque habent, superiores accipiunt, multísque neruis & multa cartilagine continentur. Ac sic vno flexu modico in * promptum dato cæteris negotijs homo & rectus insistit, & alioqui ad necessaria opera curuatur. Infra ceruicem vero summa costa contra humeros sita est, inde vndecim inferiores vsque ad imum pectus perueniunt, hæque primis partibus rotundæ & leniter quasi capitulatæ, vertebrarum transuersis proceßibus quoque paulum * insinuatis inhærent. Inde * patescunt, & in exteriorem partem recuruatæ, paulatim in cartilaginem degenerant. Eaque parte rursus in interiora leniter flexæ committuntur cum oße pectoris. Quod valens ac durum à faucibus incipit, ab vtroque latere lunatum, & à præcordijs iam ipsum quoque cartilagine mollitum terminatur: sub costis vero prioribus quinque, quas *Νόθας Græci nominant, breues tenuioréſque, atque ipsæ quoque paulatim in cartilaginem versæ extremis abdominis partibus inhærescunt, imaq; ex his maiore iam parte nihil nisi cartilago est. Rursus à ceruice duo lata oſſa vtrinq; ad scapulas tendunt, nostri scoptula operta, ὠμοπλάτας Græci no-

*promptu
*sinuatis
*latescũt,
*ῥοθὰς,
Scoptula opera

minant. Ea in summis verticibus sinuata, ab his triangula, paulatimque latescentia ad spinam tendunt, & quo latiora quaque parte sunt, hoc hebetiora. Atque ipsa quoque in imo cartilaginosa, posteriore parte velut innatant, quoniam nisi in summo nulli oßi inhærescunt. Ibi verò validis musculis neruisque constricta sunt. At à summa costa paulo interius quàm vbi ea media est, os excrescit, ibi quidem tenue, procedens verò quo propius lato scapularum oßi fit, eo plenius latiúsque, & paulatim in exteriora curuatur: quod propius altera verticis parte modicè intumescens, sustinet iugulum. Id autem ipsum recuruum ac neque inter durißima ossa numerandum, altero capite in eo quod posui, altero in exiguo sinu pectoralis oßis insidit: paulùmque motu brachij mouetur, & cum lato osse scapularum infra caput eius, neruis & * cartilagini connectitur. Hinc humerus incipit, extremis vtrinque capitibus tumidus, mollis, sine medulla, cartilaginosus: medius teres, durus, medullosus, leniter gibbus, & in priorem & posteriorem, interiorem & exteriorem partem. Prior autem pars est, quæ à pectore est, posterior quæ ab scapulis, interior quæ ad latus tendit, exterior quæ ab eo recedit, quod

* cartilagine

*quod ad omnes articulos pertinere in vlterioribus patebit. Superius autem humeri caput rotundius, quam cætera oſſa, de quibus adhuc dixi, * verticulatis ſcapularum * oßibus paruo exceſſu inſeritur, ac maiore parte ex tranſitu neruis deligatur. At inferius duos proceſſus habet, inter quos quod medium eſt, magis etiam extremis partibus ſinuatur. Quæ res ſedem brachio præſtat, quod conſtat ex oßibus duobus. Radius, quem κερκίδα Græci appellant, ſuperior breuiórque, & primò tenuior, rotundo & leniter cauo capite exiguum humeri tuberculum recipit, atque ibi neruis & cartilagine continetur. Cubitus inferior longiórque, & primo plenior in ſummo capite, duobus quaſi verticibus extantibus in ſinu humeri, quem inter duos proceßus eius eſſe propoſui, ſe inſerit. Primò verò duobus radijs brachij oſſa iuncta paulatim dirimuntur, rurſúſque ad manum coëunt, modo craßitudinis mutato. Siquidem ibi radius plenior, cubitus admodum tenuis eſt. Deinde in caput cartilaginoſum conſurgens, in verticem eius ſinuatur. Cubitus rotundus in extremo, parte altera paulum procedit. Ac ne ſæpius dicendum ſit, illud ignorari non oportet, plurima oſſa in cartilaginem * de-*

*verticillatis
*oßibus inſeritur.

Radius.

Cubitus.

*deſinere

*sidere, nullum articulum non sic finiri: neque enim aut moueri posset, nisi * leui inniteretur, aut cum carne neruisque coniungi, nisi ea media quadam materia committeret. In manu vero prima palmæ pars ex multis minutisque ossibus constat, quorum numerus incertus est. Sed oblonga omnia & triangula structura quadam inter se connectuntur, quum inuicem superior alterius angulus, alterius planities sit, eoque fit ex his * vnius ossis paulum in interiora concaui species. Verùm ex manu duo exigui processus in sinus radij coniiciuntur. Tum ex altera parte recta quinque ossa ad digitos tendentia palmam explent, à quibus ipsi digiti oriuntur, qui ex ossibus ternis constant, omniúmque eadem ratio est. Interius os in * verticem sinuatur, recipitque * exterioris exiguum tuberculum, neruique ea continent, à quibus orti vngues indurescunt. Ideóque non ossi, sed carni magis radicibus suis inhærent. Ac superiores quidem partes sic ordinatæ sunt. Ima verò spina in coxarum osse desidit, quod transuersum, longéque valentissimũ, vuluam, vesicam, rectum intestinum tuetur, idque ab exteriore parte gibbum, ad spinam resupinatum, à lateribus, id est, in ipsis coxis sinus retundos habet: à quibus oritur*

*lævi

*veluti vnius

*ver ice

*superio- ris.

tur

tur os, quod pectinem vocant, idque * super intestina sub pube transuersum ventrem firmat: rectius in viris, recuruatum magis in exteriora in fœminis, ne partum prohibeat. Inde femina oriuntur, quorum capita rotundiora etiam quàm humerorum sunt, quum illa ex cæteris rotundißima sint. Infrà verò duos processus à priore & à posteriore parte habent. Dein dura, & medullosa & ab exteriore parte gibba: rursus ab * inferioribus quoque capitibus intumescunt. Superiora in sinus coxæ, sicut humeri in ossa, quæ scapularum sunt, coniÿciuntur, tum infrà * introrsus leniter tendunt, quo æqualius superiora membra sustineant. Atque in eo inferiora quoque capita media sinuantur, quo facilius excipi à cruribus poßint. Quæ commissura, osse paruo, molli, cartilaginoso tegitur, patellam vocant. Hæc super innatans, nec vlli oßi inhærens, sed carne & neruis deligata, paulóque magis ad femoris os tendens, inter omnes crurum flexus iuncturam tuetur. Ipsum autem crus est ex oßibus duobus. Etenim per omnia femur humero, crus verò brachio simile est: adeò vt habitus quoque & decor alterius ex altero cognoscatur, quod ab oßibus incipiens, etiam in carne respondet. Verùm alte-

Pecten.
*subter

Femina.

* inferiori quoq; parte

* extrorsus.

Patella.

*rum os ab exteriore parte suprà positum est, quod ipsum quoque Sura rectè nominant. In breuius, supraq; tenuius ad ipsos talos intumescit. Alterum à priore parte positum, cui Tibiæ nomen est, longius & in superiore parte plenius solum cum femoris inferiore capite committitur, sicut cum humero cubitus. Atque ea quoque ossa infra supraq; coniuncta *media, vt in brachio dehiscunt. Excipitur autem crus infra * ossa ex transuerso talorum, idq; ipsum super os calcis situm est, quod quadam parte sinuatur, quadam excessus habet, & procedentia ex talo recipit, & in sinum eius inseritur. Idq; sine medulla durum, magisq; in posteriorem partem proiectum, teretem ibi figuram repræsentat. Cætera ossa pedis ad eorum, quæ in manu sunt, similitudinem instructa sunt. Plantæ palmis, digiti digitis, vngues vnguibus, respondent.*

*medio,
*osse

Ossa vitiata & corrupta quibus signis cognoscantur, & qua ratione curentur.

CAP. II.

OMne autem os, vbi iniuria accesit, aut vitiatur, aut finditur, aut frangitur, aut foratur, aut colliditur, aut loco mouetur. Id quod vitiatum est, primò fere pingue fit, deinde vel nigrum vel cariosum.

Quæ

Quæ super natu grauibus vlceribus aut fistulis, hisq; vel longa vetustate, vel etiam cancro occupatis eueniunt. Oportet ante omnia os nudare vlcere exciso: & si latius eius vitium est, quàm vlcus fuit, carnem subsecare, donec integrum os vndique pateat: tum id quod pingue est, semel iterúmve satis est admoto ferramento adurere, vt ex eo statu secedat: aut eradere donec iam aliquid cruoris ostendatur, quæ integrioris nota est. Nam necesse est, aridũ sit id quod vitiatum est. Idem in cartilagine quoque læsa faciendum est. Siquidem ea quoque scalpello radenda est, donec integrum id sit, quod relinquatur. Deinde si vel os, siue cartilago rasa est, nitro bene trito respergendum est. Neq; alia facienda sunt vbi caries, nigritiésve in summo osse est Siquidem id vel paulo diutius eodem ferramento adurendum, vel radendum est. Qui radit hæc, audacter imprimere ferramentum debet, vt & agat aliquid, & maturius desinat. Finis est, quum vel ad album os, vel ad solidum ventum est. Albo finiri ex nigritie vitium, soliditate quadam ex carie manifestum est. Accedere etiam cruoris aliquid integro, supra dictum est. Siquando autẽ altius descenderit, vtrumlibet dubium est. In carie quidem expedita cognitio est. Specillũ

tenue in foramen dimittitur, quod magis minúsve intrando, vel in summo cariem esse, vel altius descendisse testatur. Nigrities colligi quidem potest etiam ex dolore & ex febre. Quæ ubi mediocria sunt, illa altè descendisse non potest. Manifestior tamen adacta terebra fit. Nam finis vitii est, ubi scobis nigra esse desiit. Igitur, si caries altè descendit, per terebram urgenda crebris foraminibus est, quæ altitudine vitium æquent. Tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta sunt, donec inde siccum os ex toto fiat. Simul enim post hæc & resoluetur ab inferiore osse quodcunque vitiatum est, & is sinus carne replebitur: & humor aut nullus postea feretur, aut mediocris. Sin autem nigrities * *est, aut si caries ad alteram quoque partem ossis transit, oportet excidi. Atque idem in carie quoque ad alteram partem ossis penetrante fieri potest. Sed quod totum vitiatum, totum eximendum est. Si inferior pars integra est, eatenus quod corruptum est, excidi debet. Item siue capitis, siue pectoris os, siue costa cariosa est, inutilis vitio est, & excidendi necessitas est. Neque audiendi sunt, qui osse nudato, diem tertium expectant, ut tunc excidant. Ante inflammationem enim tutius omnia tractantur.*

* hæ 4. voces delẽda

Itaque

Itaque quantum fieri poteſt, eodem momento & cutis incidenda eſt, & os detegēdum, & omni vitio liberandum eſt. Longeq́ perniciosiſsimum eſt, quod in oſſe pectoris eſt: quia vix etiam ſi rectè ceſsit, curatio veram ſanitatem reddit.

Quomodo os excidatur: & de Modiolo, & Terebra, ferramentis ad id paratis.

CAP. III.

*EXciditur verò os duobus modis. Si paruulum eſt, quod læſum eſt, modiolo, quem χοινίκιον Græci vocant: Si ſpatioſum, terebris. Vtriuſque rationem proponam. Modiolus ferramentum concauum teres eſt, imis oris ferratum, per quod medium clauus * ipſe quoque interiore orbe cinctus demittitur. Terebrarum autem duo genera ſunt: Alterum ſimile ei, quo fabri vtuntur. Alterum capituli longioris, quod ab acuto mucrone incipit, deinde ſubito latius fit, atque iterum ab alio principio paulo minus quàm æqualiter surſum procedit. Si vitium in anguſto eſt, quod comprehendere modiolus poſsit, ille potius aptatur. Et ſi caries ſubeſt; medius clauus in foramen demittitur. Si nigrities, angulo ſcalpri ſinus exiguus fit, qui clauum recipiat vt eo inſiſtente circumactus modiolus delabi non poſsit. Deinde is habena quaſi terebra conuertitur.*

* ipſo

Estq; quidam premendi modus, vt & foretur, & circumagatur, quia si leuiter imprimitur, parum proficit: Si grauiter, non mouetur. Neque alienum est instillare paulum rosæ, vel lactis, quo magis lubrico circumagatur. Quod ipsum tamen si* obtusius est, aciem ferramenti hebetat: at vbi iam iter modiolo pressum est, medius clauus educitur, & ille per se agitur. Deinde quum sanitas inferioris partis scobe cognita est, modiolus remouetur: at si latius vitium est, quàm vt illo comprehendatur, terebra res agenda est. Ea foramen fit in ipso fine vitiosi oßis atque integri, deinde alterum non ita longè, tertiúmque, donec totus is locus qui excidendus est, his cauis cinctus sit, atque ibi quoque quatenus terebra agenda sit, scobis significat. Tum excisorius scalper ab altero foramine ad alterum malleolo adactus, id quod inter vtrunque medium est, excidit: ac sic ambitus similis ei fit, qui in angustiorem orbem modiolo imprimitur. Vtro modo verò id circumductum est, idem excisorius scalper in osse corrupto planus summam quanque testam* læsit, donec integrum os relinquatur. Vix vnquam nigrities integrum, caries per totum os perrumpit, maximeq; vbi vitiata caluaria est. id quoque signi specillo significatur, qui depres-*

*leniter

*copiosius

*radit.

*depressus in id foramen, quod infra solidam sedem habet, & ob id renitens aliquid inuenit, & madens exit. Si peruium inuenit, altius descendens inter os & membranam nihil oppositum inuenit, educitúrque siccus, non quo non subsit aliqua vitiosa sanies, sed quoniam ibi vt in latiore sede diffusa sit. Siue autem nigrities, quam terebra detexit, siue caries quam specillum ostendit, os transit, modioli quidem vsus fere superuacuus est, quia latius pateat necesse est, quod * iam altè processit. Terebra verò ea, quam secundo loco posui, vtēdum, eaq́ ne nimis incalescat, subinde in aquam frigidā demittenda est. Sed tum maiore cura agendū est, quum iam aut simplex os dimidiū perforatū est, aut in duplici, superius. Illud, spatium ipsum: hoc sanguis significat. Ergo tum lentius ducenda habena, suspendendaq́ magis sinistra manus est, & sæpius attollenda, & foraminis altitudo consideranda: vt quādocunq́ os perrumpitur, sentiamus: neque periclitemur, ne mucrone cerebri membrana lædatur. Ex quo graues inflammationes cum periculo mortis oriuntur. Factis foraminibus eodem modo media sæpe, sed multo circunspectius excidenda sunt, ne forte angulus scalpri eandē membranam violet, donec fiat aditus, per*

*tam

quem membranæ custos immittatur, μηνιγγοφύλαξ Græci vocant. Lamina ænea est, firma, paulum resima, ab exteriore parte leuis, quæ demissa * est, ut exterior pars eius cerebro propior sit, subinde ei subijcitur, quod scalpro discutiendum est: ac si excipit eius angulum, ultrà transire non patitur, eoq; & audacius & tutius scalprum malleolo subinde medicus ferit, donec excisum undique os eadem lamina leuetur, tolliq; sine ulla noxa cerebri potest. Vbi totum os eiectum est, circumradendæ * leuandaq; sunt oræ, & * siquis scobis membranæ insedit, colligendum. Vbi superiori parte sublata, inferior relicta est, non * ora tantùm, sed os quoque totum * lauandum est, ut sine noxa postea cutis increscat, quæ aspero * osse innascens protinus non sanitatem, sed nouos dolores mouet. Patefacto cerebro, qua ratione agendum sit, dicam, quum ad fracta ossa peruenero. Si basis aliqua seruata est, super imponenda sunt medicamenta nō pinguia, quæ recentibus vulneribus accommodantur, supraq; imponenda lana succida oleo atque aceto madens. Vbi tempus processit, ab ipso * ore caro increscit, eaq; factum manu sinum complet. Si quod etiam os adustum est, à parte sana recedit: subitq; inter integram atq; emortuam partem caruncula,

* sicut
* lauandæ
* siquid
* oras.
* lauandū
* ipsi
* osse

runcula, quæ quod absceßit expellat, eaq; fere quia testa tenuis & angusta est, *squama est: id λεπὶς à Græcis nominatur. Potest etiam euenire vt ex ictu neq; findatur os, neq; perfringatur, sed summũ* tamen collidatur, exaspereturq;. Quod vbi incidit, radi & *lauari satis est. Hæc quamuis maximè fiunt in capite, tamen cæteris quoque oßibus communia sunt, vt vbicunque idem incidet, eodem remedio sit vtendum. Atque quum ea fracta, fissa, forata, collisa sunt, quasdam proprias in singulis generibus, quasdam communes in pluribus curationes requirunt. De quibus protinus dicam, initio ab eadem caluaria accepto.

*λεπὶς, id est, squama à G.

* tantum

*lauari

De caluariæ curatione.
CAP. IIII.

IGitur, vbi ea *pertusa, protinus requirendum est, num bilem is homo vomuerit, num oculi eius obcæcati sint, num obmutuerit, num per nares auréſve sanguis ei effluxerit, num conciderit, num sine sensu quasi dormiens iacuerit. Hæc enim non nisi osse fracto eueniunt. Atque vbi inciderunt, scire licet necessariam, sed difficilem curationem esse. Si verò etiam torpor acceßit, si mens non constat, si neruorum vel resolutio vel distentio secuta est, verisimile est etiam cerebri membranam esse violatam,

* percussa

*eóque in angusto magis spes est. At si nihil horum secutum est, potest etiam dubitari, an os fractum sit. Et protinus consideran-dum est, lapide, an ligno, an ferro, an alio telo percussum sit, & hoc ipso leni an aspe-ro, mediocri an vastiore, vehementer an leniter. Quia quo mitior ictus fuit, eo fa-cilius os ei restitisse credibile est. Sed ni-hil tamen melius est, quàm certiore id no-ta explorare. Ergo quà plaga est, demitti specillum oportet, neque nimis tenue, neque acutum, ne quum in quosdam sinus natu-rales inciderit, opinionem fracti oßis fru-stra faciat, neque nimis plenum, ne par-uulæ rimulæ fallant. Vbi specillum ad os venit, *nihil nisi lene & lubricum occurrit, integrum id videri potest. Si quid asperi est, utique quà suturæ non sint, fractum os esse testatur. A suturis se deceptum eße Hippocrates memoriæ prodidit, more scili-cet magnorum virorum, & fiduciam ma-gnarum rerum habentium. Nam leuia in-genia, quia nihil habent, nihil sibi detra-hunt. Magno ingenio, multaq; nihilominus habituro, conuenit etiam simplex veri er-roris confeßio, præcipuéque in eo ministerio quod utilitatis caussa posteris traditur, ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis antè deceptus est. Sed hæc quidem alio-*

* si nihil nisi læue

quin

quin memoria magni professoris, uti interponeremus effecit. Potest autem futura eo nomine fallere, * quæ æquè aspera est, ut aliquis hanc esse, etiam si rima est, existimet eo loco, quo subesse hanc verisimile est. Ergo eo nomine decipi non oportet, sed os aperire tutissimum est. Nam neque utique certa sedes, ut suprà posui, futurarum est, & potest idem, & naturaliter commissum, & ictu fissum esse, iuxtáque aliquid fissum habere. Quin aliquid etiam, ubi ictus fuerit vehementior, quamuis specillo nihil inuenitur, tamen aperire commodius est. At si ne tum quidem rima manifesta est, inducendum super os atramentum scriptorium est, deinde scalpro id detrahendum. Nigritiem enim continet, * aliquid fissum est. Solet etiam euenire, ut altera parte fuerit ictus, & os altera fiderit. Itaque si grauiter aliquis percussus est, mala indicia subsecuta sunt, neque ea parte qua cutis * discussa est, rima reperitur, non incommodum est parte altera considerare, nunquis locus mollior sit, & tumeat, eumq; aperire. Siquidem ibi fissum os repetetur, nec tamen magno negotio cutis sanescit, etiam si frustra desecta est. Os fractum, nisi succursum est, grauibus inflammationibus afficit, difficiliusq; postea tra-

*quia

*deradendum.

*discissa

ctatur. Rarò, sed aliquando tamen euenit, vt os quidem totum integrum maneat, intus vero ex ictu vena aliqua in cerebri membrana rupta aliquid sanguinis mittat, isque ibi concretus magnos dolores moueat, * oculos quibus obcæcet. Sed fere contra id dolor est, & eo loco cute incisa pallidum os reperitur. Ideóque id quoque os excidendum est. Quacunque autem de caussa curatio hæc necessaria est: si non-dum satis cutis patefacta est, latius aperienda est, donec quicquid læsum est in conspectu sit. In quo ipso videndum est, ne quid ex ipsa membranula, quæ sub cute caluariam cingit, super os relinquatur. Siquidem hæc scalpro terebrisve lacerata, vehementes febres cum inflammationibus excitat. Itaque eam commodius ex toto ab osse diduci. Plagam, si ex vulnere est, talem necesse est habeamus qualem accepimus. Si manu facienda est, ea fere commodissima est, quæ duabus transuersis lineis litteræ X figuram * accepit, vt deinde à singulis procedentibus * singulis cutis subsequatur. Inter quæ si sanguis fertur spongia subinde in aceto tincta cohibendus est, occupandusq; obiectis linamentis, & caput altius excitandum. Neque id vitium vllum metum, nisi inter musculos, qui tem-

*oculosq; obc.

*accipit.

*alij, lingulis: alij, ligulis legunt.

por

*pora continent, adfert, sed ibi quoque * ni-hil tutius fit. In omni verò fisso fractóve osse protinus antiquiores medici ad ferramenta veniebant, quibus id exciderent. Sed multo melius est, antè emplastra experiri, quæ caluariæ caussa componuntur. Eorúmque aliquid oportet ex aceto mollitum, per se super fissum fractúmve os imponere, deinde super id aliquanto latius quàm vulnus est, eodem medicamento illitum linteolum, & præterea succidam lanam aceto tinctam. Tunc vulnus deligare, & quotidie resoluere, similitérque curare vsque ad diem quintum. A sexto die etiam vapore aquæ calidæ per spongiam fouere, * cætera ex eadem facere. Quòd si caruncula increscere cœperit, & febricula aut soluta erit, aut * leuior, & cupiditas cibi reuerterit, satisque somni accedet, in eodem medicamento erit perseuerandum. Procedente deinde tempore, emolliendum id emplastrum adiecto cerato ex rosa facto, quo facilius carnem producat: nam per se reprimendi vim habet. Hac ratione sæpe rimæ callo quodam implentur, éstque ea ossis velut cicatrix, & latius fracta ossa, si qua inter se non cohærebant, eodem callo glutinantur, éstque aliquanto melius velamentum cerebro, quàm caro quæ exciso osse*

* nihilominus tuto fit.
* cætera cad.
* lenior

increſcit. Si verò ſub prima curatione febris intenditur, breuéſque ſomni & iidem per ſomnia tumultuoſi ſunt, vlcus madet, neque alitur, & in ceruicibus glandulæ oriuntur, magni dolores ſunt, cibiq; ſuper hæc faſtidium increſcit, tum demum ad manum ſcalprúmque veniendum eſt. Duo verò ſub ictu caluariæ pericula ſunt, ne vel findatur, vel * medium deſidat: ſi fiſſum eſt, poſſunt oræ eſſe compreſſæ, vel quia altera ſuper alteram exceßit, vel etiam quia vehementer rurſus ſe commiſerunt. Ex quo euenit, vt humor ad membranam quidem deſcendat, exitum verò non habeat, ac ſic eam irritet, & graues inflammationes moueat. Vbi medium deſedit, eandem cerebri membranam os vrget, interdum etiam ex fractura quibuſdam velut aculeis pungentibus. His ita ſuccurrendum eſt, vt tamen quàm minimũ ex oſſe dematur. Ergo ſi ora alteri inſedit, ſatis eſt id quod eminet, plano ſcalpro excidere, quo ſublato iam rima hiat quantum curationi ſatis eſt. At ſi oræ inter ſe comprimuntur, à latere eius interpoſito digiti ſpatio terebra foramen faciendum eſt, ad eoq; ſcalper duabus lineis ad rimam agendus ad ſimilitudinem * C literæ, ſic vt vertex eius à foramine baſis ad *rimas ſit.

*media

*V

*rimam

Quòd

Quòd si rima longius patet, ab altero foramine rursus similis sinus fieri debebit, & ita nihil latens in eo oße concauum est, abundéque exitus datur intus * *lædentibus. Ne si fractum quidem os desedit, totum excidi necesse est. Sed siue totum perfractum est, & ab alio ex toto receßit, siue circumpositæ caluariæ inhæret exigua parte, ab eo quod naturaliter se habet, scalpro diuidendum est: deinde in eo quod desedit iuxta rimam quam fecimus, foramina addenda sunt. Si in angusto noxa est, duo: si latius patet, tria: septáque eorum excidenda: & tum scalper vtrinque ad rimam agendus, sic vt lunatum sinum faciat, imáque pars eius intus ad fracturam, cornua ad os integrum spectent. Deinde si qua labent, & ex facili remoueri possunt, forfice ad id facta colligenda sunt, maximéque ea quæ acuta membranam infestant. Si id ex facili fieri non potest, subÿcienda lamina est, quam custodem eius membranæ esse proposui, & super eam quicquid spinosum est, & intus eminet, excidendum est: eadem lamina quicquid deorsum insedit attollendum. Hoc genus curationis efficit, vt qua parte fracta oßa tamen inhærent, solidentur: qua parte abrupta sunt, sine vllo* * *tormēto sub* * *medicamēti tempore excidāt,*

* latentibus

* medicamentis

*illis

spatiúmque inter hæc satis* illi magnum ad extrahendam saniem relinquatur, plúsque in osse propugnaculi cerebrum habeat, quàm habiturum fuit, eo exciso. His factis, ea membrana acri aceto respergenda est, ut siue aliquid sanguinis ex ea profluit, cohibeatur: siue intus concretus cruor remanet, discutiatur. Tum idem medicamentum eodem modo, qui supra positus est, mollitum, ipsi membranæ imponendum est. Cateráque eodem modo facienda sunt, quæ ad linteolum illitum & lanam succidam pertinent, collocandúsque is loco in tepido, & curandum quotidie vulnus, bis etiam æstate. Quòd si membrana per inflammationem intumuerit, infundenda erit rosa tepida. Si vsque eo tumebit, vt super ossa quoque emineat, coërcebit eam bene trita lenticula, vel folia vitis contrita, & cum recenti vel butyro vel adipe anserino mista: ceruixq; molliri debebit, liquido cerato ex irino facto. At si parum pura membrana videbitur, par modus eius emplastri & mollis miscendus erit, ídque super infundendum, eiúsque continendi caussa vnum aut alterum linamentum inijciendum, & super linteolo, cui emplastrum illitum sit, contegendum. Vbi plus pura membrana est, eadem ratione adijciendum emplastro ceratum,

tum,

*tum, vt carnem producat. Quod ad abstinentiam verò & primos vlterioresq; cibos potionesque pertinet, eadem quæ in vulneribus præcepi, seruanda sunt: eò magis quò periculosius hæc pars afficitur. Quinetiam quum iam non solùm sustineri, sed ali * his quoq; apparebunt, tamen erunt vitanda quæcunque mandenda sunt, item fumus, & quicquid excitat sternutamentum. Spem verò certam faciunt membrana* mobilis ac sui coloris, caro increscens rubicunda, facilis motus maxillæ atq; ceruicis. Mala signa sunt, membrana immobilis, nigra, vel liuida, vel aliter coloris corrupti, dementia, acris vomitus, neruorum vel resolutio, vel distentio, caro liuida, maxillarum rigor, atque ceruicis. Cæteraq; quæ ad somnum, cibi desiderium, febrem, puris colorem attinent, eadem quæ in ceteris vulneribus, vel salutaria vel mortifera sunt: vbi bene res cedit, incipit ab ipsa membrana: vel si os eo loco duplex est, inde quoque caro increscere, eaq; id quod inter ossa vacuum est, replet, nonnunquam etiam super caluariam excrescit. Quod si incidit, inspergenda squama æris est, vt id reprimat, cohibeatq;, ea carni superdando, quæ ad cicatricem perducant. Omnibusq; ea locis cōmodè inducitur, excepta frontis ea parte, quæ paulum super*

*hos q. apparebit, al. oportebit,

*mollis

id est, quod inter supercilia est. Ibi enim
* non per *vix fieri potest, ut * per omnem ætatem sit exulceratio, quæ linteolo medicamentum habente contegenda sit. Illa vtique capite fracto seruanda sunt, vt, donec iam valida cicatrix erit, soluenda, vitentur frequens balneum, maior vini modus.*

De narium fractarum curatione.

CAP. V.

IN naribus verò & os & cartilago frangi solet, & quidem modò aduersa, modò à latere. Si aduersa fracta sunt, alterúmve ex his, nares desidunt, difficulter spiritus trahitur: si à latere os fractum est, is locus cauus est: si cartilago, in alteram partem nares declinantur. Quicquid in cartilaginem incidit, excitandum leniter est, aut subiecto specillo, duobus digitis vtrinque compreßis. Deinde in longitudinem implicata linamenta, & molli pelliculа cincta, circunsutáque, intus * adijcienda sunt. Aut eodem modo compositum aliquid ex arido penicillo. Aut grandis pinna, gummi vel fabrili glutine illita, & molli pellicula circundata, quæ desidere cartilaginem non sinat. Sed si aduersa ea fracta est, æqualiter vtraque naris implenda est. Si à latere, craßius esse debet ab ea parte in qua nasus iacet, ab altera tenuius, id quod

* inijcienda. al. adigenda

id quod inſeritur. Extrinſecus autem circundanda habena eſt mollis,* media illita mistis inter ſe ſimila & thuris fuligine, eaq; ultra aures ducenda, & fronti duobus capitibus agglutinanda eſt. Id enim corpori quaſi gluten inhæreſcit, & quum induruit, nares commodè continet. Sin quod intus inditum eſt lædit, ſicut maxime fit, vbi interior cartilago perfracta eſt, excitatæ nares eadem tantummodo habena continendæ ſunt. Deinde, poſt quatuordecim dies idipſum demendum eſt. Reſoluitur autẽ aqua calida, eáque tum is locus quotidie fouendus eſt. Sin os fractum eſt, id quoque digitis in ſuam ſedem reponendum eſt: atque vbi aduerſum id ictum eſt, vtraque naris implenda eſt: vbi à latere, ea in quam os impulſum eſt, imponendúmque ceratum, & paulo vehementius deligandum eſt, quia callus eo loco non ad ſanitatem tantummodo, ſed etiã ad tumorem increſcit. A tertio die fouendum id aqua calida eſt, tantóque magis, quanto propius eſſe ſanitati debet. Quòd ſi plura erunt fragmenta, nihilominus* extrinſecus ſingula in ſuas ſedes digitis erunt compellenda, imponendaq; extrinſecus eadem habena, & ſuper eam ceratum, neq;* vltra faſcia adhibenda eſt. At ſi quod fragmentum vndique reſolu-

*med[illegible]

* intrinſecus

*ſupra

tum cum cæteris non glutinabitur, intelligetur quidẽ ex humore, qui multus ex vulnere feretur, volsella verò extrahetur. Finitisq́; inflammationibus, imponetur aliquod medicamentum ex ijs, quæ leniter reprimunt. Peius est, ubi aut ossi, aut cartilagini fractæ, cutis quoque vulnus accessit. Id admodum rarò fit: si incidit illa quidem, nihilominus eadem ratione in suas sedes excitanda sunt. Cuti verò superimponendum emplastrum aliquod ex his quæ recentibus vulneribus accommodata sunt, sed insuper nullo vinculo deligandum est.

De aurium fractarum curatione.

CAP. VI.

IN aure quoque interdum rumpitur cartilago: quod si incidit, antequam pus oriatur, imponendum glutinans medicamentũ est. Sæpe enim suppurationem prohibet, & aurem confirmat. Illud & in hac, & in naribus ignorari non oportet: non quidem cartilaginem ipsam glutinari, circa tamen carnem increscere, solidariq́; eum locum. Itaq; si cum cute cartilago rupta est, cutis utrinq; suitur. Nunc autem de ea dico, quæ cute integra frangitur. In ea verò si iam pus natum est, aperienda altera parte cutis, & ipsa cartilago contrà lunata plaga exciden-

*scidenda est. Deinde vtendum est medicamento leniter supprimente, quale lycium est aqua dilutum, donec sanguis fluere desinat. Tum imponendum linteolum cum emplastro: sic vt pingue omne vitetur, & à parte posteriore lana mollis auri subijcienda est, quæ quod est inter hanc & caput compleat. Tum ea leniter deligenda est, & à tertio die vapore, vt in naribus posui, fouenda. Atque in his quoque generibus abstinentia * primi temporis necessaria est, donec inflammatio finiatur.*

* primis tẽporibus

De maxillæ fractæ curatione, deq; quibusdam ad omnia ossa pertinentibus.

CAP. VII.

AB his ad maxillam venturus, indicanda quædam puto communiter ad omnia ossa pertinentia, ne sæpius eadem dicenda sint. Omne igitur os modò rectum vt lignum in longitudinem finditur, modò frãgitur transuersum, interdum obliquum: atque id ipsum nonnunquam retusa habet capita, nonnunquam acuta. Quod genus pessimum est, quia neque facile committuntur quæ nulli retuso innituntur, & carnem vulnerant, interdũ neruum quoq; aut musculum. Quinetiam aliquando plura fragmenta à fragmento fiunt. Sed in alijs quidem oßibus ex toto sæpe fragmentum à fra-*

gmento recedit. Maxillæ verò semper aliqua parte etiam vexata, ossa inter se cohærent. Igitur in primis digitis duobus vtrinque prementibus, & ab ore, & ab cute omnino ossa in suam sedem compellenda sunt. Deinde si transuersa maxilla fracta est, sub quo casu ferè dens super proximum dentem *excedit, vbi ea in suã sedem collocata est, duo proximi dentes: aut si hi labant, vlteriores inter se seta deligandi sunt. Id in alio genere fracturæ superuacuũ est. Cætera eadem facienda sunt. Nam linteolum duplex madens vino & oleo superinijciendũ, cum eadem simila, & eadem thuris fuligine est. Deinde aut fascia, aut mollis habena *media in longitudinem incisa, vt vtrinque mentum complectatur, & inde capita eius supra caput adducta ibi *deligantur. Illud quoque ad omnia ossa pertinens dictum erit, famem primũ esse necessariam: deinde à die tertio humidum cibum, sublata inflammatione paulo pleniorem, eumque qui carnem alat: per omne tempus vinũ esse alienum. Deinde tertio die resolui debere: foueriq; per spongiam vapore aquæ calidæ, eademque quæ primò fuerunt superdari. Idem die quinto fieri, donec inflammatio finiatur, quæ vel octauo die, vel septimo ferè *resoluitur. Ea sublata rursus oßa esse tractanda, vt si

*excidit,
*medio
*deligentur.
*soluitur,

quod

quod fragmentum loco suo nō est, reponatur. Neq; id esse soluendum, nisi duæ partes eius temporis, intra quod quæq; ossa conserũtur, transierint. Fere vero intra quartumdecimum & vnum & vigesimum diem sanescunt, maxilla, mala, iugulũ, pectus, * latus, os scapularum, costæ, spina coxarum, os tali, calx, manus, planta. * Inter vigesimum & trigesimum diem crura brachiaq;. * Inter septimum & vigesimum & quadragesimum, humeri & femina. Sed in maxilla illud quoque adijciendum est, quòd humidus cibus diu assumendus est. Atq; etiam quum tempus processit, in lagano, similibusq; alijs perseuerãdum, donec ex toto maxillam callus firmarit. Item vtique primis diebus habendum silentium.

*latum es
*Intra
*Intra

De Iuguli fracti curatione.

CAP. VIII.

IVgulum vero si transuersum fractum est, nonnunquam per se rursus rectè coit, & nisi mouetur, sanari sine * iunctura potest. Nonnunquam vero, maximéque vbi motum est, elabitur, seréque id quod à pectore sub id quod ab humero est, in posteriorem partem inclinatur. Cuius ea ratio est, quod per se non mouetur, sed cum humeri motu consentit. Itaq; eo subsistente, * sub id humerus agitur. Raro verò admodum in priorem * partem iugulum inclinatur, adeo vt

*vinctura
*super ac subinde hume.
* posteriorem vel par.

magni professores nunquam se vidisse memoriæ mandarint. Sed locuples tamen eius rei auctor Hippocrates est. Verùm vt dissimilis uterq; casus est, sic quædam dissimilia requirit. Vbi ad scapulas iugulum tendit, simul dextra manu *planè propellendus in posteriorem partem humerus est, & illuc in priorem attrahendum. Vbi ad pectus conuersum est, ipsum quidem retro dandum, humerus autem in priorem partem adducendus est. At si is inferior est, non id quod à pectore est, deprimendum est, quia immobile est, sed humerus ipse attollendus. Si casu superior est, id quod à pectore est, implendum lana, & humerus ad pectus deligãdus est. Si acuta fragmenta sunt, incidi contrà cutis debet: ex oßibus ea, quæ carnem vulnerant, præcidenda sunt, tunc retusa ossa committenda sunt. Si quid ab aliqua parte eminet, opponendum ei triplex linteolũ est, in vino & oleo tinctum. Si plura fragmenta sunt, excipienda sunt ex ferula facto canaliculo, eodemq; intus incerato, ne fascia diducatur, quæ iugulo composito circundanda est sæpius potius, quàm valentius. Quod ipsum quoq; in omnibus oßibus fractis perpetuum est. A dextro verò iugulo, si id fractũ est, ad alam sinistram, à sinistro ad dextrã. Rursusq; sub ala *sua fasciari debet. Post hæc

*placidè

*sana fascia dari

*hæc singulum ad scapulas inclinatum est, brachium ad latus: si in partem priorem, ad ceruicem deligandum est. Supinusq; homo collocandus, cæteraq; eadem facienda, quæ supra comprehensa sunt. Sunt vero plura ossa fere immobilia, vel dura, vel cartilaginosa, quæ vel franguntur, vel forantur, vel colliduntur, vel finduntur, vt malæ, pectus, *latus, os scapularum, costæ, spina costarum, os tali, calx, manus, planta. Horum omnium eadem curatio est. Si supra vulnus est, id suis medicamentis nutriendum est. Quo sanescente rimas quoque ossis, aut si quod *ferrumen est, callus implet. Si cutis integra est, & os læsum esse ex dolore colligimus, nihil aliud, quàm quiescendum, imponendumq; ceratum est, & leniter deligandum, donec sanitate ossis dolor finiatur.*

*latum es

*foramen

De costarum fractarum curatione.

CAP. IX.

PRopriè tamen quædam de costa dicenda sunt, quia iuxta est, grauioribúsque periculis is locus expositus est. Hæc quoque igitur interdum sic funditur, vt ne summum quidem os, sed interior pars eius, quæ rara est, lædatur: interdum sic, vt eam totam is casus perruperit. Si tota fracta non est, nec sanguis exspuitur, nec fe-

briculæ sequitur, nec quicquam suppurat, nisi admodum raro, nec dolor magnus est, tactu tamen is locus * leuiter indolescit, abundè est eadem quæ suprà scripta sunt, facere, & à media fascia incipere deligare, ne in alterutram partem hæc cutem inclinet. Ab vno verò & vigesimo die, quo vtique os esse debet glutinatum, id agendum. Cibis vberioribus est vtendum, vt corpus quàm plenißimum fiat, quo melius os vestiat, quod illo loco tenerum adhuc iniuriæ sub tenui cute expositum est. Per omne autem tempus curationis vitandus clamor, sermo quoque, tumultus, ira, motus vehementior corporis, fumus, puluis, & quicquid vel tußim vel sternutamentum mouet, * ne spiritum quidem magnopere continere expedit. At si tota costa perfracta est, casus asperior est. Nam & graues inflammationes, & febris, & suppuratio, & sæpe vitæ periculum sequitur, & sanguis * spuitur. Ergo, si vires patiuntur, ab eo brachio quod super eam costam est, sanguis mittendus est. Si non patiuntur, aluus tamen sine vllo acri ducenda est, diutiúsque inedia pugnandum. Panis verò ante septimum diem non assumendus, sed vna sorbitione viuendum, imponendumq; ei loco ceratum ex lino factum, cui cocta quoq; resina

*leuiter al. grauiter

*Nec al. ne

*exspuitur.

*resina adiecta sit, aut Polyarchi malagma, aut panaces ex vino & rosa & oleo, superq; imponenda lana succida mollis, & duæ fasciæ à medijs orsæ, miniméque astrictæ. Multo verò magis omnia vitanda, quæ suprà posui, adeo, vt ne spiritus quidem sæpius mouendus sit. Quod si tußis infestabit, ad id potio sumenda erit, vel ex trixagine, vel ex ruta, vel ex herba stœchade, vel ex cumino & pipere. Grauioribus verò doloribus vrgentibus, cataplasma imponi quoque conueniet vel ex lolio, vel ex hordeo, cui pinguis fici tertia pars sit adiecta. Et id quidem interdiu superiacebit. Noctu verò * idem aut ceratum, aut malagma, aut panni, quia potest cataplasma decidere. Ergo quotidie *quoque resoluetur, donec iam cerato aut malagmate poßimus esse contenti, & decem quidem diebus extenuabitur fame corpus, ab vndecimo verò ali incipiet. Ideóque etiam laxior quàm primò fascia circumligabitur, fereq; ea curatio ad quadragesimum diem perueniet: *quæ si modus erit suppurationis, plus malagma quàm ceratum ad digerendum proficiet. Si suppuratio vicerit, neq; per quæ suprà scripta sunt discuti potuerit, omnis mora vitanda erit ne os infrà vitietur: sed qua parte maximè tumebit,*

*item

*quaq;

* quòd si melius

Rursus si primis diebus id omissum est, inflammatio oritur. Sub qua & difficile & periculosè vis neruis adhibetur. Nam distentio neruorum, vel cancer sequitur, vel certum, vt *diutißime* alatur, pus. Itaque si ante reposita ossa non sunt, postea reponenda sunt. Intendere autē digitum vel aliud quoque membrum, si adhuc tenerum est, etiā vnus homo potest, quum alteram partem dextra, alteram sinistra prendit. Valentius membrum duobus eget, qui in diuersa contendant. Si firmiores nerui sunt, vt in viris robustis, maximéque eorum feminibus & cruribus euenit, habenis quoque vel linteis fascijs vtrinque capita articulorum deligāda, & per plures in diuersa ducenda sunt. Vbi paulò longius quàm naturaliter esse debet, membrum vis fecit: tum demum ossa manibus in suam sedem compellenda sunt, indiciumq; oßis repositi est, dolor sublatus. Et membrum alteri parti æquatum inuoluendum duplicibus triplicibúsve pannis, & in vino & oleo tinctis, quos * linteos esse commodius est. Ferè verò fascijs sex opus est. Prima breuißima adhibenda, quæ circa fracturam ter voluta sursum versum feratur, & quasi in cochlea serpat, satisq; est eam ter hoc quoque modo circuire. Altera dimidio longiore, eaq; qua parte os

*mitißimè
*agatur pus,
*lineos

te os

te os eminet, ab ea si totum æquale est, undelibet super fracturam debet incipere priori aduersa, deorsumq́; tendere, atque iterum de fractura reuersa in superiore parte vltra priorem fasciam desinere. Super has inijciendum latiore linteo ceratum est, quod eas contineat, ac si qua parte os eminet, triplex ea pannus obijciendus, eodem vino & oleo madens. Hæc tertia fascia comprehendenda sunt, quartáque, sic vt semper insequens priori aduersa sit, & tertia tantùm in inferiore parte, tres in superiore * finiant, quia satius est, sæpius circuire, quàm adstringi. Siquidem id quod adstrictum est, alienatur, & cancro opportunum est: articulum autem quamminime vincire opus est. Sed si iuxta hunc os fractum est, necesse est. Deligatum verò membrum in diem tertium continendum est. Eaque * iunctura talis esse debet, vt primo die nihil offenderit, non tamen laxa visa sit, secundo laxior, tertio iam penè resoluta. Ergo tum rursum id membrum deligandum, adijciendáque prioribus quinta fascia, iterúmque quinto resoluendum est, & * sexto fascijs inuoluendũ, sic vt tertia & quinta infra, cæteræ supra finiantur. Quotiescunq; autẽ soluitur membrum, calida aqua fouendũ est. Sed si iuxta

*faciant

*vinctura

*sexta fascia

articulum fractura est, diu instillandum vinum est, exigua parte olei adiecta, eademque omnia facienda donec * ab eo inflammatio soluatur, vel leuius quoque quàm ex consuetudine id membrum fiat. Quòd si septimus dies non dedit, certè nonus exhibet. Tum facillime ossa tractantur. Rursus ergo si parum commissa sunt, committi debent. Si quæ fragmenta eminent, in suas sedes reponenda sunt. Deinde eodem modo membrum deligandum, ferulæque super accommodandæ sunt, quæ fissæ circumpositæque ossa in sua sede contineant: & in quam partem fractura inclinat, ab ea latior, valentiórque ferula imponenda est. Easque omnes * citra articulum esse oportet resimas, ne hunc lædant, nec vltrà astringi, quàm vt ossa contineant: & cum spatio laxentur, tertio quoque die paulum habenis suis coartari, ac si nulla prurigo, nullus dolor est, sic manere donec duæ partes eius temporis quod os quoque conseruet compleantur, postea leuius aqua calida fouere, quia primò digeri materiam opus est, tum euocari. Ergo cerato quoque liquido id * leniter est vngendum, perfricandáque summa cutis est, laxiúsque id deligandum est. Tertio quoque die soluendum sic, vt remota calida aqua, cætera eadem fiant. Tantummodo

*adeò

*circa

*pleniter

modo singulæ fasciæ quoties resolutæ fuerint, subtrahantur.

De fracti humeri curatione.

*HAec communia sunt. Illa propria. Siquidem humerus fractus, non sic, vt membrum aliud intenditur. Sed homo collocatur alto sedili, medicus autem humiliore aduersus. Vna fascia brachium amplexa ex ceruice ipsius qui læsus est, id sustineat. Altera ab altera parte super * caput data, ibi accipit nodum. Tertia* iuncto imo humero deorsum demittitur, ibi quoque capitibus eius inter se* iunctis. Deinde ab occipitio ipsius minister sub ea fascia quam secundo loco posui, correpto: si dexter humerus ducendus est, dextro: si sinister, sinistro brachio, demissum inter femina eius qui curatur baculum tenet: medicus super eam fasciam, de qua tertio loco dixi,* palmam inijcit* dextram: si sinister, sinistram: si dexter humerus sumatur, simulque alteram fasciam minister attollit, alteram *premit medicus: quo fit, vt leniter humerus extendatur. Fascijs verò, si medium aut imum os fractum est, breuioribus opus est: si summum, longioribus, vt ab eo sub altera quoq; ala per pectus & scapulas porrigantur. Protinus vero brachium quum deligatur, sic inclinandum est id quod afficit, vt*

*cubitum
*vincto
*vinctis
*planam
* dextrã, si sinister: sinistram, si d. h. sinuatur,
* deprimit

*figuratū

ante fascias quoque sic figurandum sit, ne postea suspensum aliter, aliter quum deligabatur, humerum inclinet. Brachioq; suspenso, ipse quoque humerus ad latus leniter deligandus est. Per quæ fit vt minime moueatur, ideoq; ossa sic se habent, vt aliquis composuit. Quum ad ferulas ventum est, extrinsecus esse earum longissimæ debent, à lacerto breuiores, sed sub ala breuissimæ. Sæpius eæ resoluendæ sunt, vbi in vicinia cubiti humerus fractus est, ne ibi nerui rigescant, & inutile brachium efficiant. Quoties solutæ sunt, fractura manu continenda, cubitus aqua calida fouendus, & molli cerato perfricandus, ferulæq; vel omnino non imponendæ contra* eminentia cubiti, vel aliquanto breuiores* sunt.*

*eminentiam
*sint

De brachij fracti curatione.

AT si brachium fractum est, in primis considerandum est, alterum os, an vtrunque comminutum sit, non quòd alia in eiusmodi casu curatio admouenda, sed primum, vt valentius extendatur, si vtrunque os fractum est: quia necesse est minus neruos contrahi altero osse integro, eósque intendente. Deinde, vt curiosius omnia in continendis ossibus fiant, si neutrum alteri auxilio est. Nam vbi alterum integrum est, plus opis in eo, quàm in fasciis, ferulisq; est. Deli-

Deligari autem brachiũ debet paulum pollice ad pectus inclinato. Siquidem is maximè brachij naturalis habitus sit, idq́ inuolutum mitella commodißime excipitur, quæ latitudine ipsi brachio, perangustis capitibus collo inijcitur, atque ita commodè brachiũ ex ceruice suspensum est. Idq́ paulum supra cubiti alterius regionem pendere oportet. Quòd si* ex summo cubito id* factum sit, glutinare id vinciendo alienum est. Fit enim brachium immobile, ac si nihil aliud quàm dolori occursum est, idem qui fuit eius vsus est.*

*est, *in *fractum

De crurum femorumq́; fractorum curatione.

IN crure æquè ad rem pertinet, alterũ saltem os integrũ manere. Commune verò ei femoriq́ est, quòd vbi deligatũ est, in canalem coniiciendum est. Is canalis ab inferiori parte foramina habet, per quæ si quis humor excesserit, descendat: & à planta morã, quæ simul & sustineat eam, & delabi non patiatur: & à lateribus caua, per quæ loris datis mora quidẽ crus femurq́, vt collocatum est, detineat. Esse etiã is debet à planta, si crus fractũ est, circa poplitem: si femur, vsq́ ad* coxam: si iuxta superius caput femoris, sic vt ipsa quoque* ei coxa sit. Neq́ tamen ignorari oportet, si femur fractum est, fieri breuius, quia nunquam in antiquum statũ reuertitur, summisq́ digitis postea*

*det ineatur, *coxam iux. *in eo

Sed m. tum cruris eius insisti, *sed multa tamen femori debilitas est, vbi fortunæ negligentia quoque accessit.

De fracti digiti curatione.

furculũ al. funiculum Digitum satis est ad vnum *furunculum post inflammationem deligari.

Communes curationes ad humeros, brachia, crura, femina, digitosque confractos, pertinentes.

ista His propriè ad singula membra pertinentibus, rursus *illa communia sunt: primis diebus fames: deinde tum, quum iam increscere callum oportet, liberalius alimentum, longa à vino abstinentia, fomentum aquæ calidæ, dum inflammatio est, liberale quum ea desit, modicum. Tum etiam longior vlterioribus è liquido cerato membris, & mollis tamen vnctio. Neque protinus exercendum id membrum, sed ad antiquos vsus *reducendum est. *paulatim red.* Grauius aliquanto est, quum ossis fractura carnis quoq; vulnus accessit, maximeq; si id musculi femoris aut humeri senserunt. Nam & inflammationes multo grauiores & promptiores cancros habent. Ac femur quidem si ossa inter se cesserunt, ferè præcidi necesse est. Humerus verò quoque in periculum venit, sed facilius *conseruatur. *conseritur,* Quibus periculis etiam magis id expositũ, quod iuxta ipsos

ipsos articulos ictum est. Curiosius igitur agendum est, & musculus quidem per mediam plagam transuersus præcidendus. Sanguis vero, si parum fluxit, mittendus: corpus inedia extenuãdum, ac reliqua quidem membra lentius intendenda, & lenius in his ossa in suam sedem reponenda sunt. his vero neq; intendi neruos, neq; ossa tractari satis expedit. Ipsiq; homini permittendum est, vt sic ea collocata habeat, quemadmodum minime lædunt. Omnibus autem his vulneribus imponendum primò linamentum est vino madens, cui rosæ paulum admodum adiectum sit: * cætera eadem * cæterum deliganda fasciis sunt aliquanto quàm vulnus latioribus, laxius scilicet, quàm si ea plaga non esset, * quanto facilius & alienari & occupari cancro vulnus potest, * numeris potius fasciarum id agendum est, vt laxæ quoque æquè contineant. Quod in femore humeróque sic fiet, si ossa forte rectè concurrerint: sin aliter se habebunt, eatenus circundari fascia debebit, vt impositum medicamentum contineat. Cætera eadem quæ suprà scripsi facienda sunt, præterquam quod neque ferulis, neque canalibus, inter quæ vulnus sanescere non potest, sed pluribus tantummodo & latioribus fasciis opus est, ingerendumq; subinde in eas

* Quando
* numero

est calidum oleum & vinum, magisq; in *principio fame vtendum, vulnus calida aqua fouendum, frigusq; omni ratione vitandum est, & transeundum ad medicamenta, quæ puri mouendo sunt, maiórque *vulneri quàm oßi cura agenda. Ergo quotidie soluendum nutriendumq; est. Inter quæ si quod paruulum fragmentum oßis eminet, id si retusum est, in suam sedem dandum: si acutum, antè acumen eius * longius est præcidendum: si breuius, limandum, & vtrinq; scalpro * limandum, tum ipsum recondendum est: ac si id manus facere non potest, volsella, quali fabri vtuntur, iniicienda est, rectè se habenti capite ab ea parte qua *sima est, vt ea parte qua gibba est, eminens os in suam sedem compellat. Si id maius est, membranulisq;* cinguntur, sinere oportet* ea sub medicamentis resolui, idque os, vbi iam nudatum est, abscindere: quod maturius scilicet faciendum est,*prodestq; ea ratione & os coire, & vulnus sanescere. Illud suo tempore, hoc prout se habet. Nonnunquam etiam in magno vulnere euenit, vt fragmenta quædam velut emoriantur, neq; cum cæteris coëant. Quod hic quoq; ex modo fluentis humoris colligitur. Quo magis necessarium est, sæpius vlcus resoluere atque nutrire. Sequitur verò, vt id

*primo
*vulneris q. oßis
*si long.
*limatum ip.
*curua
*cingitur,
*eas
*potestq;

os per

per se post aliquot dies excidat, *quū tam | *At quū
[illegible]sera antea conditio vulneris sit, tamē id
[illegible]terdum maius, *diutiusq; facies. Sæpe e- | * latiusq;
[illegible]m integra* cutis osse abrumpitur, proti- | *cute os
[illegible]usq; prurigo & dolor oritur. Quæ soluere, si
[illegible]cidit, maturius oportet, & fouere aqua
[illegible]r æstatē frigida, per hyemem egelida: dein-
[illegible] ceratū myrteum imponere. Interdum fra-
[illegible]ura quibusdā velut aculeis carnē vexat,
[illegible]o à prurigine & punctionibus cognito, a-
[illegible]rire id melius, eosq; aculeos præcidere ne-
[illegible]sse habet. Reliqua verò curatio in vtroq;
[illegible]c casu eadem est, quæ vbi ictus protinus
[illegible]tulit puro iam vlcere. Cibis hîc quoq; vten-
[illegible]um est carnē producentibus: si breuius ad-
[illegible]uc membrum est, & ossa loco suo non sunt,
[illegible]axillus tenuis quàm* leuißimi generis in- | *leuißimi
[illegible]r ea demitti debet, sic vt capite paulum
[illegible]upra vlcus emineat, isq; quotidie plenior
[illegible]digendus est, donec par id membrum alte-
[illegible]i fiat. Tum paxillus remouendus, vulnus
[illegible]nandum est, cicatrix inducta fouenda
[illegible]rigida aqua est, in qua myrtus, hedera, a-
[illegible]ive similes verbenæ sint: illinendumq; me-
[illegible]licamentum quod siccet, & magis etiā hîc | *quod sæ-
[illegible]utescendum, donec id membrum confirme- | pe mota
[illegible]tur. Si quando vero ossa non conferbuerunt, | sæpe solu-
[illegible]quæ sæpe soluta, sæpe mota sunt, in aper- | ta sunt.
[illegible]o deinde curatio est: possunt enim* coire, | *diu quie-
| scendo

*Si vetustas occupauit, membrum extendendum est, vt aliquid lædatur. Oßa inter se manu diuidenda, vt concurrendo exasperentur, vt si quid pingue est, eradatur, totúmque id quasi recens fiat. Magna tamen cura habita, ne nerui musculíve lædantur. Tum vino fouendum est, in quo malicorium decoctum sit, imponendúmque adipsum oui albo mistum. Tertio die resoluendum, fouendumq; aqua, in qua verbenæ, de quibus suprà dixi, decoctæ sint. Quinto die idem faciendum, ferulæq; circumdandæ. Cætera & antè & post eadem facienda, quæ supra scripsi. Solent tamen interdum diuersa inter se ossa * cohærere. Eoque & breuius membrum & indecorum fit: & si capita acutiora sunt, aßiduè punctiones sentiuntur. Ob quam caussam frangi rursus ossa & * dirigi debent. id hoc modo fit: Calida aqua multa membrum id fouetur, & ex cerato liquido perfricatur, intenditúrque, inter hæc medicus pertractans ossa, vt adhuc tenero callo manus ea diducit, compellitque id, quod eminet, in suam sedem: & si parum valuit, ab ea parte, in qua os se inclinat, inuolutam lana regulam obijcit. Atq; ita deligando assuescere iterum vetustæ sedi cogit. Nonnunquam autem rectè quidem ossa * cæperunt,*

* conferuere: vel coalescere.

* dirimi

* coiuerunt

perunt, superincreuit verò nimius callus, ideoque locus intumuit. Quod vbi incidit, diu leniterque id membrum perfricandum est ex oleo & sale & nitro, multum aqua calida salsa fouendum, & imponendum malagma quod digerat, astrictiusque alligandum, oleribúsque & præterea vomitu vtendum. Per quæ cum carne callus quoque extenuatur, consertoque aliquid de sinapi, quod cum ficu in alterum pariter membrũ impositum, donec id paulum erodat, eóque euocet materiam. Vbi his tumor extenuatus est, rursus ad ordinem vitæ reuertendum est.

De luxatis ossibus.
CAP. XI.

AC de fractis quidem oßibus hactenus dictum sit. Mouentur autem ea sedibus suis duobus modis. Nam modò quæ iuncta sunt inter se dehiscunt, vt quum latum scapularum os ab humero recedit, & in brachio radius à cubito, & in crure tibia à sura, interdum à saltu, calcis os à talo, quod rarò tamen fit. Modò articuli suis sedibus excidunt. Antè de prioribus dicam. Quorum vbi aliquid incidit, protinus is locus cauus est, depressúsque digitus sinum inuenit. Deinde grauis inflammatio oritur, atque in talis præcipua. Siquidem

febres quoque & cancros & neruorum vel distentiones vel rigores, qui caput scapulis annectunt, mouere consueuit. Quorum vitandorum caussa facienda eadem sunt, quæ in * oßibus mollibus læsis: vbi aliquid incidit, protinus his locis proposita sunt, vt dolor tumórque per ea tollantur. Nam diducta * ossa nunquam rursus inter se iunguntur, & vt aliquid decoris eo loco sit, nihil vsus admittitur. Maxilla vero & * vertebra, omnésque articuli, quum validis neruis compeehendantur, excidunt: aut vi expulsi, aut aliquo casu neruis vel ruptis vel infirmatis: faciliusq; in pueris & adolescentulis, quam in robustioribus: hiq; elabuntur in priorem & in exteriorem partem, quidam omnibus modis, quidam certis. Súntque quædam communia omnium signa, quædam propria sunt cuiusque. Siquidem semper ea parte tumor est, in qua os prorumpit: ea sinus, à qua receßit. Et hæc quidem in omnibus deprehenduntur, alia * verò sit in singulis. Quæ simulatq; de quoq; dicam, proponenda erunt. Sed vt excidere omnes * articuli non possunt, sic non omnes reponuntur. Caput enim nonnunquam compellitur, neque in spina vertebra, neque ea maxilla quæ vtraq; parte prolapsa antequam reponeretur, inflammationē mouit.

* oßium molibus

* hæc ossa

* vertebra

* verò in

* articuli † oss.

Rursum

*Rursum qui neruorum vitio prolapsi sunt, compulsique quoque in suas sedes iterum excidunt. At quibus in pueritia exciderunt, neque reposita sunt, minus quàm cæteri crescunt. Omniúmque, quæ loco suo non sunt, caro ea increscit, magisq; in proximo membro, quàm in vlteriore. Vt puta si humerus loco suo non est, maior in eo ipso fit, quàm in brachio: maior in hoc, quàm in manus acie. Tum pro sedibus & pro casibus qui inciderunt, aut maior aut minor vsus eius membri relinquitur: quóque in eo plus vsûs superest, eo minus id extenuatur. Quicquid autem loco suo motum est, ante inflammationem reponendum est. Si illa occupauit, * tum conquiescat, lacessendum non est: vbi finita est, tentandum est in his membris, quæ id patiuntur. Multum autem eo confert & corporis & neruorum habitus. Nam si corpus tenue, si humidum est, si nerui infirmi, expeditius os reponitur. Sed & primò facilius excidit, & postea minus fideliter continetur. Quæ contraria his sunt, melius continent. Sed id quod expulsum est, difficulter admittunt. Oportet autē ipsam inflammationem leuare, super succida lana ex aceto imposita. A cibo, si valentioris articuli casus est, triduo: interdum etiam*

* dum e. tunc lae. est:

*quinque diebus abstinere debet. Bibere aquam calidam dum sitim finiat. Curiosiúsque hæc facere his oßibus motis, quæ validis plenisque musculis continentur: si vero etiam febris acceßit, multo magis: * deinde ex die quinto fouere aqua calida, remotáque lana ceratum imponere ex cyprino factum, nitro quoque adiecto donec omnis inflammatio finiatur. Tunc infrictionem ei membro adhibere, cibis uti bonis, uti vino modicè, iamq; ad usus quoque suos id membrum promouere: quia motus ut in dolore pestifer, sic alias saluberrimus corpori est. Hæc communia sunt, nunc de singulis dicam.*

*deinde die q. fo. ex aq.

De maxillæ luxatæ curatione.

CAP. XII.

Maxilla in priorem partem propellitur, sed modò altera parte, modò utraque. Si altera, in contrariam partem ipsa, mentumq; inclinatur, dentes paribus non respondent, sed sub his qui secant canini sunt. At si utraque, totum mentum in exteriorem partem promouetur, inferioresq; dentes longius quàm superiores excedunt, intentiq; super musculi apparent. Primo quoque tempore homo in sedili collocandus est, sic ut minister à posteriore parte caput eius contineat; vel sic, ut iuxta pa-

rietem

rietem is ſedeat, ſubiecto inter parietem & caput eius ſcorteo puluino duro: * *eoque caput per miniſtrum vrgeatur, quo ſit immobilius. Tum medici digiti pollices linteolis vel faſcijs, ne dilabantur, inuoluti in os eius conijciendi: cæteri extrinſecus admouendi ſunt. Vbi vehementer maxilla apprehenſa eſt, ſi vna parte procidit, concutiendum mentum, & ad guttur adducendum eſt. Tunc ſimul & caput apprehendendum, & excitato mento maxilla in ſuam ſedem compellenda, & os eius comprimendum eſt, ſic vt omnia penè vno momento fiant.* * *Si in vtraque parte prolapſa eſt, eadem omnia facienda, ſed æqualiter retro maxilla agenda eſt. Repoſito oſſe, ſi cum dolore oculorum & ceruicis iſte caſus incidit, ex brachio ſanguis mittendus eſt. Cùm omnibus verò, quorum oſſa mota ſunt, primò liquidior cibus conueniat, tum his præcipuè, adeò vt ſermo quoque frequenti motu oris* **per neruos lædat.*

* eiusq.

* Sin at vtr.

* neruos perlædat

De capite luxato,
CAP. XIII.

C*Aput duobus proceſſibus in duos ſinus ſummæ vertebræ demiſſis, ſuper ceruicem contineri in prima parte propoſui. Hi proceſſus interdum in poſteriorem partem excidunt, quo fit, vt neruus ſub occipitio ex-*

tendatur, mentum pectori adglutinetur, neque bibere is, neq; loqui possit, interdum sine voluntate semen emittat. Quibus celerrimè mors superuenit. Ponendum autem hoc esse credidi, non quo curatio eius rei ulla sit, sed ut res indicijs cognosceretur, & non putarent sibi medicum defuisse, si qui sic aliquem perdidissent.

De spina luxata.
CAP. XIIII.

*IDem casus manet eos, quorum in spina vertebræ exciderunt. Id enim non potest fieri, nisi *ex medulla, quæ per medium, & duabus membranulis, quæ per duos à lateribus processus feruntur, & neruis, qui continent, ruptis. Excidunt autem & in posteriorem partem, & in priorem, & supra septum transuersum, & infra. *Si in utranq; partem exciderint, à posteriore parte vel tumor, vel sinus oritur. Si super septum id incidit, manus resoluuntur, vomitus aut distentio neruorum insequitur, spiritus difficulter mouetur, dolor urget, & aures obtusæ sunt. Si sub septo, femina resoluuntur, urina supprimitur, interdum etiam sine voluntate prorumpit. Ex eiusmodi casibus, ut tardius quàm ex capitis, sic tamen intra triduum homo moritur. Nam quod Hippocrates dixit, vertebra in exteriorem partem*

*&

*sed in utramuis par.

*partem prolapsa, pronum hominem collocandum esse, & extendendum, tum calce aliquem super ipsum debere consistere, *id intus impellere: in his accipiendum est, quæ paulum excesserunt, non in his, quæ toto loco motæ sunt. Nonnunquam enim neruorum imbecillitas efficit, vt quamuis non exciderit vertebra, paulum tamen in priorem partem promineat. Id non iugulat, sed ab interiore parte non contingit quidem * posse: ab exteriore si * propulsum est, plerumque iterum redit: nisi, quod admodum rarum est, vis neruis restituta est.*

* idq́;

*redire posse:

*quid prop.

De humero luxato.

CAP. XV.

*HVmerus autem modò in alam excidit: modò in partem priorem. Si in alam delapsus est, * & victus cubitus recedit ab latere, * rursum iuxta eiusdem partis aurem cum humero porrigi non potest, longiusq́; altero id brachium est. Si in priorem partem, summum quidem brachium extenditur, minus tamen quàm naturaliter, difficiliúsque in priorem partem quàm in posteriorem cubitus porrigitur. Igitur si in alam humerus excidit, & vel puerile adhuc est corpus, vel molle, certè & imbecillibus neruis intentum est; satis est collocare id in sedili, & ex duobus ministris*

* ei vinctus al. eiectus

*rursumq́;

alteri imperare, vt caput lati scapularum oßis leniter reducat: alteri vt brachium extendat: ipsum posteriore parte residentem humerum sub ala eius cogere, simulq; & latum os, & altera manu brachium eius ad latus impellere. At si vastius corpus neruive robustiores sunt, necessaria est *spathula lignea, & quæ craßitudinem duorum digitorum habet, & longitudine ab ala ad digitos peruenit. In qua summa capitulum est rotundum, & leniter cauum, vt recipere particulam aliquam ex capite humeri poßit. In ea bina foramina tribus locis sunt inter se spatio distantibus, inq; ea lora mollia conijciuntur. Eaq; spatha fascia inuoluta, quo minus tactu lædat, ad alam à brachio dirigitur, sic vt caput eius summæ alæ subijciatur: Deinde, loris suis ad brachium deligatur, vno loco paulum infra humeri caput, altero paulum supra cubitum, tertio supra manum. Cui rei protinus interualla tunc quoque foraminum aptata sunt. Sic brachium deligatum super scalæ gallinariæ gradum traijcitur, ita alte, vt consistere homo ipse non poßit, simúlque in alteram partem corpus demittitur, in alteram brachium intenditur. Eóque fit vt capite ligni caput humeri impulsum, in suam sedem,

*scala

lem, modò cum somo, modò sine hoc compellatur. Multas alias esse rationes scire facile est, uno Hippocrate lecto, sed non alia magis usu comprobata est. At si in priorem partem humerus excidit, supinus homo collocandus est, fasciaque aut habena media ala circundanda est, capitaque eius post caput hominis ministro tradenda, brachium alteri: praecipiendumq́ue, ut ille habenam, hic brachium extendat. Deinde, medicus caput quidem * hominis sinistra debet repellere, dextra verò cubitum cum humero attollere, & os in suam sedem compellere, faciliúsque id in hoc casu, quàm in priore reuertitur. Reposito humero, lana alae subiicienda est. Si in interiore parte os fuit, ut ei opponatur. Si in priore parte, ut tamen commodius deligetur. Tum fascia primùm sub ala obuoluta, caput eius debet comprehendere, deinde * profectus ad alteram alam, ab eaq́ue ad scapulas, rursusq́ue ad eiusdem humeri caput tendere. Saepiúsque ad eandem rationem circumagi, donec bene id teneat. Vinctus hac ratione humerus cōmodius continetur*. Si adductus ad latus sit, ad id quoq; fascia deligatur.

*humeri

* profecta

*qui add. quoq; ad latus, ad id fasc. del.

De Cubiti luxati curatione.

CAP. XVI.

In cubito autem tria coire ossa, humeri, &

radij, & cubiti ipsius, ex his quæ prima parte huius voluminis posita sunt, intelligi potuit. Si cubitus, qui innexus humero est, ab hoc excidit, radius qui adiunctus est, interdum* trahitur, interdum subsistit. In omnes verò quatuor partes excidere cubitus potest: sed si in * priorem prolapsus est, extentum brachium est, neque recuruatur. Si in * posteriorem, brachium curuum est, neque extenditur, breuiúsque altero est. Interdum febrem vomitúmque bilis mouet. Si in exteriorem interiorémve brachium porrectum est, sed paulum in eam partem à qua os recessit recuruatum, quicquid incidit, reponendi ratio vna est. Neque in cubito tantùm est, sed in omnibus quoque membris longis, quæ per articulum longa testa iunguntur. Vtrunque membrum in diuersas partes extendere, donec spatium inter ossa liberum sit. Tum id os quod excidit ab ea parte, in quam prolapsum est, in contrariam impellere. Extendendi tamen alia atque alia genera sunt, prout nerui valent, aut ossa huc illúcve * sederunt. Ac modò manibus solis vtendum est, modò quædam alia adhibenda. Ergo si in priorē partem cubitus prolapsus est, extendi per duas manus, interdum etiam habenis iniectis satis est. Deinde rotundum aliquid à lacerti

*distrahitur,

* posteriorem

* priorem

* se dederunt. al. ceciderunt

parte

parte ponendum est, & super id repentè cubitus ad humerum impellendus est. At in iis casibus commodissimum est eadem ratione brachium extendere, qua fracto * cubito suprà posita est, & tum ossa reponere. Reliqua curatio eadem est, quæ in omnibus. Celerius * tantùm & sæpius id resoluendum est, multóque magis aqua calida fouendum, diutius ex oleo & nitro ac sale perfricandum. In cubito enim celerius, quàm in vllo alio articulo, siue extra remansit, siue intus reuertit, callus circundatur, isq; si per quietem increuit, flexus illius postea prohibet.

*humero

*tamen

*& diut.

De manu luxata.
CAP. XVII.

Manus quoque in omnes quatuor partes prolabitur. Si in posteriorem partem excidit, porrigi digiti non possunt: si in priorem, non inclinantur: si alterutrum latus, manus in contrarium, id est, aut ad pollicem, aut ad minimum digitum conuertitur. Reponi non difficillimè potest. Super durum locum & renitentem ex altera parte intendi manus, ex altera brachium debet, sic vt prona sit: si in posteriorem partem os excidit: supina: si in priorem, si in interiorem exterioréme ve, in latus. Vbi satis nerui diducti sunt, si in alterutrum latus procidit

*manus,*brachium in contrarium repe-dum est. At his, quæ in priorem posterio-ve partem prolapsa sunt, superimponen- durum aliquid, idq; supra prominens os nu vrgendum est, per quod vis adiecta cilius in suam sedem compellit.*

* vt & brach. in c. repellenda est.

De Palma.

CAP. XVIII.

*IN palma quoq; ossa interdum suis sed- promouentur, modò in priorem partē, m- in posteriorem. in latus enim moueri p- bus oßibus oppositis non possunt. Signum solum est, quod omnium commune est, tum ab ea, in quam os venit: sinus ab ea, qua receßit. Sed sine intentione * digi-rum, tantummodo bene pressum os in sua sedem reuertitur.*

* digito

De digitis.

CAP. XIX.

AT in digitis totidem ferè casus, eadém- que signa sunt, quæ in manibus. Se- in his extendendis non æquè vi opus est quum & articuli breuiores, & nerui minu- validi sint. Super mensam tantummod- intendi debent, qui vel in priorem, vel in po- steriorem partem exciderunt, tum iam palma compelli, atque id quod in latus ela- psum est, digitis restitui.

De

De Femore.

CAP. XX.

*Quum de his dixerim, de his quoque quæ in cruribus sunt, videri possum dixisse. Siquidem etiam in hoc casu quædam similitudo est femori & humero, & tibiæ & cubito, pedi & manui. Quædam tamen separatim quoque de his dicenda sunt. Femur in omnes quatuor partes promouetur, sæpissimè in interiorem, deinde in exteriorem, raro admodum in priorem, aut posteriorem. Si in interiorem partem prolapsum est, crus longius altero & * vastius est: extra enim pes vltimus spectat. Si in exteriorem, breuius* rarumq; fit, & intus inclinatur, calx ingressu terram non contingit, sed planta ima meliúsque id crus superius corpus, quàm in priore casu fert, minúsque baculo eget. Si in priorem crus * extensum est, implicarique non potest, alteri cruri ad calcem par est: sed ima planta minus in priorem partem inclinatur, dolórque in hoc casu præcipuus est, & maximè vrina supprimitur. Vbi cum dolore inflammatio quieuit, commodè ingrediuntur, totúsque eorum* pes est. Sed & si in posteriorem extendi non potest crus, si breuiusq; est, vbi* constitit, calx quoq; terrã non contingit. Magnum autem femori peri-*

*valgiũ

* varũq;

* plicari non potest, extenũq; alteri

* pes etiã sedet. Sed

* consistit, al. insistit,

culum est, ne vel difficulter reponatur, v
repositum rursus excidat. Quidam iteru
semper excidere contendunt: sed Hipp
crates, & Diocles, & Philotimus, & Nileu
& Heraclides Tarentinus, clari admodum
auctores, ex toto se restituisse memoriæ pro
diderunt. Neque tot genera machinamen
torum quoque ad extendendum in hoc casu
femur, Hippocrates, * Andreas Nileus, Nym
phodorus, Protarchus, Heraclides, Faber
quoque quidam reperissent, si id frustra es-
set. Sed vt hæc falsa opinio est, sic illud ve-
rum est. Quum ibi valentissimi nerui, mu-
sculiq; sint, si suum robur habent, vix ad-
mittere: si non habent, postea non contine-
re. Tentandum igitur est, & si tenerius
membrum est, satis est, habenam alteram
ab inguine, alteram à genu intendi. Si va-
lidius, melius adducent, qui easdem habe-
nas ad valida bacula deligarint: tumq; eo-
rum fustium imas partes opposite moræ ob-
iecerint, superioresq; ad se vtraque manu
traxerint. Etiamnum valentius intendi-
tur membrum super scamnum, cui ab vtra-
que parte axes sunt, ad quos habenæ illæ
deligantur, qui vt in torcularibus conuersi,
rumpere quoque, si quis perseuerauerit, non
solum extendere neruos * & musculos pos-
sunt. Collocandus autem homo super id
scam-

* Andreas, Nil.

* sed &

*camnum eſt, aut pronus, aut ſupinus, aut n latus: ſic vt ſemper ea pars ſuperior, in uam os prolapſum eſt: ea etiam inferior, qua receßit. Neruis extentis * in priorem s venit, rotundum aliquid ſuper inguen onendum, ſubitoq; ſuper id genu adducen- lum eſt eodem modo, eadémque de cauſſa, ua idem in brachio fit, protinusq; ſi * com- licari femur poteſt, intus eſt. In cæteris ve- rò caſibus, vbi oßa per vim paulum inter ſe receſſerunt, medicus debet id quod eminet, retro cogere, miniſter contrà inde coxam propellere. *Poſito oſſe, nihil aliud noui cu- ratio requirit, quàm vt diutius is in lecto detineatur, ne ſi motum adhuc neruis la- xioribus femur fuerit, rurſus erumpat.*

*ſi in

*plicari

*Reposito

De Genu.

CAP. XXI.

GEnu quoque & in exteriorem, & in in- teriorem, & in poſteriorem partem ex- cidere notißimum eſt: in priorem non prola- bi pleriq; ſcripſerunt. Poteſtq; id vero pro- ximum eſſe: quum inde oppoſita patella, ipſa quoque caput tibiæ contineat. Meges tamen eum cui in priorem partem excidiſſet, à ſe curatum eſſe memoriæ prodidit. In his ca- ſibus intendi nerui rationibus iiſdem quas in femore retuli, poſſunt. Et id quidem

quod in posteriorem partem excidit, eodem modo rotundo aliquo super poplitem imposito, adductóque eo crure reconditur. Cæter. verò manibus simul, tum ossa in diuersa partes compelluntur.*

*iunctis, ossa inde versus par.

De Talo.

CAP. XXII.

Talus in omnes partes prolabitur. Vbi in interiorem partem excidit, ima pars pedis in exteriorem partem conuertitur. Vbi huic contrarius talus, contrarium etiam signum extat. Si in priorem partem erumpit, à posteriore latus neruus durus & * insanus est, minúsque is opus est: si in posteriorem,*calx penè conditur, plaga maior fit. Reponitur autem is quoque per manus, prius in diuersa pede & crure diductis. Et in hoc quoque casu diutius in lectulo perseuerandum est, ne is talus, qui totum corpus sustinet, parum confirmatis neruis ferendo oneri cedat, rursúsque prorumpat. Calceamentis quoque humilioribus primo tempore vtendum, ne * iunctura talum ipsum lædat.*

*casus

* ignauus

*lanx

*vinctura

De Planta.

CAP. XXIII.

Plantæ ossa iisdem modis quibus in manu, prodeunt, iisdémque conduntur. Fascia tantummodo calcem quoque debet comprehendere:

*hendere: ne quum mediam plantam imúmque eius vinciri necesse est, liber talus * in medio relictus, materiam pleniorem recipiat, ideóque suppuret.*

De Digitis.

CAP. XXIIII.

*IN digitis nihil vltra fieri debet, quàm quod in his qui sunt in manu, positum est. Potest tamen conditus articulus medius aut summus canaliculo aliquo contineri. Hæc facienda sunt in his casibus, vbi sine vulnere ossa exciderunt. Hic quoque & ingens periculum est: & eo grauius, quo maius membrum est, quóve validioribus neruis aut musculis continetur. Ideóque humeris, femoribúsque metus mortis est *, ac si repositа ossa sunt, spes nulla est. Non repositis tamen, nonnullum periculum est. Eóque maior in vtroque timor est, quo propius vulnus articulo est. Hippocrates nihil tuto reponi posse, præter digitos & plantas & manus dixit, atque in his quoque diligenter esse agendum, ne præcipitarent. Quidam brachia quoque & crura reposuerunt. Et ne cancri, distentionésque neruorum orirentur, sub quibus in eiusmodi casu fieret mors matura, sanguinem ex brachio miserunt. Verùm ne digitus quidem, in quo minimum vt malū, sic etiam periculum*

* a

* a

*nisi ante *luxatio est.

est, reponi debet * ante inflammationem, aut postea quum iam vetus * res est. Si reposito quoque osse nerui distenduntur, rursus id protinus expellendum est. Omne autem membrum quod cum vulnere loco motum, neque repositum est, sic iacere conuenit, vt maximè cubantem iuuat, tantùm ne moueatur, néve dependeat. In omniq; tali morbo magnum ex longa fame præsidium est. Deinde ex curatione eadem quæ proposita est, vbi oßibus fractis vulnus accesßit. Si nudum os eminet, impedimento semper futurum est. Id quod excedit, abscindendum est. Imponendaq; super arida linamenta sunt & medicamenta non pinguia, donec, quæ sola eße in eiusmodi re sanitas potest, veniat. Nam & debilitas sequitur, & tenuis cicatrix inducitur, quæ necesse est facile noxæ postea pateat.

*

FINIS.

Q. SE-

Q. SERENI SAMONICI VITA.

*

Q. Serenus Samonicus Gordiani iunioris præceptor fuit: cuius meminit Spartianus in Caracalla, his verbis: Occisi sunt & in balneis plures, & in cœnis: inter quos Samonicus Serenus, cuius libri plurimi ad doctrinam extant. Macrobius quoque Saturnalium tertio, carmina quædam de vrbibus deuouendis in libro quinto Reconditorum Samonici Sereni reperisse se ait. Supersunt hodie hi hexametri, præcepta Medicinæ continentes.

Q. SERENI SALMONICI, DE MEDICINA PRÆCEPTA saluberrima.

MEMBRORVM series certo deducta tenore
Vt stet, & assimilis medicinæ destinat ordo.
Principio celsa de corporis arce loquamur.
Phœbe salutiferum, quod pangimus, assere carmen,
Inuentumq; tuum prompto comitare fauore.
Tuq; potens artis, reduces qui tradere vitas
Nosti, & in cælum manes reuocare sepultos,
Qui colis Ægeas, qui Pergama, quiq; Epidaurum,
Qui quondam placidi tectus sub pelle draconis,
*Tarpeias arces, atque *inclyta* templa petisti,* (*indita, *tecta)
Depellens tetros præsenti numine morbos,
Huc ades, & quicquid cupido mihi sæpe* roganti* (*cupidè, *locutus)
Firmasti, cunctum teneris expone papyris. (*nũc tu t.)

Capiti medendo.

BAlsama si geminis instillans auribus addas,* (*indas,)
Tum poteris alacrem capitis reparare vigorem.
Vel quæ septenis censentur gramina nodis,
*Vtiliter * vectis, vel corno ex arbore septum,* (*nectes)
Pulegiúmve potens vna super aure locabis, (*fructum)
Aut illud misto recoquens clementer aceto,* (*coctum)
*Cauta nare trahes: seu visco * lintea nexo* (*splenia)
Induces fronti: seu trita gramina menthæ.
Spongia cum tepidis annexa liquoribus imbris
*Profuit: aut hedera ex oleo * colata vetusto.* (*decocta)
Profuit & cochleis frontem tractare minutis.
Sæpe nocuit cerebro violentia solis aperto:

Sæpe

Sæpe chelidonia ex acido perducta liquore
Sanauit: prosunt & amica papauera somno,
*Si prius in lento madefacta * terantur oliuo.* * coquantur

Hemicranio medendo.

P*Ortio si capitis morbo tentetur acuto,*
Allia diuersam lana contecta per aurem
Inducta prosunt & eodem balsama pacto:
Allia vel ternis piperis terna addita granis,
Trita lines: certam dabit hæc tibi cura salutem.

Porrigini depellendæ.

E*St insensibilis morbus, sed noxia forma,*
Quum caput immensa pexum porrigine ningit,
*Copia farris vti * frendentibus edita saxis.* *frangentibus
Hanc poterit maluæ radix decocta leuare.
Aut tu fœniculum nitrumq; & sulphura viua
*Contere, deinde caput permistis * ablue cunctis:* *obline
Furfuribúsve nouis durum miscebis acetum,
Vt varios crines toli des vnguine puros.
Prodest & tarda dempius testudine sanguis,
Et prodest cedro demissus ab arbore succus.
*Desinet interea glomerari * farrea nubes,* * ferrea
Cessabitq; grauis crebræ porriginis imber.

Capillo tingendo.

Q*Vos pudet ætatis longæ, quos sancta senectus*
Offendit, cupiunt properos abscondere canos,
Et nigrum crinem fuco simulare doloso,
His prodest atri contrita cupressus aceto,
Vel frons lentisci, vel tristia poma sabuci:
Lumbrici quoque terrestres miscentur oliuo,
Et iuuenem præstant rediuiuo flore capillum.
Præterea niueum poterit depellere crinem,
Resina ex facili cera viscoq; coacta.
Ad rutilam speciem nigros flauescere crines,
Vnguento cineris prædixit Tullius auctor,

Si prægnans artus captiui soricis edit,
Dicuntur fœtus nigrantia lumina fingi.

Phthiriasi arcendæ.

NOxia corporibus quaedam de corpore nostro
Progenuit natura, volens abrumpere somnos
*Sensibus *, & monitis vigiles incendere curas.*
Sed quis non paueat Pherecydis fata tragœdi,
Qui nimio sudore fluens animalia tetra
Eduxit, turpi miserum quæ morte tulerunt.
Sylla quoque infelix tali languore peresus
Corruit, & fœdo se vidit ab agmine vinci.
Sæpius ergo decet mordax haurire sinapi,
Vel nitro ac sale permistis, acidoq; liquore
Laxatis (vt sint simul allia) tangere corpus,
*Aut lacrymis hedera, aut succo * perducere cedri.*
Quin etiam furfur misto medicatur aceto.
Vnda maris lendes capiti deducit iniquas,
Et quicquid crebri defendit sylua capilli.

*admonitis, vigilesq;
Plin. lib. 7. cap. 31.
Plin. lib. 7. ca. 44.
*perfundere

Prurigini, papulis, ac scabiei arcendis.

*ILlotus sudor, vel * copia nobilis esca*
Sæpe graui scabie correptos asperat artus.
Ergo lutum prodest membris adhibere fricatis,
*Quod facit ex asino * siccatus corporis humor.*
Nec pudeat tractare fimum, quem bucula fudit.
Stercoris ex porco cinerem confundito lymphis,
*Sic * pauidum corpus dextra parcente foueto.*
Proderit ex oleo puluis, quem congerit altè
Dulcibus ex latebris patiens formica laborum.
Conuenit hinc tepido lita tradere corpora soli.
*Feruentes papulas * oleo curato liquenti,*
Aut acido Baccho miscebis farra lupini,
Atque hinc in calido percurres membra lauacro,
Pruritus autem salsos leuat humor aceti,
*Siue maris * rabidi sudor, cochleaq; minuta,*

*inopia
*saccatus
*scaqidū
*papyro
*auidi

Quarum contactu perimetur acerba libido.

Phrenesi, & capiti purgando.

EX vitio cerebri Phrenesis furiosa mouetur:
Amissasq; refert frendens amentia vires,
Siue calens febris iactatos excedit artus,
Siue meri gustus, seu frigoris efficit aura,
Conueniet calidis pecudum pulmonibus apte
Tempora languentis medica redimire corona.
Illotis etiam lanis suffire memento.
**Ceritum sæpe horrendi medicantur odores,*
Atque ideo sanos etiam curarier est par.*
Purgatur cerebrum mansa radice pyrethri.
Vngitur & succis, dederit quos parua sabucus,
Expressusq; hedera mandatur naribus humor.
Aut mistum ruta cerebro instillatur acetum.
Non semper præsens dolor est sanabilis: ergo
Cura magis prodest venturis obuia morbis.

**Cerritum* **insanos*

De fluore capillorum, & maculis capitis tollendis.

DEfluit expulsus morbo latitante capillus,
Si rarò lauitur, seu vis epota veneni,*
Seu salamandra potens, nullisq; obnoxia flammis,
Eximium capitis tactu deiecit honorem.
Nonnunquam variant maculæ paruæq; parumper
Orbibus aspersum ducit noua vulnera tempus:
*Viperea pellis cinerem his *addito*rebus,*
Roboreasve pilas vrsino iungito seuo,
Vel testudineo mala permulceto cruore.

** eluitur.* ** apponito* **morbis,*

Humoribus, & perfrictionibus medendis.

SÆpe ita peruadit vis frigoris, ac tenet artus,
Vt vix quæsito medicamine pulsa recedat.
Si ranam ex oleo decoxeris, abijce carnem,
Membra foue: parili sanat ratione rigorem
Vrticæ semen, præceptaq; frigora vincit.

Et ceruina potest mulcere medulla rigorem.
Decoctum raphani semen cum melle vorabis,
Siue fel vrsinum tepefacta dilue lympha.
*Proderit hoc *potu, seu caßis ostrea testis* — *fotu,
*Vsta *dabit cinerem, qui pro sale sumptus in escis* — *dabunt
**Decutiet gelidum calefacto vertice virus.* — *Discu-tiet.
*Nonnullus liquidum sumit * mulsumq; sinapi,* — *mulsum atque sin.
**Atque palato agitat pariter retinensq; *vomensq;.* — *Idq; *mouensq;
Allia nonnulli mandunt, oleiue liquore
Perfundunt calido cerebrum, nasiq; latebras.
Quidam lactucæ credunt prodesse sapores.
Curandi modus hic & suauis & vtilis idem est.

Elephantiasi propellendæ.

Est elephas morbus tristi quoque nomine dirus,
Non solùm turpans infandis ora papillis,
Sed cita præcipitans funesto fata veneno.
Huic erit aduersus cedri de cortice succus,
Mustelaq; cinis, vel fusus sanguis ab illa.
Nonnulli dixere serum prodesse bibendo.
Mentastri folium potu, appositumq; salubre est.
Nec frustra bulbos & sulphura iungis aceto.
Præterea nitrum debes cum melle iugatum
Spargere lacte bouis, varias sic vngere frontes.
Cerussam, & chartam, quam gens Ægyptia mittit, — *Tunde
**Thure simul misceq; oleum, quod flore rosarum* — *& sic
*Conditum est: line sic faciem, *sic redde salutem.*

Cutis & faciei vitiis propellendis.

Inuida si maculet faciem lentigo decoram,
Nec prodesse valent naturæ dona benignæ,
Erucam atque acidum laticem simul illine malis,
Proderit & bulbus mellis dulcedine victus,
Crudáve dulcacido miscebis rapa liquori.
Sanguine vel leporis morbus delabitur oris.
Frons salicis cum flore suo contrita medetur.
*Sepiolæ cineres ex oßibus omnia *tollunt.* — *sanant.

Cygneos adipes hilari misceto Lyæo,
Omne malum propere maculoso ex ore fugabis.
Horrebit si liuor atrox, aut nigra cicatrix,
Attrito sapone genas purgare memento
Rugarum sulcos lentisci mastiche tendens.
Si verò vitium est quod ducit ab impete nomen,
Hoc matutina poteris cohibere saliua,
Seu folio platani, quod mansum mane vorabis.
Fœda fluunt curui quæ purgamenta cameli,
Vrentur, cineremq; dabunt, iungentur aceto
Mascula thura simul, diuinaq; cura valebit.

Aurium vitiis succurrendis.

QVum sæuus teneras dolor alte sauciat aures,
Fraxinea in flammis fundit quem talea succum
Instilles, siue obscœnos ex virgine rores,
Aut succum ex folio, dederit quem populus alba.
Sæpe chelidoniæ rapidum sociatur acetum,
Adiunctoq; nitro procedit cura salubris.
Mentastri liquor expressus conducere fertur,
Infectum violis oleum bene consulit auri.
Annosa rubros si legeris arbore vermes,
Ex oleo tere, sic tepidos infunde dolenti.
Si verò obtusa sensus * remoretur in aure, *morietur
Lumbricos terræ, seuumq; ex ansere rauco
Excoque: sic veterem poteris depellere morbum.
Felq; bouis surdis etiam prodesse loquuntur,
Si iungas olidæ graue quod minxere capellæ.
Si verò * incautas animal penetrauerit aures, *in patulas
Proderit admisto pauidi fel muris aceto.
At si lympha nocens peruaserit, anseris aptus
Immittetur adeps cæparum non sine succo,
Qui grauis est oculis, sensum tamen auribus auget.
Vis & Phœbigenæ diuinam discere curam,
*Sitq; vel annosis confecta doloribus auris, *Si qua
Allia tum septem numero, septemq; lupinos

Cretaceam dabis in testam, tum delphica frondis
*Addatur, misto totum * ferueſcat aceto,* *vt ferv.
Doctus eris tepidos illinc immittere rores.

Oculorum dolori mitigando.

Summa boni est alacres homini contingere visus,
Quos quasi custodes, defensoresq; pericli
Prospiciens summa natura locauit in arce:
Sic tamen vt nullos paterentur desuper ictus,
Atque supercilio pauidi tegerentur opaco.
Sed dolor immeritum lumen si forte lacessit,
Lana madens oleo noctu connectitur aptè,
Viuentisve nepæ lumen gestatur amicum.
Ex folio caulis cineres, confractaq; thura
Et laticem Bacchi fœta cum lacte capellæ
Desuper induces, atq; vna nocte probabis.
Hyblæi mellis succi cum felle caprino
Subueniunt oculis dira caligine pressis.
Vettonicæ mansus siccabit lumina succus.
Si tenebras oculis obducit pigra senectus,
Expressæ marathro guttæ cum melle liquenti:
Detergere malum poterunt, vel vulturis atri
Fella, chelidoniæ fuerint quis gramina mista,
Hæc etiam annosis poterunt succurrere morbis.
Fel quoq; de gallo mollitum simplice lympha,
Exacuet puros dempta caligine visus.
Siue columbarum fimus miscetur aceto,
Seu fel perdicis parili cum pondere mellis.
Vina Chelidoniæ simili ratione iugantur,
Efficiuntq; suo præclaros vnguine visus.
Aspera quinetiam mulcent & rupta reducunt.
Si genus est morbi, miserum quod lumen adurit,
Hic calor infuso mitescit lacte canino.
Anguibus ereptos adipes ærugine misce,
Hi poterunt ruptas oculorum iungere partes.
*Si verò horrendum ducent glaucomata * peplum,* * plūbum

Spiritus

piritus alterius prodest, qui grana cumini
allentis mandens visus exhalat in ipsos.
*t tumor * insolitus * typho se tollat inani,*
urgentes oculos vili circumline cœno.

Dentium vitio, & oris fœtori medendo.

HAud facile est acrem dentis tolerare dolorem,
Quo magis est æquum medicam pernoscere curam.
Quum Baccho violas decoxeris, ore teneto.
Mansus item prodest succis oleaster acerbus:
Hinc oscedo fugit, linguæ quoque vulnera cedunt.
Cum vino piper & nitro tepidum inde dolenti.
Sæpe chelidoniæ succo vel lacte capellæ
Sanescunt dentes, aut tauri felle iuuantur.
Aut acidi latices clauso voluuntur in ore,
Manditur apta rubus gingiuis, & bona labris
Lentiscus, myrtusq; emendant oris odorem.
Quod verò assumpsit nomen de dente fricando,
Ceruino ex cornu cinis est, aut ungula porcæ
Torrida, vel cinis ex ouis, sed non sine vino,
Muricis aut tosti, vel bulbi extincta fauilla.
Ambitiosa putas sunt ista salubria cunctis.
Exesos autem dentes si forte quæreris,
Vre fimum muris, patulis & hiatibus adde,
Vel cinerem dentis ceruini extinguere aceto
Conuenit, atque cauis immittere partibus aptè.
Prodest & puluis lumbrici corpore tosto.
Ora ambusta cibo sanabis lacte canino.
Sæpe etiam gelida gingiuas collue lympha,
Dentibus vt firmum possis seruare vigorem.
Si verò infandum proserpit ad intima vulnus,
Permisceto salem parili cum pondere thuris,
Hinc tractato locum, miram experiere medelam,
Aut tu sume pilam quæ caudis hæret ouinis:
Hæc siccata dabit molles, & fracta farinas,
*Huius & * attritu tetrum mulcebitur vlcus.*

* infestat, rufos & gliscit in orbes.
* topho
* attactu

Vuæ, faucibus, collo, & quæ mollienda sunt, medendis.

AEgrescunt teneræ fauces, quum frigoris atri
*Verritur Vis subijt, vel quum ventis agitabilis aër
*auras *Vertitur, atque ipsas flatus grauis inficit *undas:
*facto Vel rabidus clamor *fracto cum forte sonore
Planum radit iter. sic est Hortensius olim
Absumptus: caussis etenim confectus agendis,
Obticuit, quum vox domino viuente periret,
Et nondum extincti moreretur lingua diserti.
*autem Ergo *omni studio quæres inhibere dolorem.
al. enim Simplicibus lymphis confunditur aërium mel,
Additur excussus niueæ similagine furfur,
Decocta hæc clauso simul exercentur in ore.
Præterea fauces extrinsecus vngere prodest
*liquatis Vrsino & tauri seus ceruúq; *remissis,
Omnia quæ geminis æquabis lancibus antè.
*vili Disce etiam miram ex *humili medicamine curam.
Actiaco mellis iungas agreste papauer,
Decoctumq; simul mandes mansumq; vorabis.
Crinitæ porri radices quinque coquantur,
Hinc aqua non feruens voluatur fauce sonora,
* affixam Nec tamen in stomachum descendat gutta patentem.
Si verò * adflictam languor deiecerit vuam,
Tunc horas aliquot pronus recubare memento,
Aut illam puluis tosti releuabit anethi,
Aut cinis ex cochlea, vel torrida braßica flammis.
Verùm angina sibi mistum sale poscit acetum,
Quod refert clauso versatum agitare palato.

De rigore ceruicis.

AT si ceruices, durataq; colla rigebunt,
Mira loquar, geminus mulcebitur vngnine poples,
Hinc longùm pariter neruos medicina sequetur,
Anseris aut pingui torpentia colla fouebis.
Illinitur valido multum lens cocta in aceto,

Aut

Aut capræ fimus, & bulbi, aut ceruina medulla,
Hoc etiam immotos flectes medicamine neruos.
Quos autem vocitant tolles, attingere dextra
Debebis, qua Gryllus erit pressante peremptus.

Tussi, & choleribus medendis.

NOxia si penitus cholerum sauire venena
Perspicies, cocta lactucæ fronde leuabis.
Proderit & caules assumere sæpe madentes.
Interdum fauces tussi quatiuntur atroci,
Allia tum sumes decocta, & melle peruncta,
**Semina vel raphani permisto dulcia*melle.*
Aut si fraxinea semen de fronde reuellis,
**Interiora vora*vetitus contingere dente.*
Ouum melle teres domitum feruentibus vndis,
Marrubiúmve potens: hæc faucibus optima sumes,
Frænabisq; grauem facili medicamine tussim.

*Semine
*mella.
*Integriora
*veritus

Digestioni, & stomacho medendo.

QVi stomachum regem totius corporis esse
Contendunt, vera niti ratione videntur.
Huius enim validus firmat tenor omnia membra;
At contrà eiusdem franguntur cuncta dolore,
Quin etiam (nisi cura iuuet) vitiare cerebrum
Fertur, & integros illinc auertere sensus.
Lactucæ semen nigra quod lignea pila
Triuerit admisto ieiunus sumito melle,
Sed cochlear trinum gustu tibi sufficit vno.
Aut tritum semen raphani, mulsumq; iuuabit;
Siue duæ partes absynthi, & tertia rutæ
Decoctis potantur aquis, siliquaq; madentes,
Semina vel marathri fœta cum lacte capellæ.
Pulegium quoque decoctum curabit amicè.
Et potu, & fotu stomacho conducit acetum.
Seu cochleas vndis calefactas ac propè victas
Suppositis torre prunis, vinoq; garoq;
Perfusas cape, sed prodest magis esse marinas.

At malè digestis, si crapula sæuiet escis,
Ex pipere, & calida florem de rore marino
Ebibe, seu salibus piper adde & tenue cuminum.
Quæ coctis * tinges epulis, & rapta vorabis.
Aut cubitum pergens succum cape tristis * anethi.
Ventriculus mergi raptus sal * tritus & vstus
Tosto pane super piperis quoq; puluere multo
* Miscentur, capies diuinum munus in istis.
Proderit hoc stomacho, victas & concoquet escas,
Grana peregrini piperis diffindito quinque
* Niliaco melli, quæ mane inserta capesses.

* tanges
* aceti
* tostus
* Miscetur.
* Nicolao molli, vide Plin. c. 4. lib. 13.

Felli, vomitui, vel phthisi arcendis.

LVtea si crescunt, & cunctis noxia fella,
Allia parua nouem, piperis tot permole grana
Quæ cyatho diluta gari mandesq; bibesq;.
Hæc iterum septena capis, post denique quina,
Præterea caules fronde si parua sabucus,
Decoctos sale permisces, ac iungis oliuo.
Tunc capis, ac tali auxilio fella horrida purgas,
Prosunt & pelagi latices, quos pondere iusto
Dulcibus associas lymphis, melliq; liquenti.
Et niueus prodest ex vbere succus asellæ,
Si tepido * vino infundas, ac mella piperq;.
At vomitum radix narcissi pota mouebit.
Si verò phthisis annoso sedet improba morbo,
Intritas vino cochleas hausisse iuuabit.
Proderit & veteris sebi pila sumpta suilli.
Carne asinæ senoq; capræ medicina salubris

* vinum

Mammis sanandis, vel stringendis.

VBera fœcundo multum * lactantia succo
Sæpe sibi noxa nimium manando fuerunt:
Fæce igitur valida duri reprimentur aceti.
Post partum tumidas iniustè assurgere mammas
Interdum aspicies, harum mala commemoratur
Murinus simus ex pluuio sedare liquore.

* lactentia

Sin autem clausas penitus dolor angit acerbus,
Lumbricis terræ turgentes vnge corymbos.
Si castigatas studium est præstare papillas,
Ex hedera sertis ambas redimire memento
Protinus, & raptas fumis mandare coronas,
Anseris aut seuum pariter cum lacte tepenti,
*Aut ouum *illinito tulerit quod garrula perdix,* *aliàs impositum
Præterea pluuio decocta papauera rore
*Harescunt multis post *dissoluenda diebus.* *absoluenda
Vis & Phœbigena cælestia sumere dona,
*Vbera quum tetris laniata doloribus *horrent?* * vrgent?
Nauis ramentum, & quæ nomine prasion herba est,
Et quæ vulgari sermone Insana vocatur.
Græcos hyoscyamum propria scito dicere lingua,
Nec non & calami radix, lapathiq; legumen
Mista dabunt miras (experto crede) medelas.

Reiectioni cibi, aut sanguinis, *restringendæ. *abstinenda.

SI stomachus non iam concoctas expuit escas,
*Et magis atque magis vitium *remouendo valescit,* *recolendo
*Allia cedemus, *crebrumq; trahemus odorem.* * tetrumq;
*Sin etiam rutilus *confertur pectore sanguis,* *fertur de
**Sorbitium menthæ, raphanus vel cocta iuuabit.* * Sorbitio
Sæpe lapis teritur (Specularem nomine dicunt)
Et mistus hauritur aquis, sistitq; cruorem.
*Vritur interdum raptus de * subere cortex,* *robore
Et cinis ex calido prodest epota Lyæo,
*Ouorum cinis, aut cochlearum, aut denique *mellis,* *pellis,
**Aut mansus salicum fructus prodesse putatur,* *Aut cinnus salicũ rami
Aut platani pilulas acri infundemus aceto,
Nullus erit sanguis, quem non cibus iste moretur.

Iecoris, & lateris vitiis medendis.

SI molles iecoris fibras dolor hauriet acer,
Protinus ex mulsa potanda elelisphacus herba est: ἐλελίσφακος salvia
Sumitur & semen quod fraxinus alta profudit,
Vulturis atque iecur, vel ius perdicis africæ.

Praterea simili drachma pix dura piperq;
*molito Franguntur, sic in * mollito puluere iuncta
Egelidis miscentur aquis, recreantq; bibentem.
Absynthi quoq; decocti potabitur humor,
*immeriti Si latus * immeritum morbo tentatur acuto,
*tingis Accensum * tinges lapidem stridentibus vndis,
al. tingens Hinc bibis, aut aceris radicem tundis, & vna
Cum vino capis, hoc præsens medicamen habetur.
*cilonia Quid referam multis composta * Philonia rebus?
Quid loquar antidotum varijs? quis ista requirat?
At nos pauperibus præcepta feramus amica.
Nec non & iecoris quæretur fibra lupini,
Iunganturq; simul costum, foliumq; piperq;.
Quæ diluta mero dantur potanda Lyæo.
Est & vis morbi, quod telum commemoratur,
Quum subito dolor insanus furit incitus ictu,
Persicon huic potum e nuce traditur interiore,
Quæ mihi cura satis casu monstrante probata est.

Spleni curando.

QVando lien tumido circumligat ilia vinclo,
*splenem Et plenũ * splenis demonstrant membra * rigorem,
*rigore Mollibus ex hederæ tornantur pocula lignis,
Hinc trahet assuetos æger quoscunque liquores,
Aut viridis coctorum holerum potabitur vnda.
Proderit excusso fluuialis hirudo cruore,
Siue myrica potens, seu ros cum pane marinus.
Aut hederæ succus potis appositusq; iuuabit.
Nec non intactam ferro quam videris alnum.
Huic liber eripitur ferro sine, decoquiturq;,
Donec victarum pars tertia subsit aquarum.
Hinc medico potu pulsus dolor omnis abibit.
Nonnulli memorant consumi posse lienem
Eruum si semper ieiuno sumpserit ore,
Arida ficus item feruente domatur aceto,
Et triuailiuntur, vel splen apponitur hœdi.

Marrubium in vino potum prodesse loquuntur,
Præterea piper, ac nepeta cum flore & anethum,
** Capparis atq; apium, buglossaq; iungitur vna:*
Horum decoctos latices potare salubre est.
Pulegium, abrotonum nitida cum mastiche coctum
Ac thymbræ speciem (quam commemorant cephaloten)
Prædixit spleni deus Iaæ posse mederi.
*Dulcia, * Plautus ait, grandi minus apta lieni.*
Splen tumidus nocet, & risum tamen addit ineptum,
Vt mihi sardois videatur proximus herbis,
Irrita quæ miseris permiscent gaudia fatis.
Dicitur exectus faciles auferre cachinnos,
Perpetuoq; auo frontem præstare seueram.

*Nicolaus rapo ac boletus iung.

*Celsus

Præcordiis sanandis.

LAnguida si duro turgent præcordia morbo,
Miscetur mulsæ farris sextarius vnus,
Nec non & lini tunsum siliquæq; legumen.
Hæc decocta simul, nondumq; tepentia necte s.
Aut quæ poma Cydon Cretæis misit ab oris
*Cocta * imes, durum vt possis mollire tumorem.*
Ocyma præterea, bulbive linuntur amari.
Proderit & lymphis corpus mersare marinis.
Quin etiam catulum lactantem apponere membris*
Conuenit, omne malum transcurrere fertur in illum.
Cui tamen extincto munus deletur humandi.
Humanos quoque contactus mala tanta sequuntur,
Et iunctus vitium ducit de coniunge coniunx.
Quod superest thridaci iunges ramenta carinæ,*
*Quod decem ex rebus * consit simul atque vocatur.*
Mastichis addentur fracta iam mollia farra.
Talibus auxilijs præcordia tuta residens.*

*teres.

*lactētem

*trita iūges

*decatorthoma rite vocatur.

*residunt.

Lumbis, & renibus sanandis.

QVum sæuit penitus hærens iniuria lumbis,
Igne lapis candens datur exultantibus vndis,
Hoc poteris potu tristem superare dolorem,

Aut * pice cum melli nitrum sulphurq; & acetum
Succida lana rapit contacta calentibus ijsdem,
Proderit hanc ægris crebrò perducere membris.
Aut caput asparagi cum vino sume vetusto,
Seu mauis appone, modus conducit vterq;.
Aut adipi mistum lumbis induito sulphur.
Sæpe chelidoniam cum succo Palladis addes,
Farraq; quæ tremulis prosunt sudantia flammis.
Fertur amygdalinæ succus nucis esse bibendus:
Pinsitur, ac tepidis sorbebitur addita lymphis.
Aut tres ex vino cochleas feruescere coges,
Cumq; suis domibus franges piperis quoq; grana
Ter quinque * adijcias potuq; iuuaberis illo.
Fursur item parca fuerit cum feruidus vnda,
Post oleo madidus * siccis immittitur aptus,
Quæ vix passuris * vrentes addito membris.
Prodest ceruinæ * vehemens natura medullæ.
Nec nocuit ciceris cocti potasse liquorem:
Aut mistam teneræ * maluam contundito porris,
Contritumq; simul cum mastiche confer anet um,
Quodq; decem rebus componi ex nomine clarum est.
His continge locum. Deus hæc mihi certa probauit.

* cum melle picem nit.
* adijcies
* saccis
* vrenti adiungito
* medicãs al. clemẽs
* madidanq; elelisspi acon vndis.

Ventris dolori mitigando.

Si dolor insanus tota desæuit in aluo,
Heminis tribus in lympha tu decoque tritum
In vino prius hyssopum, validam quoq; rutam,
* Aut apium donec pars duplex desit aquarum.
Potus erit medicus non detrectante palato.
Præterea niuei sterilis testa vritur oui.
Quæ postquàm in * tetram fuerit conuersa farinam,
Ex calidis potatur aquis, & pota medetur.
Nec non iungenda est vtero noua virga myricæ,
Illæsa hæc ferro terraq; intacta * teratur.
Aut medio ventris prodest aspergere terram,
Quam signauerunt vestigia pressa rotarum.

* Atque
* tenuem
* feratur. al. trahatur.

Proderit

Proderit & puluis facili sub cardine raptus.
Quin etiam ex lymphis tritum potare cuminum
Conueniet, quod iam nobis documenta probarunt.
Mentha quoq. hoc pacto medicos dabit hausta sapores.
Cœliacos autem recreabis pane salubri,
Quem madido farre efficies, ac mollibus ouis:
*Quorum testa fero prius * euanescere aceto* — * euanescet
Refert & teretes bulbos mollire terendo,
Cumq. his Lenæi durum potare fluentum.* — * clarum

Hydropisi depellendæ.

C*Orrupti iecoris vitio, vel splenis, * acerbus* — * acerno
Crescit hydrops, aut quum siccata febre medulla
Atque auidæ fauces gelidum traxere liquorem,
Tum lympha interius vitio gliscente tumescit,
Secernens miseram proprio de viscere pellem.
Conueniet tenera radix decocta sabuci
In geminis calidi cyathis potanda Lyæi.
Necnon & tepidis conuolues corpus arenis, — * humor
Appositiq. lenes nepetæ, gustuq. iuuabunt.
*Helleboro quoque purgatur lymphaticus * error.* — * ac haustu
Aut huius vice quod fert semen lenta genista
*Miscetur, mulsis * & cautis ducitur vndis.* — * nitro
Sæpe & scyllino pelluntur noxia Baccho. — * refricat
*Est qui prævalidum * frixo sale miscet acetum.* — * turgentia
*Atque olei succo * refricant * allentia membra.* — * filicis
Fraxineum semen cum Bacchi rore bibendum est. — * mollis
Necnon apposito curantur dropace membra,
*Aut calido * salicis radicem * mollit Iaccho,*
Qui subito raptos ventos successq. reuellit.
Vnguine quo frangi vires languoris aquosi.

Species, id est qualitate

Ventri mollendo.

S*Æpe cibi specie, vitio vel corporis ipso,* — * cum adstricta
*Potibus aut duris * restricta morabitur aluus.*
*Vincetur talis mora gramine * Mercurialis,* — Mercurialis,
Cuius aquam coctis minimo cum melle libemus.

Prunáq; conueniunt, quæ mittit clara Damascus,
Multos præterea medici componere succos
Assuerunt: pretiosa tamen quum veneris emptum
Falleris, frustraq; immensa nomismata fundes,
Quin age, & in tenui certam cognosce salutem.
Aut igitur tectum lana suppones alumen,
Aut edis in patinis teneræ decocta sabuci,
** Vel cum lacte capræ salsum mulsumq; capesses.*
Crede tamen potum meliorem lactis equini.
Dicitur hic validos asinæ peruincere succos.
Syluestris fici lacrymam prodesse loquuntur.
Quodq; satis melius verbis dicemus Horatii,
Mugilus, & viles pellent obstantia conchæ,
Sed cochleas prius est vrtica aut surfure pasci,
Purior hinc gustus noxa sine mouerit aluum.
Sæpe thalassomeli iunctum cumulauimus imbri.*
Hæc purgant, parili fuerint si pondere mista.

* Vel salsum mulsum capræ cum latte capessis.

* adiecto

Solutioni ventris, & dysenteriæ compescendæ.

TAm varij casus mortalia secla fatigant,
Vt sint diuersis obnexia corpora morbis.
Sæpe etenim nimio cursu fluit impetus alui,
Frænat commisto quum seruet brassica vino:
Aut cerasi victum longo iam tempore pomum.
Succus aminææ vitis cum pane medetur.
Vel bene permistum calida potatur acetum,
Vile quidem facile factu, tamen vtile opinor,
Si lædunt medica data purgatoria dextra,
Adiecto piperis medicatur puluere calda.
Sin autem longo decurrent intima fluxu,
Atq; immane malum multo iam tempore gliscit,
Torridus ex vino cortex potabitur oui.
Ramentum nucei credunt prodesse elephantis.
Arbore Pyramea cortex direpta coquetur
Axe sub æthereo, sic nigro mista Lyæo

* lentent

Immensum poterit potu retinere fluorem.
Numinis aut iussu cedrum cum mastiche misces,
Mollitamq; picem, & rasum de nauibus unguen,
Languida quo sidens medicamine membra fouebis.
Proderit & pueris quos dentis origo fatigat.
Castaneas coxisse nuces, & sorba vetusta,
Atq; apium, caulesq; rubus quos fundit acuta,
Potio qua fluidam consumpta morabitur aluum.* * quũ sum-pta

Lumbricis & * tineis purgandis.

QVid non aduersum miseris mortalibus addit *tænijs
Natura, interno quum viscere tinea serpens,* *tænia
Et lumbricus edax vitiani inimica creanti?
Quod genus assiduo laniat præcordia morsu.
Sæpe etiam scandens oppletis faucibus hæret,
Obsessasq; vias vitæ concludit anhelæ.
Ergo cinis cornu ceruini proderit haustus,
Vel nepeta tritum ex vino vel lacte capellæ.* *intritum
Nec non & succus medici potatur aceti.
Prodest præterea cum Bacche persica frondis.* *frons: &
Democritus memorat menthæ conducere potum:
Sumitur abrotonum necnon & vile melanthum.
Allia per sese sanant, aut ius coriandri.
Quin & marrubium decoctum haustumq; iuuabit,
Pulegiúmve potens & agreste iugatur anethum,
Synthesis hæc prodest vnda mollita calenti.

Colo sedando.

*CVm*colus inuisum morbi genus intima carpit,* *colum
Mande galeritam volucrem quam nomine dicunt,
Aut pauidi leporis madefacta coagula pota.
Siue apio nepetas tereti cum mastiche iunges,* *nepetam
Nec non & species ambas redolentis anethi,
Quarum decoctos patiens haurito liquores.

Vesicæ, & calculo purgando, & vrinæ prouocandæ.

SI cui vesica tardus cunctabitur humor,

Hæc mora rumpetur vino permista vetusto,
* intrita *Prodest ex paruis acinos potare sabucu,*
Aut hederæ succum, aut lacrymosi trita sinapis,*
Nec non resinas ex oricia terebintho
In speciem eruiliæ paruos glomerabis in orbes,
Quos ternos tepida mistos hausisse medela est.
Quondam etiam nimio præceps vrina fluento
Irrigat exuuias obscœnoq́; inficit imbri:
* intritũ, *Ergo cinis cornu ceru ni proderit haustus,*
* iuuabit *Vel nepetæ ex vino * tritum, vel lacte capellæ.*
*Tum leporis cerebrum ex vino potare * decebit.*
Si dolor internam vesicæ concoquit aluum,
Subueniet radix frondosæ epota cypressi,
Pulegiúmve potens domitum feruentibus vndis.
Si verò in lapides densus conuertitur humor,
Qui retinet cursus, gemitumq́; dolore frequentat,
*sphongitē *Saxifragam seu* fontigenam succurrere credunt.*
Præterea semen myrti syluestris Iaccho,
Atque oleo mistum bibitur, nec desit acetum:
Vinaq́; sumantur fricto condita cumino:
Siue palumborum capitur fimus acre ferorum
Dulcacidis sparsum succis tritumq́; solutum.
Necnon obscœnus capræ potabitur humor:
Obruit hic morbum labefactaq́; saxa remittit.

Conceptioni, & partui.

* dum *Irrita coniugij sterilis si munera languent,*
Et sobolis spes est, multos iam vana per annos,*
Fœmineo fiat vitio res, nécne silebo:
Hoc poterit quartus magni monstrare Lucreti.
Sed natura tamen medicamine victa potenti
Sæpe dedit fœtus studio curante paratos.
Aut igitur leporis consumit fœmina vuluam,
*carptas *Aut ouis in stabulis* fractas quum ruminat herbas,*
Pendentem spumam molli deducit ab ore,
Atque illam meminit misto potare falerno.

Mercurialis item capitur communiter herba:
Sic cubitum noctu coniux festinet uterque,
Atque ubi iam certum spondet prægnatio fœtum,
Ut facili vigeat seruata puerpera partu,
Dictamnum bibitur, cochleæ manduntur edules,
**At qui olim menses minus octo moratus in aluo,*
Irrumpit thalamos & nexus soluit inertes:
**Pulegij quoque purgati tunc conuenit imber,*
Cuius opem veram casus mihi sæpe probarunt.
Quinetiam stercus supponunt vulturis atri,
Sentiat ut minimè partus quam proximus vrget.
Oua etiam rutæ & fragili miscentur anetho,
Quæ diluta simul vino atque exhausta medentur.

* *Aut quum* Qui, subaudi partus.
* *Erumpit thalamis*
* *Pulegio admixto venit embryo nectus acito.* Sentiat subaudi fœmina.

Profluuio cuiusque sanguinis, & matrici subueniendæ.

SI modicus pleno manat de corpore sanguis,
Subuenit: at nimius cum vita funditur ipsa.
Quapropter multo naris completa cruore
Quum fluit, attritus cimex conducit odore.
Lana oleo madefit, sed nondum lauta, rosato:
Hæc datur in nares vel claudet densius aures.*
Contritus prodest cochleis perducere frontem,*
Aut galli cerebro, vel sanguine tinge columbæ.
Quòd nisi supprimitur sanguis potandus & ipse est.
Præterea Pharijs caput emetire papyris.
Detrahe quod superest aliò genitalia nectie.
Fœmineas prodest illinc vincire mamillas,*
Menstruus immensi si profluit impete sanguis.
Succida lana malos remoratur subdita cursus,
Mortua quinetiam producit corpora partu.
Sed quacunque fluit vis immoderata cruoris,
**Subereus cortex calidis potatur in vndis*
Antè minutatim studio vincente terendus.
Pulegij calido purgatur fœmina potu.
Sed si forte cruor clausa cunctabitur aluo,

* *densior auras.*
* *obducere*
* *vinclis*
* *Suberinus*

Aut molles nepetæ, aut rutæ quæcunque bibentur,
**Aut si puniceos fundit vesica liquores,*
Marrubium ex passo tritum perfunditur undis:
Hi poterunt haustus rutilum purgare colorem.*
*Relliquias partus *eadem tibi detrahit herba.*
Quod si fœmineus properabit sanguinis imber,
Est qui frustra mala percussis decutit uno,
Quorum aliquod lanis tectum ad præcordia nectit,
Hæc simul incantans sisti debere cruorem.
Vt lupus ille viæ solitos iam destitit *orbes.*

* At si
* liquorem
* dictamni detr.
* solito
* orbe.

Internecandis quæ oculos impediunt.

M **Obilis hirsutas horret lascivia setas,*
Et gaudet rapto nudari flore pilorum.)
Sed bona nonnunquam vellendi caussa videtur,
Corpora quum relevat ratio manifesta salutis.
Namque oculos infesta pilorum tela lacessunt,
Quodque illis dederat vallum natura tuendis,
Inde inimica seges proprios desævit in orbes.
Ergo locum crinis vulsi continge cruore,
Quem dat avis tremulis simulat quæ pellibus alas.
Præterea quæscunque voles avertere setas,
Atque in perpetuum redivina occludere tela,*
Corporibus vulsis saniem perducito ranæ,
Sed quæ parva situ est, & rauco garrula questu.
Necnon quæ stagnis cessantibus* hæsit hirudo*
Sumitur, & vivens famia torretur in olla,
Hac acidu iungit permista liquoribus artus,*
Avulsamque vetat rursus percrescere sylvam.*

* Mollis & al. Nobilis
* obducere
* e
* exos
* ungit
* procrescere al. succrescere

Omnibus obscœnis medendis.

D *Icendum & quæ sit membris medicina pudendis.*
Languidus antiquo purgatur penis Iaccho,
Ac super illinitur fœcunda felle capellæ,
Mane novo myrti frondes commandere prodest
Cui dolet, atque illas in vulnus despuat ipsum.*
Fæce etiam vini genitalia lauta lavantur,

* despuere

Et iu

[illegible]tumidos testes nereia lympha coërcet,
[V]el bulbi ex mulso, vel cera immixta cupresso,
[A]ut faba cum *tepidis Bacchi decocta fluentis.
[A]micus immensum fertur cohibere tumorem
[E]x madidum lympha & ferali fronde cupressi,
[V]nde etiam *potu frons hæc memoratur amica.
[S]i autem existit durum tibi glandibus inguen,
[P]oderit induci cochleas cum melle minutas.
[O]bscœnos si pone locos noua vulnera carpent,
[T]orrentum mansa curantur fronde ruborum.
[A]t si iam veteri succedit fistula morbo,
[M]ustelæ cinere immisso purgabitur vlcus,
[S]anguine seu ricini quem bos gestauerit antè.
[H]erba chelidoniæ fertur cum melle mederi,
[H]erbaq; cum seuo folijs de mille vocata.

Ischiæ, & articulari morbo.

Ischiæ, & articulari morbo.

[I]SÆpius occultus victa coxendice morbus
Perfurit, & gressus diro languore moratur.
Populus alba dabit medicos de cortice potus
Necnon & teneræ gracili de fronde genistæ
Arreptos caules, acidoq; liquore madentes
Sumere conueniet. rubiam quoque ducere potu,
Aut in *amminæo cochleas haurire Lyæo.
Si verò articulos tabes inimica per omnes
Hæserit, ex ficu betas ac melle ligabis,
Vel pelagi latices simul & baccheïa dona
Sumere curabis, nimio sed parcito vino.
Ennius ipse pater dum pocula siccat iniqua,
Hoc vitio tales fertur meruisse dolores.

Furunculo medendo.

QVum sanguis nimius puri commistus atroci
Æstuat, & papulas altè sustollit acutas,
Resinam misces, & saxis ordea fracta.
Consperfa hæc tepidis apponere conuenit vndis.
Vis & *hyoscyamum cera seuoq; iugatum

*tepuis

*ex potu

*aliâs, Bythino: vel, irino

*hyoscyami semen seuumq;

Nectere, non minus hac poterit medicina iuuare.
Prætereaq; fimum ex gallo quod legeris albo,
Imbribus ex acidis fidens appone dolenti.
Auribus aut pecudum molles expromito sordes,
Unguine quo fotis dabitur medicina* papillis. *papullis.

Carboni * medendo. * tollendo.

HOrrendus magis est, perimit qui corpora, carbo:
Vrit hic inclusus, vitalia rumpit acerbus:
Hunc veteres quondam varijs pepulere medelis:
Tertia nanque Titi simul & centesima Liui
Charta docet ferro talem candente dolorem
Exectum, aut poto raporum semine pulsum:
Infecti dicens vix septem posse diebus
Vitam produci: tanta est violentia morbi.
Dulcacidum* laticemq; cumini semine iunges, *laticem cum lini
Atque fimum pariter Paphiæ compone columbæ.
Hinc line* diruptas partes, & clausa venena. *corruptas
Præterea triti reserant* & operta lupini. *adoperta
Nonnullus calcem viuam dissoluit aceto,
Fumantemq; niuem papulis apponit acerbis,
Est qui gallinæ perducat stercore corpus.
Allia vel piperi parce commista linuntur
Pythagoræ cognata leui condita cumino.
Proderit & madida fermentum polline turgens.

Pani, vomicæ, & strumæ depellendis.

SVnt alij quos dura* monet natura tumores *vomit
Non minus horrendi, sed non ita perniciosi.
Vomica qualis erit, vel eidem proxima quadam:
Simplice resina miscebimus hordea tusa,
Et mulsos amnes, & purgamenta columbæ.
His bene decoctis languentia membra fouentur.
Mollis odorato faba iungatur coriandro:
Proderit* appositum, mollitq; aperitq; tumorem. *appositis,
Aut de phasganio radix decocta palustri,
Qua salis admisto tondetur condimento.

Proderit & mansum quod traxeris arbore viscum.
Gramen hyoscyami cera seuoq; vetusto
Concilia, mistuq; locos perduce dolentes.
Exercere etiam corpus medicina potens est.
Ouum defundes in fictile, deinde putamen
Marrubij succo implebis, post melle liquenti
Omnia consociata tepenti prospera potu
Sumuntur, reserant q; malum purgantq; leuantq;.

Igni sacro * demouendo.

EST etiam morbi species, quæ dicitur ignis,
Languida quo multo torrentur membra calore,
Vel tu vicino senure bouis igne remittis,
Mollitumq; lines. vel oleris facibus oua,
Sed non cocta dabis sic torrida membra fouebis.
Lumbricus terræ misto inducetur aceto.
Aut parili noua ruta modo, sed iungis oliuum,
Ouaq; cum betis prosunt sæpe illita tritis,
*Allia dant cinerem * sociato oleoq; garoq; ,*
Vnguine quo glescens deponet flamma furorem.
Sæpe chelidoniæ pars candida iungitur ouis,
*Quæ modico * potu, sed vili trita capesses,*
Admiscere memor lymphas amnemq; falerni.

Podagræ depellendæ.

Q * *Vædã sunt rabidæ medicamina digna podagra,*
* *Cui ter tricenas species Epidaurius ipse*
Dixit inesse deus, requiem tamen indere morbo
Fas erit, & tristem saltem mulcere dolorem.
Ergo age, & arreptum salicis frondemq; librumq;
Cum vino tere, sic contractos perline neruos.
At quum prima mali sese ostentabit origo,
Feruida non timidis tolera cauteria plantis,
Seminecisve hirci reserato pectore calces
Insere, sic dira reprimes primordia pestis,
Aut si corruptus persederit altius humor,
Trita cupressus ibi Baccho iungetur acerbo,

*remos. ἐρυσιπέλας Græcis dicitur, vulgo ignis diui Antonij.

Fecibus, id est, excrementis, siue pinguibus, hoc est, adipe.

* hunc soc. al. sociandum

* in potu

* Quædã haud sunt

* Nec ther cui vndenas

* trigeminas

Panibus & teneris, cohibebitq; addita questus
Parua sabucus item hircino collita seuo,
Triticeaq; acido manantes amne farinæ,
*nitido Aut *nitidum ranæ decoctum viscus oliuo,
*sed Siue chelidoniæ succus *sale mistus aceto.
*hirudine Sunt quibus apposita siccatur *hirundine sanguis.
Non audita mihi sit fas, sed lecta referre,
*rabidus Hoc quidam *raptus morbo per tempora messis
*mersit Vicino plantas frumenti *pressit aceruo,
Vide Pli. l.22. c.25. Euasitq; grauem casu medicante dolorem.

Vulneribus ferro, aut verberibus factis.

NAturæ vitijs medicas obiecimus artes,
Nunc & fortunæ iaculis obsistere par est.
Si cui forte lapis teneros violauerit artus,
Necte adipes vetulos & tritam chamacisson,
Nec pudeat luteæ stercus perducere porcæ.
Sin autem sæuo laceratum est verbere corpus,
Tum lixiua cinis ceras dissoluit & oua,
Admistoq; oleo vibices comprimit atras.
Si verò infrænus manat de vulnere sanguis,
*succo Purpura torretur conchyli perlita *fuco,
Huius & atra cinis currentem detinet vndam.
Verrucæ quoque desectæ frænare cruorem
Dicitur ambustus tyrio de vellere puluis:
Præterea nimios reserati vulneris amnes
Peniculi cinis astringit vel fimbria porri.
Siue fimus manni cum testu vritur oui,
Et reprimit fluidos miro medicamine cursus.

Vulneribus quibuscunque casibus factis.

TAm varia humanæ sunt vulnera conditionis,
Vt nequeam proprias cunctis ascribere curas.
*sanabimus Iisdem igitur monitis casus *armabimus omnes,
*excluserit Sic tamen vt nullus medicinam *clauserit error.
Ergo, modus quicunque obtingit vulneris atri,
Contritus cum melle dabit medicamina bulbus:

Her-

Herbaq; quæ folijs nomen de mille recepit,
Appositu prodest adipi permista vetusto.
Succida cum tepido nectetur lana Lyæo,
Ambustæve cinis complebit vulneris ora.
Concludit verò vel frons vel ramus ab vlmo.
**At succu hederæ pulchrescit fœda cicatrix.* *Vt

Hominis ac Simiæ morsui.

SIue homo, seu similis turpissima bestia nobis
Vulnera dente dedit, virus simul intulit atrum,
Betonicam ex duro prodest assumere Baccho.* *puro
Necnon & raphani cortex decocta medetur,
Si trita admorsis fuerit circumlita membris,

Serpentium morsibus, & * viperinis excludendis. *venenis

*CVspide non quisquam longæ neq; cede*carissæ,* *sarissæ
Fulmine non gladij volucris, nec felle sagittæ,
Quam cito vipereo potis est affligier ictu.
Quare aptam dicamus opem, succosq; medentes.
**Quem nocuit serpens fertur caput illius aptè* *Quum al Quæ
Vulneribus iungi, sanat quem sauciat ipsa:
Vtq; Larissæa curatus Telephus hasta
Proderit & caulem cum vino haurire sabuci,
Aut coctum raphani librum tritúmque ligare,
Siue etiam excelsæ folium de mole cupressi,
Aut tithymallus atrox vulnus contrita perungit,
*Carduus est nondum*doctis fullonibus aptus,* *tactis
Ex illo radix tepido potatur in amni.
Ceruino ex fœtu commista coagula vino
Sumuntur, quæ res membris agit atra venena.
Aut ferulæ radix potatur in imbre Lyæi,
Betonicæve leues, gallinæ aut iura vetusta.
Si verò horrendum vulnus fera fecerit aspis
Vrinam credunt propriam conducere potu, Plin.18. cap.6.
Varronis fuit ista senis sententia: necnon
(Plinius vt memorat) sumpti iuuat imber aceti.

Dicendum, & quæ sit præcox medicina timenti,
Cautio nanque potest diros præuertere morsus,
Si iecur exectum tardo de vulture portes:
Erucis aut si totos perduxeris artus,
Quas prius attritas vehementi spargis aceto,
Aut tu ceruina per noctem in pelle quiesces,
Aut genere ex ipso dentem portabis amicum.
Toxica præterea quæ sint pellenda medela,
Expediam: sanguis poterit prodesse caninus,
Qui facili potu antidotos imitatur honestas.
Vis & mirificos cautus prædiscere odores,
Accensis quibus arcetur teterrima serpens,
Aut styracem torres, aut diri vulturis alam,
Vel nepetam, aut frondem rigidæ stirpemq; myricæ.

Ictibus Scorpij, & morsibus Muris cæci, vel Aranei.

SVnt minimæ species, sed diræ vulnere pestes,
Quæ magis in tenui latitantes corpore fallant:
Scorpius vt grauis est & araneus, hæc mala semper *sopore.
*Capiant securos multa iam nocte * sopores,*
Et documenta dedit nobis prostratus Orion, * membra
*Magna quòd exiguis perimantur * sæpe venenis.*
Et quum vulnus atrox incussit scorpius ardens,
Continuò capitur, tunc digna cæde retusus,
Vulneribusq; aptus, fertur reuocare venenum.
Aut calidis pelagi lymphis loca læsa fouentur.
Siue meri potu dissoluitur improba pestis.
Ad cunctos autem morsus ictusq; minorum
*Caseus aptus erit * sima de lacte capellæ,* *pauidæ
Cumq; hoc absumi debebit origanus herba:
Hæc duo mirificis curabunt icta medelis.
*Nec non * peniculo calidum annectetur acetum.* *fœniculo
Aut viuum sulphur sicca cum fæce Lyæi.
*Exiguo piperis cerebrum conspergito * galli.* *melis;
Quo lita sanescunt depulso membra dolore,

Sin autem muris nocuit violentia caeci,
Quae sola signauit voluendis orbita plaustris,
Illinc, mira datur vili de puluere cura.

Subitaneo dolori, febri, atque ostocopo.

NOnnunquam existit subiti noua causa doloris,
Cuius origo latet, veris reprimenda medelis.
Nanque chelidoniam misto sale nectere prodest,
Velleraq; infuso recalentia sulphure sanant.
Ostocopon lento conducit melle perungi.
Sin autem calidae depascent corpora febres,
Tunc apij succus leni sociatur oliuo.
Membra lines, fotuq; ferus mulcebitur ignis.
Nec spernendus adeps, dederit quem bestia melis.
*Semnecis*cerui lacrymam miscere liquori* — *vitis
*Conuenit, atque artus*illinc mulcere*calentes:* — *illo hinc *dolentes:
Sic lacerat morbum, bilemq; reuoluit in aluum.
Praeterea chymum stomacho desiccat iniquum,
Quae magis atque magis promittunt corpora claudi.
Febribus ac longis galli noua iura vetusti
Subueniunt, etiam tremulis medicantia membris.

Quartanae typo medicando.

NEc tu crede leuem dilato tempore febrem,
Quae spatium sibi dat, magis vt cessando calescat,
Lethali quae grassatur quartana calore,
*Ni medicas adhibere manus*curemus & herbas.* — *discamus.
Allia non pudeat terno cum cimice trita,
Et diluta mero medijs haurire diebus,
Aut facilem iecoris murini ducere fibram, — *pari.
*Quattuor vt*duri iungantur scrupula Bacchi.*
Mira est absinthi cum simplice potio lympha.
Sume tribus digitis apprehensum semen anethi,
Tantundem marathri, mulsum nec desit aceti,
In cuius cyatho praedicta salubriter hauris.
Maeonia Iliados quartum suppone timenti,
Aut leporis trepidi diluta coagula trade.

*vel

Prodest & potus, sed mulsus, Doridis humor,*
Quidam etiam miranda ferunt veniente calore,
Iurantes iussum Veneris munusq; petendum.
Sed prius est oleo parcus feruescere ranæ
**In triuijs, illoq; artus perducere succo.*

*Ex

Tertianæ typo medicando.

E*St etiam alternis febris rediuiua diebus,*
Tempora discernens quasi iusta pondera libra.
Vt possis igitur talem prohibere furorem,
Inuolues cera pallentis grana cumini,
Puniceaq; indes pelli, colloq; ligabis.
Pulegij ramus lana vestatus amictu
Tempore suspecto medicos præbebit odores.
Præterea tritus cimex potatur in ouo
Horridus attractu, sed gustu commodus apto.

Puniceæ pelli, hoc est, mali-corio, quę testa est mali punici.

Quotidianæ typo medicando.

A*T qui continuis non cessat adire diebus,*
Sed tantum certas morbus discriminat horas,
Triticeum mirum granum (si credere dignum est)
Quod latitans fracto fuerit sub pane repertum,
Nec non ossa iuuant, septis inuenta domorum:
Conuenit hæc tereti pendentia subdere collo.
Multaq; præterea verborum monstra silebo,
Nam febrem vario depelli carmine posse
Vana superstitio credit, tremulæq; parentes.

Hemitritæo depellendo.

M*Ortiferum magis est, quod Græcis hemitritæum*
Vulgatur verbis hoc nostra dicere lingua
Non potuere villi, puto, nec voluere parentes.
Inscribis chartæ quod dicitur Abracadabra,
Sæpius & subter repetis, sed detrahe summam,*
Et magis atque magis desint elementa figuris
Singula, quæ semper rapies, & cætera figes
Donec in angustum redigatur littera conum.
His lino nexis collum redimire memento.

Figes hoc videlicet modo, atq; ordine:

abracadabra
abracadabr
abracadab
abracada
abracad
abraca
abrac
abra
abr
ab
a

* *summa, Vt*

Nonnul-

Nonnulli memorant adipem prodesse leonis.
Coralium atque crocum corio commictito felis.
Coralium vero si collo nectere velles,
Nec dubites illis virides miscere smaragdos,
Talia languenti conducent vincula collo,
Lethalesq; abigent (miranda potentia) morbos.

Fracturis, & luxis sanandis.

INfandum dictu cunctis procul absit amicis,
Sed fortuna potens omen conuertat in hostes,
Vis indigna nouo si sparserit ossa fragore,
Conuenit cerebrum blandi canis addere fractis.
Lintea deinde superq; inductas nectere lanas.
Sæpius & succos conspergere pinguis oliui.
Bis septem credunt coalescere cuncta diebus.
Aut veteri Baccho capræ fimus inde petulcæ.
Hoc aperit clausum, trahit hærens, sanat apertum.
Si verò caput infestus colliserit ictus,
Ex oleo necti vestis debebit arachnes,
Nesciet hac illinc (nisi quum sanarit) abire.
Quòd si luxa suo decedant membra tenore,
Vrere fœmineos crines, ac iungere seuum
Congruet, ac tali medicamine mota ligare.
Aut malum ex pingui tritum appesuisse iuualit.
Aut si conclusum seruauit tibia vulnus,
Stercus ouis placidæ iunges, adipesq; vetustos,
Pandere quæ poterunt vlcus, patuloq; mederi.

Neruis incisis, & dolentibus, atque contractis.

HAud quisquam credet disiectos vulnere neruos* *desectos
Ad solitum rursus reuocari posse vigorem.
Sed prodest terræ lumbricos indere tritos,
*Quis vetus &*ranæ sociari axungia debet.* *rancens.
Si verò occultus neruos dolor vrit inertes,
Vulturis excisos adipes rutamq; remitte,
**Aut ceram, & tali recreabis languida suco.* *Ac

Conuenit & pelagi calidis perfundier vndis.
Carica vel betis lento cum melle iugatur.
Aut Baccho madefacta Ceres cum fronde cupreßi,
Quo poteris potu recreare rigentia membra.*
Sin autem subito replicantur corpora morbo,
Contractos reuocat neruos caro sumpta columbæ.

*fotu

Ægris somno adsciscendo.

N*On solum miseros teterrima febris adurit,*
Sed super optato pergit viduare sopore,
Ne prosint placidi cælestia munera somni.
Charta igitur, varijs quam pinxit litera verbis
Vritur, inde cinis calido potatur in amni.
Proderit & magnum capiti substernere fulcrum.*
Prodest & mistam lymphis potare cupressum,
**Palladijs itidem succis quos flore rosarum*
Iungis, & immisces madidum tritumq; papauer,
Quo lita frons facilem præbebit nocte quietem.
Necnon mandragoræ gustu sopor additur altus.
Dilue præterea glomeramina, quæ gerit intus
Clausa aries inter geminæ coxendicis vmbras,
Inde soporati ducentur gutture potus.

*morio capitis substernere fulcro, al. (vt magi) capræ substernere sella.
*Palladios itidem succos cum st.

Lethargiæ expellendæ.

D*Iximus hanc sortem miseris mortalibus esse,*
Vt sint sæpe mala inter se contraria morbi.
Denique nonnunquam somno sic membra grauantur,
Vt coniungatur letho sopor altus acerbo.
Ergo leui flamma torrentur cornua capræ,
Quo nidore grauem depellent lumina somnum.
Aut veneris labrum quæ dicitur herba, bibetur,
Quæ teritur prius, & vino confusa liquescit.
Conueniunt acidis euphorbia mista fluentis,
Gramina vel ruta gemina si nare trahantur.
Quidam dira iubent septeno cimice trito,
Vt vitientur aquæ, cyathusq; bibatur earum.
Hæc potiora putant, quam dulci morte perire.

Comi-

Comitiali morbo.

EST subiti species morbi, cui nomen ab illo est,
Quod fieri nobis suffragia iusta *recusant. *recusset.
Sæpe etenim membris atro languore caducis,
Consilium populi labes horrenda diremit.
Ipse deus memorat dubiæ per tempora lunæ
Conceptum, talis quem sæpe ruina profudit.
Prodest cum veteri *Baccho fel vulturis *ampli, *atri,
Sed cochlear plenum gustu tibi sufficit vno,
Aut cruor ex Progne mistus cum polline thuris,
Aut apium elixum, aut conditum melle fel agni,
Marrubiúmve pari confusum pondere mellis,
Cui tu terna dabis gustu cochlearia in vno.
Aptus mustellæ cinis est & hirundinis vnà.
Præterea pluuias hominis quas calua supina
Excepit protecta sinu consumere prodest.
Aut lapis ex nido, vaga quem congessit hirundo,
Vellitur, & nexu souet attollitq́ iacentem.
Pellitur (vt fama est) gustu quoque languor anethi.

Regio morbo pellendo.

REgius est vero signatus nomine morbus,
Mollitur hic quoniam celsa *curatur in aula. *curādus
Huic rubia ex mulsa fertur conducere lympha.
Allia trita dabis vino madefacta calenti.
Vellera cum vino suffiri sulphure prodest.

Infantibus *dentientibus, vel strige inquietatis. *striden- bus

NVdum hominem primum *mater natura profudit, *mundi
Insuper excruciat, niueis quum dentibus armat.
Collo igitur molli dentes nectentur equini,
Qui primi fuerint pullo crescente caduci.
Aut teneris cerebrum gingiuis illine porci.
Aut leporis niueum bibitur cum lacte caprino.
Præterea si forte premit strix atra puellos,
Virosa immulgens exertis vbera labris,

*Allia præcepit *Titini sententia necti,*
Qui veteri claras expreßit more togatas.

*alias tundi sententia Vecti.

Combusturis igne, vel frigore.

SVnt diuersa quidem mala frigoris atque caloris:
Sed tamen amborum simili nocet vlcere virus,
Illa quoque vsta putes, quæ sunt niue læsa rigente.
Conuersa in cinerem platani pila curat vtrunque.
At verò ambustum flammis qui candidus oui
Succus inest, penna inductus sanare valebit.
Aut tu succosæ cinerem perducito lanæ,
Aut vinum ex oleo veteri componito calcem,*
Ordea vel franges, atque oui candida iunges,
Adsit adeps porcæ (mira est hæc forma medela)
Iunge chelidoniys, ac sic line vulnera succis.
Quodq; recens vßit glacies axungia simplex
Mulcet, & ex facili grata est medicamine cura.

*lini

Venenis prohibendis.

*VT tutus fias infestæ * fraude nouercæ,*
Vel quicunque tuo carpetur liuidus auctu,
Non expectatis eat obuia cura venenis.
Ante cibos igitur iuglandis fœtus edatur,
*Produnt electri * rorantia pocula virus.*
Præterea coctæ querno cum cortice lymphæ
Conueniunt potu, dimersaue ficus oliuo.
Sæpe etiam raphanum prædixit numen edendum.
Antidotus verò multis mithridatica fertur
Consociata modis sed Magnus scrinia regis
Quum raperet victor, vilem deprehendit in illis
Synthesin, & vulgata satis medicamina risit.
Bis denum rutæ folium salis & breue granum,
*Iuglandesq; duas, *totidem cum corpore ficus:*
Hæc oriente die parco conspersa Lyæo,
*Sumebat metuens, dederat quæ pocula *mater.*

*à fraude

*varian tia

*terno

*tutor.

Venenis datis.

SInequit infandum præuertere cautio virus,

Proxi-

Proximus ille gradus data pocula pellere cura.
Lac asinæ, placidaq; bouis prodesse loquuntur.
Betonicam ex paruo sumunt plerique Lyæo.
Quòd si hederæ succos quæ truncos implicat altos.
Instilles pateris, poterunt haud vlla nocere
Pocula quæ quisquam sanis vitiauerit herbis.
Si quis hyoscyamum gustarit, lacte capellæ
Exhausto rabidos poterit mulcere furores.

*Vulneribus ex re dubia curandis.

VUlnera tabescunt spatio vitiata dierum,
Curaq; nil prodest, nec ducitur vlla cicatrix.
Sed tamen herbarum tam mira potentia pollet.
Vlceris annosi sinus vt coalescere possit,
Marrubium si* tu recoquas, illoq; liquore
Vulnus atrox foueas, cineres vel hirundinis altæ
Inducas, leporisve aspersa coagula vino,
Aut hederam Baccho decoctam, & semen anethi,
Aut cineres alni tardo cum melle ligentur.
Lumbrici terræ poterunt *conducere vulnus,
Aut facilis lapathi *cumulatio vulnera purgat,
Et commistus adeps, sed* nonnullo sale tactus.
Tinea præterea vino cum sulphure cortex,
Et pice cum spissa tam perdita membra reponit.

Verrucis tollendis.

INterdum existit turpi verruca papilla.
Hinc quondam Fabio verum cognomen adhæsit,
Qui solus patriæ cunctando restituit rem.
Id poterit vitium sanguis curare lacertæ,
Aut vrina canis cum terra inducta madenti.
Aut herbæ succus,* quæ fertur nomine* lathyr,
Et tithymallus item tali satis apta medelæ.
Si rupta immensos fundit verruca cruores,
Purpureo triti cineres de vellere prosunt,
Quod fuerit vero conchyli sanguine tinctum.

*Vlceribus & rediuiuis cur.
*thure coquas al. melle coquas
*obducere
*coma latior vlcera purg.
*non vllo
*lathyris quæ nomine fertur.
*lichen,

Hæmorrhoidibus medendis.

EXcruciant turpes anum si forte papillæ,
Agrestis prodest radix superaddita porri.
Ni* violet. sanat iuglandis fragmine clausa:
Sal niueum sumes, beticum quod nomine dicunt.
Dulcia cumq; nigra iunges fuligine mella,
Apponesq; super. pellit medicina dolorem.

*violent, sanant i. fragmina clausas.

Quæ sequuntur, ex Aldino codice huc transferre libuit: etsi videantur non esse Sereni.

PARALYSI DEPELLENDÆ.

Prima die ita agendum.

HUnc quicunque cupis citius depellere morbum,
Protinus antidotum studio tu perfice mirum,
Scilicet vt valeas languenti ferre medelam:
Castoreas siliquas bis sex perquirere cura,
Tristis item digitis lympham metire duobus:
Denique tunc capies phialam quæ iustior extat,
Aut equidem flammas: sed prunas subijce solers:
Proderit interea tepidum potantibus illud:
Ieiunis sed enim potius præbere memento.

Secunda ita medendum est.

Quumq; secunda dies orbi peruenerit omni,
Haud alijs rebus prudens adiungere cures.
Castoris atque nouem siliquas appendito statim,
Atque duos semis digitos metire memento
In calice atque probo lympham miscere duobus:
Qui patitur tepidum languens hinc sorbeat ipse.

Tertia die ita curandum est.

Gratior atque dies ternus quum venerit imo,
Rursus in ægroto constanter fer medicamen,
Castoreas siliquas iterum quæ pondere sint sex:
Hinc etenim binos digitos metire memento.

De lympha liquida: sed enim subiungere cura,
Et simili debes tepidum præbere modo tunc.

Ita peragendum est à quarta die vsque ad sextam, & à septima vsque ad nonam, à decima vsque ad duodecimam. & mirificè prodest.

Quid quarta die & reliquis peragendum sit.

Quartus & ille dies consentit, nécne priori
Quintus, & est similis percellens nanque secundo:
Sextus itemq; simul concordat denique terno:
Septimus vsque nonum percurritur ordine primo:
Sic decimas currens conscenditur ad duodenum.

FINIS.

RHEMNII FANNII VITA.

RHemnius Fannius grammaticus, & poëta Latinus, Arnobij discipulus, tempore Constantini Augusti primi scripsit de medicinalibus librum ad Lactantium eleganti carmine, & quæ sequuntur de ponderibus & mensuris. Sunt qui huic etiã attribuant Latinam interpretationem Dionysij Punici de situ orbis. Hæc Gyraldus.

Q. RHEMNII FANNII PALÆMONIS DE PONDERIBVS ET MENſuris liber.

Sunt, qui huius opuſculi Priſcianũ auctoré eſſe putent: ſed reclamat eruditorum maior pars.

PONDERA Pæonijs veterum memorata libellis
Noſſe iuuat. pondus rebus natura locauit
Corporeis, elementa ſuum regit omnia pondus,
Pondere terra manet, vacuus quoque ponderis æther
Indefeſſa rapit voluentis ſydera mundi.
Ordiar à minimis, poſt hæc maiora ſequentur.
Nam maius nihil eſt aliud, quam multa minuta.
Semioboli duplum eſt Obolus, quem pondere duplo,
Gramma vocant, Scrupulum noſtri dixere priores,
Semina ſex alij ſiliquis latitantia curuis,
Attribuunt ſcrupulo, lentes veraciter octo,
Aut totidem ſpeltas numerant, triſtéſque lupinos
Bis duo: ſed ſi par generatim his pondus ineſſet,
Seruarent eadem diuerſæ pondera gentes,
Nunc variant: etenim cuncta non fœdere certo
Naturæ ſed lege valent, hominumq́ue repertis.
In ſcrupulis ternis *Drachmam, quo pondere doctis
Argenti factis ſignatur* pondus Athenis.
Holceq́ue à drachma non re, ſed nomine differt.
Drachmam ſi gemines, aderit quem dicitur audis,
Sicilicus: drachmæ* ſcrupuli ſi adiectio fiet,
Sextula quæ fertur, nam ſex his vncia conſtat:
Sextula quum dupla eſt, veteres dixere Duellam.
Vncia fit drachmis bis quattuor: vnde putandum
Grammata dicta, quòd hæc viginti quatuor in ſe
Vncia habet: tot enim formis vox* Græca notatur.
Horis quot mundus peragit noctemq́ue diemq́ue.

** Drachma eſt,*
** nummus*
** ſcriptum ſi adiecc. ro fiet*
** noſtra*

Vnciaq́ue

Vnciaq; in Libra pars est, quæ mensis in anno.
Hæc maior Latio libra est, gentiq; togatæ.
Attica nam minor est, ter quinque hanc denique dra-
Et ter vicenis tradunt expleri et vnam. (chmis,
*Accipe præterea, *paruo quam nomine Graij*
Mnam vocitant, nostriq; Minam dixere priores, *patrio
Centum hæ sunt drachmæ: quòd si decerpseris illis
Quattuor, efficies hanc nostram denique libram.
Attica quæ fiet si quartam dempseris hinc, Mna.
Cecropium superest post hæc docuisse Talentum,
Sexaginta minas seu vis, sex millia drachmas,
Quod summum doctis perhibetur pondus Athenis:
Nam nihil his Obolóve minus, maiúsve Talento.
Nunc dicam, solidæ quæ sit diuisio libræ,
Siue Assis, nam sic legum dixere periti.
*Ex quo *quod soli capimus perhibemur habere,* *quid
Dicimur aut partis domini pro partibus huius:
Vncia nam libræ si deest, dixere Deuncem:
At si sextantem retrahas, erit ille Decuncis: Decuncis pro decunx, qui & Dextans dicitur, positum videtur.
Sed nullũ reliquo nomen Semuncia certum
*Dempta dabit, *neq; enim est huius Sescuncia triplex:* *namq; est
Dodrantem reliquum vocitant quadrante retracto:
Quumq; triens desit, Bessem dixere priores.
Iidem Septuncem dempto quincunce vocarunt.
Post hæc Semissis solidi pars maxima fertur.
*Nam *quæ dimidium superat, pars esse negatur,* *quòd
Vt docuit tenui scribens in puluere Musa.
Cætera dicta prius quibus est semuncia mater.

De ponderibus, siue mensuris humidorum, & frugum.

E**T de ponderibus, superest pars altera nobis,* *Hæc
Humida metiri, seu frugum semina mauis, *atque alto latoq; notetur, *&
Cuius principio nobis pandetur origo.
*Pes longo spatio *latoq; notetur in anglo,*
*Angulus * vt par sit quem claudit linea triplex.*

& Quattuor ex quadris medium cingatur inane.
Amphora fit Cubus, quem ne violare liceret,
Sacrauere Ioui Tarpeio in monte Quirites.
Huius dimidium fert Vrna, ut & ipsa Medimni
* Sedecies Amphora, terq; capit modium, Sextarius istum
*Sex decies haurit, quot soluitur in digitos Pes.
At Cotilas, quas, si placeat, dixisse licebit
Heminas, recipit geminas Sextarius vnus,
Qui quater assumptus fit Graio nomine Chœnix.
Adde duos, Chus fit vulgo, qui est Congius idem,
A quo sextarij nomen fecisse priores
Crediderim, quòd eos capiat sex congius vnus.
At Cotyle cyathos bis ternos vna receptat,
Sed de abaco nobis id pondus sæpe notatur.
quinæ Bis quinq; hunc faciunt drachmæ si appendere* tentes:
*velles: Oxybaphus fiet, si quinque addantur ad *illas,
*istas, At Mystrum cyathi quarta est, ac tertia mystri,
Quam vocitant* Cyanem, capit hæc cochlearia bina.
* Chemen, Quòd si mensuræ pondus componere fas est.
Sextarij Cyathus pars est, quæ est vncia libræ.
Nec non oxybaphi similis Sescuncia fiet.
*simulare Siciliquumq; tibi mystro *simulare licebit.
al. assimilare Cochlear extremum est, Scrupuliq; imitabitur instar.
Attica præterea dicenda est Amphora nobis,
Seu Cadus: hanc facies, nostræ si adieceris vrnam.
nostra Est & bis decies quem conficit amphora, nostris
Culleus, hac nulla est maior mensura liquoris.
Est etiam terris (quas aduena Nilus inundat)
Artaba, cui superat modij pars tertia post tres,
decem Nanque etiam modijs explebitur Artaba triplex.

De ponderibus variorum liquorum, & aquarum.

ILlud præterea tecum cohibere memento,
Finitum pondus varios seruare liquores.
*addit, Nam libræ (vt memorant) bessem Sextarius *addet,
Seu puros pendas latices, seu dona Lyæi,

*Addunt semissem libræ * labentis oliui,*
Selibramq; ferunt mellis superesse bilibri.
Hæc tamen assensu facili sunt credita nobis:
Nanque nec errantes undis labentibus amnes,
Nec mersi puteis latices, aut fonte perenni
Manantes par pondus habent: non denique vina,
Quæ campi aut colles nupérve aut ante tulere.
Quod tibi mechanica promptum est depromere musa.
Ducitur argenti, tenuive ex ære cylindrus,
Quantum inter nodos fragilis producit arundo,
Cui cono interius modico pars ima grauatur,
*Ne totus * sedeat, totúsve supernatet vndis,*
*Lineaq; à * summa tenuis descendit ad * ima*
Ducta superficie, tot quæque in frusta secatur,
*Quot * scrupulis grauis est argenti ærisve cylindrus.*
*Hoc cuiusque * potest pondus spectare liquoris.*
*Nam si tenuis erit, maiori * mergitur vnda:*
*Sin grauior, plures * modulos superesse notabis:*
Aut si tantundem laticis sumatur vtrinque,
Pondere præstabit grauior: si pondera secum
Conueniunt, tunc maior erit, qua tenuior vnda est.
Quòd si ter septem numeros texisse cylindri
Hos videas latices, illos cepisse ter octo,
His drachma grauius fatearis pondus inesse.
Sed refert æqui tantum conferre liquoris,
Vt grauior superet drachma, quantum expulit vnda,
Illius aut huius teretis pars mersa cylindri.
Hæc de mensuris, quarum si signa requires,
Ex ipsis veterum poteris cognoscere chartis.

*liuentis
*sidat,
*summo
*imam D. superficiē, quæq; in tot. fr.
*scriplis
*potes
*immergitur vnda:
Maiori, subaudi pondere.
Modulos, id est partes, in quas cylindrus intelligatur diuisus.

De inuentione argenti, auro in vna massa permisti.

N*Vnc aliud partum ingenio trademus eodem,*
Argentum fuluo si quis permisceat auro,
Quantum id sit, quóve id possis deprendere pacto,
Prima Syracusij mens prodidit alta magistri.
*Regem nanque ferunt * Siculum, quam voverat olim*

*Siculis

Cælicolûm regi, ex auro statuisse coronam,
Compertoq; dehinc furto, nam parte * retenti
Tantundemq; argenti opifex immiscuit auro,
Orasse ingenium ciuis, qui mente sagaci
Quis modus argenti fuluo latitaret in auro,
Repperit, * illæsum quod dijs erat antè dicatum.
Quod te quale fiet, paucis (aduerte) docebo.
Lancibus æquatis quibus hæc appendere mos est,
Argenti atque auri, quod edax purgauerit ignis:
Impones libras, neutrum vt præponderet: basq;
Submittes in aquam, quas pura vt ceperit vnda,
Protinus inclinat pars hæc quæ sustinet aurum
* Pensius hoc nanque est, similari & craßius vnda.
At tu siste iugum, medijq; è cardine centri
Interualla nota, quantum discerpserit illinc,
Quotq; notis distet suspensi pondere filum.
Fac drachmis distare tribus: cognouimus ergo
Argenti atque auri discrimina: denique libram
Libra trib. drachmis superat quum mergitur vnda.
Sume dehinc aurum, cui pars argentea mista est,
Argentiq; meri par pondus, itemq; sub vnda
Lancibus impositum specta: propensior auri
Materies * subsistit enim furtumq; docebit.
Nam si ter senis superabitur altera drachmis,
Sex solas libras auri dicemus inesse,
Argenti reliquum quia nil in pondere differt
Argentum argento liquidis quum mergitur vndis.
Hæc eadem puro deprehendere poßumus auro,
Si par * corrupto pondus pars altera gestet.
Nam * quoties ternis pars illibata grauarit
* Correptam drachmis sub aquam, totidem esse notabis
Argenti libras, quas fraus * permiscuit auro.
Pars etiam libræ quæuis si forte supersit,
Hæc quoque drachmarum simili tibi parte notetur:
Nec non & sine aquis *

Marginal notes: *retenta Argenti tantundē; *illæso; *Densius; *aliàs, sub aquis fiet; *correpto; *quotiens; *Corruptā; *promiserit

FINIS.

VINDICIANO ATTRIbutum Carmen, videtur esse Sereni peroratio, finisque poëmatis.

QVOD natum Phœbus docuit, quod Chiron Achillem,
Quod didicere olim Podalyrius atque Machaon,
A genitore suo, qui quondam versus in anguem
Templa palatinæ subijt sublimia Romæ:
Quod Cous docuit senior, quodq́ Abdera suasit,
Quod Logos, aut Methodos, simplexq́ empirica pangit,
Hoc liber iste tenet, diuerso e dogmate sumptum.
Nanque salutiferas disponit pagina curas.
Isthic reperies per nomina, perq́ medelas,
Descriptas species, & pondera mensurarum
Congrua, quæ sapius sumes moderamine certo.
Ne fallare vide, neu quæ sunt parta saluti,
Vertat in exitium non solers cura medentis.
Sume igitur medicos pro tempore, proq́ labore,
Ætate, atque habitu summa ratione paratus.
Gramine seu malis ægro præstare medelam,
Carmine seu potius: nanque est res certa saluti
Carmen, ab occultis tribuens miracula verbis.
Quæ curis hominum, physicorum inuenta pararins.
Quotq́ suis natura bonis terraq́, mariq́,
Ædidit illa suis, altrix simul, atque creatrix,
Fœtibus omnigenis, quos parturit: ergo salubres
Suggerit impensas, ponto, & tellure creatas,
Angue, fera, pecude, & fruge, alite, murice, pisce,
Lacte, mero, pomis, lymphis, sale, melle, & oliuo,
Succis, vnguinibus, tedis, pice, sulphure, cera,
Polline, farre, fabis, lino, scobe, vellere, cornu,

Baccis, & balanis, lignis, carbone, fauilla,
Floribus, & varijs herbis, holere atque metallis.
Sandice cum creta, psimmytho, pumice, gypso,
Cadmia, chalcitide, chalcantho, calce, cumino,
Caßitero molli, lepido cupro, atque atramento,
Prome etiam seu tunde prius, seu contere gyro,
Quod viride hortus habet, vel quod Carnaria siccum:
Allia, serpyllumq; herbas, thymbramq; salubrem,
Braßicaq; & raphanos, ac longis intyba fibris:
Et mentham, & sinapi, coriandrum prototomumq;,
Erucam, atque apium, maluam, betamq; salubrem,
Rutam, & nasturtium & amara absinthia misce,
Pelugiumq; potens, necnon & lene cuminum,
Palmula nec desint Dymes, nec poma Damasci,
Quæ quum multiplici contriueris orbe terendo,
In patinis excocta dabis, aut grandibus ollis.
Verùm adaperta coques, ne fumida iura saporem
Correptum reddant, quæ mox fastidiat æger,
Adde & aromaticas species, quas mittit Eous,
Vel quæ Iudaicis flagrant bene condita capsis,
Thus, costum, folium, myrrham, styracem, crocomagma,
Asphaltum, albumq; helleborum, nigrumq; bitumen,
Et nardum, & casias, & amoma, & cinnama rara.
Balsama, peucedanum spicam, crocum, atq; bedellam.
Irim, castoreum, scyllam, opium, panaceam,
Resinam, lepidum euphorbum, git atque pyrethrum,
Zingiber & calidum, mordax piper, & laser, albens
Agaricum, asarumq; potens, aloën, aconitum,
Galbana, sandaracam, sampsucum, sporon, alumen,
Acaciam, propolen, adarchen, cicnon, acanthum,
Andrachnen, acorum, opopanaca, pompholygemq;,
Cyperum, ladanum, sagapenon, & tragacanthum,
Scammoniam, capam, malabathron, ammoniacum:
Denique reperies isthic quod lucis in ortu,
Indus, Arabs, Syrus, Persis, diuesq; Sabæus

Vicino ſub Sole legunt, quod præbet Orontes,
Eximium ignoto mittit quod Nilus ab ortu
Decerptum folijs, ramo, cute, cortice, virga:
Quodq; ab Elymis vectum Seplaſia vendunt,
Et quicquid confert medicis Lalagea cataplus.
Hæc quicunq; leges poteris diſcernere tecum,
Agnoſcenda magis, ſeu exercenda rearis.
Quiſquis tamen noſtrum hoc ſtudium dignabere, quaſo
Praſtes iudicium purum mentemq; benignam:
Sic tua perpetuo vegetentur membra vigore,
Et peragas placidam per multa decennia vitam.
Sic non incuſes validam placidamq; ſenectam,
Nec tibi ſic medici opus vnquam, nec tibi caſus,
Aut morbus, pariant vllum quandoq; dolorem:
Sed procul à curis, & ſano corpore viuas:
Quotq; hic ſunt verſus, tot agant tua tempora Ianos.

FINIS.

